สวดมนต์ฉบับหลวง

ของ

สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว)

สวดมนต์ฉบับหลวง

ของ

สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว)

คาถาสวดก่อนสูตรประจำวัน

****

คาถาสวดต่อท้ายสูตรประจำวัน

****

<u>หมายเหตุ</u> : หน้าสวดมนต์ ฉบับหลวง พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๕

หลักสูตรสวดมนต์ประจำวัน

วัดบวรนิเวศวิหาร

****

คำแถลง

หนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) แต่ครั้งยังทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ให้จัดรวบรวมขึ้นแล้วโปรดให้พิมพ์เป็นส่วนทรงพระราชศรัทธาสร้างและได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เอกชนพิมพ์อีกหลายครั้ง ด้วยทรงมีพระราช-ปรารภดังปรากฏในคำนำพิมพ์ครั้งที่ ๑ ที่ ๓ แล้ว. ปรากฏว่าได้มีเอกชนต่างรายพิมพ์ขึ้นหลายคราว, ต่อมา มหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับมาจำหน่าย และได้จัดพิมพ์ขึ้นเองโดยตรง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ในการพิมพ์ศกนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวร) วัดเทพศิริน-ทราวาส ได้ตรวจชำระและได้เพิ่มเติมเข้าอีกบ้าง โดยพระอนุมัติของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า, ต่อมาก็ได้จัดพิมพ์ขึ้นตามคราว.

ในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้เพิ่มเติมบทสวดต่าง ๆ เข้าอีก และได้พิมพ์ระเบียบการสวดมนต์ในพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดไว้ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันนี้รวมไว้ด้วย, บทที่เพิ่มขึ้นใหม่ ได้บอกไว้ท้ายชื่อบทนั้น ๆ ในสารบาญแล้ว.

แผนกตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๐ ตุลาคม ๒๔๙๖

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ ๓

หนังสือสวดมนต์แบบนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่-หัว ทรงพระราชศรัทธาสร้างขึ้นด้วยพระราชประสงค์ จะให้เป็นแบบฉบับสำหรับพระสงฆ์สามเณรจะได้จำทรงสาธยายเป็นกิจวัตร ด้วยเมื่อครั้งรัตนโกสินทร์ ศก ๙๙ เสด็จออกบำเพ็ญพระราชกุศลในการพระศพ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน พระบรมราชเทวี แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน ที่หอธรรมสังเวช ได้ทรงสดับพระสงฆ์สวดมหาสติปัฏฐานสูตรพร้อมเรียบร้อยดี เป็นเหตุเฉลิมพระราชศรัทธา จึงทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งสถิต ณ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม แต่ครั้งยังเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้จัดรวบรวมพระสูตรและพระปริตรต่าง ๆ ให้พอเพียงสำเร็จประโยชน์ ในการที่พระสงฆ์สามเณรจะเล่าบ่นสาธยาย รวมเป็นเล่มเรียกหนังสือสวดมนต์ พิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวงในครั้งนั้นหมื่นฉบับ พระราชทานไว้สำหรับพระอารามทั่วกันไป ในการพระราชกุศลงานพระเมรุสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน พระบรมราชเทวี แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน ณ ท้องสนามหลวงในศกนั้น ตั้งแต่นั้นมาหนังสือสวดมนต์มีแพร่หลายมากกว่าก่อน ทั้งเป็นแบบฉบับสำหรับตัดสินปาฐะที่พระสงฆ์สวดคลาดเคลื่อนให้เป็นแบบเดียวกัน เป็นการสะดวกแก่ผู้จะจำทรงสาธยาย

นับว่าเป็นเครื่องสำเร็จประโยชน์แก่พระสงฆ์ในกิจวัตรนี้ เป็นเหตุเฉลิมพระราชศรัทธายิ่งขึ้น จึงทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชให้ตรวจต้นฉบับแลจัดพระสูตรเพิ่มเติมเข้าอีกบ้างตามสมควร แลโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวง อีกวาระหนึ่ง สามพันฉบับ พระราชทานเพิ่มเติมไว้สำหรับพระอารามนั้น ๆ อีก ในการพระราชกุศลงานพระเมรุสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพาหุรัดมณีมัย สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าตรีเพ็ชรุตมธำรง สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าศิริราชกกุธ-ภัณฑ์ แลพระอรรคชายาเธอพระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน ณ ท้องสนามหลวง เมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๐๖ ต่อนั้นมาก็ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้แก่เอกชนผู้มีศรัทธา แลปรารถนาจะโดยเสด็จในพระราชกุศลนี้ได้พิมพ์ตามประสงค์หลายครั้ง หนังสือนี้ถึงจะมีมากขึ้นเพียงไรแล้ว ก็ยังเป็นของต้องการอยู่เสมอ ครั้งนี้ทรงพระราช-ศรัทธาจะบำรุงพระพุทธศาสนาแลการศึกษาในหัวเมือง ให้เจริญตามในกรุง จึงทรงอาราธนาพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสให้เป็นผู้บัญชาการ จัดพระราชาคณะออกไปเป็นผู้อำนวยการในหัวเมืองมณฑลละรูป แลโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อุดหนุนทั่วไป มีพระราชประสงค์จะทรงบำรุงการสวดมนต์ ซึ่งเป็นกิจวัตรของพระสงฆ์ จึงทรงบริจาคพระราชทรัพย์ให้เจ้าหน้าที่จัดการพิมพ์หนังสือสวดมนต์ขึ้นตามแบบเดิม ๑,๕๐๐ ฉบับ เพื่อพระราชทานเพิ่มเติมไว้สำหรับวัดในกรุงแลหัวเมืองอีก คราวนี้ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณ-

วโรรสทรงตรวจฉบับ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ทรงจัดการสร้าง สำเร็จบริบูรณ์ในรัตนโกสินทรศก ๑๑๙ เดชะพระราชกุศลนี้ จงเป็นอุปถัมภกปัจจัย อภิบาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอม-เกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญด้วยพระราชอิศริยยศเดชานุภาพและพระเกียรติคุณบุญบารมี ทรงพระเกษมสุขนิรทุกข์นิรภัย ดำรงราชมไหยศวรรย์สมบัติ ปกครองรัชสีมามณฑลสกลสัตรุกษัย เทอญ.

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ ๑

๏ ศุภมัศดุ พระพุทธสาสนกาล เป็นอดีตภาคล่วงแล้ว ๒๔๒๓ พรรษา ปัตยุบันกาล มังกรสังวัจฉระ อุตราสาธมาศชุณหปักษ เตรสีดิถีศศิวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-จุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุดมพงษบริพัตรวรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน ไปประทับ ณ หอธรรมสังเวช ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในการพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน พระบรมราชเทวี แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์ โสภางค์ทัศนิยลักษณ อรรควรราชกุมารี ได้ทรงสดับพระสงฆ์สวดถวายมหาสติปัฏฐานสูตร พรักพร้อมเรียบร้อยดี ทรงกำหนดความตามไป เป็นที่เฉลิมพระบรมราชศรัทธา ทรงพระราชดำริจะทรงสร้างหนังสือสวดมนต์ รวมพระสูตรแลพระปริตรต่าง ๆ ลงพิมพ์ผูกเป็นเล่มพระราชทานแด่พระสงฆ์ทั่วไปทุกพระอาราม เพื่อเป็นการพระราชกุศล ในคราวพระเมรุ การพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน พระบรมราชเทวี แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณา-ภรณ์เพชรรัตน์ โสภางค์ทัศนิยลักษณ อรรควรราชกุมารี จึงทรงมีพระบรมราชโองการ ดำรัสเผดียงอาราธนา สมเด็จพระพุทธโฆษา-

จาริยญาณอดุลยสุนทรนายก ตรีปิฎกวิทยาคุณ วิบุลยคัมภีรญาณสุนทร มหาอุดรคณฤศร บวรสังฆาราม คามวาสีอรัญญวาสี สถิตย ณ วัด ราชประดิษฐ์ สถิตยมหาสีมาราม วรวิหารพระอารามหลวง ให้จัด รวบรวมพระสูตร แลพระปริตรต่าง ๆ ที่ได้ตีพิมพ์ไว้แล้วบ้าง แลจัด เพิ่มเติมขึ้นใหม่บ้าง ให้พอเพียงสำเร็จประโยชน์ ในการที่พระสงฆ์ สามเณรจะเล่าบ่นสาธยาย ทั้งคณะธรรมยุติกนิกาย แลมหานิกาย ทั่วไป ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าราชวงศ์เธอ กรมขุน บดินทรไพศาลโสภณเป็นแม่กองลงพิมพ์อักษรไทยแทนขอม ใช้ตาม มคธภาษา โปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิ- ประวัติ เป็นผู้สอบทานตรวจตราให้ถูกถ้วนบริบูรณ์ ได้ตีพิมพ์ ณ โรงพิมพ์หลวง ในพระบรมมหาราชวัง ๑๐,๐๐๐ ฉบับ เสร็จ ณ วันที่ ๕ เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำ ปีมะโรงโทศก ศักราช ๑๒๔๒ ทรงพระราช อุทิศส่วนพระราชกุศลนี้ พระราชทานแด่สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา กุมารีรัตน พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณา- ภรณ์เพชรรัตน์ โสภางค์ทัศนิยลักษณ อรรควรราชกุมารี จงสำเร็จ เป็นการเกื้อกูล ให้เกิดสุขแลประโยชน์อิฐวิบุลยผล ในปรภพภายหน้า เทอญ.

สารบาญ

มหาราชปริตร สิบสองตำนาน

อนุโมทนาวิธี

จตุพภาณวาร

ปฐมภาณวาร

มหาสติปฏฺฐานสุตฺตปาโฐ

วัตร

สวดแจง

พระอภิธรรม

คาถาสำหรับพระราชพิธี

สวดมนต์อย่างธรรมยุตติกนิกาย

วิธีอ่านอักษรไทยเป็นภาษามคธ

จะแสดงวิธีอ่านคำสวดมนต์ไหว้พระที่เขียนด้วยอักษรไทย ให้ผู้อ่านได้สำเหนียกสังเกตจำแล้ว จะได้อ่านและลอกคัดเขียนตามวิธีชอบอันถูกต้องแก่คำสวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งตีพิมพ์และเขียนด้วยอักษรไทยนี้ ก็แลคำในภาษามคธ เมื่อเขียนด้วยอักษรไทยจะให้ถูกถ้วน เปลืองตัวอักษรมาก เพราะกระบวนอักษรไทยไม่มีอักษรซ้อน เป็นแต่เรียงไปตามบรรทัด ครั้นจะยักลักษณะให้สังเกตในที่อักษรซ้อนและจะย่นให้น้อยตัวอักษร ก็จะเป็นความลำบากแก่ผู้อ่าน ผู้อ่านจะไม่สำเหนียกตาม คิดจะให้มีฉบับมากลงพิมพ์ไว้ ก็จะหาให้สำเร็จประโยชน์ไม่ เมื่อจัดเรียบเรียงไปตามที่เคยอ่านเคยเขียน เป็นแต่ยักเยื้องเครื่องหมายประดับเข้าบ้างเล็กน้อย พอควรแก่ภาษามคธ ผู้อ่านและผู้ลอกคัดสังเกตง่าย ก็จะได้สำเหนียกตาม ลงพิมพ์ไว้ก็จะได้เป็นคุณแก่ผู้ไม่รู้อักษรขอม อยากเล่าคำสวดมนต์ไหว้พระซึ่งเป็นภาษามคธ จะได้อ่านตามหนังสือพิมพ์เล่าจำไว้ท่องสาธยาย ตามปรารถนา.

อักษรที่ใช้ในภาษามคธนั้น ๔๑ เป็นสระ ๘ พยัญชนะ ๓๓

อ	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ	๘ นี้ สระ
|	า	ิ	ี	ุ	ู	เ	โ	

ก ข ค ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ย ล ร ว ส ห ฬ ํ ๓๓ นี้ พยัญชนะ.

กํ กิํ กุํ ขํ ขิํ ขุํ ฯลฯ ฬํ ฬิํ ฬุํ นี้ อ่านตามนิยมในภาษามคธ กํ อ่านว่า กัง กิํ อ่านว่า กิง กุํ อ่านว่า กุง ขํ อ่านว่า ขัง ขิํ อ่านว่า ขิง ขุํ อ่านว่า ขุง จนถึง หํ อ่านว่า หัง หิํ อ่านว่า หิง หุํ อ่านว่า หุง ฬํ อ่านว่า ฬัง ฬิํ อ่านว่า ฬิง ฬุํ อ่านว่า ฬุง อันนี้ที่สังเกตอันหนึ่ง.

อักษรสังโยค อักษรสะกด และอักษรกล้ำ ทั้งปวง หมายด้วย กฺ คฺ จฺ ชฺ ฏฺ ฑฺ ฒฺ ตฺ ทฺ สฺ ญฺ ณฺ นฺ ลฺ ปฺ พฺ มฺ ยฺ เช่นนี้บอกว่าไม่มีสระไม่มีเสียงบ้าง บอกว่าอักษรกล้ำบ้าง ตัวสะกดสังโยคไม่ต้องอ่าน เหมือนคำเหล่านี้ อกฺโก อาทิตย์ อกฺขรํ อักษร อคฺคิ ไฟ อคฺโฆ ราคา อจฺจิ เปลว อจฺโฉ หมี อชฺช วันนี้ อชฺฌาสโย อัธยาศัย อฏฺโฐ ป้อม อฏฺฐ แปด ฉุฑฺโฑ เขาทิ้งเสียแล้ว วฑฺฒิ กำไร อตฺตา ตน อตฺโถ ประโยชน์ กทฺทโม เปือกตม สทฺธา ความเชื่อ อสฺโส ม้า วิญฺญู ผู้รู้วิเศษ รู้แจ้ง มญฺโจ เตียง สญฺฉวิวโณ แผลมีผิวเกิดแล้ว อญฺชนํ ยาตา วญฺฌา หญิงหมัน กณฺโณ หู กณฺฏโก หนาม กณฺโฐ คอ กณฺโฑ กัณฑ์ ปริจฺเฉโท เป็นที่กำหนดเป็นเครื่องกำหนด สุณฺฐิ ขิง อนฺนํ ข้าว อนฺโต ที่สุด

ปนฺโถ หนทาง นนฺทิ ความเพลิน สนฺธิ ที่ต่อ มลฺโล คนปล้ำ สลฺลํ ลูกศร กปฺโป กัลป อปฺโผฏนํ ตบมือ ทพฺพํ สิ่งของ อพฺภา หมอก อมฺมา มารดา จมฺปา เมือง-จำปา สมฺผุตํ ที่ถูกต้อง อมฺโพ ต้นมะม่วง ถมฺโภ เสา อยฺย ข้าแต่เจ้า อยฺยา แม่เจ้า อยฺยิกา ย่า ยาย อยฺโย พระผู้เป็นเจ้า อยฺยา พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย อุยฺยานํ สวน อุยฺโยโค ความยกออก เอยฺยาสิ ท่านพึงมา ปริสงฺเกยฺย พึงรังเกียจ อสงฺเขยฺยํ อสงไขย เคยฺยํ ไคย โสเจยฺยํ ความเป็นผู้สะอาด อเชยฺโย อันผู้ใดผจญไม่ได้ วิญฺเญยฺยํ อัน บุคคลพึงรู้แจ้ง เญยฺยํ อันบุคคลพึงรู้ วฏฺเฏยฺย พึงควร สาเจยฺยํ ความเป็นผู้อวด ฉฑฺเฑยฺย พึงทิ้ง วฑฺเฒยฺย พึงเจริญ วณฺเณยฺย พึงพรรณนา ญาเตยฺยํ พึงรู้ อตฺตาธิปเตยฺยํ ความเป็น ผู้มีตนเป็นอธิบดี เถยฺยจิตฺตํ จิตเครื่องเป็นขโมย เทยฺยธมฺโม ไทยธรรม สทฺธาเทยฺยํ ของที่เขาจะพึงให้ด้วยศรัทธา สาเธยฺย พึงให้สำเร็จ นามเธยฺยํ ชื่ออันบุคคลพึงทรงไว้พึงกล่าว เนยฺโย อันบุคคลพึงนำไป เปยฺยํ ของควรดื่ม เปยฺยวชฺชํ คำควรดื่ม โอลมฺเพยฺย พึงห้อยลง ภิยฺโย ยิ่ง อภิภุยฺย ครอบงำแล้วจึง วมฺเภยฺย เพิดเพ้อ ติเตียน วเมยฺย พึงคาย ยาเยยฺย พึงไป กเรยฺย พึงทำ เลยฺยํ ของควรลิ้ม เวยฺยากรณํ ไวยากรณ์ เสยฺยา ความนอน เสยฺโย ประเสริฐ สุยฺยติ เขาได้ยิน

เหฺยุย พึงเป็น สหฺยุย พึงครอบงำ ปีเฬยุย พึงบีบ เบียดเบียน กีเฬยุย พึงเล่น อุทาหรณ์เหล่านี้พอเป็นตัวอย่างในแม่ กก กง กด กน กบ กม เกย ทั้งปวง.

คำที่พยัญชนะ ๒ ลงในสระเดียวเป็นอักษรกล้ำ หมายด้วยรูปนี้ ไว้เบื้องล่างอักษรเบื้องต้น เหมือนคำเหล่านี้ กฺย กฺยาหํ กโรมิ ข้าพเจ้าจะทำอะไรได้ สกฺยปุตฺโต บุตรของศักยกษัตริย์ วากฺยํ ถ้อยคำ พากย์ กฺร กฺริยา ความทำ กฺริยาปทํ บทเป็นกริยาศัพท์ กฺริยาจิตฺตํ กริยาจิต กุสลวิปากกฺริยา กุศลวิบากกริยา กฺล เกฺลโส ความเศร้าหมอง ปริกฺลิฏฺฐา สมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้เศร้าหมองด้วย ขฺย อาขฺยาโต อันผู้นั้น ๆ กล่าวแล้วบอกแล้ว สงฺขฺยา ความนับ เครื่องนับ คฺย อคฺยาคารํ เรือนไฟโรงไฟ อโคฺยภาโส แสงเพลิง คฺล สพฺพคฺลา มีครุและลหุล้วน มฺนา ม คณะและ น คณะ ตตฺร ณ ที่นั้น อมุตฺร ณ ที่โน้น กุตฺร ณ ที่ไหน ทฺย อาทฺยกฺขรํ อักษรเบื้องต้น ทฺว ทฺวยํ หมวดสอง ทฺวิชิโวฺห มีลิ้นสอง พฺย พฺยตฺโต ผู้ฉลาด ชัดเจน พฺยาธิ ป่วยไข้ มฺย กตฺตุกมฺยตา ความเป็นผู้ใคร่จะทำ คุณคือความเป็นผู้ใคร่จะทำ ญฺห อตฺถสญฺหิตํ ประกอบพร้อมด้วยประโยชน์แล้ว อันประโยชน์ตั้งอยู่กับแล้ว กฺว กฺวจิ ณ ที่หนึ่ง กฺวิปจฺจโย ปัจจัยคือ กฺวิ ขฺว อถขฺวสฺส อถโข ครั้งนั้น อสฺส แก่ผู้นั้น น ขฺวาหํ น โข หาไม่แล อหํ เรา คฺร นิโคฺรโธ

ต้นนิโครธ ตฺย ตฺยาหํ เต กะเธอ เหล่านั้น อหํ เรา เอวํ อย่างนี้ วเทยฺยํ พึงกล่าว ตฺว ตฺวํ ท่าน กตฺวา ทำแล้วจึง ฌตฺวา เผาแล้วจึง ทฺร ภโทฺร ผู้เจริญ อินฺทฺริยํ อินทรีย์ นฺว นนฺวายํ นนุ หาไม่ฤๅ อยํ ผู้นี้ อเนฺวติ ไปตาม อนุ เอติ พฺร พฺรหาวนํ ป่าใหญ่ อพฺรวิ ได้กล่าวแล้ว หฺม พฺรหฺมา พรหม พฺรหฺมจริยํ พรหมจรรย์ ณฺห อุณฺหํ ร้อน กโณฺห คนดำ ธรรมดำ นฺห นฺหานํ ความอาบน้ำ เครื่องอาบน้ำ ที่เป็นที่อาบน้ำ นฺหาตโก นายกัลบก ช่างกัลบก ยฺห วยฺหา ยานหาม วุยฺหเต อันน้ำนำไป อันน้ำพัดไป ลฺห วุลฺหเต อันน้ำนำไป ฬฺห รุฬฺหิ ความงอกขึ้น พาฬฺหํ หนัก สฺน เสฺนโห ความรัก ผลมสฺนาติ ผลํ ซึ่งผล อสฺนาติ ย่อมบริโภค สฺย สฺยา จ เอา สิ เป็น อา ด้วย สฺยามา ชนสยามทั้งหลาย มฺห ตุมฺหํ แก่ท่านทั้งหลาย อมฺหํ แก่เราทั้งหลาย ตุเมฺห ท่านทั้งหลาย ซึ่งท่านทั้งหลาย ลฺย กลฺยาณํ กรรมงาม ทุพฺพลฺยํ ความเป็นผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้ว วฺห อวฺหานํ คำร้องเรียก ชิวฺหา ลิ้น สฺต ภสฺตา สฺบ อุทฺธโสฺต อรุณสางขึ้นมาแล้ว สฺม อายสฺมา ท่านผู้มีอายุ ยสฺมา เพราะเหตุใด สฺว ทิสฺวา เห็นแล้วจึง สฺวายํ โส ผู้นั้น อยํ ผู้นี้ เสฺว พรุ่งนี้.

คำเทียบ

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สัพ์พปาปัส์ส อกรณํ กุสลัส์สูปสัม์ปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.
สจิต์ตปริโยทปนํ เอตํ พุท์ธาน สาสนํ.
สีลํ สมาธิ ปญฺญา จ วิมุตฺติ จ อนุตฺตรา
สีลํ สมาธิ ปัญ์ญา จ วิมุต์ติ จ อนุต์ตรา
อนุพุทฺธา อิเม ธมฺมา โคตเมน ยสสฺสินา.
อนุพุท์ธา อิเม ธัม์มา โคตเมน ยสัส์สินา.
หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว.
หัน์ททานิ ภิก์ขเว อามัน์ตยามิ โว.
วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ.
วยธัม์มา สัง์ขารา อัป์ปมาเทน สัม์ปาเทถาติ.

นมัสการและบูชาพระเจดีย์

เมื่อสาธุชนจะนมัสการและบูชาพระเจดียวัตถุ คือพระสถูปและพระพุทธรูป พึงระลึกพุทธคุณธรรมคุณสังฆคุณเป็นอารมณ์ โดยสังเขปหรือพิสดารก่อน ตั้งสักการะและจุดเทียนจุดธูปแล้ว ยืนหรือนั่งยองยกอัญชลีว่า โย โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สฺวากฺขาโตเยน ภควตา ธมฺโม สุปฏิปนฺโน ยสฺส ภควโต สาวกสงฺโฆ ตมฺมยํ ภควนฺตํ สธมฺมํ สสงฺฆํ อิเมหิ สกฺกาเรหิ ยถารหํ อาโรปิเตหิ อภิปูชยาม. สาธุ โน ภนฺเต ภควา สุจิรปรินิพฺพุโตปิ ปจฺฉิมาชนตานุกมฺปมานสา อิเม สกฺกาเร ทุคฺคตปณฺณาการภูเต ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. พระผู้มีพระภาคพระองค์ใดเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ชอบเองแล้ว ธรรมอันพระผู้มีพระภาคพระองค์ใด กล่าวดีแล้ว สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคพระองค์ใด ปฏิบัติดีแล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลาย บูชาโดยเคารพซึ่งพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทั้งธรรมทั้งสงฆ์ ด้วยสักการะเหล่านี้ ที่ข้าพเจ้ายกขึ้นไว้ตามควรแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ปรินิพพานนานแล้ว จงรับสักการะบรรณาการของคนยากเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ด้วยพระหฤทัยอนุเคราะห์ประชุมชนภายหลัง เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้า

ทั้งหลายสิ้นกาลนาน. ถ้าสมัครจะว่าแต่ผู้เดียวก็พึงว่า ตมหํ ภควนฺตํ สธมฺมํ สสงฺฆํ อิเมหิ สกฺกาเรหิ ยถารหํ อาโรปิเตหิ อภิปูชยามิ. สาธุ เม ภนฺเต ภควา สุจิรปรินิพฺพุโตปิ ปจฺฉิมาชนตานุกมฺปมานสา อิเม สกฺกาเร ทุคฺคตปณฺณาการภูเต ปฏิคฺคณฺหาตุ มม ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. ถ้าสักการะน้อยดอกไม้ดอก ๑ เทียนเล่ม ๑ พึงเปลี่ยนตามสักการะว่า อิมินา สกฺกาเรน นั้นเทอญ.

ก็แล การทำสักการะบูชาพระเจดียสถานนี้ ก็ไม่มีนิยมว่าตามแบบนั้นแบบนี้ ผู้ยกสักการะขึ้นบูชาจะนึกในจิตฉันใด ๆ ตามเลื่อมใสแล้วทำสักการะบูชา ก็เป็นการดีการชอบทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น เมื่อเริ่มจะระลึกว่า ยมหํ ภควนฺตํ สรณํ คโต อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อิมินา สกฺกาเรน ตํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ ฉะนี้ บูชา ก็ควรทุกประการ ความนึกทำมนสิการถึงพุทธคุณ หรือทั้งธรรมคุณ สังฆ-คุณ เป็นอารมณ์ให้เกิดความเลื่อมใส ทำสักการะบูชานั้น เป็นการดีการชอบ.

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา. พระผู้มีพระภาคซึ่งเป็นสรณะเป็นที่พึ่งที่นับถือ ของเรา พระองค์นั้น เป็นอรหันต์ ตรัสรู้ชอบเองแล้ว เป็นอรหันต์ ผู้ไกล ผู้ควร ละกิเลสขาดจากพระสันดานกับทั้งวาสนา เป็นผู้ไม่หลง มีความไม่หลงเป็นธรรมดาท่านมีสันดานบริสุทธ์ฉะนี้ ควรรับสักการะของสัตวโลก เป็นสัมมา-สัมพุทธะ ตรัสรู้ชอบเองแล้ว คือตรัสรู้ของจริง คือทุกข์ เหตุให้

เกิดทุกข์ ดับทุกข์ หนทางดับทุกข์ ๔ นี้แจ้งประจักษ์โดยลำพังพระองค์ ตรัสรู้ชอบไม่วิปริต ตรัสรู้ขึ้นได้ในธรรมทั้งหลายที่พระองค์ไม่ได้ยินไม่ได้ฟังมาแล้ว แต่ในปางก่อน ก็ตรัสรู้ของจริงทั้ง ๔ นั้นขึ้นได้โดยลำพังพระองค์ และถึงความเป็นผู้รู้ครบครันในของจริงทั้ง ๔ นั้น ไม่ขัดขวาง และถึงความเป็นผู้มีอำนาจแคล่วคล่องชำนาญในพระญาณที่เป็นกำลัง อาจยกบัญญัติขึ้นเทศนาสอนผู้อื่นให้ตรัสรู้ได้ด้วย ตรัสรู้ให้สำเร็จประโยชน์ทั้งพระองค์และผู้อื่น พระผู้มีพระภาคนั้น เป็น อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ผู้ควร ผู้ไกล ตรัสรู้ชอบเองแล้ว อย่างนี้ พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ อรหนฺตํ สมฺมา-สมฺพุทฺธํ อิมินา ถูเปน ปญฺญายมานํ อิมาย ปฏิมาย สนฺทิสฺสมานํ. ข้าพเจ้าอภิวาท กราบไหว้ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ผู้พระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเองแล้ว พระองค์นั้นมีพระสถูปและพระพุทธรูปนี้ เป็นพยาน. กราบลง บทท้ายว่า อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อิมินา ถูเปน ปญฺญายมานํ อิมาย ปฏิมาย สนฺทิสฺสมานํ นั้นนึกแต่ในใจต่อเข้า ไม่ออกวาจา.

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม. ธรรมส่วนสภาพที่ดีที่ชอบพระผู้มีพระภาคเจ้า กล่าวดีกล่าวชอบแล้ว แสดงทางดับกิเลสและกองทุกข์ ให้ผู้ปฏิบัติตามถึงความสิ้นทุกข์ โดยชอบได้. ธมฺมํ นมสฺสามิ สฺวากฺขาตํ เตน ภควตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อิมินา ถูเปน ปญฺญายมาเนน อิมาย ปฏิมาย สนฺทิสฺสมาเนน.

ข้าพเจ้านมัสการ ธรรม ที่พระผู้มีพระภาค ผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธพระองค์นั้น กล่าวดีกล่าวชอบแล้ว กราบลง บทท้าย สฺวากฺขาตํ เป็นต้นไปเป็นแต่นึกในใจไม่ออกวาจา.

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ. หมู่สาวก ของพระผู้มีพระภาค ปฏิบัติดีดำเนินชอบแล้ว ได้ปัญญาตรัสรู้อริยสัจ ๔ ทำกิเลสในสันดานให้สิ้นไปตามกำลังอริยมรรคที่ให้เกิดขึ้นแล้ว ในสันดานตน ความละกิเลสได้จริง เป็นการปฏิบัติชอบแท้. สงฺฆํ นมามิ สุปฏิปนฺนํ อุชุปฏิปนฺนํ ญายปฏิปนฺนํ สามีจิปฏิปนฺนํ เตน ภควตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สมฺมาปฏิปาทิตํ อิมินา ถูเปน ปญฺญาย-มาเนน อิมาย ปฏิมาย สนฺทิสฺสมาเนน. ข้าพเจ้านอบน้อมสงฆ์ที่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธ พระองค์นั้นสอนให้ปฏิบัติดีดำเนินชอบแล้ว. กราบลง บทท้ายตั้งแต่ สุปฏิปนฺนํ เป็นต้นไปเป็นแต่นึกในใจไม่ออกวาจา.

ถ้าเวลาเช้า นำเริ่มว่า หนฺท มยํ พุทฺธสฺส ภควโต ปุพฺพ-ภาคนมการํ กโรม เส. ตั้งนโมตามกำหนดแล้ว นำเริ่มว่า หนฺท มยํ พุทฺธาภิถุตึ กโรม เส. สวด โย โส ตถาคโต จนถึง ตมหํ ภควนฺตํ สิรสา นมามิ. กราบลง นำเริ่ม หนฺท มยํ ธมฺมาภิถุตึ กโรม เส. สวด โย โส สฺวากฺขาโต จนถึง ตมหํ ธมฺมํ สิรสา นมามิ. กราบลง นำเริ่ม หนฺท มยํ สงฺฆาภิถุตึ กโรม เส. สวด โย โส สุปฏิปนฺโน

จนถึง ตมหํ สงฺฆํ สิรสา นมามิ. กราบลง แต่นั้นไป ถ้าจะสวดแต่คาถาประณามพระรัตนตรัยอีก เริ่มนำว่า หนฺท มยํ รตนตฺตยปฺปณามคาถาโย ภณาม เส. สวด พุทฺโธ สุสุทฺโธ จนถึง มา โหนฺตุ เว ตสฺส ปภาวสิทฺธิยา. ถ้าจะสวดทั้งคาถาประณามพระรัตนตรัย กับ สํเวคปริกิตฺตนปาจ ด้วยไซร้ เริ่มนำว่า หนฺท มยํ รตนตฺตยปฺปณามคาถาโย เจว สํเวคปริกิตฺตน-ปาจญฺจ ภณาม เส. สวด พุทฺโธ สุสุทฺโธ จนถึง อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยาย สํวตฺตตุ.

ถ้าเป็นเวลาเย็น เวลาค่ำ จะใคร่นมัสการด้วย พุทฺธานุสฺสติ ธมฺมานุสฺสติ สงฺฆานุสฺสติ และ พุทฺธาภิคีติ ธมฺมาภิคีติ สงฺฆาภิคีติ ไซร้ พึงเริ่มนำและสวดไปตามลำดับนี้ ยมมฺห โข มยํ ภควนฺตํ สรณํ คตา อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ยํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตา ยสฺมึ ภควติ พฺรหฺมจริยํ จราม ตมฺมยํ ภควนฺตํ สธมฺมํ สสงฺฆํ ยถารหํ อาโรปิเตหิ สกฺกาเรหิ อภิปูชยิตฺวา อภิวาทนํ กริมฺหา. หนฺททานิ มยํ ตํ ภควนฺตํ วาจาย อภิคายิตุํ ปุพฺพภาคนมการญฺเจว พุทฺธานุสฺสตินยญฺจ กโรม เส. สวด นโม ตามกำหนดครบแล้ว พุทฺธานุสฺสตินย ต่อไป ตํ โข ปน ภควนฺตํ เป็นต้น อิติปิ โส จนถึง ภควาติ. หยุดระลึกพระคุณตามในพุทธานุสสตินยะนั้น สังเขปหรือพิสดาร จบแล้ว จึงเริ่มนำพุทธาภิคีติ ต่อไป. หนฺท มยํ พุทฺธาภิคีตึ กโรม เส. สวด พุทฺธวารหนฺตวรตาทิคุณาภิยุตฺโต

จนถึง มาเหสุํ ตสฺส เตชสา จบแล้วกราบลงหมอบว่า กาเยน จนถึง สํวริตุํ ว พุทฺเธ.

หนฺท มยํ ธมฺมานุสฺสตินยํ กโรม เส. สวด สฺวากฺขาโต จนถึง วิญฺญูหีติ. หยุดระลึกธรรมคุณในธัมมานุสสตินยะนั้น สังเขปหรือพิสดาร จบแล้วจึงเริ่มนำ ธัมมาภิคีติ ต่อไป. หนฺท มยํ ธมฺมาภิคีตึ กโรม เส. สวด สฺวากฺขาตตาทิคุณโยควเสน เสยฺโย จนถึง มาเหสุํ ตสฺส เตชสา. จบแล้วกราบลงหมอบว่า กาเยน จนถึง สํวริตุํ ว ธมฺเม.

หนฺท มยํ สงฺฆานุสฺสตินยํ กโรม เส. สวด สุปฏิปนฺโน จนถึง โลกสฺสาติ. หยุดระลึกสังฆคุณตามในสังฆานุสสตินยะนั้น สังเขปหรือพิสดาร จบแล้วเริ่มนำ สังฆาภิคีติ ต่อไป. หนฺท มยํ สงฺฆาภิคีตึ กโรม เส. สวด สทฺธมฺมโช สุปฏิปตฺติคุณาทิยุตฺโต จนถึง มาเหสุํ ตสฺส เตชสา. จบแล้วกราบลงหมอบว่า กาเยน จนถึง สํวริตุํ ว สงฺเฆ.

เวลาเช้าก่อนทำวัตร

ยมมฺห โข มยํ ภควนฺตํ สรณํ คตา อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตา โย โน ภควา สตฺถา ยสฺส จ มยํ ภควโต ธมฺมํ โรเจม ตสฺส โข ปน ภควโต โลเกกุตฺตมสตฺถุภูตสฺส สพฺพทุกฺขูปสม-ปรินิพฺพานาย ธมฺมํ เทสยโต, อยํ ธมฺมวินโย ยาวชฺชตนาปิ

ยถากถญฺจิ อานิยติ ปวตฺติยติ. ตาทิเส ธมฺเม ปสาทูปจาราย เตน ภควตา ปจฺฉิมาชนตานุกมฺปํ ปฏิจฺจ อตฺตโน อจฺจเยน ถูปปติฏฺฐาปนํ อนุมตํ. ตํ โข ปน ภควโต อนุมตึ อุปาทาย อยํ ถูโป ปติฏฺฐาปิโต อยํ ปฏิมา ปติฏฺฐาปิตา, ยาวเทว ทสฺสเนน ตํ ภควนฺตํ อนุสฺสริตฺวา ปสาทสํเวคปฏิลาภาย เจว ตปฺปจฺจยา สมฺมาปฏิปตฺติปริปูรณตฺถาย จ. มยญฺจมฺห อิมํ ธานํ สมฺปตฺตา อิเม ทณฺฑทีปธูปปุปฺผคนฺธาทิสกฺกาเร อิมสฺมึ สีหาสเน อาโรเปตฺวา ตสฺส ภควโต สุจิรปรินิพฺพุตสฺสาปิ สโต สกฺการํ กริตฺวา อภิวาทนํ กริมฺหา. หนฺททานิ มยํ ตํ ภควนฺตํ วาจาย อภิถุตุํ ปุพฺพภาคนมการํ กโรม เส. สวด นโม และนำแล้ว สวด โย โส เป็นต้น ตามลำดับที่ว่ามาแล้วนั้น เทอญ.

เวลาค่ำก่อนทำวัตร

ยมมฺห โข มยํ ภควนฺตํ สรณํ คตา อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตา โย โน ภควา สตฺถา ยสฺส จ มยํ ภควโต ธมฺมํ โรเจม อโหสิ โข โส ภควา มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ อริยเกสุ มนุสฺเสสุ อุปฺปนฺโน ขตฺติโย ชาติยา โคตโม โคตฺเตน สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต สมฺมาปโยคมาคมฺม สมฺมาปธานมนฺวาย สมฺมามนสิ-การมนฺวาย อุรุเวลายํ นชฺชา เนรญฺชราย ตีเร อสฺสตฺถโพธิรุกฺขมูเล สพฺพโส ตณฺหานํ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา ปฏินิสฺสคฺคา

สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ. โส สตฺเตสุ การุญฺญตํ ปฏิจฺจ กรุณายโก อนุกมฺปโก หิเตสี อนุกมฺปํ อุปาทาย อาสภณฺฐานํ ปฏิญฺญาสิ, ปริสาสุ สีหนาทํ นทิ, พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตสิ. โส โลกจาริกํ จรมาโน ตนฺตทนุรูปํ ธมฺมญฺจ เทเสนฺโต วินยญฺจ ปญฺญเปนฺโต โลกจาริกํ จริตฺวา ปริยตฺติ-ปฏิปตฺติปฏิเวธสงฺขาตํ ติวิธํ สทฺธมฺมํ สมฺมเทว โลเก ปวตฺตยิตฺวา อปรภาเค กุสินารายํ อุปวตฺตเน มลฺลานํ สาลวเน ยมกสาลานมนฺตเร อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพุโต. ตโต ปฏฺฐาย ยาวชฺชตนา (เอตฺตก) ทิวสุตฺตร (เอตฺตก) มาสาธิก (เอตฺตก) สํวจฺฉรุตฺตรจตุ[๑]สฺสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ อติกฺกนฺตานิ. เอตฺตกํ กาลํ โย เตน ภควตา เทสิโต ปญฺญตฺโต ธมฺโม จ วินโย จ, โส อมฺหากํ ปจฺฉิมาชนตาภูตานํ สตฺถา หุตฺวา ยถากถญฺจิ ติฏฺฐติ. อปิจ โข ปน สนฺติ สตฺตา โอฬาริกา โอฬาริเกน นเยน ปสาทิตาโร. เตสํ ปสาทาย เตน ภควตา ปจฺฉิมาชนตานุกมฺปํ ปฏิจฺจ อตฺตโน อจฺจเยน ถูปปติฏฺฐาปนํ อนุมตํ. ตํ โข ปน ภควโต อนุมตึ อุปาทาย อยํ ถูโป ปติฏฺฐาปิโต อยํ ปฏิมา ปติฏฺฐาปิตา ยาวเทว ทสฺสเนน ตํ ภควนฺตํ อนุสฺสริตฺวา ปสาทสํเวคปฏิลาภาย เจว ตปฺปจฺจยา สมฺมาปฏิปตฺติปริปูรณตฺถาย จ มยญฺจมฺห อิมํ ฐานํ สมฺปตฺตา

---

๑. ปญฺจ

อิเม ทณฺฑทีปธูปปุปฺผคนฺธาทิสกฺกาเร อิมสฺมึ สีหาสเน อาโรเปตฺวา ตสฺส ภควโต สุจิรปรินิพฺพุตสฺสาปิ สโต สกฺการํ กริตฺวา อภิวาทนํ กริมฺหา.

หนฺททานิ มยํ ตํ ภควนฺตํ วาจาย อภิคายิตุํ ปุพฺพภาคนมการญฺเจว พุทฺธานุสฺสตินยญฺจ กโรม เส. สวด นโม และ ตํ โข ปน ภควนฺตํ เป็นต้นไป ตามลำดับที่ว่ามาแล้วนั้น เทอญ.

จุลราชปริตร

เจ็ดตำนาน

สรชฺชํ สเสนํ สพนฺธุํ นรินฺทํ,
ปริตฺตานุภาโว สทา รกฺขตูติ.
ผริตฺวาน เมตฺตํ สเมตฺตา ภทนฺตา,
อวิกฺขิตฺตจิตฺตา ปริตฺตํ ภณนฺตุ.

สคฺเค กาเม จ รูเป คิริสิขรตเฏ จนฺตลิกฺเข วิมาเน,
ทีเป รฏฺเจ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวตฺถุมฺหิ เขตฺเต,
ภุมฺมา จายนฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยกฺขคนฺธพฺพนาคา,
ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม สุณนฺตุ.

ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา, ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา, ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ. ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ. สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ. ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ. ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ. ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

นมการสิทฺธิคาถา[๑]

โย จกฺขุมา โมหมลาปกฏฺโจ
สามํว พุทฺโธ สุคโต วิมุตฺโต
มารสฺส ปาสา วินิโมจยนฺโต
ปาเปสิ เขมํ ชนตํ วิเนยฺยํ.
พุทฺธํ วรนฺตํ สิรสา นมามิ
โลกสฺส นาถญฺจ วินายกญฺจ
ตนฺเตชสา เต ชยสิทฺธิ โหตุ
สพฺพนฺตรายา จ วินาสเมนฺตุ.
ธมฺโม ธโช โย วิย ตสฺส สตฺถุ
ทสฺเสสิ โลกสฺส วิสุทฺธิมคฺคํ
นิยฺยานิโก ธมฺมธรสฺส ธารี
สาตาวโห สนฺติกโร สุจิณฺโณ.
ธมฺมํ วรนฺตํ สิรสา นมามิ
โมหปฺปทาลํ อุปสนฺตทาหํ

๑. พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.

ตนฺเตชสา เต ชยสิทฺธิ โหตุ
สพฺพนฺตรายา จ วินาสเมนฺตุ.
สทฺธมฺมเสนา สุคตานุโค โย
โลกสฺส ปาปูปกิเลสเชตา
สนฺโต สยํ สนฺตินิโยชโก จ
สฺวากฺขาตธมฺมํ วิทิตํ กโรติ.
สงฺฆํ วรนฺตํ สิรสา นมามิ
พุทฺธานุพุทฺธํ สมสีลทิฏฺฐึ
ตนฺเตชสา เต ชยสิทฺธิ โหตุ
สพฺพนฺตรายา จ วินาสเมนฺตุ.

๖ คาถา

สมฺพุทฺเธ อฏฺฐวีสญฺจ ทฺวาทสญฺจ สหสฺสเก
ปญฺจสตสหสฺสานิ นมามิ สิรสา อหํ
เตสํ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ อาทเรน นมามิหํ
นมการานุภาเวน หนฺตฺวา สพฺเพ อุปทฺทเว
อเนกา อนฺตรายาปิ วินสฺสนฺตุ อเสสโต.
สมฺพุทฺเธ ปญฺจปญฺญาสญฺจ จตุวีสติสหสฺสเก
ทสสตสหสฺสานิ นมามิ สิรสา อหํ
เตสํ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ อาทเรน นมามิหํ

นมการานุภาเวน	หนฺตฺวา สพฺเพ อุปทฺทเว
อเนกา อนฺตรายาปิ	วินสฺสนฺตุ อเสสโต.
สมฺพุทฺเธ นวุตฺตรสเต	อฏฺจตฺตาฬีสสหสฺสเก
วีสติสตสหสฺสานิ	นมามิ สิรสา อหํ
เตสํ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ	อาทเรน นมามิหํ
นมการานุภาเวน	หนฺตฺวา สพฺเพ อุปทฺทเว
อเนกา อนฺตรายาปิ	วินสฺสนฺตุ อเสสโต.

๗ คาถากึ่ง

นโมการอฏฺฐกํ[๑]

นโม อรหโต สมฺมา-	สมฺพุทฺธสฺส มเหสิโน
นโม อุตฺตมธมฺมสฺส	สฺวากฺขาตสฺเสว เตนิธ
นโม มหาสงฺฆสฺสาปิ	วิสุทฺธสีลทิฏฺฐิโน
นโม โอมาตฺยารทฺธสฺส	รตนตฺตยสฺส สาธุกํ
นโม โอมกาตีตสฺส	ตสฺส วตฺถุตฺตยสฺสปิ
นโมการปฺปภาเวน	วิคจฺฉนฺตุ อุปทฺทวา
นโมการานุภาเวน	สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา
นโมการสฺส เตเชน	วิธิมฺหิ โหมิ เตชวา.

นโมการอฏฺฐก ๔ คาถานี้ สวดในกาลสมัยที่ควร.

๑. พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา ติสรณสรณา เอตฺถ โลกนฺตเร วา, ภุมฺมาภุมฺมา จ เทวา คุณคณคหณพฺยาวฏา สพฺพกาลํ, เอเต อายนฺตุ เทวา วรกนกมเย เมรุราเช วสนฺโต, สนฺโต สนฺโต สเหตุํ มุนิวรวจนํ โสตุมคฺคํ สมคฺคํ.

สพฺเพสุ จกฺกวาเฬสุ ยกฺขา เทวา จ พฺรหฺมุโน
ยํ อเมฺหหิ กตํ ปุญฺญํ สพฺพสมฺปตฺติสาธกํ
สพฺเพ ตํ อนุโมทิตฺวา สมคฺคา สาสเน รตา
ปมาทรหิตา โหนฺตุ อารกฺขาสุ วิเสสโต
สาสนสฺส จ โลกสฺส วุฑฺฒี ภวตุ สพฺพทา
สาสนมฺปิ จ โลกญฺจ เทวา รกฺขนฺตุ สพฺพทา
สทฺธึ โหนฺตุ สุขี สพฺเพ ปริวาเรหิ อตฺตโน
อนีฆา สุมนา โหนฺตุ สห สพฺเพหิ ญาติภิ.
ยญฺจ ทฺวาทส วสฺสานิ จินฺตยึสุ สเทวกา
จิรสฺสํ จินฺตยนฺตาปิ เนว ชานึสุ มงฺคลํ
จกฺกวาฬสหสฺเสสุ ทสสุ เยน ตตฺตกํ
กาลํ โกลาหลํ ชาตํ ยาว พฺรหฺมนิเวสนา
ยํ โลกนาโถ เทเสสิ สพฺพปาปวินาสนํ
ยํ สุตฺวา สพฺพทุกฺเขหิ มุจฺจนฺตาสงฺขิยา นรา
เอวมาทิคุณูเปตํ มงฺคลนฺตมฺภณาม เห.

มงฺคลสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. อถโข อญฺญตรา เทวตา, อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

พหู เทวา มนุสฺสา จ มงฺคลานิ อจินฺตยุํ
อากงฺขมานา โสตฺถานํ พฺรูหิ มงฺคลมุตฺตมํ.
อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา
ปูชา จ ปูชนียานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ปฏิรูปเทสวาโส จ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา
อตฺตสมฺมาปณิธิ จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
พาหุสจฺจญฺจ สิปฺปญฺจ วินโย จ สุสิกฺขิโต
สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห
อนากุลา จ กมฺมนฺตา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ทานญฺจ ธมฺมจริยา จ ญาตกานญฺจ สงฺคโห
อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สญฺญโม

---

๑. ขุ. ธ. ๒๕/๓.

อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
คารโว จ นิวาโต จ สนฺตุฏฺฐี จ กตญฺญุตา
กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานญฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ตโป จ พฺรหฺมจริยญฺจ อริยสจฺจาน ทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
อโสกํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.
เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพตฺถมปราชิตา
สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ.

มงฺคลสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๑๒ คาถา

ปณิธานโต ปฏฺฐาย, ตถาคตสฺส ทส ปารมิโย ทส อุปปารมิโย ทส ปรมตฺถปารมิโย, ปญฺจ มหาปริจฺจาเค ติสฺโส จริยา ปจฺฉิมพฺภเว คพฺภาวกฺกนฺตึ ชาตึ อภินิกฺขมนํ, ปธานจริยํ โพธิปลฺลงฺเก มารวิชยํ สพฺพญฺญุตญาณปฺปฏิเวธํ นว โลกุตฺตรธมฺเมติ, สพฺเพปิเม พุทฺธคุเณ อาวชฺชิตฺวา เวสาลิยา ตีสุ ปาการนฺตเรสุ,

ติยามรตฺติํ ปริตฺตํ กโรนฺโต อายสฺมา อานนฺทตฺเถโร วิย. การุญฺญจิตฺตํ อุปฏฺฐเปตฺวา,

โกฏิสตสหสฺเสสุ จกฺกวาเฬสุ เทวตา
ยสฺสาณมฺปฏิคฺคณฺหนฺติ ยญฺจ เวสาลิยมฺปุเร
โรคามนุสฺสทุพฺภิกฺข- สมฺภูตนฺติวิธมฺภยํ
ขิปฺปมนฺตรธาเปสิ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

รตนสุตฺตํ[๑]

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ
อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ
ตสฺมา หิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ
เมตฺตํ กโรถ มานุสิยา ปชาย
ทิวา จ รตฺโต จ หรนฺติ เย พลิํ
ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.
ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ

๑. ขุ. ธ. ๒๕/๕, ๓๖๗.

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ

ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต

น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ

อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ

สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ

สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ

อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสตฺถา

จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ

เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา

เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ

อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทเฬฺหน

นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ

เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห

ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ยถินฺทขีโล ปฐวึ สิโต สิยา
จตุพฺภิ วาเตภิ อสมฺปกมฺปิโย
ตถูปมํ สปฺปุริสํ วทามิ
โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เย อริยสจฺจานิ วิภาวยนฺติ
คมฺภีรปญฺเญน สุเทสิตานิ
กิญฺจาปิ เต โหนฺติ ภุสปฺปมตฺตา
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทิยนฺติ
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
สหาวสฺส ทสฺสนสมฺปทาย
ตฺยสฺสุ ธมฺมา ชหิตา ภวนฺติ
สกฺกายทิฏฺฐิ วิจิกิจฺฉิตญฺจ
สีลพฺพตํ วาปิ ยทตฺถิ กิญฺจิ
จตูหปาเยหิ จ วิปฺปมุตฺโต

ฉ จาภิฐานานิ อภพฺโพ กาตุํ
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
กิญฺจาปิ โส กมฺมํ กโรติ ปาปกํ
กาเยน วาจายุท เจตสา วา
อภพฺโพ โส ตสฺส ปฏิจฺฉทาย
อภพฺพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
วนปฺปคุมฺเพ ยถา ผุสฺสิตคฺเค
คิมฺหานมาเส ปฐมสฺมึ คิเมฺห
ตถูปมํ ธมฺมวรํ อเทสยิ
นิพฺพานคามึ ปรมํ หิตาย
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
วโร วรญฺญู วรโท วราหโร
อนุตฺตโร ธมฺมวรํ อเทสยิ
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ

วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมิํ
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
พุทฺธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ
สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.

รตนสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๒๑ คาถากึ่ง

ยสฺสานุภาวโต ยกฺขา เนว ทสฺเสนฺติ ภึสนํ
ยมฺหิ เจวานุยุญฺชนฺโต รตฺตินฺทิวมตนฺทิโต
สุขํ สุปติ สุตฺโต จ ปาปํ กิญฺจิ น ปสฺสติ
เอวมาทิคุณูเปตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

กรณียเมตฺตสุตฺตํ[๑]

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ
สกฺโก อุชู จ สุหุชู จ สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานี
สนฺตุสฺสโก จ สุภโร จ อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหุกวุตฺติ
สนฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ อปฺปคพฺโภ กุเลสุ อนนุคิทฺโธ
น จ ขุทฺทํ สมาจเร กิญฺจิ เยน วิญฺญู ปเร อุปวเทยฺยุํ
สุขิโน วา เขมิโน โหนฺตุ สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา
เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา
ทีฆา วา เย มหนฺตา วา มชฺฌิมา รสฺสกา อณุกถูลา
ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร
ภูตา วา สมฺภเวสี วา สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา
น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ
พฺยาโรสนา ปฏีฆสญฺญา นาญฺญมญฺญสฺส ทุกฺขมิจฺเฉยฺย
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข
เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ

---
๑. ขุ. ธ. ๒๕/๑๓.

เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ
อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺจ อสมฺพาธํ อเวรํ อสปตฺตํ
ติฏฺฐญฺจรํ นิสินฺโน วา สยาโน วา ยาวตสฺส วิคตมิทฺโธ
เอตํ สตึ อธิฏฺเฐยฺย พฺรหฺมเมตํ วิหารํ อิธมาหุ
ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรตีติ.

กรณียเมตฺตสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๑๐ คาถา

สพฺพาสีวิสชาตีนํ ทิพฺพมนฺตาคทํ วิย
ยนฺนาเสติ วิสํ โฆรํ เสสญฺจาปิ ปริสฺสยํ
อาณกฺเขตฺตมฺหิ สพฺพตฺถ สพฺพทา สพฺพปาณินํ
สพฺพโสปิ นิวาเรติ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ขนฺธปริตฺตคาถา[๑]

วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ เอราปเถหิ เม
ฉพฺยาปุตฺเตหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ กณฺหาโคตมเกหิ จ
อปาทเกหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ ทิปาทเกหิ เม
จตุปฺปเทหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม
มา มํ อปาทโก หึสิ มา มํ หึสิ ทิปาทโก

๑. ขุ. ชา. ทุก. ๒๗/๗๕.

มา มํ จตุปฺปโท หึสิ มา มํ หึสิ พหุปฺปโท
สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ภูตา จ เกวลา
สพฺเพ ภทฺรานิ ปสฺสนฺตุ มา กิญฺจิ ปาปมาคมา

อปฺปมาโณ พุทฺโธ, อปฺปมาโณ ธมฺโม, อปฺปมาโณ สงฺโฆ, ปมาณวนฺตานิ สิรึสปานิ, อหิ วิจฺฉิกา สตปที อุณฺณานาภี สรพู มูสิกา, กตา เม รกฺขา กตา เม ปริตฺตา, ปฏิกฺกมนฺตุ ภูตานิ, โสหํ นโม ภควโต, นโม สตฺตนฺนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานํ.

ขนฺธปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕ คาถา

ปูเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร นิพฺพตฺตํ โมรโยนิยํ
เยน สํวิหิตารกฺขํ มหาสตฺตํ วเนจรา
จิรสฺสํ วายมนฺตาปิ เนว สกฺขึสุ คณฺหิตุํ
พฺรหฺมมนฺตนฺติ อกฺขาตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

โมรปริตฺตํ[๑]

อุเทตยญฺจกฺขุมา เอกราชา
หริสฺสวณฺโณ ปฐวิปฺปภาโส
ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ ปฐวิปฺปภาสํ
ตยชฺช คุตฺตา วิหเรมุ ทิวสํ

๑. ขุ. ชา. ทุก. ๒๗/๕๓.

เย พฺราหฺมณา เวทคุ สพฺพธมฺเม
เต เม นโม เต จ มํ ปาลยนฺตุ
นมตฺถุ พุทฺธานํ นมตฺถุ โพธิยา
นโม วิมุตฺตานํ นโม วิมุตฺติยา
อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร จรติ เอสนา.
อเปตยญฺจกฺขุมา เอกราชา
หริสฺสวณฺโณ ปฐวิปฺปภาโส
ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ ปฐวิปฺปภาสํ
ตยชฺช คุตฺตา วิหเรมุ รตฺตึ
เย พฺราหฺมณา เวทคุ สพฺพธมฺเม
เต เม นโม เต จ มํ ปาลยนฺตุ
นมตฺถุ พุทฺธานํ นมตฺถุ โพธิยา
นโม วิมุตฺตานํ นโม วิมุตฺติยา
อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร วาสมกปฺปยีติ.

โมรปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๕ คาถา

ยสฺสานุสฺสรเณนาปิ อนฺตลิกฺเขปิ ปาณิโน
ปติฏฺฐมธิคจฺฉนฺติ ภูมิยํ วิย สพฺพทา
สพฺพูปทฺทวชาลมฺหา ยกฺขโจราทิสมฺภวา
คณนา น จ มุตฺตานํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ธชคฺคปริตฺตํ ธชคฺคสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว เทวาสุรสงฺคาโม สมุปพฺยุโฬฺห อโหสิ. อถโข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว ตาวตึเส อามนฺเตสิ. สเจ มาริสา เทวานํ สงฺคามคตานํ อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา. มเมว ตสฺมึ สมเย ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. มมํ หิ โว ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสติ. โน เจ เม ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ, อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. ปชาปติสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสติ. โน เจ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ, อถ วรุณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. วรุณสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสติ. โน เจ วรุณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ, อถ อีสานสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. อีสานสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสตีติ.

๑. สํ. ส. ๑๕/๓๒๐.

ตํ โข ปน ภิกฺขเว สกฺกสฺส วา เทวานมินฺทสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ. ปชาปติสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ. วรุณสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ. อีสานสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ. ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺเยถาปิ โนปิ ปหิยฺเยถ. ตํ กิสฺส เหตุ. สกฺโก หิ ภิกฺขเว เทวานมินฺโท อวีตราโค อวีตโทโส อวีตโมโห, ภิรุ ฉมฺภี อุตฺราสี ปลายีติ. อหญฺจ โข ภิกฺขเว เอวํ วทามิ. สเจ ตุมฺหากํ ภิกฺขเว อรญฺญคตานํ วา รุกฺขมูลคตานํ วา สุญฺญาคารคตานํ วา, อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, มเมว ตสฺมึ สมเย อนุสฺสเรยฺยาถ. อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. มมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ. ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสติ. โน เจ มํ อนุสฺสเรยฺยาถ. อถ ธมฺมํ อนุสฺสเรยฺยาถ. สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. ธมฺมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ. ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสติ. โน เจ ธมฺมํ อนุสฺสเรยฺยาถ. อถ สงฺฆํ อนุสฺสเรยฺยาถ. สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต

สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. สงฺฆํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ. ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา, โส ปหิยฺยิสฺสติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถาคโต หิ ภิกฺขเว อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วีตราโค วีตโทโส วีตโมโห, อภิรุ อจฺฉมฺภี อนุตฺราสี อปลายีติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา.

อรญฺเญ รุกฺขมูเล วา สุญฺญาคาเรว ภิกฺขโว
อนุสฺสเรถ สมฺพุทฺธํ ภยํ ตุมฺหาก โน สิยา
โน เจ พุทฺธํ สเรยฺยาถ โลกเชฏฺฐํ นราสภํ
อถ ธมฺมํ สเรยฺยาถ นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ
โน เจ ธมฺมํ สเรยฺยาถ นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ
อถ สงฺฆํ สเรยฺยาถ ปุญฺญกฺเขตฺตํ อนุตฺตรํ
เอวมฺพุทฺธํ สรนฺตานํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ ภิกฺขโว
ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส น เหสฺสตีติ.

ธชคฺคปริตฺตํ ธชคฺคสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๔ นิคมคาถา

อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส สาสเน สาธุสมฺมเต
อมนุสฺเสหิ จณฺเฑหิ สทา กิพฺพิสการิภิ
ปริสานญฺจตสฺสนฺน- มหึสาย จ คุตฺติยา
ยนฺเทเสสิ มหาวีโร ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

อาฏานาฏิยปริตฺตํ[๑]

วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ จกฺขุมนฺตสฺส สิรีมโต
สิขิสฺสปิ นมตฺถุ สพฺพภูตานุกมฺปิโน
เวสฺสภุสฺส นมตฺถุ นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน
นมตฺถุ กกุสนฺธสฺส มารเสนปฺปมทฺทิโน
โกนาคมนสฺส นมตฺถุ พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต
กสฺสปสฺส นมตฺถุ วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ
องฺคีรสสฺส นมตฺถุ สกฺยปุตฺตสฺส สิรีมโต
โย อิมํ ธมฺมมเทเสสิ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ
เย จาปิ นิพฺพุตา โลเก ยถาภูตํ วิปสฺสิสุํ
เต ชนา อปิสุณา มหนฺตา วีตสารทา
หิตํ เทวมนุสฺสานํ ยํ นมสฺสนฺติ โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ มหนฺตํ วีตสารทํ

๑. ที. ปาฏิ. ๑๑/๒๐๙.

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมนฺติ.
เอเต จญฺเญ จ สมฺพุทฺธา อเนกสตโกฏิโย
สพฺเพ พุทฺธา อสมสมา สพฺเพ พุทฺธา มหิทฺธิกา
สพฺเพ ทสพลูเปตา เวสารชฺเชหุปาคตา
สพฺเพ เต ปฏิชานนฺติ อาสภณฺฐานมุตฺตมํ
สีหนาทํ นทนฺเตเต ปริสาสุ วิสารทา
พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตนฺติ โลเก อปฺปฏิวตฺติยํ
อุเปตา พุทฺธธมฺเมหิ อฏฺฐารสหิ นายกา
ทฺวตฺตึสลกฺขณูเปตา- สีตฺยานุพฺยญฺชนาธรา
พฺยามปฺปภาย สุปฺปภา สพฺเพ เต มุนิกุญฺชรา
พุทฺธา สพฺพญฺญุโน เอเต สพฺเพ ขีณาสวา ชินา
มหปฺปภา มหาเตชา มหาปญฺญา มหพฺพลา
มหาการุณิกา ธีรา สพฺเพสานํ สุขาวหา
ทีปา นาถา ปติฏฺฐา จ ตาณา เลณา จ ปาณินํ
คตี พนฺธู มหสฺสาสา สรณา จ หิเตสิโน
สเทวกสฺส โลกสฺส สพฺเพ เอเต ปรายนา
เตสาหํ สิรสา ปาเท วนฺทามิ ปุริสุตฺตเม
วจสา มนสา เจว วนฺทาเมเต ตถาคเต
สยเน อาสเน ฐาเน คมเน จาปิ สพฺพทา.
สทา สุเขน รกฺขนฺตุ พุทฺธา สนฺติกรา ตุวํ

เตหิ ตฺวํ รกฺขิโต สนฺโต　มุตฺโต สพฺพภเยน จ
สพฺพโรควินิมุตฺโต　สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต　นิพฺพุโต จ ตฺวํ ภว.
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ　สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวตฺวนฺตราโย　สุขี ทีฆายุโก ภว
อภิวาทนสีลิสฺส　นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ　อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.

อาฏานาฏิยปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๑๙ คาถากึ่ง

ปริตฺตํ ยมฺภณนฺตสฺส　นิสินฺนฏฺฐานโธวนํ
อุทกมฺปิ วินาเสติ　สพฺพเมว ปริสฺสยํ
โสตฺถินา คพฺภวุฏฺฐานํ　ยญฺจ สาเธติ ตํขเณ
เถรสฺสงฺคุลิมาลสฺส　โลกนาเถน ภาสิตํ
กปฺปฏฺฐายิ มหาเตชํ　ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

องฺคุลิมาลปริตฺตํ[๑]

ยโตหํ ภคินิ อริยาย ชาติยา ชาโต, นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา, เตน สจฺเจน โสตฺถิ เต โหตุ โสตฺถิ คพฺภสฺส.

---

๑. ม. ม. ๑๓/๔๘๕.

โพชฺฌงฺคปริตฺตํ

โพชฺฌงฺโค สติสงฺขาโต ธมฺมานํ วิจโย ตถา
วิริยมฺปีติปสฺสทฺธิ- โพชฺฌงฺคา จ ตถาปเร
สมาธุเปกฺขโพชฺฌงฺคา สตฺเตเต สพฺพทสฺสินา
มุนินา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลีกตา
สํวตฺตนฺติ อภิญฺญาย นิพฺพานาย จ โพธิยา
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.
เอกสฺมึ สมเย นาโถ โมคฺคลฺลานญฺจ กสฺสปํ
คิลาเน ทุกฺขิเต ทิสฺวา โพชฺฌงฺเค สตฺต เทสยิ
เต จ ตํ อภินนฺทิตฺวา โรคา มุจฺจึสุ ตํขเณ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.
เอกทา ธมฺมราชาปิ เคลญฺเญนาภิปีฬิโต
จุนฺทตฺเถเรน ตญฺเญว ภณาเปตฺวาน สาทรํ
สมฺโมทิตฺวา จ อาพาธา ตมฺหา วุฏฺฐาสิ ฐานโส
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.
ปหีนา เต จ อาพาธา ติณฺณนฺนมฺปิ มเหสินํ
มคฺคาหตกิเลสา ว ปตฺตานุปฺปตฺติธมฺมตํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.

องฺคุลิมาลปริตฺตปุพฺพกํ โพชฺฌงฺคปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๘ คาถากึ่ง

ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ
พุทฺธานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.
ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ
ธมฺมานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.
ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ
สงฺฆานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.

๓ คาถา

ทุกฺขปฺปตฺตา จ นิทฺทุกฺขา ภยปฺปตฺตา จ นิพฺภยา
โสกปฺปตฺตา จ นิสฺโสกา โหนฺตุ สพฺเพปิ ปาณิโน
เอตฺตาวตา จ อเมฺหหิ สมฺภตํ ปุญฺญสมฺปทํ
สพฺเพ เทวานุโมทนฺตุ สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
ทานํ ททนฺตุ สทฺธาย สีลํ รกฺขนฺตุ สพฺพทา
ภาวนาภิรตา โหนฺตุ คจฺฉนฺตุ เทวตาคตา.

สพฺเพ พุทฺธา พลปฺปตฺตา ปจฺเจกานญฺจ ยํ พลํ
อรหนฺตานญฺจ เตเชน รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส.

๔ คาถา

มหาการุณิโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ.
ชยนฺโต โพธิยา มูเล สกฺยานํ นนฺทิวฑฺฒโน
เอวํ ตฺวํ วิชโย โหหิ ชยสฺสุ ชยมงฺคเล
อปราชิตปลฺลงฺเก สีเส ปถวิโปกฺขเร
อภิเสเก สพฺพพุทฺธานํ อคฺคปฺปตฺโต ปโมทติ.
สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ
สุขโณ สุมุหุตฺโต จ สุยิฏฺฐํ พฺรหฺมจาริสุ
ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ วาจากมฺมํ ปทกฺขิณํ
ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ ปณิธี เต ปทกฺขิณา
ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ.
โส อตฺถลทฺโธ สุขิโต วิรุโฬฺห พุทฺธสาสเน
อโรโค สุขิโต โหหิ สห สพฺเพหิ ญาติภิ
สา อตฺถลทฺธา สุขิตา วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน
อโรคา สุขิตา โหหิ สห สพฺเพหิ ญาติภิ

เต อตฺถลทฺธา สุขิตา วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน
อโรคา สุขิตา โหถ สห สพฺเพหิ ญาติภิ.
สกฺกตฺวา พุทฺธรตนํ โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
หิตํ เทวมนุสฺสานํ พุทฺธเตเชน โสตฺถินา
นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ ทุกฺขา วูปสเมนฺตุ เต
สกฺกตฺวา ธมฺมรตนํ โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
ปริฬาหูปสมนํ ธมฺมเตเชน โสตฺถินา
นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ ภยา วูปสเมนฺตุ เต
สกฺกตฺวา สงฺฆรตนํ โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
อาหุเนยฺยํ ปาหุเนยฺยํ สงฺฆเตเชน โสตฺถินา
นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ โรคา วูปสเมนฺตุ เต
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ.
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ
รตนํ พุทฺธสมํ นตฺถิ ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ

รตนํ ธมฺมสมํ นตฺถิ ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ
รตนํ สงฺฆสมํ นตฺถิ ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.

สวดในราชการ มีท้ายสวดมนต์ ต่อนี้ตามควร.

รตนตฺตยปฺปภาวาภิยาจนคาถา[๑]

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุตฺตมํ ธมฺมมชฺฌคา
มหาสงฺฆํ ปโพเธสิ อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ
พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ จาติ นานาโหนฺตมฺปิ วตฺถุโต
อญฺญมญฺญาวิโยคาว เอกีภูตมฺปนตฺถโต
พุทฺโธ ธมฺมสฺส โพเธตา ธมฺโม สงฺเฆน ธาริโต
สงฺโฆ จ สาวโก พุทฺธสฺส อิจฺเจกาพทฺธเมวิทํ
วิสุทฺธํ อุตฺตมํ เสฏฺฐํ โลกสฺมึ รตนตฺตยํ
สํวตฺตติ ปสนฺนานํ อตฺตโน สุทฺธิกามินํ
สมฺมา ปฏิปชฺชนฺตานํ ปรมาย วิสุทฺธิยา
วิสุทฺธิ สพฺพเกฺลเสหิ โหติ ทุกฺเขหิ นิพฺพุติ
นิพฺพานํ ปรมํ สุญฺญํ นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา.
รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา

๑. พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

อุปทฺทวนฺตรายา จ อุปสคฺคา จ สพฺพโส
มา กทาจิ สมฺผุสึสุ รฏฺฐํ สฺยามานเมวิทํ
อาโรคิยสุขญฺเจว ตโต ทีฆายุตาปิ จ
ตพฺพตฺถูนญฺจ สมฺปตฺยึ สุขํ สพฺพตฺถ โสตฺถิ จ
ภวนฺตุ สมฺปวตฺตนฺตุ สฺยามานํ รฏฺฐปาลินํ
เต จ รฏฺฐญฺจ รกฺขนฺตุ สฺยามรฏฺฐิกเทวตา
สฺยามานํ รฏฺฐปาลีหิ ธมฺมามิเสหิ ปูชิตา
สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทํ ผลํ
เอตสฺมึ รตนตฺตยสฺมึ สมฺปสาทนเจตโส.

๑๑ คาถา

สุขาภิยาจนคาถา[๑]

ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ มงฺคลตฺถาย ภาสิตํ
ตสฺส ตสฺสานุภาเวน โหตุ ราชกุเล สุขํ
เย เย อารกฺขกา เทวา ตตฺถ ตตฺถาธิวาสิโน
อิมินา ธมฺมทาเนน สพฺเพ อเมฺหหิ ปูชิตา
สทา ภทฺรานิ ปสฺสนฺตุ สุขิตา โหนฺตุ นิพฺภยา
อปฺปมตฺตา จ อเมฺหสุ สพฺเพ รกฺขนฺตุ โน สทา
ยญฺจ โน ภาสมาเนหิ กุสลํ ปสุตํ พหุํ

---

๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) วัดโมลีโลก แต่ง.

ตนฺโน เทวานุโมทนฺตุ จิรํ ติฏฺฐนฺตุ สาตตํ
เย วา ชลาพุชณฺฑชา สํเสทโชปปาติกา
อเวรา โหนฺตุ สพฺเพ เต อนีฆา นิรุปทฺทวา
ปสฺสนฺตุ อนวชฺชานิ มา จ สาวชฺชมาคมา
จิรํ ติฏฺฐตุ โลกสฺมึ สมฺมาสมฺพุทฺธสาสนํ
ทสฺเสนฺตํ โสตวนฺตูนํ มคฺคํ สตฺตวิสุทฺธิยา
ยาว พุทฺโธติ นามมฺปิ โลกเชฏฺฐสฺส สตฺถุโน
สมฺมาเทสิตธมฺมสฺส ปวตฺตติ มเหสิโน
ปสนฺนา โหนฺตุ สพฺเพปิ ปาณิโน พุทฺธสาสเน
สมฺมา ธารํ ปเวจฺฉนฺโต กาเล เทโว ปวสฺสตุ
วุฑฺฒิภาวาย สตฺตานํ สมิทฺธํ เนตุ เมทนึ
มาตา ปิตา จ อตฺรชํ นิจฺจํ รกฺขนฺติ ปุตฺตกํ
เอวํ ธมฺเมน ราชาโน ปชํ รกฺขนฺตุ สพฺพทา.

๑๐ คาถา

มงคลจักกวาฬใหญ่

สิริธิติมติเตโชชยสิทฺธิมหิทฺธิมหาคุณาปริมิตปุญฺญาธิการสฺส สพฺพนฺตรายนิวารณสมตฺถสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ทฺวตฺตึสมหาปุริสลกฺขณานุภาเวน อสีตฺยานุพฺยญฺชนานุภาเวน

อฏฺฐุตฺตรสตมงฺคลานุภาเวน ฉพฺพณฺณรํสิยานุภาเวน เกตุมาลานุภาเวน ทสปารมิตานุภาเวน ทสอุปปารมิตานุภาเวน ทสปรมตฺถปารมิตานุ-ภาเวน สีลสมาธิปญฺญานุภาเวน พุทฺธานุภาเวน ธมฺมานุภาเวน สงฺฆานุภาเวน เตชานุภาเวน อิทฺธานุภาเวน พลานุภาเวน เญยฺย-ธมฺมานุภาเวน จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธานุภาเวน นวโลกุตฺตร-ธมฺมานุภาเวน อฏฺฐงฺคิกมคฺคานุภาเวน อฏฺฐสมาปตฺติยานุภาเวน ฉฬภิญฺญานุภาเวน จตุสจฺจญาณานุภาเวน ทสพลญาณานุภาเวน สพฺพญฺญุตญาณานุภาเวน เมตฺตากรุณามุทิตาอุเปกฺขานุภาเวน สพฺพ-ปริตฺตานุภาเวน รตนตฺตยสรณานุภาเวน ตุยฺหํ สพฺพโรคโสกุปทฺทว-ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา วินสฺสนฺตุ สพฺพอนฺตรายาปิ วินสฺสนฺตุ สพฺพสงฺกปฺปา ตุยฺหํ สมิชฺฌนฺตุ ทีฆายุตา ตุยฺหํ โหตุ สตวสฺส-ชีเวน สมงฺคิโก โหตุ สพฺพทา. อากาสปพฺพตวนภูมิคงฺคามหา-สมุทฺทา อารกฺขกา เทวตา สทา ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ.

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพพุทฺธานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพธมฺมานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพสงฺฆานุภาเวน สทา โสตฺถี, ภวนฺตุ เต.

นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา
ปริตฺตสฺสานุภาเวน หนฺตฺวา เตสํ อุปทฺทเว
นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา
ปริตฺตสฺสานุภาเวน หนฺตฺวา เตสํ อุปทฺทเว
นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา
ปริตฺตสฺสานุภาเวน หนฺตฺวา เตสํ, อุปทฺทเว.

จุลฺลราชปริตฺตํ สตฺตปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

เจ็ดตำนานจบ

มหาราชปริตร

สิบสองตำนาน

สรชฺชํ สเสนํ สพนฺธุํ นรินฺทํ,

ฯ เป ฯ (เหมือนในเจ็ดตำนานหน้า ๑)

อวิกฺขิตฺตจิตฺตา ปริตฺตํ ภณนฺตุ.

สมนฺตา จกฺกวาเฬสุ อตฺราคจฺฉนฺตุ เทวตา

สทฺธมฺมํ มุนิราชสฺส สุณนฺตุ สคฺคโมกฺขทํ.

สคฺเค กาเม จ รูเป คิริสิขรตเฏ จนฺตลิกฺเข วิมาเน

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑)

ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม สุณนฺตุ.

ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา ๓ หน.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๓ หน.

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑ ถึงหน้า ๒) ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

สมฺพุทฺเธ อฏฺฐวีสญฺจ ทฺวาทสญฺจ สหสฺสเก

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๓ ถึงหน้า ๔)

อเนกา อนฺตรายาปิ วินสฺสนฺตุ อเสสโต.

นโมการอฏฺฐกํ

นโม อรหโต สมฺมา- สมฺพุทฺธสฺส มเหสิโน

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๔)

นโมการสฺส เตเชน วิธิมฺหิ โหมิ เตชวา.

นโมการอฏฺฐกํ นิฏฺฐิตํ.

เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา ติสรณสรณา เอตฺถ โลกนฺตเร วา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๕)

เอวมาทิคุณูเปตํ มงฺคลนฺตมฺภณาม เห.

ปฐมํ มงฺคลสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม.

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๖ ถึงหน้า ๗)

สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ.

มงฺคลสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ปณิธานโต ปฏฺฐาย, ตถาคตสฺส ทส ปารมิโย ทส อุปปารมิโย

ทส ปรมตฺถปารมิโยติ สมตึส ปารมิโย ปูเรตฺวา, ปญฺจ มหาปริจฺจาเค ติสฺโส จริยา ปจฺฉิมพฺภเว คพฺภาวกฺกนฺตึ ชาตึ อภินิกฺขมนํ, ปธานจริยํ โพธิปลฺลงฺเก มารวิชยํ สพฺพญฺญุตญาณปฺปฏิเวธํ ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ นว โลกุตฺตรธมฺเมติ, สพฺเพปิเม พุทฺธคุเณ อาวชฺชิตฺวา เวสาลิยา ตีสุ ปาการนฺตเรสุ, ติยามรตฺตึ ปริตฺตํ กโรนฺโต อายสฺมา อานนฺทตฺเถโร วิย, การุญฺญจิตฺตํ อุปฏฺฐเปตฺวา,

โกฏิสตสหสฺเสสุ จกฺกวาเฬสุ เทวตา

๚ เป ๚ (เหมือนในหน้า ๘)

ขิปฺปมนฺตรธาเปสิ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ทุติยํ รตนสุตฺตํ

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ

๚ เป ๚ (เหมือนในหน้า ๘ ถึง ๑๒)

สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.

รตนสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ยสฺสานุภาวโต ยกฺขา เนว ทสฺเสนฺติ ภึสนํ

๚ เป ๚ (เหมือนในหน้า ๑๓)

เอวมาทิคุณูเปตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ตติยํ กรณียเมตฺตสุตฺตํ

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๓ ถึง ๑๔)

กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรตีติ.

กรณียเมตฺตสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สพฺพาสีวิสชาตีนํ ทิพฺพมนฺตาคทํ วิย

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๔)

สพฺพโสปิ นิวาเรติ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

จตุตฺถํ ขนฺธปริตฺตํ ฉทฺทนฺตปริตฺตาปรํ[๑]

วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ เอราปเถหิ เม

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๔ ถึงหน้า ๑๕)

โสหํ นโม ภควโต, นโม สตฺตนฺนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานํ.

ขนฺธปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

วธิสฺสเมนนฺติ ปรามสนฺโต
กาสาวมทฺทกฺขิ ธชํ อิสีนํ
ทุกฺเขน ผุฏฺฐสฺสุทปาทิ สญฺญา
อรหทฺธโช สพฺภิ อวชฺฌรูโป

๑. ขุ. ชา. ติสํนิบาต ๒๗/๔๙๕

สลฺเลน วิทฺโธ พฺยถิโตปิ สนฺโต
กาสาววตฺถมฺหิ มนํ น ทุสฺสยิ
สเจ อิมํ นาควเรน สจฺจํ
มา มํ วเน พาลมิคา อคญฺฉุนฺติ.

ฉทฺทนฺตปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๒ คาถา

ขนฺธปริตฺตํ ฉทฺทนฺตปริตฺตาปรํ นิฏฺฐิตํ.

ปูเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร นิพฺพตฺตํ โมรโยนิยํ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๕)

พฺรหฺมมนฺตนฺติ อกฺขาตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ปญฺจมํ โมรปริตฺตํ

อุเทตยญฺจกฺขุมา เอกราชา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๕ ถึงหน้า ๑๖)

อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร วาสมกปฺปยีติ.

โมรปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ปูเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร นิพฺพตฺตํ วฏฺฏชาติยํ
ยสฺส เตเชน ทาวคฺคิ มหาสตฺตํ วิวชฺชยิ

เถรสฺส สารีปุตฺตสฺส โลกนาเถน ภาสิตํ
กปฺปฏฺฐายิ มหาเตชํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ฉฏฺจํ วฏฺฏกปริตฺตํ[๑]

อตฺถิ โลเก สีลคุโณ สจฺจํ โสเจยฺยนุทฺทยา
เตน สจฺเจน กาหามิ สจฺจกิริยมนุตฺตรํ
อาวชฺชิตฺวา ธมฺมพลํ สริตฺวา ปุพฺพเก ชิเน
สจฺจพลมวสฺสาย สจฺจกิริยมกาสหํ
สนฺติ ปกฺขา อปตฺตนา สนฺติ ปาทา อวญฺจนา
มาตา ปิตา จ นิกฺขนฺตา ชาตเวท ปฏิกฺกม
สห สจฺเจ กเต มยฺหํ มหาปชฺชลิโต สิขี
วชฺเชสิ โสฬส กรีสานิ อุทกํ ปตฺวา ยถา สิขี
สจฺเจน เม สโม นตฺถิ เอสา เม สจฺจปารมีติ.

วฏฺฏกปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๔ คาถากึ่ง

ยสฺสานุสฺสรเณนาปิ อนฺตลิกฺเขปิ ปาณิโน
ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๖ ถึง ๑๗)
คณนา น จ มุตฺตานํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

----

๑. ขุ. จริยา. ๓๓/๕๘๘.

สตฺตมํ ธชคฺคปริตฺตํ ธชคฺคสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม.

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๗ ถึงหน้า ๑๙)

ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส น เหสฺสตีติ.

ธชคฺคปริตฺตํ ธชคฺคสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส สาสเน สาธุสมฺมเต

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๐)

ยนฺเทเสสิ มหาวีโร ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

อฏฺฐมํ อาฏานาฏิยปริตฺตํ

วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ จกฺขุมนฺตสฺส สิรีมโต
สิขิสฺสปิ นมตฺถุ สพฺพภูตานุกมฺปิโน
เวสฺสภุสฺส นมตฺถุ นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน
นมตฺถุ กกุสนฺธสฺส มารเสนปฺปมทฺทิโน
โกนาคมนสฺส นมตฺถุ พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต
กสฺสปสฺส นมตฺถุ วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ
องฺคีรสสฺส นมตฺถุ สกฺยปุตฺตสฺส สิรีมโต
โย อิมํ ธมฺมมเทเสสิ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ

เย จาปิ นิพฺพุตา โลเก ยถาภูตํ วิปสฺสิสุํ
เต ชนา อปิสุณา มหนฺตา วีตสารทา
หิตํ เทวมนุสฺสานํ ยํ นมสฺสนฺติ โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ มหนฺตํ วีตสารทํ.

นโม เม สพฺพพุทฺธานํ อุปฺปนฺนานํ มเหสินํ
ตณฺหงฺกโร มหาวีโร เมธงฺกโร มหายโส
สรณงฺกโร โลกหิโต ทีปงฺกโร ชุตินฺธโร
โกณฺฑญฺโญ ชนปาโมกฺโข มงฺคโล ปุริสาสโภ
สุมโน สุมโน ธีโร เรวโต รติวฑฺฒโน
โสภิโต คุณสมฺปนฺโน อโนมทสฺสี ชนุตฺตโม
ปทุโม โลกปชฺโชโต นารโท วรสารถี
ปทุมุตฺตโร สตฺตสาโร สุเมโธ อปฺปฏิปุคฺคโล
สุชาโต สพฺพโลกคฺโค ปิยทสฺสี นราสโภ
อตฺถทสฺสี การุณิโก ธมฺมทสฺสี ตโมนุโท
สิทฺธตฺโถ อสโม โลเก ติสฺโส จ วทตํ วโร
ปุสฺโส จ วรโท พุทฺโธ วิปสฺสี จ อนูปโม
สิขี สพฺพหิโต สตฺถา เวสฺสภู สุขทายโก
กกุสนฺโธ สตฺถวาโห โกนาคมโน รณญฺชโห
กสฺสโป สิริสมฺปนฺโน โคตโม สกฺยปุงฺคโว.

เอเต จณฺเณ จ สมฺพุทฺธา อเนกสตโกฏิโย
สพฺเพ พุทฺธา อสมสมา สพฺเพ พุทฺธา มหิทฺธิกา
สพฺเพ ทสพลูเปตา เวสารชฺเชหุปาคตา
สพฺเพ เต ปฏิชานนฺติ อาสภณฺฐานมุตฺตมํ
สีหนาทํ นทนฺเตเต ปริสาสุ วิสารทา
พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตนฺติ โลเก อปฺปฏิวตฺติยํ
อุเปตา พุทฺธธมฺเมหิ อฏฺฐารสหิ นายกา
ทฺวตฺตึสลกฺขณูเปตา สีตฺยานุพฺยญฺชนาธรา
พฺยามปฺปภาย สุปฺปภา สพฺเพ เต มุนิกุญฺชรา
พุทฺธา สพฺพญฺญุโน เอเต สพฺเพ ขีณาสวา ชินา
มหปฺปภา มหาเตชา มหาปญฺญา มหพฺพลา
มหาการุณิกา ธีรา สพฺเพสานํ สุขาวหา
ทีปา นาถา ปติฏฺฐา จ ตาณา เลณา จ ปาณินํ
คตี พนฺธู มหสฺสาสา สรณา จ หิเตสิโน
สเทวกสฺส โลกสฺส สพฺเพ เอเต ปรายนา
เตสาหํ สิรสา ปาเท วนฺทามิ ปุริสุตฺตเม
วจสา มนสา เจว วนฺทาเมเต ตถาคเต
สยเน อาสเน ธาเน คมเน จาปิ สพฺพทา
สทา สุเขน รกฺขนฺตุ พุทฺธา สนฺติกรา ตุวํ
เตหิ ตุวํ รกฺขิโต สนฺโต มุตฺโต สพฺพภเยน จ

สพฺพโรควินิมุตฺโต สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต นิพฺพุโต จ ตุวํ ภว.
เตสํ สจฺเจน สีเลน ขนฺติเมตฺตาพเลน จ
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ
ปุรตฺถิมสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ ภูตา มหิทฺธิกา
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ
ทกฺขิณสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ เทวา มหิทฺธิกา
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ
ปจฺฉิมสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ นาคา มหิทฺธิกา
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ
อุตฺตรสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ ยกฺขา มหิทฺธิกา
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ
ปุริมทิสํ ธตรฏฺโฐ ทกฺขิเณน วิรุฬฺหโก
ปจฺฉิเมน วิรูปกฺโข กุเวโร อุตฺตรํ ทิสํ
จตฺตาโร เต มหาราชา โลกปาลา ยสฺสสิโน
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ
อากาสฏฺฐา จ ภุมฺมฏฺฐา เทวา นาคา มหิทฺธิกา
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ อาโรเคฺยน สุเขน จ.
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ.
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ
รตนํ พุทฺธสมํ นตฺถิ ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ
รตนํ ธมฺมสมํ นตฺถิ ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ
รตนํ สงฺฆสมํ นตฺถิ ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.
สกฺกตฺวา พุทฺธรตนํ โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
หิตํ เทวมนุสฺสานํ พุทฺธเตเชน โสตฺถินา
นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ ทุกฺขา วูปสเมนฺตุ เต
สกฺกตฺวา ธมฺมรตนํ โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
ปริฬาหูปสมนํ ธมฺมเตเชน โสตฺถินา
นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ ภยา วูปสเมนฺตุ เต
สกฺกตฺวา สงฺฆรตนํ โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
อาหุเนยฺยํ ปาหุเนยฺยํ สงฺฆเตเชน โสตฺถินา
นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ โรคา วูปสเมนฺตุ เต.
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ

มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว
อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.

อาฏานาฏิยปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๔๕ คาถา

ปริตฺตํ ยมฺภณนฺตสฺส นิสินฺนฏฺฐานโธวนํ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๒)

กปฺปฏฺฐายิ มหาเตชํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

นวมํ องฺคุลิมาลปริตฺตํ[๑]

ยโตหํ ภคินิ อริยาย ชาติยา ชาโต, นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา. เตน สจฺเจน โสตฺถิ เต โหตุ โสตฺถิ คพฺภสฺส. ยโตหํ ภคินิ อริยาย ชาติยา ชาโต, นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา. เตน สจฺเจน โสตฺถิ เต โหตุ โสตฺถิ คพฺภสฺส. ยโตหํ ภคินิ อริยาย ชาติยา ชาโต, นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา. เตน สจฺเจน โสตฺถิ เต โหตุ โสตฺถิ คพฺภสฺส.

องฺคุลิมาลปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

----

๑. ม. ม. ๑๓/๔๘๕

สํสาเร สํสรนฺตานํ สพฺพทุกฺขวินาสเน
สตฺต ธมฺเม จ โพชฺฌงฺเค มารเสนปฺปมทฺทิโน
พุชฺฌิตฺวา เยปิเม สตฺตา ติภวามุตฺตกุตฺตมา
อชาตึ อชราพฺยาธึ อมตํ นิพฺภยํ คตา
เอวมาทิคุณูเปตํ อเนกคุณสงฺคหํ
โอสถญฺจ อิมํ มนฺตํ โพชฺฌงฺคนฺตมฺภณาม เห.

ทสมํ โพชฺฌงฺคปริตฺตํ

โพชฺฌงฺโค สติสงฺขาโต ธมฺมานํ วิจโย ตถา
ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๓)
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.
โพชฺฌงฺคปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ปุญฺญลาภํ มหาเตชํ วณฺณกิตฺติมหายสํ
สพฺพสตฺตหิตํ ชาตํ ตํ สุณนฺตุ อเสสโต
อตฺตปฺปรหิตํ ชาตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

เอกาทสมํ อภยปริตฺตํ

ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๔)

ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ
สงฺฆานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.

ทุกฺขปฺปตฺตา จ นิทฺทุกฺขา ภยปฺปตฺตา จ นิพฺภยา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๔ ถึงหน้า ๒๕)

อรหนฺตานญฺจ เตเชน รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส.

อภยปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

๗ คาถา

ชยํ เทวมนุสฺสานํ ชโย โหตุ ปราชิโต
มารเสนา อภิกฺกนฺตา สมนฺตาทฺวาทสโยชนา
ขนฺติเมตฺตาอธิฏฺฐานา วิทฺธํเสตฺวาน จกฺขุมา
ภวาภเว สํสรนฺโต ทิพฺพจกฺขุํ วิโสธยิ
ปริยาปนฺนาทิโสตฺถานํ หิตาย จ สุขาย จ
พุทฺธกิจฺจํ วิโสเธตฺวา ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

ทฺวาทสมํ ชยปริตฺตํ

มหาการุณิโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินํ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๕ ถึงหน้า ๒๖)

อโรคา สุขิตา โหถ สห สพฺเพหิ ญาติภิ.

ชยปริตฺตํ นิฏฺจิตํ.

รตนตฺตยปฺปภาวาภิยาจนคาถา

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุตฺตมํ ธมฺมมชฺฌคา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๗ ถึงหน้า ๒๘)

เอตสฺมึ รตนตฺตยสฺมึ สมฺปสาทนเจตโส.

สุขาภิยาจนคาถา

ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ มงฺคลตฺถาย ภาสิตํ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๘ ถึงหน้า ๒๙)

เอวํ ธมฺเมน ราชาโน ปชํ รกฺขนฺตุ สพฺพทา.

มงคลจักกวาฬใหญ่

สิริธิติมติเตโชชยสิทฺธิมหิทฺธิมหาคุณาปริมิตปุญฺญาธิการสฺส

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๙ ถึงหน้า ๓๐)

อารกฺขกา เทวตา สทา ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ.

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๓๐)

สพฺพสงฺฆานุภาเวน สทา โสตฺถี, ภวนฺตุ เต.

นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๓๐ ถึงหน้า ๓๑)

ปริตฺตสฺสานุภาเวน หนฺตฺวา เตสํ, อุปทฺทเว.

มหาราชปริตฺตํ ทฺวาทสปริตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สิบสองตำนาน จบ.

ปาจนฺตรนิทสฺสนํ คำแสดงบทแปลก

อิโต ปรํ อิเมสุ ทฺวีสุ ปริตฺเตสุ สนฺทิสฺสมานานิ อญฺญมญฺญ-วิสทิสานิ ปาจนฺตรานิ ทสฺสิยนฺเต.

เบื้องหน้าแต่นี้ จะแสดงปาฐะบทพยัญชนะที่แปลกยักเยื้องกันมีอยู่บ้างใน ๒ ราชปริตรซึ่งได้ลงพิมพ์แล้วนี้ ไว้ให้บัณฑิตชาติทราบที่ควรเปลี่ยนแปลงจะได้เปลี่ยนแปลงตามยุกติ.

ที่ ๑ ในปณามคาถา สมฺพุทฺเธ เป็นต้นทั้ง ๓ วาร

บทว่า { จตุวีสติสหสฺสเก / วีสติสตสหสฺสานิ / อาทเรน นมามิหํ } นี้ ท่านบางหมู่สวดว่า { จตุวีสสหสฺสเก / วีสสตสหสฺสานิ / อาทเรน นมามหํ } ดังนี้ก็มี

วีส กับ วีสติ ก็แปลว่ายี่สิบเหมือนกัน นมามิหํ นมามหํ ก็ตัดบทว่า นมามิ อหํ เหมือนกัน ให้ท่านทั้ง ๒ ฝ่าย จำทรงไว้ตามที่เคยเล่าบ่นมานั้นเทอญ โดยเนื้อความไม่วิปริต.

ที่ ๒ กรณียเมตตสูตร บทว่า กรณียมตฺถกุสเลน นี้ เป็น กรณิย กรณีย ฉะนี้ มีฉบับทั้ง ๒ อย่าง.

อนึ่ง กึ่งคาถาว่า ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน นี้ ท่านผู้สาธยายไว้ระยะบทเป็น ๒ อย่าง.

ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน ฉะนี้บ้าง

ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน ฉะนี้บ้าง.

ที่ ๓ ในขันธปริตตคาถา ได้เล่าบ่นจำทรงสาธยายมาว่า สรภู ๆ ฉะนี้ บัดนี้ สอบดูในอหิราชสูตร ฉบับสีหล และอภิธานัปปทีปิกา ฉบับสีหล เห็นเป็น สรพู ๆ ทุกแห่ง ได้แก้เป็น สรพู แล้ว.

ที่ ๔ ในโมรปริตร บทว่า ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ ปรจิวิปฺปภาสํ ทั้ง ๒ บทว่า ปรจิวิปฺปภาสํ นี้ เกินอยู่ ก็แต่ท่านผู้เห็นว่าเกินก็หานำออกเสียไม่ คงสวดมา ตามที่เกินอยู่นั้น เพราะฉะนั้น จึงต้องให้คงอยู่ตามที่เกินนั้น.

ที่ ๕ ในวัฏฏกปริตร บทว่า สนฺติ ปาทา อวญฺจนา นี้ ท่านสวดว่า อวชฺชนา ฉะนี้บ้าง.

ในคัมภีร์มหาสัททนีติ นำคาถานี้ เป็นอุทาหรณ์ จึงต้องคงไว้เป็น อวญฺจนา ฉะนี้ อวชฺชนา อวญฺจนา ทั้ง ๒ นี้ แปลว่า ยังไปไม่ได้ ยังเดินไม่ได้.

ที่ ๖ ในธชัคคสูตร บทบาลีว่า สมุปพฺยุโฬฺห ฤๅ โฬฺห ฉะนี้ ท่องบ่นสวดสาธยายมานาน. แปล ๆ มาว่า ประชิดด้วยดีแล้ว ประชิดพร้อมแล้ว ประชิดเข้มข้นแล้ว ฉะนี้.

บัดนี้ ได้สอบดูในหนังสือสีหล ๓ สูตร คือ ธชัคคสูตร สักกปัญหสูตร จุลตัณหาสังขยสูตร นี้ เห็นบทพยัญชนะแบบเดียวกันว่า สมูปพฺพูโลฺห ฉะนี้ แต่ในจุลตัณหาสังขยสูตร เป็น โพฺห ดังนี้ เท่านั้น ในสุมังคลวิลาสินีอรรถกถา ว่า สโมสนฺโน นลาเตน นลาตํ ปหรณาการปฺปตฺโต วิย ดังนี้ พิเคราะห์ดูเห็นว่า บทพยัญชนะในฉบับสีหลมั่นคงกว่าที่เคยสวดมา ถ้าเห็นพร้อมกันแล้ว จะเปลี่ยนแปลงเป็น สมฺปพฺพูโลฺห ฤๅ สมฺปพฺพุโลฺห ก็ควร.

ที่ ๗ ในอาฏานาฏิยปริตตคาถา บทว่า นฺหาตกสฺส นี้ ฉบับสีหลเป็น นหาตกสฺส โดยมาก ๒ พยัญชนะหาลงสระเดียวไม่.

อนุตฺตรํ อภิสมฺโพธึ สมฺพุชฺฌิตฺวา ตถาคโต
ปรมํ ยํ อเทเสสิ ธมฺมจกฺกํ อนุตฺตรํ
สมฺมเทว ปวตฺเตนฺโต โลเก อปฺปฏิวตฺติยํ
ยตฺถากฺขาตา อุโภ อนฺตา ปฏิปตฺติ จ มชฺฌิมา
จตูสฺวาริยสจฺเจสุ วิสุทฺธํ ญาณทสฺสนํ
เทสิตํ ธมฺมราเชน สมฺมาสมฺโพธิกิตฺตนํ
นาเมน วิสฺสุตํ สุตฺตํ ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ
เวยฺยากรณปาเฐน สงฺคีตนฺตมฺภณาม เส.

ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, พาราณสิยํ วิหรติ, อิสิปตเน มิคทาเย. ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ.

เทฺวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิเตน น เสวิตพฺพา, โย จายํ กาเมสุ กามสุขลฺลิกานุโยโค, หีโน คมฺโม โปถุชฺชนิโก อนริโย อนตฺถสญฺหิโต, โย จายํ อตฺตกิลมถานุโยโค, ทุกฺโข อนริโย อนตฺถสญฺหิโต. เอเต เต ภิกฺขเว อุโภ อนฺเต อนุปคมฺม, มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา, จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

กตมา จ สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน

๑. วิ. มหา. ๔/๑๗. สํ. มหา. ๑๙/๕๒๘.

อภิสมฺพุทฺธา, จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. อยํ โข สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา, จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ. ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา, อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ. ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี. เสยฺยถีทํ. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ. โย ตสฺสาเยว ตณฺหาย อเสสวิราคนิโรโธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย. อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ.

อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริญฺเญยฺยนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริญฺญาตนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

อิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหีนนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

อิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ

อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกตนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ. ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาวิตนฺติ เม ภิกฺขเว, ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ, จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ.

ยาวกีวญฺจ เม ภิกฺขเว อิเมสุ จตูสุ อริยสจฺเจสุ, เอวนฺติ-ปริวฏฺฏํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ น สุวิสุทฺธํ อโหสิ. เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก, สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย, อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ. ยโต จ โข เม ภิกฺขเว อิเมสุ จตูสุ อริยสจฺเจสุ, เอวนฺติปริวฏฺฏํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ อโหสิ. อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก

สพฺรหฺมเก, สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย, อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ, ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ, อกุปฺปา เม วิมุตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ, อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ. อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน, อายสฺมโต โกณฺฑญฺญสฺส วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ, ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

ปวตฺติเต จ ภควตา ธมฺมจกฺเก, ภุมฺมา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ, เอตมฺภควตา พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ, อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. ภุมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, จาตุมฺมหาราชิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, ตาวตึสา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. ตาวตึสานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, ยามา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. ยามานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, ตุสิตา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. ตุสิตานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, นิมฺมานรตี เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. นิมฺมานรตีนํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา, พฺรหฺมกายิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ. เอตมฺภควตา พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ,

อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. อิติห เตน ขเณน เตน มุหุตฺเตน, ยาว พฺรหฺมโลกา สทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิ. อยญฺจ ทสสหสฺสี โลกธาตุ, สงฺกมฺปิ สมฺปกมฺปิ สมฺปเวธิ. อปฺปมาโณ จ โอฬาโร โอภาโส โลเก ปาตุรโหสิ. อติกฺกมฺเมว เทวานํ เทวานุภาวํ. อถโข ภควา อุทานํ อุทาเนสิ, อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญ, อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญติ. อิติหิทํ อายสฺมโต โกณฺฑญฺญสฺส, อญฺญาโกณฺฑญฺโญเตฺวว นามํ, อโหสีติ.

ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ทุลฺลภํ ทสฺสนํ ยสฺส สมฺพุทฺธสฺส อภิณฺหโส
โลกมฺหิ อนฺธภูตสฺมึ ทุลฺลภุปฺปาทสตฺถุโน
สกฺเกสุ กปิลวตฺถุสฺมึ วิหรนฺตํ มหาวเน
ตนฺทสฺสนาย สมฺพุทฺธํ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ นิมฺมลํ
ทสธา สงฺคเณยฺยาสุ โลกธาตูสุ เทวตา
อเนกา อปฺปเมยฺยาว โมทมานา สมาคตา
ตาสํ ปิยํ มนาปญฺจ จิตฺตสฺโสทคฺคิยาวหํ
ยํ โส เทเสสิ สมฺพุทฺโธ หาสยนฺโตติ เม สุตํ
เทวกายปฺปหาสตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

มหาสมยสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สกฺเกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมึ มหาวเน, มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ สพฺเพเหว อรหนฺเตหิ. ทสหิ จ โลกธาตูหิ เทวตา เยภุยฺเยน สนฺนิปติตา โหนฺติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ภิกฺขุสงฺฆญฺจ. อถโข จตุนฺนํ สุทฺธาวาสกายิกานํ เทวานํ เอตทโหสิ. อยํ โข ภควา สกฺเกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมึ มหาวเน, มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ สพฺเพเหว อรหนฺเตหิ, ทสหิ จ โลกธาตูหิ เทวตา เยภุยฺเยน สนฺนิปติตา โหนฺติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, ยนฺนูน มยมฺปิ เยน ภควา เตนุปสงฺกเมยฺยาม, อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก ปจฺเจกคาถา ภาเสยฺยามาติ. อถโข ตา เทวตา, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย, เอวเมว สุทฺธาวาเสสุ เทเวสุ อนฺตรหิตา ภควโต ปุรโต ปาตุรหํสุ. อถโข ตา เทวตา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

มหาสมโย ปวนสฺมึ เทวกายา สมาคตา
อาคตมฺห อิมํ ธมฺมสมยํ
ทกฺขิตาเยว อปราชิตสงฺฆนฺติ.

อถโข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ.

๑. ที. มหา. ๑๑/๒๘๗.

ตตฺร ภิกฺขโว สมาทหํสุ
จิตฺตํ อตฺตโน อุชุกมกํสุ.
สารถีว เนตฺตานิ คเหตฺวา
อินฺทฺริยานิ รกฺขนฺติ ปณฺฑิตาติ.

อถโข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

เฉตฺวา ขีลํ เฉตฺวา ปลีฆํ
อินฺทขีลํ โอหจฺจมเนชา,
เต จรนฺติ สุทฺธา วิมลา
จกฺขุมตา สุทนฺตา สุสู นาคาติ.

อถโข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

เย เกจิ พุทฺธํ สรณํ คตา เส,
น เต คมิสฺสนฺติ อปายภูมึ,
ปหาย มานุสํ เทหํ
เทวกายํ ปริปูเรสฺสนฺตีติ.

อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ, เยภุยฺเยน ภิกฺขเว ทสสุ โลกธาตูสุ เทวตา สนฺนิปติตา โหนฺติ ตถาคตํ ทสฺสนาย ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, เยปิ เต ภิกฺขเว อเหสุํ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตสมฺปิ ภควนฺตานํ เอตปรมาเยว เทวตา สนฺนิปติตา อเหสุํ. เสยฺยถาปิ มยฺหํ เอตรหิ, เยปิ เต ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ อนาคต-มทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตสมฺปิ ภควนฺตานํ เอต-

ปรมาเยว เทวตา สนฺนิปติตา ภวิสฺสนฺติ. เสยฺยถาปิ มยฺหํ เอตรหิ, อาจิกฺขิสฺสามิ ภิกฺขเว เทวกายานํ นามานิ, กิตฺตยิสฺสามิ ภิกฺขเว เทวกายานํ นามานิ, เทสิสฺสามิ ภิกฺขเว เทวกายานํ นามานิ, ตํ สุณาถ สาธุกํ มนสิ กโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

สิโลกมนุกสฺสามิ ยตฺถ ภุมฺมา ตทสฺสิตา
เย สิตา คิริคพฺภรํ ปหิตตฺตา สมาหิตา
ปุถู สีหาว สลฺลีนา โลมหํสาภิสมฺภุโน
โอทาตมนสา สุทฺธา วิปฺปสนฺนมนาวิลา
ภิยฺโย ปญฺจสเต ญตฺวา วเน กาปิลวตฺถเว
ตโต อามนฺตยิ สตฺถา สาวเก สาสเน รเต
เทวกายา อภิกฺกนฺตา เต วิชานาถ ภิกฺขโว
เต จ อาตปฺปมกรุํ สุตฺวา พุทฺธสฺส สาสนํ
เตสมฺปาตุรหุ ญาณํ อมนุสฺสาน ทสฺสนํ
อปฺเปเก สตมทฺทกฺขุํ สหสฺสํ อถ สตฺตริํ
สตํ เอเก สหสฺสานํ อมนุสฺสานมทฺทสุํ
อปฺเปเกนนฺตมทฺทกฺขุํ ทิสา สพฺพา ผุฏา อหุํ
ตญฺจ สพฺพํ อภิญฺญาย ววกฺขิตฺวาน จกฺขุมา
ตโต อามนฺตยิ สตฺถา สาวเก สาสเน รเต
เทวกายา อภิกฺกนฺตา เต วิชานาถ ภิกฺขโว

เย โวหํ กิตฺตยิสฺสามิ คิราหิ อนุปุพฺพโส.
สตฺตสหสฺสา ว ยกฺขา ภุมฺมา กาปิลวตฺถวา
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
ฉสหสฺสา เหมวตา ยกฺขา นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
สาตาคิรา ติสหสฺสา ยกฺขา นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
อิจฺเจเต โสฬสสหสฺสา ยกฺขา นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
เวสฺสามิตฺตา ปญฺจสตา ยกฺขา นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
กุมฺภิโร ราชคหิโก เวปุลฺลสฺส นิเวสนํ
ภิยฺโย นํ สตสหสฺสํ ยกฺขานํ ปยิรุปาสติ
กุมฺภิโร ราชคหิโก โสปาค สมิตึ วนํ.
ปุริมญฺจ ทิสํ ราชา ธตรฏฺโฐ ปสาสติ

คนฺธพฺพานํ อาธิปติ มหาราชา ยสสฺสิ โส.
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว อินฺทนามา มหพฺพลา
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
ทกฺขิณญฺจ ทิสํ ราชา วิรุโฬฺห ตปฺปสาสติ
กุมฺภณฺฑานํ อาธิปติ มหาราชา ยสสฺสิ โส.
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว อินฺทนามา มหพฺพลา
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
ปจฺฉิมญฺจ ทิสํ ราชา วิรูปกฺโข ปสาสติ
นาคานํ อาธิปติ มหาราชา ยสสฺสิ โส.
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว อินฺทนามา มหพฺพลา
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
อุตฺตรญฺจ ทิสํ ราชา กุเวโร ตปฺปสาสติ
ยกฺขานํ อาธิปติ มหาราชา ยสสฺสิ โส.
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว อินฺทนามา มหพฺพลา
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
ปุริมทิสํ ธตรฏฺโฐ ทกฺขิเณน วิรุฬฺหโก

ปจฺฉิเมน วิรูปกฺโข กุเวโร อุตฺตรํ ทิสํ.
จตฺตาโร เต มหาราชา สมนฺตา จตุโร ทิสา
ททฺทลฺลมานา อฏฺฐํสุ วเน กาปิลวตฺถเว.
เตสํ มายาวิโน ทาสา อาคู วญฺจนิกา สฐา
มายา กุเฏณฺฑุ เวเฏณฺฑุ วิฏู จ วิฏุโต สห
จนฺทโน กามเสฏฺโฐ จ กินฺนุฆณฺฑุ นิฆณฺฑุ จ
ปนาโท โอปมญฺโญ จ เทวสูโต จ มาตลิ
จิตฺตเสโน จ คนฺธพฺโพ นโฬราชา ชโนสโภ
อาคู ปญฺจสิโข เจว ติมฺพรู สุริยวจฺฉสา
เอเต จญฺเญ จ ราชาโน คนฺธพฺพา สห ราชุภิ
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
อถาคู นาภสา นาคา เวสาลา สหตจฺฉกา
กมฺพลสฺสตรา อาคู ปายาคา สห ญาติภิ
ยามุนา ธตรฏฺฐา จ อาคู นาคา ยสสฺสิโน
เอราวณฺโณ มหานาโค โสปาค สมิตึ วนํ.

เย นาคราเช สหสา หรนฺติ
ทิพฺพา ทิชา ปกฺขิ วิสุทฺธจกฺขู
เวหายสา เต วนมชฺฌปตฺตา
จิตฺรา สุปณฺณา อิติ เตส นามํ
อภยนฺตทา นาคราชานมาสิ

สุปณฺณโต เขมมกาสิ พุทฺโธ
สณฺหาหิ วาจาหิ อุปวฺหยนฺตา
นาคา สุปณฺณา สรณมกํสุ พุทฺธํ.

ชิตา วชิรหตฺเถน สมุทฺทํ อสุรา สิตา
ภาตโร วาสวสฺเสเต อิทฺธิมนฺโต ยสสฺสิโน
กาลกญฺชา มหาภิสฺมา อสุรา ทานเวฆสา
เวปจิตฺติ สุจิตฺติ จ ปหาราโท นมุจี สห
สตญฺจ พลิปุตฺตานํ สพฺเพ เวโรจนามกา
สนฺนยฺหิตฺวา พลึ เสนํ ราหุภทฺทมุปาคมุํ
สมโยทานิ ภทฺทนฺเต ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.

อาโป จ เทวา ปฐวี จ เตโช วาโย ตทาคมุํ
วรุณา วารุณา เทวา โสโม จ ยสสา สห
เมตฺตากรุณากายิกา อาคู เทวา ยสสฺสิโน
ทเสเต ทสธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
เวณฺฑู จ เทวา สหลี จ อสมา จ ทุเว ยมา
จนฺทสฺสูปนิสา เทวา จนฺทมาคู ปุรกฺขิตา
สุริยสฺสูปนิสา เทวา สุริยมาคู ปุรกฺขิตา
นกฺขตฺตานิ ปุรกฺขิตฺวา อาคู มนฺทวลาหกา

วสูนํ วาสโว เสฏฺโฐ สกฺโกปาค ปุรินฺทโท
ทเสเต ทสธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
อถาคู สหภู เทวา ชลมคฺคิสิขาริว
อริฏฺฐกา จ โรชา จ อุมฺมา ปุปฺผนิภาสิโน
วรุณา สหธมฺมา จ อจฺจุตา จ อเนชกา
สุเลยฺยรุจิรา อาคู อาคู วาสวเนสิโน
ทเสเต ทสธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
สมานา มหาสมานา มานุสา มานุสุตฺตมา
ขิฑฺฑาปทูสิกา อาคู อาคู มโนปทูสิกา
อถาคู หรโย เทวา เย จ โลหิตวาสิโน
ปารคา มหาปารคา อาคู เทวา ยสสฺสิโน
ทเสเต ทสธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
สุกฺกา กรุมฺหา อรุณา อาคู เวฆนสา สห
โอทาตคยฺหา ปาโมกฺขา อาคู เทวา วิจกฺขณา

สหามตฺตา หารคชา มิสฺสกา จ ยสสฺสิโน
ถนยํ อาคา ปชฺชุนฺโน โย ทิสา อภิวสฺสติ
ทเสเต ทสธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
เขมิยา ตุสิตา ยามา กฏฺฐกา จ ยสสฺสิโน
ลมฺพิตกา ลามเสฏฺฐา โชตินามา จ อาสวา
นิมฺมานรติโน อาคู อถาคู ปรนิมฺมิตา
ทเสเต ทสธา กายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
อิทฺธิมนฺโต ชุติมนฺโต วณฺณวนฺโต ยสสฺสิโน
โมทมานา อภิกฺกามุํ ภิกฺขูนํ สมิตึ วนํ.
สฏฺเฐเต เทวนิกายา สพฺเพ นานตฺตวณฺณิโน
นามนฺวเยน อาคญฺฉุํ เย จญฺเญ สทิสา สห
ปวุตฺถชาติมกฺขีลํ โอฆติณฺณมนาสวํ
ทกฺเขโมฆตรํ นาคํ จนฺทํว อสิตาติตํ
สุพฺรหฺมา ปรมตฺโต จ ปุตฺตา อิทฺธิมโต สห
สนงฺกุมาโร ติสฺโส จ โสปาค สมิตึ วนํ.
สหสฺสพฺรหฺมโลกานํ มหาพฺรหฺมาภิติฏฺฐติ
อุปปนฺโน ชุติมนฺโต ภิสฺมากาโย ยสสฺสิ โส
ทเสตฺถ อิสฺสรา อาคู ปจฺเจกวสวตฺติโน

เตสญฺจ มชฺฌโต อาคา หาริโต ปริวาริโต
เต จ สพฺเพ อภิกฺกนฺเต สินฺเท เทเว สพฺรหฺมเก
มารเสนา อภิกฺกามิ ปสฺส กณฺหสฺส มนฺทิยํ
เอถ คณฺหถ พนฺธถ ราเคน พนฺธมตฺถุ โว
สมนฺตา ปริวาเรถ มา โว มุญฺจิตฺถ โกจิ นํ
อิติ ตตฺถ มหาเสโน กณฺหเสนํ อเปสยิ
ปาณินา ตลมาหจฺจ สรํ กตฺวาน เภรวํ
ยถา ปาวุสฺสโก เมโฆ ถนยนฺโต สวิชฺชุโก
ตทา โส ปจฺจุทาวตฺติ สงฺกุทฺโธ อสยํวเส
ตญฺจ สพฺพํ อภิญฺญาย ววกฺขิตฺวาน จกฺขุมา
ตโต อามนฺตยิ สตฺถา สาวเก สาสเน รเต
มารเสนา อภิกฺกนฺตา เต วิชานาถ ภิกฺขโว
เต จ อาตปฺปมกรุํ สุตฺวา พุทฺธสฺส สาสนํ
วีตราเคหิ ปกฺกามุํ เนสํ โลมมฺปิ อิญฺชยุํ.
สพฺเพ วิชิตสงฺคามา ภยาตีตา ยสสฺสิโน
โมทนฺติ สห ภูเตหิ สาวกา เต ชเนสุตาติ.

มหาสมยสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ๗๗ คาถากึ่ง

ยนฺตํ สตฺเตหิ ทุกฺเขน เญยฺยํ อนตฺตลกฺขณํ
อตฺตวาทาตฺตสญฺญานํ สมฺมเทว วิโมจนํ

สมฺพุทฺโธ ตํ ปกาเสสิ ทิฏฺฐสจฺจาน โยคินํ
อุตฺตรึ ปฏิเวธาย ภาเวตุํ ญาณมุตฺตมํ
ยนฺเตสํ ทิฏฺฐธมฺมานํ ญาเณนุปปริกฺขตํ
สพฺพาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ อเสสโต
ตถา ญาณานุสาเรน สาสนํ กาตุมิจฺฉตํ
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อนตฺตลกฺขณสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, พาราณสิยํ วิหรติ, อิสิปตเน มิคทาเย. ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ.

รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา. รูปญฺจหิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ รูปํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ รูเป, เอวํ เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว รูปํ อนตฺตา, ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ. น จ ลพฺภติ รูเป, เอวํ เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ. เวทนา อนตฺตา. เวทนา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ เวทนา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ เวทนาย, เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว เวทนา อนตฺตา,

๑. วิ. มหา. ๔/๒๔. สํ. ขนฺธ. ๑๗/๘๒.

ตสฺมา เวทนา อาพาธาย สํวตฺตติ. น จ ลพฺภติ เวทนาย, เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ. สญฺญา อนตฺตา. สญฺญา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ สญฺญา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ สญฺญาย, เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สญฺญา อนตฺตา, ตสฺมา สญฺญา อาพาธาย สํวตฺตติ. น จ ลพฺภติ สญฺญาย, เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ. สงฺขารา อนตฺตา. สงฺขารา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺสํสุ. นยิทํ สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺเตยฺยุํ. ลพฺเภถ จ สงฺขาเรสุ, เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สงฺขารา อนตฺตา, ตสฺมา สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺตนฺติ. น จ ลพฺภติ สงฺขาเรสุ, เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ. วิญฺญาณํ อนตฺตา. วิญฺญาณญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส, นยิทํ วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ วิญฺญาเณ, เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว วิญฺญาณํ อนตฺตา, ตสฺมา วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺตติ. น จ ลพฺภติ วิญฺญาเณ, เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ.

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ

ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ. เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ. เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว สญฺญา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ. เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว สงฺขารา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ. เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ. เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ. โน เหตํ ภนฺเต.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว, ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ,

อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา, โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา, หีนํ วา ปณีตํ วา, ยนฺทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ, เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. ยา กาจิ เวทนา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา, อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา, โอฬาริกา วา สุขุมา วา, หีนา วา ปณีตา วา, ยา ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพา เวทนา, เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. ยา กาจิ สญฺญา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา, อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา, โอฬาริกา วา สุขุมา วา, หีนา วา ปณีตา วา, ยา ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพา สญฺญา, เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. เย เกจิ สงฺขารา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา, อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา, โอฬาริกา วา สุขุมา วา, หีนา วา ปณีตา วา, เย ทูเร สนฺติเก วา, สพฺเพ สงฺขารา, เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ, อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา, โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา, หีนํ วา ปณีตํ วา, ยนฺทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญฺญาณํ, เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก, รูปสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ.

เวทนายปิ นิพฺพินฺทติ. สญฺญายปิ นิพฺพินฺทติ. สงฺขาเรสุปิ นิพฺพินฺทติ. วิญฺญาณสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ. วิราคา วิมุจฺจติ. วิมุตฺตสฺมิํ วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติ. ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ. อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมิํ ภญฺญมาเน, ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนุปาทาย, อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิํสูติ.

อนตฺตลกฺขณสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

เวเนยฺยทมโนปาเย สพฺพโส ปารมิํ คโต
อโมฆวจโน พุทฺโธ อภิญฺญายานุสาสโก
จิณฺณานุรูปโต จาปิ ธมฺเมน วินยํ ปชํ
จิณฺณาคฺคิปาริจริยานํ สมฺโพชฺฌารหโยคินํ
ยมาทิตฺตปริยายํ เทสยนฺโต มโนหรํ
เต โสตาโร วิโมเจสิ อเสกฺขาย วิมุตฺติยา
ตเถโวปปริกฺขาย วิญฺญูนํ โสตุมิจฺฉตํ
ทุกฺขตาลกฺขโณปายํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อาทิตฺตปริยายสุตฺตํ[1]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, คยายํ วิหรติ คยาสีเส, สทฺธึ ภิกฺขุสหสฺเสน. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ.

สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ. กิญฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํ. จกฺขุํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ. รูปา อาทิตฺตา. จกฺขุวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ. จกฺขุสมฺผสฺโส อาทิตฺโต. ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ. โสตํ อาทิตฺตํ. สทฺทา อาทิตฺตา. โสตวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ. โสตสมฺผสฺโส อาทิตฺโต. ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ. ฆานํ อาทิตฺตํ. คนฺธา อาทิตฺตา. ฆานวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ. ฆานสมฺผสฺโส อาทิตฺโต. ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา

---

[1] ๑. วิ. มหา. ๔/๖๒.

โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ. ชิวฺหา อาทิตฺตา. รสา อาทิตฺตา. ชิวฺหาวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ. ชิวฺหา-สมฺผสฺโส อาทิตฺโต. ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ. กาโย อาทิตฺโต. โผฏฺฐพฺพา อาทิตฺตา. กายวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ. กายสมฺผสฺโส อาทิตฺโต. ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ. มโน อาทิตฺโต. ธมฺมา อาทิตฺตา. มโนวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ. มโนสมฺผสฺโส อาทิตฺโต. ยมฺปิทํ มโน-สมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตมฺปิ อาทิตฺตํ. เกน อาทิตฺตํ. อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตนฺติ วทามิ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก, จกฺขุสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. รูเปสุปิ นิพฺพินฺทติ. จกฺขุวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ. จกฺขุสมฺผสฺเสปิ

นิพฺพินฺทติ. ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. โสตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. สทฺเทสุปิ นิพฺพินฺทติ. โสตวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ. โสตสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ. ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ. สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. ฆานสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. คนฺเธสุปิ นิพฺพินฺทติ. ฆานวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ. ฆานสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ. ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ. สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. ชิวฺหายปิ นิพฺพินฺทติ. รเสสุปิ นิพฺพินฺทติ. ชิวฺหา-วิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ. ชิวฺหาสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ. ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ. สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. กายสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. โผฏฺฐพฺเพสุปิ นิพฺพินฺทติ. กายวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ. กาย-สมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ. ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. มนสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. ธมฺเมสุปิ นิพฺพินฺทติ. มโนวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ. มโนสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ. ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสฺมิํปิ นิพฺพินฺทติ. นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ. วิราคา วิมุจฺจติ. วิมุตฺตสฺมิํ วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติ. ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ

กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ. อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมิํ ภญฺญมาเน, ตสฺส ภิกฺขุสหสฺสสฺส อนุปาทาย, อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิํสูติ.

อาทิตฺตปริยายสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

พิมฺพิสารสมาคเม ปุจฺฉาปฏิญฺญาคาถา[๑]

กิเมว ทิสฺวา อุรุเวลวาสี
ปหาสิ อคฺคิํ กิสโกวทาโน
ปุจฺฉามิ ตํ กสฺสป เอตมตฺถํ
กถํ ปหีนํ ตว อคฺคิหุตฺตํ.
รูเป จ สทฺเท จ อโถ รเส จ
กามิตฺถิโย จาภิวทนฺติ ยญฺญา
เอตํ มลนฺติ อุปธีสุ ญตฺวา
ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชิํ.
เอตฺถ จ เต มโน น รมิตฺถ กสฺสปาติ ภควา
รูเปสุ สทฺเทสุ อโถ รเสสุ
อถ โกจรหิ เทวมนุสฺสโลเก
รโต มโน กสฺสป พฺรูหิ เมตํ.

๑. วิ. มหา. ๔/๖๖.

ทิสฺวา ปทํ สนฺตมนูปธีกํ
อกิญฺจนํ กามภเว อสตฺตํ
อนญฺญถาภาวิมนญฺญเนยฺยํ
ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชินฺติ.

บอกกาลที่จะสวด ๔ สูตร

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ๑ มหาสมัยสูตร ๑ บางสมัย สวดแต่ธัมมจักร สูตรเดียว มหาสมัย สูตรเดียว บางสมัย สวดทั้งธัมมจักรทั้งมหาสมัย ถ้าสวดแต่ธัมมจักร สูตรเดียว มีต้นสวดมนต์อย่างนี้ ขัด สรชฺชํ ฯ เป ฯ ภณนฺตุ แล้ว สคฺเค ฯ เป ฯ อยมฺภทนฺตา, นโม, พุทฺธํ, สมฺพุทฺเธ, ขัด เย สนฺตา ฯ เป ฯ สห สพฺเพหิ ญาติภิ แล้ว อนุตฺตรํ อภิสมฺโพธึ ฯ เป ฯ สงฺคีตนฺตํ ภณาม เส.

ถ้าสวดมหาสมัย สูตรเดียว ต้นสวดมนต์ เหมือนที่ว่ามาแล้วนี้ ขัด ทุลฺลภํ ทสฺสนํ ยสฺส ฯ เป ฯ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส ต่อ สห สพฺเพหิ ญาติภิ.

อนึ่ง เมื่อสวดแต่สูตรเดียวนั้น มีท้ายสวดมนต์ตามควรแก่กาลเวลา แล้วแต่ท่านผู้เป็นประธาน จะปฤกษาพร้อมกันนั้น เทอญ.

ถ้าสวดทั้ง ๒ สูตร ขัด อนุตฺตรํ ต่อ สห สพฺเพหิ ญาติภิ. ครั้นจบธัมมจักรแล้ว ขัด ทุลฺลภํ ทสฺสนํ ยสฺส ฯ เป ฯ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส สวดมหาสมัยสูตรจบแล้ว มีท้ายสวดมนต์ตามควรแก่กาลเวลา.

อนึ่ง ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ๑ อนัตตลักขณสูตร ๑ ทั้ง ๒ นี้ มีนิยมในราชกิจนิมนต์ในพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ในวันตรงกับวันประสูติวันสวรรคต ธัมมจักรสวดในวันตรงกับวันประสูติ

อนัตตลักขณหรืออาทิตตปริยาย สวดในวันตรงกับวันสวรรคต ฉันเช้าก่อนจึงสวดมนต์ทั้ง ๒ วันนิยมนั้น มีต้นมีท้ายสวดมนต์วิเศษอยู่แผนกหนึ่ง ขัด สรชฺชํ สคฺเค แล้ว นโม, พุทฺธํ, นตฺถิ เม, ยถาปิ เสลา วิปุลา ฯ เป ฯ สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ, มหาการุณิโก นาโถ ฯ เป ฯ มา โหนฺตุ สพฺพุปทฺทวา, ขัด เย สนฺตา ฯ เป ฯ สห สพฺเพหิ ญาติภิ แล้ว อนุตฺตรํ ฯ เป ฯ สงฺคีตนฺตํ ภณาม เส สวดธัมมจักร จบ. ธัมมสังคิณีมาติกาปาฐะ กุสลา ธมฺมา ฯ เป ฯ อนิทสฺสนาปฺปฏิฆา ธมมา. วิปัสสนาภูมิปาฐะ ปญฺจกฺขนฺธา ฯ เป ฯ นิโรโธ โหติ. ปัฏฐานมาติกาปาฐะ เหตุปจฺจโย ฯ เป ฯ อวิคตปจฺจโยติ. ภัทเทกรัตตคาถา อตีตํ ฯ เป ฯ อาจิกฺขเต มุนีติ. ทุกฺขปฺปตฺตา, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ

ในวันตรงกับวันสวรรคต ขัด ต้น ท้ายสวดมนต์ เป็นแบบเดียวกันกับธัมมจักร ต่างแต่ขัด ยนฺตํ สตฺเตหิ ทุกฺเขน ฯ เป ฯ ภณาม เส หรือ เวเนยฺยทมโนปาเย ฯ เป ฯ ภณาม เส ต่อ สห สพฺเพหิ ญาติภิ เท่านั้น.

สจฺจกิริยาคาถา

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.

ปพฺพโตปมคาถา[๑]

ยถาปิ เสลา วิปุลา นภํ อาหจฺจ ปพฺพตา
สมนฺตา อนุปริเยยฺยุํ นิปฺโปเถนฺตา จตุทฺทิสา
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อธิวตฺตนฺติ ปาณิโน
ขตฺติเย พฺราหฺมเณ เวสฺเส สุทฺเท จณฺฑาลปุกฺกุเส
น กิญฺจิ ปริวชฺเชติ สพฺพเมวาภิมทฺทติ
น ตตฺถ หตฺถีนํ ภูมิ น รถานํ น ปตฺติยา
น จาปิ มนฺตยุทฺเธน สกฺกา เชตุํ ธเนน วา
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
พุทฺเธ ธมฺเม จ สงฺเฆ จ ธีโร สทฺธํ นิเวสเย
โย ธมฺมจารี กาเยน วาจาย อุท เจตสา
อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ.

อริยธนคาถา[๒]

ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ

๑. สํ. ส. ๑๕/๑๔๘. ๒. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๗๔.

สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ
อทฬิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ.

มหาการุณิโก นาโถ อตฺถาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน มา โหนฺตุ สพฺพุปทฺทวา.
มหาการุณิโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน มา โหนฺตุ สพฺพุปทฺทวา.
มหาการุณิโก นาโถ สุขาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน มา โหนฺตุ สพฺพุปทฺทวา.

เท่านี้ ตอนต้นจบแล้ว พระสูตรประสงค์ตามนิยมจบแล้ว ตอนท้ายนี้เป็นลำดับไป.

ธมฺมสงฺคิณีมาติกาปาโจ[๑]

กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา.

สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา

---

๑. ธมฺมสงฺคิณี. ๓๔/๑.

ธมฺมา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา.

วิปากา ธมฺมา วิปากธมฺมธมฺมา เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา.

อุปาทินฺนุปาทานิยา ธมฺมา อนุปาทินฺนุปาทานิยา ธมฺมา อนุปาทินฺนานุปาทานิยา ธมฺมา.

สงฺกิลิฏฺจสงฺกิเลสิกา ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺจสงฺกิเลสิกา ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺจาสงฺกิเลสิกา ธมฺมา.

สวิตกฺกสวิจารา ธมฺมา อวิตกฺกวิจารมตฺตา ธมฺมา อวิตกฺกาวิจารา ธมฺมา.

ปีติสหคตา ธมฺมา สุขสหคตา ธมฺมา อุเปกฺขาสหคตา ธมฺมา.

ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา เนวทสฺสเนน นภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา.

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา เนวทสฺสเนน นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา.

อาจยคามิโน ธมฺมา อปจยคามิโน ธมฺมา เนวาจยคามิโน นาปจยคามิโน ธมฺมา.

เสกฺขา ธมฺมา อเสกฺขา ธมฺมา เนวเสกฺขา นาเสกฺขา ธมฺมา.

ปริตฺตา ธมฺมา มหคฺคตา ธมฺมา อปฺปมาณา ธมฺมา.

ปริตฺตารมฺมณา ธมฺมา มหคฺคตารมฺมณา ธมฺมา อปฺปมาณารมฺมณา ธมฺมา.

หีนา ธมฺมา มชฺฌิมา ธมฺมา ปณีตา ธมฺมา.

มิจฺฉตฺตนิยตา ธมฺมา สมฺมตฺตนิยตา ธมฺมา อนิยตา ธมฺมา.

มคฺคารมฺมณา ธมฺมา มคฺคเหตุกา ธมฺมา มคฺคาธิปติโน ธมฺมา.

อุปฺปนฺนา ธมฺมา อนุปฺปนฺนา ธมฺมา อุปฺปาทิโน ธมฺมา.

อตีตา ธมฺมา อนาคตา ธมฺมา ปจฺจุปฺปนฺนา ธมฺมา.

อตีตารมฺมณา ธมฺมา อนาคตารมฺมณา ธมฺมา ปจฺจุปฺปนฺนารมฺมณา ธมฺมา.

อชฺฌตฺตา ธมฺมา พหิทฺธา ธมฺมา อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺมา.

อชฺฌตฺตารมฺมณา ธมฺมา พหิทฺธารมฺมณา ธมฺมา อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมณา ธมฺมา.

สนิทสฺสนสปฺปฏิฆา ธมฺมา อนิทสฺสนสปฺปฏิฆา ธมฺมา อนิทสฺสนาปฺปฏิฆา ธมฺมา.

วิปสฺสนาภูมิปาโจ

ปญฺจกฺขนฺธา. รูปกฺขนฺโธ, เวทนากฺขนฺโธ, สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, วิญฺญาณกฺขนฺโธ.

ทฺวาทสายตนานิ. จกฺขฺวายตนํ รูปายตนํ, โสตายตนํ สทฺทายตนํ, ฆานายตนํ คนฺธายตนํ, ชิวฺหายตนํ รสายตนํ, กายายตนํ โผฏฺฐพฺพายตนํ, มนายตนํ ธมฺมายตนํ.

อฏฺฐารส ธาตุโย. จกฺขุธาตุ รูปธาตุ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ, โสตธาตุ สทฺทธาตุ โสตวิญฺญาณธาตุ, ฆานธาตุ คนฺธธาตุ ฆานวิญฺญาณธาตุ, ชิวฺหาธาตุ รสธาตุ ชิวฺหาวิญฺญาณธาตุ, กายธาตุ โผฏฺฐพฺพธาตุ กายวิญฺญาณธาตุ, มโนธาตุ ธมฺมธาตุ มโนวิญฺญาณธาตุ.

พาวีสตินฺทฺริยานิ. จกฺขุนฺทฺริยํ โสตินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหินฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ, อิตฺถินฺทฺริยํ ปุริสินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ, สุขินฺทฺริยํ ทุกฺขินฺทฺริยํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ, สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ, อนญฺญตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อญฺญินฺทฺริยํ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

จตฺตาริ อริยสจฺจานิ, ทุกฺขํ อริยสจฺจํ, ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ, ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ.

อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณ-ปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ. เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส, สมุทโย โหติ.

อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, สงฺขารนิโรธา

วิญฺญาณนิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ. เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส, นิโรโธ โหติ.

ปฏฺฐานมาติกาปาโฐ[๑]

เหตุปจฺจโย, อารมฺมณปจฺจโย, อธิปติปจฺจโย, อนนฺตรปจฺจโย, สมนนฺตรปจฺจโย, สหชาตปจฺจโย, อญฺญมญฺญปจฺจโย, นิสฺสยปจฺจโย, อุปนิสฺสยปจฺจโย, ปุเรชาตปจฺจโย, ปจฺฉาชาตปจฺจโย, อาเสวนปจฺจโย, กมฺมปจฺจโย, วิปากปจฺจโย, อาหารปจฺจโย, อินฺทฺริยปจฺจโย, ฌานปจฺจโย, มคฺคปจฺจโย, สมฺปยุตฺตปจฺจโย, วิปฺปยุตฺตปจฺจโย, อตฺถิปจฺจโย, นตฺถิปจฺจโย, วิคตปจฺจโย, อวิคตปจฺจโย.

ภทฺเทกรตฺตคาถา[๒]

อตีตํ นานฺวาคเมยฺย นปฺปฏิกงฺเข อนาคตํ
ยทตีตมฺปหีนนฺตํ อปฺปตฺตญฺจ อนาคตํ
ปจฺจุปฺปนฺนญฺจ โย ธมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสติ
อสํหิรํ อสงฺกุปฺปํ ตํ วิทฺธา มนุพฺรูหเย

๑. อภิ. ปฏฺฐาน. ๔๐/๑. ๒. ม. อุป. ๑๔/๓๕๙.

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ โก ชญฺญา มรณํ สุเว
น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา
เอวํ วิหาริมาตาปึ อโหรตฺตมตนฺทิตํ
ตํ เว ภทฺเทกรตฺโตติ สนฺโต อาจิกฺขเต มุนีติ.

ทุกฺขปฺปตฺตา จ นิทฺทุกฺขา ฯ เป ฯ คจฺฉนฺตุ เทวตาคตา.
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ เป ฯ สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.

พุทฺธอุทานคาถา[๑]

ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ.
ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทิ.
ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ
สูโรว โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ.

----

๑. ขุ. อุ. ๒๕/๗๔.

วิธีสวดจุลราชปริตรในราชการ ซึ่งในคณะธรรมยุติกนิกายเคยถวาย

สรชฺชํ. สคฺเค. นโม. พุทฺธํ. พหุํ เว สรณํ ยนฺติ. ยสฺส สทฺธา ตถาคเต. นตฺถิ เม ฯ เป ฯ โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา. เย จ อตีตา สมฺพุทฺธา ฯ เป ฯ สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ. ถ้าควรจะถวาย นโมการอฏฺฐก ก็ถวาย ต่อ เย จ อตีตา นี้. มหาการุณิโก นาโถ, (ขัด) เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา ฯ เป ฯ มงฺคลนฺตมฺภณาม เส มงคลสูตร. ปณิธานโต ฯ เป ฯ ภณาม เส รตนสูตร. ยสฺสานุภาวโต ยกฺขา ฯ เป ฯ ภณาม เส กรณียเมตตสูตร. สพฺพาสีวิสชาตีนํ ฯ เป ฯ ภณาม เส ขันธปริตร. ยสฺสานุสฺสรเณนาปิ ฯ เป ฯ ภณาม เส ธชัคคสูตร. อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส ฯ เป ฯ ภณาม เส อาฏานาฏิยปริตร วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ ฯ เป ฯ วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมนฺติ เอเต จญฺเญ จ ฯ เป ฯ คมเน จาปิ สพฺพทา. ปริตฺตํ ยมฺภณนฺตสฺส ฯ เป ฯ ภณาม เส ยโตหํ ภคินิ อริยาย ฯ เป ฯ โสตฺถิ คพฺภสฺส. โพชฺฌงฺโค สติสงฺขาโต ฯ เป ฯ โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา. จะสวด อคฺคปฺปสาทสุตฺตคาถา ต่อนี้ก็ได้. สุปุพฺพณฺหสุตฺตคาถา สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ ฯ เป ฯ สห สพฺเพหิ ญาติภิ. รตนตฺตยปฺปภาวาภิยาจนคาถา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เป ฯ สมฺปสาทนเจตโส. สุขาภิยาจนคาถา ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ ฯ เป ฯ ปชํ รกฺขนฺตุ

สพฺพทา. เทวตาอุยฺโยชนคาถา ทุกฺขปฺปตฺตา จ นิทฺทุกฺขา ฯ เปฯ คจฺฉนฺตุ เทวตาคตา. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ เปฯ สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต. นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ฯ เปฯ หนฺตฺวา เตสํ อุปทฺทเว.

วิธีสวดมนต์อย่างใหม่ในปัจจุบันนี้

ในการมงคลสามัญ ต้นสวดมนต์ ฝ่ายธรรมยุต นโม, พุทฺธํ, โย จกฺขุมา, นตฺถิ เม, มหาการุณิโก, ถ้าตั้งน้ำมนต์สวด นโม ๘ บทด้วย ถ้าไม่ตั้งน้ำมนต์ ไม่ต้องสวด. ฝ่ายมหานิกาย ไม่สวด นตฺถิ เม, มหาการุณิโก. ปลายสวดมนต์ตามสมควร.

ในวันประสูติ วันเกิด จบต้นสวดมนต์แล้วสวด ธัมมจักร, เจ็ดตำนานย่อ. ปลายสวดมนต์ฝ่ายธรรมยุต สุนกฺขตฺตํ, อรหํ, ยํ ยํ, ทุกฺขปฺปตฺตา, สพฺเพ พุทฺธา, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ. ฝ่ายมหานิกาย ปลายสวดมนต์ นตฺถิ เม, ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก, อรหํ, ยํ ยํ, ทุกฺขปฺปตฺตา, สพฺเพ พุทฺธา, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ, นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ จบ. วันเกิด สวด อรหํ, ยํ ยํ, ด้วยหรือไม่สวดตามควร ขัดตำนานสูตรและปาฐะนั้น ๆ ตามแบบ.

ในวันคล้ายวันประสูติหรือสิ้นพระชนม์ของเจ้าที่ล่วงไปแล้ว และในการพระศพและศพ ต้นสวดมนต์เหมือนกันทั้ง ๒ ฝ่าย นโม, พุทฺธํ, ยถาปิ เสลา, สูตรหรือปาฐะที่สวด อวิชฺชาปจฺจยา, ยทา

หเว ๓ คาถา, อตีตํ นานฺวาคเมยฺย, ทุกฺขปฺปตฺตา, (ไม่สวด สพฺเพ พุทฺธา) ภวตุ สพฺพมงฺคลํ จบ.

สวดเจ็ดตำนานย่อ ต้นสวดมนต์และขัดตำนานเหมือนการมงคล แล้วสวด อเสวนา จ พาลานํ (ขัด โกฏิสตสหสฺเสสุ) ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ๖ คาถา, กรณียมตฺถกุสเลน, วิรูปกฺเขหิ, อิติปิ โส, วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ ฯ เปฯ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมนฺติ, ยโตหํ, โพชฺฌงฺโค, ต่อนี้ไป ฝ่ายธรรมยุตสวด ในงานคนสามัญ สุนกฺขตฺตํ, ทุกฺขปฺปตฺตา, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ จบ. ฝ่ายมหานิกายสวด นตฺถิ เม, ยงฺกิญฺจิ รตนํ. ทุกฺขปฺปตฺตา, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ, นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ จบ.

ถ้าสวดมนต์แล้วฉันเช้าหรือฉันเพล ในงานเช่นฉลองพระ สวดอย่างย่อมากเหมือนกันทั้ง ๒ ฝ่าย ต้นสวดมนต์และขัดตำนาน เหมือนการมงคล แล้วสวด อเสวนา จ พาลานํ, ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ๖ คาถา, กรณียมตฺถกุสเลน, วิรูปกฺเขหิ, ต่อนี้ไม่ขัด ขึ้นทำนอง สังโยค อิติปิ โส, พาหุํ, มหาการุณิโก, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ จบ.

เขมาเขมสรณคมนปริทีปิกาคาถา[๑]

พหุํ เว สรณํ ยนฺติ ปพฺพตานิ วนานิ จ
อารามรุกฺขเจตฺยานิ มนุสฺสา ภยตชฺชิตา
เนตํ โข สรณํ เขมํ เนตํ สรณมุตฺตมํ
เนตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ.
โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ
ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ
อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ทุกฺขูปสมคามินํ
เอตํ โข สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ.

ธมฺมคารวาทิคาถา[๒]

เย จ อตีตา สมฺพุทฺธา เย จ พุทฺธา อนาคตา
โย เจตรหิ สมฺพุทฺโธ พหุนฺนํ โสกนาสโน
สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน วิหรึสุ วิหาติ จ
อถาปิ วิหริสฺสนฺติ เอสา พุทฺธาน ธมฺมตา
ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน มหตฺตมภิกงฺขตา
สทฺธมฺโม ครุกาตพฺโพ สรํ พุทฺธาน สาสนํ.
ทุทฺททํ ททมานานํ ทุกฺกรํ กมฺม กุพฺพตํ[๓]

๑. ขุ. ธ. ๒๕/๔๐. ๒. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๒๗. ๓. ขุ. ชา. ทุก. ๒๗/๖๓.

อสนฺโต นานุกุพฺพนฺติ สตํ ธมฺโม ทุรนฺวโย
ตสฺมา สตญฺจ อสตญฺจ นานา โหติ อิโต คติ
อสนฺโต นิรยํ ยนฺติ สนฺโต สคฺคปรายนา
น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ อุโภ สมวิปากิโน
อธมฺโม นิรยํ เนติ ธมฺโม ปาเปติ สุคฺคตึ.

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ[๑]
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี.

น ปุปฺผคนฺโธ ปฏิวาตเมติ[๒]
น จนฺทนํ ตครมลฺลิกา วา
สตญฺจ คนฺโธ ปฏิวาตเมติ
สพฺพา ทิสา สปฺปุริโส ปวายติ.

จนฺทนํ ตครํ วาปิ อุปฺปลํ อถ วสฺสิกี
เอเตสํ คนฺธชาตานํ สีลคนฺโธ อนุตฺตโร
อปฺปมตฺโต อยํ คนฺโธ ยฺวายํ ตครจนฺทนิ
โย จ สีลวตํ คนฺโธ วาติ เทเวสุ อุตฺตโม
เตสํ สมฺปนฺนสีลานํ อปฺปมาทวิหารินํ
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตานํ มาโร มคฺคํ น วินฺทติ
ยถา สงฺการธานสฺมึ อุชฺฌิตสฺมึ มหาปเถ

๑. ขุ. ชา ๒๗/๒๙๐. ๒. ขุ. ธ. ๒๕/๒๒.

ปทุมํ ตตฺถ ชาเยถ สุจิคนฺธํ มโนรมํ
เอวํ สงฺการภูเตสุ อนฺธภูเต ปุถุชฺชเน
อติโรจติ ปญฺญาย สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ.

อคฺคปฺปสาทสุตฺตคาถา[๑]

อคฺคโต เว ปสนฺนานํ อคฺคํ ธมฺมํ วิชานตํ
อคฺเค พุทฺเธ ปสนฺนานํ ทกฺขิเณยฺเย อนุตฺตเร
อคฺเค ธมฺเม ปสนฺนานํ วิราคูปสเม สุเข
อคฺเค สงฺเฆ ปสนฺนานํ ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเร
อคฺคสฺมึ ทานํ ททตํ อคฺคํ ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ
อคฺคสฺส ทาตา เมธาวี อคฺคธมฺมสมาหิโต
เทวภูโต มนุสฺโส วา อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตีติ.

ถวายพรพระในวันปกติไม่มีพระฤกษ์อันใด

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ๓ หน

อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ

๑. ในการสวดมนต์เย็น หาได้ใช้ทั่วไปไม่ แต่ใช้เป็นอนุโมทนาคาถา ในตอนเช้า. ว. ว. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๔๕.

พุทฺโธ ภควาติ. สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

พาหุํ สหสฺสมภินิมฺมิตสาวุธนฺตํ
ครีเมขลํ อุทิตโฆรสเสนมารํ
ทานาทิธมฺมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.[๑]
มาราติเรกมภิยุชฺฌิตสพฺพรตฺตึ
โฆรมฺปนาฬวกมกฺขมถทฺธยกฺขํ
ขนฺตีสุทนฺตวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.
นาฬาคิรึ คชวรํ อติมตฺตภูตํ
ทาวคฺคิจกฺกมสนีว สุทารุณนฺตํ
เมตฺตมฺพุเสกวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

---

๑. ถ้าสวดมคธ เปลี่ยนเป็น ชยมงฺคลคฺคํ ทุกบท.

อุกฺขิตฺตขคฺคมติหตฺถสุทารุณนฺตํ
ธาวนฺติโยชนปถงฺคุลิมาลวนฺตํ
อิทฺธีภิสงฺขตมโน ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.
กตฺวาน กฏฺฐจมุทรํ อิว คพฺภินียา
จิญฺจาย ทุฏฺฐวจนํ ชนกายมชฺเฌ
สนฺเตน โสมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.
สจฺจํ วิหาย มติสจฺจกวาทเกตุํ
วาทาภิโรปิตมนํ อติอนฺธภูตํ
ปญฺญาปทีปชลิโต ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.
นนฺโทปนนฺทภุชคํ วิพุธํ มหิทฺธึ
ปุตฺเตน เถรภุชเคน ทมาปยนฺโต
อิทฺธูปเทสวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.
ทุคฺคาหทิฏฺฐิภุชเคน สุทฏฺฐหตฺถํ
พฺรหฺมํ วิสุทฺธิชุติมิทฺธิพกาภิธานํ
ญาณาคเทน วิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เอตาปิ พุทฺธชยมงฺคลอฏฺฐคาถา
โย วาจโน ทินทิเน สรเต มตนฺที
หิตฺวานเนกวิวิธานิ จุปทฺทวานิ
โมกฺขํ สุขํ อธิคเมยฺย นโร สปญฺโญ.
ชยมงฺคลอฏฺฐก ๘ คาถา อานิสํสคาถา ๑

มหาการุณิโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินํ
ฯ เปฯ (เหมือนในหน้า ๒๕)
ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ.
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
ฯ เปฯ (เหมือนในหน้า ๓๐)
สพฺพสงฺฆานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต

วิธีนี้ ตามปกติ ไม่มีพระฤกษ์ ถ้ามีพระฤกษ์โสกันต์ เกสากันต์ พระฤกษ์สรง ถวายศีลแล้ว ต่อลั่นฆ้องชัย ประโคมแตรสังข์ จึงสวดถวาย ชยนฺโต จน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ เท่านี้ กว่าจะเสร็จ เสร็จพระฤกษ์แล้ว จึงถวาย ภวตุ สพฺพมงฺคลํ เสร็จแล้ว จึงสวดถวายพรพระต่อภายหลัง ตามกาลเวลา. ถ้าเป็นพระฤกษ์หล่อพระ ยกเครื่องบน ถวาย ชยนฺโต จนถึง ปทกฺขิเณ บ้าง ถวายพุทฺธมงฺคลคาถา.

พุทฺธมงฺคลคาถา[๑]

ทิวา ตปติ อาทิจฺโจ รตฺติมาภาติ จนฺทิมา
สนฺนทฺโธ ขตฺติโย ตปติ ฌายี ตปติ พฺราหฺมโณ
อถ สพฺพมโหรตฺตํ พุทฺโธ ตปติ เตชสา
เอเตน สจฺจวชฺเชน สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา.

ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ
ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๒๕)
ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ. บ้างตามเคยถวายมา เสร็จพระฤกษ์แล้ว ภวตุ สพฺพมงฺคลํ เท่านี้เป็นเสร็จ.

อนุโมทนาวิธี

เมื่อเสร็จภัตกิจแล้ว ครั้นกาลเวลาสมควร ถวายอนุโมทนาเริ่มนำ

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ

๑. นี้ชื่อเรียกในภายหลัง. ว. ว.

เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา
มณิ โชติรโส ยถา.

รับพร้อมกัน

สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว.
อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.

ถวายอติเรก รับ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ถวายพระพรลา.

วิธีนี้ ตามปกติกาล

ถ้ากาลวิเศษ ฉลองไตรปี ๓ เวลา ถวายกาลทานสุตตคาถาต่อ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ไป ถวายอติเรก รับด้วยมงคลจักกวาฬน้อย และ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ถวายพระพรลา. วันเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้าวรรษาวาสิก ภายในเหมันตฤดูวันทรงบาตรน้ำผึ้ง ในวรรษาฤดูเพ็ญเดือน ๑๐ โดยมาก ใน

๒ เวลานี้ ถวายกาลทานสุตตคาถา เหมือนวันฉลองไตรปี. ในวันพระราชทานพระกฐิน ถวายอนุโมทนา ยถา, สพฺพีติโย, เริ่มนำด้วย เกณิยานุโมทนาคาถา รับ กาลทานสุตตคาถา พร้อมกัน ถวายอติเรก รับ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ เวลาพระราชทานผ้าวัสสิกสาฎิกา ผ้าอาบน้ำฝน ถวายอนุโมทนาเหมือนวันพระกฐินหลวง. เวลาพระราชทานเสนาสนะอารามวิหาร ไตรจีวรบริขารสำหรับเสนาสนะ ถวายอนุโมทนาด้วยวิหารทานคาถา ต่อ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ. วันสมโภชพระมหาเศวตฉัตร และในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ถวายเทวตาทิสสทักขิณานุโมทนาคาถา และ ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ถ้ามีน้ำพระพุทธมนต์ตั้งกับเทียนด้วย ถวายปริตตกรณปาฐะ ถ้าเป็นวันฉลองพระพุทธรูปพระเจดีย์ ก็อนุโมทนา ด้วยอัคคัปปสาทสุตต-คาถา และนิธิกัณฑ์ ตามควร.

มงคลจักกวาฬน้อย

สพฺพพุทฺธานุภาเวน สพฺพธมฺมานุภาเวน สพฺพสงฺฆานุภาเวน พุทฺธรตนํ ธมฺมรตนํ สงฺฆรตนํ ติณฺณํ รตนานํ อานุภาเวน จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธานุภาเวน ปิฏกตฺตยานุภาเวน ชินสาวกา-นุภาเวน สพฺเพ เต โรคา สพฺเพ เต ภยา สพฺเพ เต อนฺตรายา สพฺเพ เต อุปทฺทวา สพฺเพ เต ทุนฺนิมิตฺตา สพฺเพ เต อวมงฺคลา วินสฺสนฺตุ อายุวฑฺฒโก ธนวฑฺฒโก สิริวฑฺฒโก ยสวฑฺฒโก

พลวฑฺฒโก วณฺณวฑฺฒโก สุขวฑฺฒโก โหตุ สพฺพทา

ทุกฺขโรคภยา เวรา โสกา สตฺตุ จุปทฺทวา
อเนกา อนฺตรายาปิ วินสฺสนฺตุ จ เตชสา
ชยสิทฺธิ ธนํ ลาภํ โสตฺถิ ภาคฺยํ สุขํ พลํ
สิริ อายุ จ วณฺโณ จ โภคํ วุฑฺฒี จ ยสวา
สตวสฺสา จ อายู จ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต.
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา

ฯ เป ฯ เหมือนในหน้า ๓๐

สพฺพสงฺฆานุภาเวน สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.

เกณิยานุโมทนาคาถา[๑]

อคฺคิหุตฺตํมุขา[๒] ยญฺญา สาวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ
ราชา มุขํ มนุสฺสานํ นทีนํ สาคโร มุขํ
นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโท อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ
ปุญฺญมากงฺขมานานํ สงฺโฆ เว ยชตํ มุขํ.
ภณิสฺสาม มยํ คาถา กาลทานปฺปทีปิกา*
เอตา สุณนฺตุ สกฺกจฺจํ ทายกา ปุญฺญกามิโน.

๓ คาถา

* แบบนี้ นำกาลทานสุตตคาถา ถ้านำวิหารทานคาถา เปลี่ยนเป็น วิหารทานทีปิกา ฉะนี้.

๑. ม. ม. ๑๓/๕๕๖. ๒. ยุ. อคฺคิหุตฺตมุขา.

กาลทานสุตฺตคาถา[๑]

กาเล ททนฺติ สปญฺญา วทญฺญู วีตมจฺฉรา
กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ อุชุภูเตสุ ตาทิสุ
วิปฺปสนฺนมนา ตสฺส วิปุลา โหติ ทกฺขิณา
เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺติ วา
น เตน ทกฺขิณา โอนา เตปิ ปุญฺญสฺส ภาคิโน
ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนฺติ.

วิหารทานคาถา[๒]

สีตํ อุณฺหํ ปฏิหนฺติ ตโต วาฬมิคานิ จ
สิรึสเป จ มกเส สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโย
ตโต วาตาตโป โฆโร สญฺชาโต ปฏิหญฺญติ
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ ฌายิตุํ จ วิปสฺสิตุํ
วิหารทานํ สงฺฆสฺส อคฺคํ พุทฺเธหิ วณฺณิตํ
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
วิหาเร การเย รมฺเม วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต
เตสํ อนฺนญฺจ ปานญฺจ วตฺถเสนาสนานิ จ
ทเทยฺย อุชุภูเตสุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา
เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ

๑. องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๔๔. ๒. จุลฺลวคฺค ทุติย (วินัย) ๗/๘๗.

ยํ โส ธมฺมมิธญฺญาย ปรินิพฺพาตฺยนาสโวติ.

เทวตาทิสฺสทกฺขิณานุโมทนาคาถา[๑]

ยสฺมึ ปเทเส กปฺเปติ วาสํ ปณฺฑิตชาติโย
สีลวนฺเตตฺถ โภเชตฺวา สญฺญเต พฺรหฺมจาริโน
ยา ตตฺถ เทวตา อาสุํ ตาสํ ทกฺขิณมาทิเส
ตา ปูชิตา ปูชยนฺติ มานิตา มานยนฺติ นํ
ตโต นํ อนุกมฺปนฺติ มาตา ปุตฺตํ ว โอรสํ
เทวตานุกมฺปิโต โปโส สทา ภทฺรานิ ปสฺสติ.

เทวตาภิสมฺมนฺตนคาถา

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ
ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ
อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ
สุภาสิตํ กิญฺจิปิ โว ภเณมฺ
ปุญฺเญ สตุปฺปาทกรํ อปาปํ
ธมฺมูปเทสํ อนุการกานํ
ตสฺมา หิ ภูตานิ สเมนฺตุ สพฺเพ
เมตฺตํ กโรถ มานุสิยา ปชาย

---

๑. ขุ. อุ. ๒๕/๒๒๑.

ภูเตสุ พาฬฺหํ กตภตฺติกาย
ทิวา จ รตฺโต จ หรนฺติ เย พลึ
ปจฺโจปการํ อภิกงฺขมานา
เต โข มนุสฺสา ตนุกานุภาวา
ภูตา วิเสเสน มหิทฺธิกา จ
อทิสฺสมานา มนุเชหิ ญาตา
ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.

ปริตฺตกรณปาโฐ

ยาวตา สตฺตา อปทา วา ทฺวิปทา วา จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา, รูปิโน วา อรูปิโน วา สญฺญิโน วา อสญฺญิโน วา เนวสญฺญีนาสญฺญิโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เย โข พุทฺเธ ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก.

ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ยาวตา ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ อคฺค-

มกฺขายติ, ยทิทํ มทนิมฺมทโน ปิปาสวินโย อาลยสมุคฺฆาโต วฏฺฏูปจฺเฉโท ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ. เย โข วิราคธมฺเม ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก.

ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ
ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต
น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ยาวตา ธมฺมา สงฺขตา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมา-สมาธิ. เย โข อริยมคฺคธมฺเม ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก.

ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ
สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ยาวตา สงฺฆา วา คณา วา, ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสํ อคฺค-

มกฺขายติ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา. เย โข สงฺเฆ ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก.

เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสตฺถา
จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ
เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทเฬฺหน
นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

อคฺคปฺปสาทสุตฺตคาถา

อคฺคโต เว ปสนฺนานํ ฯ เป ฯ อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตีติ.

ฯ เป ฯ เหมือนในหน้า ๙๑

นิธิกณฺฑํ[๑]

นิธึ นิเธติ ปุริโส คมฺภีเร อุทกนฺติเก
อตฺเถ กิจฺเจ สมุปฺปนฺเน อตฺถาย เม ภวิสฺสติ
ราชโต วา ทุรุตฺตสฺส โจรโต ปีฬิตสฺส วา
อิณสฺส วา ปโมกฺขาย ทุพฺภิกฺเข อาปทาสุ วา
เอตทตฺถาย โลกสฺมึ นิธิ นาม นิธิยฺยติ
ตาวสฺสุนิหิโต สนฺโต คมฺภีเร อุทกนฺติเก
น สพฺโพ สพฺพทา เยว ตสฺส ตํ อุปกปฺปติ.
นิธิ วา ฐานา จวติ สญฺญา วาสฺส วิมุยฺหติ
นาคา วา อปนาเมนฺติ ยกฺขา วาปิ หรนฺติ นํ
อปฺปิยา วาปิ ทายาทา อุทฺธรนฺติ อปสฺสโต
ยทา ปุญฺญกฺขโย โหติ สพฺพเมตํ วินสฺสติ.
ยสฺส ทาเนน สีเลน สญฺญเมน ทเมน จ
นิธิ สุนิหิโต โหติ อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา
เจติยมฺหิ จ สงฺเฆ วา ปุคฺคเล อติถีสุ วา
มาตริ ปิตริ วาปิ อโถ เชฏฺฐมฺหิ ภาตริ
เอโส นิธิ สุนิหิโต อเชยฺโย อนุคามิโย

๑. ขุ. ขุ. ๒๕/๑๑.

ปหาย คมนีเยสุ เอตํ อาทาย คจฺฉติ
อสาธารณมญฺเญสํ อโจรหรโณ นิธิ
กยิราถ ธีโร ปุญฺญานิ โย นิธิ อนุคามิโก
เอส เทวมนุสฺสานํ สพฺพกามทโท นิธิ
ยํ ยํ เทวาภิปตฺเถนฺติ สพฺพเมเตน ลพฺภติ
สุวณฺณตา สุสรตา สุสณฺฐานํ สุรูปตา
อาธิปจฺจํ ปริวาโร สพฺพเมเตน ลพฺภติ
ปเทสรชฺชํ อิสฺสริยํ จกฺกวตฺติสุขํ ปิยํ
เทวรชฺชมฺปิ ทิพฺเพสุ สพฺพเมเตน ลพฺภติ
มานุสฺสิกา จ สมฺปตฺติ เทวโลเก จ ยา รติ
ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ สพฺพเมเตน ลพฺภติ
มิตฺตสมฺปทมาคมฺม โยนิโส เจ ปยุญฺชโต
วิชฺชาวิมุตฺติวสีภาโว สพฺพเมเตน ลพฺภติ
ปฏิสมฺภิทา วิโมกฺขา จ ยา จ สาวกปารมี
ปจฺเจกโพธิ พุทฺธภูมิ สพฺพเมเตน ลพฺภติ
เอวํ มหตฺถิกา เอสา ยทิทํ ปุญฺญสมฺปทา
ตสฺมา ธีรา ปสํสนฺติ ปณฺฑิตา กตปุญฺญตนฺติ.

๑๖ คาถากึ่ง

อนุโมทนาในการบุญนอกจากปุพพเปตพลี ตามควร ทั้งสูตรบ้าง แต่ ยสฺส ทาเนน ไปบ้าง ตามเวลา.

สงฺคหวตฺถุคาถา[๑]
อนุโมทนาในวันทรงเริ่มเบี้ยวัรช (หวัด) และ
สังคหมัยบุญสมัยอื่น

ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ อตฺถจริยา จ ยา อิธ
สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ
เอเต โข สงฺคหา โลเก รถสฺสาณีว ยายโต
เอเต จ สงฺคหา นาสฺสุ น มาตา ปุตฺตการณา
ลเภถ มานํ ปูชํ วา ปิตา วา ปุตฺตการณา
ยสฺมา จ สงฺคหา เอเต สมเวกฺขนฺติ ปณฺฑิตา
ตสฺมา มหตฺตํ ปปฺโปนฺติ ปาสํสา จ ภวนฺติ เตติ.

โภชนทานานุโมทนาคาถา[๒]

อายุโท พลโท ธีโร วณฺณโท ปฏิภาณโท
สุขสฺส ทาตา เมธาวี สุขํ โส อธิคจฺฉติ
อายุํ ทตฺวา พลํ วณฺณํ สุขญฺจ ปฏิภาณโท
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ.

๒ คาถา อนุโมทนา ในโภชนทาน ภัตตทาน.

อาทิยสุตฺตคาถา[๓]

ภุตฺตา โภคา ภฏา ภจฺจา วิติณฺณา อาปทาสุ เม
อุทฺธคฺคา ทกฺขิณา ทินฺนา อโถ ปญฺจ พลี กตา

---

๑. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๔๒. ๒. องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๔๕. ๓. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๘๙. -องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๕๐.

อุปฏฺฐิตา สีลวนฺโต สญฺญตา พฺรหฺมจาริโน
ยทตฺถํ โภคมิจฺเฉยฺย ปณฺฑิโต ฆรมาวสํ
โส เม อตฺโถ อนุปฺปตฺโต กตํ อนนุตาปิยํ
เอตํ อนุสฺสรํ มจฺโจ อริยธมฺเม ฐิโต นโร
อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ.

๓ คาถากึ่ง อนุโมทนา ในการทำบุญปี ตามที่เคยทำมา.

ติโรกุฑฺฑกณฺฑํ[๑]

ติโรกุฑฺเฑสุ ติฏฺฐนฺติ สนฺธิสิงฺฆาฏเกสุ จ
ทฺวารพาหาสุ ติฏฺฐนฺติ อาคนฺตฺวาน สกํ ฆรํ
ปหุเต อนฺนปานมฺหิ ขชฺชโภชฺเช อุปฏฺฐิเต
น เตสํ โกจิ สรติ สตฺตานํ กมฺมปจฺจยา
เอวํ ททนฺติ ญาตีนํ เย โหนฺติ อนุกมฺปกา
สุจึ ปณีตํ กาเลน กปฺปิยํ ปานโภชนํ
อิทํ โว ญาตีนํ โหตุ สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย
เต จ ตตฺถ สมาคนฺตฺวา ญาติเปตา สมาคตา
ปหุเต อนฺนปานมฺหิ สกฺกจฺจํ อนุโมทเร
จิรํ ชีวนฺตุ โน ญาตี เยสํ เหตุ ลภาม เส
อมฺหากญฺจ กตา ปูชา ทายกา จ อนิปฺผลา
น หิ ตตฺถ กสิ อตฺถิ โครกฺเขตฺถ น วิชฺชติ

๑. ขุ. ขุ. ๒๕/๙. ขุ. เปต. ๒๖/๑๕๙.

วณิชฺชา ตาทิสี นตฺถิ หิรญฺเญน กยากยํ
อิโต ทินฺเนน ยาเปนฺติ เปตา กาลกตา ตหึ
อุณฺณเต อุทกํ วุฏฺฐํ ยถานินฺนํ ปวตฺตติ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ
ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ.
อทาสิ เม อกาสิ เม ญาติ มิตฺตา สขา จ เม
เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพ กตมนุสฺสรํ
น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยา วญฺญา ปริเทวนา
น ตํ เปตานมตฺถาย เอวํ ติฏฺฐนฺติ ญาตโย
อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สงฺฆมฺหิ สุปติฏฺฐิตา
ทีฆรตฺตํ หิตายสฺส ฐานโส อุปกปฺปติ
โส ญาติธมฺโม จ อยํ นิทสฺสิโต
เปตาน ปูชา จ กตา อุฬารา
พลญฺจ ภิกฺขูนมนุปฺปทินฺนํ
ตุเมฺหหิ ปุญฺญํ ปสุตํ อนปฺปกนฺติ.

๑๓ คาถา อนุโมทนา ในปุพพเปตพลีทาน ทั้งสูตรบ้าง แต่ อทาสิ เม อกาสิ เม ไปบ้าง.

สจฺจปานวิธฺยานุรูปคาถา[๑]

สจฺจํ เว อมตา วาจา เอส ธมฺโม สนนฺตโน
สจฺเจ อตฺเถ จ ธมฺเม จ อหุ สนฺโต ปติฏฺฐิตา
สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ
ปญฺญาชีวีชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ.
สทฺทหาโน อรหตํ ธมฺมํ นิพฺพานปตฺติยา
สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ อปฺปมตฺโต วิจกฺขโณ
ปฏิรูปการี ธุรวา อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ
สจฺเจน กิตฺตึ ปปฺโปติ ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ
ยสฺเสเต จตุโร ธมฺมา สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
สจฺจํ ธมฺโม ธิติ จาโค ส เว เปจฺจ น โสจติ
อิงฺฆ อญฺเญปิ ปุจฺฉสฺสุ ปุถู สมณพฺราหฺมเณ
ยทิ สจฺจา ทมา จาคา ขนฺตฺยา ภิยฺโยธ วิชฺชตีติ.

๖ คาถา สวดวันถือน้ำพระพิพัฒฆสัตยาธิฏฐาน เมื่อเวลาเชิญพระแสงลงจรดน้ำ.

วนโรปนสุตฺตคาถา

อารามโรปา วนโรปา เย ชนา เสตุการกา

---

๑. สํ. สํ. ๑๕/๓๑๕, ๒๗๘. ขุ. เถร. ๒๖/๔๓๔.

ปปญฺจ อุทปานญฺจ เย ททนฺติ อุปสฺสยํ
เตสํ ทิวา จ รตฺโต จ สทา ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
ธมฺมฏฺฐา สีลสมฺปนฺนา เต ชนา สคฺคคามิโนติ.

อิฏฺฐสุตฺตคาถา[๑]

อายุํ วณฺณํ ยสํ กิตฺตึ สคฺคํ อุจฺจากุลีนตํ
รติโย ปตฺถยาเนน อุฬารา อปราปรา
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา
อปฺปมตฺโต อุโภ อตฺเถ อธิคฺคณฺหาติ ปณฺฑิโต
ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ โย อตฺโถ โย จตฺโถ สมฺปรายิโก
อตฺถาภิสมยา ธีโร ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจตีติ.

มนาปทายิสุตฺตคาถา[๑]

มนาปทายี ลภเต มนาปํ
อคฺคสฺส ทาตา ลภเต ปุนคฺคํ
วรสฺส ทาตา วรลาภิ โหติ
เสฏฺฐนฺทโท เสฏฺฐมุเปติ ฐานํ
อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ.

---

๑. องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๕๓, ๕๖.

อนุโมทนาวิธี ซึ่งจัดไว้ทั้งปวงนี้ ย่นเป็น ๒ คือสามัญอนุโมทนา หรือปกติอนุโมทนา ๑ วิเสสอนุโมทนา ๑ ฉะนี้. อนุโมทนาซึ่งท่านผู้เป็นปธานาธิบดี เริ่มนำว่า ยถา วาริวหา ปูรา ฯ เป ฯ มณิโชติรโส ยถา ฉะนี้แล้ว รับพร้อมกันว่า สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ ฯ เป ฯ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ เท่านี้จบ เป็นสามัญอนุโมทนาหรือปกติอนุโมทนา. เมื่อจบสามัญอนุโมทนาแล้ว สวดอนุโมทนาใด ๆ มีสังคหวัตถุคาถา ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ ฯ เป ฯ ปาสํสา จ ภวนฺติ เต ฉะนี้ เป็นต้น ตามกาลวิเศษนั้น ๆ ต่อไป อนุโมทนานั้น ๆ เป็นวิเสสอนุโมทนาทั้งสิ้น วิเสสอนุโมทนาทั้งปวง สวดภายหลังสามัญอนุโมทนา ทุกเมื่อ.

จตุพฺภาณวารารมฺโภ

อิโต ปรํ โปราเณหิ ตํ ตํ อตฺถวสํ อปทิสิตฺวา ตโต ตโต สมาหริตฺวา วิหิตา จตุพฺภาณวารนาเมน โวหริตฺวา พาวีสติภาคโส ทสฺสิตา ธมฺมปฺปเภทา ทสฺสิยนฺเต ยถาวิหิตกฺกเมน, ตตฺริเม พาวีสติภาคา ปจโม สรณคมนปาโจ ทุติโย ทสสิกฺขาปทปาโจ ตติโย สามเณรปญฺหปาโจ จตุตฺโถ ทฺวตฺตึสาการปาโจ ปญฺจโม ตํขณิกปจฺจเวกฺขณปาโจ ฉฏฺโจ ทสธมฺมสุตฺตปาโจ สตฺตโม มงฺคลสุตฺตปาโจ อฏฺจโม รตนสุตฺตปาโจ นวโม กรณีย-เมตฺตาสุตฺตปาโจ ทสโม อหิราชสุตฺตปาโจ เอกาทสโม เมตฺตา-นิสํสสุตฺตปาโจ ทฺวาทสโม เมตฺตานิสํสคาถาปาโจ เตรสโม โมรปริตฺตคาถาปาโจ จุทฺทสโม จนฺทปริตฺตปาโจ ปณฺณรสโม สุริยปริตฺตปาโจ โสฬสโม ธชคฺคสุตฺตปาโจ สตฺตรสโม มหากสฺสปโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ อฏฺจารสโม มหาโมคฺคลฺลาน-โพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ อูนวีสติโม มหาจุนฺทโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ วีสติโม คิริมานนฺทสุตฺตปาโจ เอกวีสติโม อิสิคิลิสุตฺตปาโจ พาวีสติโม อาฏานาฏิยสุตฺตปาโจติ.

เบื้องหน้าแต่นี้ จะแสดงภาณวาร ๔ มีธรรมประเภท ๒๒ ภาค โปราณาจริยเจ้านำมาแต่คัมภีร์พระปริยัติธรรมนั้น ๆ มีขุททกปาฐ เป็นต้น และได้คัดบทพยัญชนะอรรถกถาของประเภท ๒๒ นั้น มารวม ไว้เป็นอรรถกถามีนามว่า สารตฺถสมุจฺจยจตุพฺภาณวารฏฺจกถา คัมภีร์ หนึ่งนั้น ลงพิมพ์ตามลำดับที่ท่านตั้งไว้นั้น.

ปฐมภาณวาร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ๓ หน.

ที่ ๑ ติสรณคมนปาโฐ[๑]

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑ ถึงหน้า ๒) ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ติสรณคมนปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๒ ทสสิกฺขาปทปาโฐ[๑]

ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ อทินฺนาทานา เวรมณีสิกฺขาปทํ อพฺรหฺมจริยา เวรมณีสิกฺขาปทํ มุสาวาทา เวรมณีสิกฺขาปทํ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณีสิกฺขาปทํ วิกาลโภชนา เวรมณีสิกฺขาปทํ นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณีสิกฺขาปทํ มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณีสิกฺขาปทํ อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณีสิกฺขาปทํ ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวรมณีสิกฺขาปทํ.

ทสสิกฺขาปทปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๓ สามเณรปญฺหปาโฐ[๑]

เอกนฺนาม กึ สพฺเพ สตฺตา อาหารฏฺฐิติกา. เทฺว นาม

๑. ขุ. ขุ. ๒๕/๑-๒.

กึ นามญฺจ รูปญฺจ. ตีณิ นาม กึ ติสฺโส เวทนา. จตฺตาริ นาม กึ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ. ปญฺจ นาม กึ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา. ฉ นาม กึ ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ. สตฺต นาม กึ สตฺต โพชฺฌงฺคา. อฏฺฐ นาม กึ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. นว นาม กึ นว สตฺตาวาสา. ทส นาม กึ ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อรหาติ วุจฺจตีติ.

สามเณรปญฺหปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๔ ทฺวตฺตึสาการปาโฐ[๑]

อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ. ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตํ มตฺถเก มตฺถลุงฺคนฺติ.

ทฺวตฺตึสาการปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๕ ตงฺขณิกปฺปจฺจเวกฺขณปาโฐ

ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรํ ปฏิเสวามิ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺฉาทนตฺถํ.

---

๑. ขุ. ขุ. ๒๕/๒.

ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย. ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหึสุปรติยา พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ.

ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย ฑํสมกสวาตาตปสิริํสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํ ปฏิสลฺลานารามตฺถํ.

ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปฏิเสวามิ ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย อพฺยาปชฺฌปรมตายาติ.

ตงฺขณิกปฺปจฺจเวกฺขณปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ธมฺมสฺสามี ชิโน สตฺถา ปพฺพชิตานมุตฺตโม
ปพฺพชิตาน สาธูนํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตุํ
ทส ธมฺเม อเทเสสิ ปพฺพชิตานุรูปเก
อปฺปมาทวิหารตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

บทขัดนี้แต่งใหม่ ของเก่าไม่มี.

ที่ ๖ ทสธมฺมสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

ทส อิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพา. กตเม ทส.

เววณฺณิยมฺหิ อชฺฌุปคโตติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

ปรปฏิพทฺธา เม ชีวิกาติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

อญฺโญ เม อากปฺโป กรณีโยติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

กจฺจิ นุ โข เม อตฺตา สีลโต น อุปวทตีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

กจฺจิ นุ โข มํ อนุวิจฺจ วิญฺญู สพฺรหฺมจารี สีลโต น อุปวทนฺตีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺม-ปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส

๑. องฺ. ทสก. ๒๔/๙๑.

ทายาโท ภวิสฺสามีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

กถมฺภูตสฺส เม รตฺตินฺทิวา วีติปตนฺตีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

กจฺจิ นุ โขหํ สุญฺญาคาเร อภิรมามีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.

อตฺถิ นุ โข เม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสโส อธิคโต, โสหํ ปจฺฉิเม กาเล สพฺรหฺมจารีหิ ปุฏฺโฐ น มงฺกุ ภวิสฺสามีติ, ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. อิเม โข ภิกฺขเว ทส ธมฺมา ปพฺพชิเตน อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพาติ. อิทมโวจ ภควา, อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ทสธมฺมสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๗ มงฺคลสุตฺตปาโฐ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม.

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๖ ถึงหน้า ๗)

สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ.

มงฺคลสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๘ รตนสุตฺตปาโฐ

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๘ ถึงหน้า ๑๒)

สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.

รตนสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๙ กรณียเมตฺตสุตฺตปาโฐ

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๓ ถึงหน้า ๑๔)

กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรตีติ.

กรณียเมตฺตสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๐ อหิราชสุตฺตปาโฐ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. เตน โข ปน สมเยน, สาวตฺถิยํ อญฺญตโร ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลกโต โหติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ. อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ, อิธ ภนฺเต สาวตฺถิยํ อญฺญตโร ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลกโตติ. นหิ[๒] นูน โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ

๑. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๙๔. ๒. ม. นหิ.

จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริ. สเจ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผเรยฺย. น หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลํ กเรยฺย. กตมานิ จตฺตาริ, วิรูปกฺขํ อหิราชกุลํ, เอราปถํ อหิราชกุลํ, ฉพฺยาปุตฺตํ อหิราชกุลํ, กณฺหาโคตมกํ อหิราชกุลํ. นหิ นูน โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริ. สเจ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผเรยฺย, น หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลํ กเรยฺย. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริตุํ, อตฺตคุตฺติยา อตฺตรกฺขาย อตฺตปริตฺตายาติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา,

วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ เอราปเถหิ เม

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๔ ถึงหน้า ๑๕)

(เหมือนในหน้า ๑๔ ถึงหน้า ๑๕)

โสหํ นโม ภควโต, นโม สตฺตนฺนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานนฺติ.

อหิราชสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๑ เมตฺตานิสํสสุตฺตปาโฐ[๒]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา

๑. ม. นหิ. ๒. องฺ. เอกาทสก. ๒๔/๓๗๐.

เอตทโวจ.

เมตฺตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตาย, ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, เอกาทสานิสํสา ปาฏิกงฺขา. กตเม เอกาทส. ๑. สุขํ สุปติ. ๒. สุขํ ปฏิพุชฺฌติ. ๓. น ปาปกํ สุปินํ ปสฺสติ. ๔. มนุสฺสานํ ปิโย โหติ. ๕. อมนุสฺสานํ ปิโย โหติ. ๖. เทวตา รกฺขนฺติ. ๗. นาสฺส อคฺคิ วา วิสํ วา สตฺถํ วา กมติ. ๘. ตุวฏํ จิตฺตํ สมาธิยติ. ๙. มุขวณฺโณ วิปฺปสีทติ. ๑๐. อสมฺมุโฬฺห กาลํ กโรติ. ๑๑. อุตฺตรึ อปฺปฏิวิชฺฌนฺโต พฺรหฺมโลกูปโค โหติ. เมตฺตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตาย, ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, อิเม เอกาทสานิสํสา ปาฏิกงฺขาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

เมตฺตานิสํสสุตฺตปาโจ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๒ เมตฺตานิสํสคาถาปาโจ[๑]

พหุตพฺภกฺโข ภวติ วิปฺปวุตฺโถ สกํ ฆรา
พหู นํ อุปชีวนฺติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ
ยํ ยํ ชนปทํ ยาติ นิคเม ราชธานิโย
สพฺพตฺถ ปูชิโต โหติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.

๑. ขุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๕๔.

นาสฺส โจรา ปสหนฺติ นาติมญฺเญติ ขตฺติโย
สพฺเพ อมิตฺเต ตรติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
อกฺทฺโธ สฆรํ เอติ สภาย ปฏินนฺทิโต
ญาตีนํ อุตฺตโม โหติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
สกฺกตฺวา สกฺกโต โหติ ครุ โหติ สคารโว
วณฺณกิตฺติภโต โหติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
ปูชโก ลภเต ปูชํ วนฺทโก ปฏิวนฺทนํ
ยโสกิตฺติญฺจ ปปฺโปติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
อคฺคิ ยถา ปชฺชลติ เทวตาว วิโรจติ
สิริยา อชฺชหิโต โหติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
คาโว ตสฺส ปชายนฺติ เขตฺเต วุตฺตํ วิรูหติ
วุตฺตานํ ผลมสฺนาติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
ทริโต ปพฺพตาโต วา รุกฺขโต ปติโต นโร
จุโต ปติฏฺจํ ลภติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
วิรุฬฺหมูลสนฺตานํ นิโคฺรธมิว มาลุโต
อมิตฺตา นปฺปสหนฺติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภตีติ.

เมตฺตานิสํสคาถาปาโจ นิฏฺจิโต.

ที่ ๑๓ โมรปริตฺตปาโจ

อุเทตยญฺจกฺขุมา เอกราชา

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๕ ถึงหน้า ๑๖)

อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร วาสมกปฺปยีติ.

โมรปริตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๔ จนฺทปริตฺตปาโฐ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. เตน โข ปน สมเยน จนฺทิมา เทวปุตฺโต ราหุนา อสุรินฺเทน คหิโต โหติ. อถโข จนฺทิมา เทวปุตฺโต ภควนฺตํ อนุสฺสรมาโน ตายํ เวลายํ อิมํ คาถํ อภาสิ

นโม เต พุทฺธวีรตฺถุ วิปฺปมุตฺโตสิ สพฺพธิ
สมฺพาธปฏิปนฺโนสฺมิ ตสฺส เม สรณํ ภวาติ.

อถโข ภควา จนฺทิมํ เทวปุตฺตํ อารพฺภ ราหุํ อสุรินฺทํ คาถาย อชฺฌภาสิ

ตถาคตํ อรหนฺตํ จนฺทิมา สรณํ คโต
ราหุ จนฺทํ ปมุญฺจสฺสุ พุทฺธา โลกานุกมฺปกาติ.

อถโข ราหุ อสุรินฺโท จนฺทิมํ เทวปุตฺตํ มุญฺจิตฺวา ตรมานรูโป เยน เวปจิตฺติ อสุรินฺโท เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา สํวิคฺโค โลมหฏฺฐชาโต เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตํ โข ราหุํ อสุรินฺทํ เวปจิตฺติ อสุรินฺโท คาถาย อชฺฌภาสิ

กินฺนุ สนฺตรมาโน ว ราหุ จนฺทํ ปมุญฺจสิ
สํวิคฺครูโป อาคมฺม กินฺนุ ภีโต ว ติฏฺฐสีติ.

๑. สํ. ส. ๑๕/๖๙.

สตฺตธา เม ผเล มุทฺธา ชีวนฺโต น สุขํ ลเภ
พุทฺธคาถาภิคีโตมฺหิ โน เจ มุญฺเจยฺย จนฺทิมนฺติ.

จนฺทปริตฺตปาโจ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๕ สุริยปริตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สุริโย เทวปุตฺโต ราหุนา อสุรินฺเทน คหิโต โหติ. อถโข สุริโย เทวปุตฺโต ภควนฺตํ อนุสฺสรมาโน ตายํ เวลายํ อิมํ คาถํ อภาสิ

นโม เต พุทฺธวีรตฺถุ วิปฺปมุตฺโตสิ สพฺพธิ
สมฺพาธปฏิปนฺโนสฺมิ ตสฺส เม สรณํ ภวาติ.

อถโข ภควา สุริยํ เทวปุตฺตํ อารพฺภ ราหุํ อสุรินฺทํ คาถาย อชฺฌภาสิ

ตถาคตํ อรหนฺตํ สุริโย สรณํ คโต
ราหุ สุริยํ ปมุญฺจสฺสุ พุทฺธา โลกานุกมฺปกา.

โย อนฺธกาเร ตมสี ปภงฺกโร
เวโรจโน มณฺฑลิ อุคฺคเตโช
มา ราหุ คิลี จรมนฺตลิกฺเข
ปชํ มม ราหุ ปมุญฺจ สุริยนฺติ.

อถโข ราหุ อสุรินฺโท สุริยํ เทวปุตฺตํ มุญฺจิตฺวา ตรมานรูโป เยน เวปจิตฺติ อสุรินฺโท เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา สํวิคฺโค

๑. สํ. ส. ๑๕/๗๐.

โลมหฏฺฐชาโต เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตํ โข ราหุํ อสุรินฺทํ เวปจิตฺติ อสุรินฺโท คาถาย อชฺฌภาสิ

กินฺนุ สนฺตรมาโน ว ราหุ สุริยํ ปมุญฺจสิ
สํวิคฺครูโป อาคมฺม กินฺนุ ภีโต ว ติฏฺฐสีติ.
สตฺตธา เม ผเล มุทฺธา ชีวนฺโต น สุขํ ลเภ
พุทฺธคาถาภิคีโตมฺหิ โน เจ มุญฺเจยฺย สุริยนฺติ.

สุริยปริตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๖ ธชคฺคสุตฺตปาโฐ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม.

ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑๗ ถึงหน้า ๑๙)

ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส น เหสฺสตีติ.

ธชคฺคสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

โสฬสธมฺมปฺปเภทสงฺคหํ ปฐมภาณวารํ นิฏฺฐิตํ.

ภาณต้น ๑๖ ธรรมประเภท จบ.

ที่ ๑๗ มหากสฺสปโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโฐ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากสฺสโป

๑. สํ. มหา. ๑๙/๑๑๓.

ปิปฺผลิคุหายํ วิหรติ อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. อถโข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยนายสฺมา มหากสฺสโป เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหากสฺสปํ เอตทโวจ กจฺจิ เต กสฺสป ขมนียํ กจฺจิ ยาปนียํ กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมนฺติ โน อภิกฺกมนฺติ ปฏิกฺกโมสานํ[๑] ปญฺญายติ โน อภิกฺกโมติ. น เม ภนฺเต ขมนียํ น ยาปนียํ พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ อภิกฺกโมสานํ[๒] ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโมติ.

สตฺติเม กสฺสป โพชฺฌงฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลีกตา อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต.

สติสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต

---

๑. เป็น ปฏิกฺกโม สานํ ก็มี. ๒. เป็น อภิกฺกโม สานํ ก็มี.

พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค โข กสฺสป มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อิเม โข กสฺสป สตฺต โพชฺฌงฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลีกตา อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตีติ.

ตคฺฆ ภควา โพชฺฌงฺคา ตคฺฆ สุคต โพชฺฌงฺคาติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา มหากสฺสโป ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิ. วุฏฺฐหิ จายสฺมา มหากสฺสโป ตมฺหา อาพาธา ตถาปหีโน จายสฺมโต มหากสฺสปสฺส โส อาพาโธ อโหสีติ.

มหากสฺสปโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๘ มหาโมคฺคลฺลานโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต วิหรติ อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. อถโข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยนายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ

๑. สํ. มหา. ๑๙/๑๑๕.

เอตทโวจ กจฺจิ เต โมคฺคลฺลาน ขมนียํ กจฺจิ ยาปนียํ กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมนฺติ โน อภิกฺกมนฺติ ปฏิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน อภิกฺกโมติ. น เม ภนฺเต ขมนียํ น ยาปนียํ พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ อภิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโมติ.

สตฺติเม โมคฺคลฺลาน โพชฺฌงฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลีกตา อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต.

สติสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค โข โมคฺคลฺลาน มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อิเม โข โมคฺคลฺลาน สตฺต โพชฺฌงฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลีกตา อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตีติ.

ตคฺฆ ภควา โพชฺฌงฺคา ตคฺฆ สุคต โพชฺฌงฺคาติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิ. วุฏฺฐหิ จายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตมฺหา อาพาธา ตถาปหีโน จายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส โส อาพาโธ อโหสีติ.

มหาโมคฺคลฺลานโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ นิฏฺฐิโต.

ที่ ๑๙ มหาจุนฺทโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ภควา อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. อถโข อายสฺมา มหาจุนฺโท สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ มหาจุนฺทํ ภควา เอตทโวจ ปฏิภนฺตุ ตํ จุนฺท โพชฺฌงฺคาติ.

สตฺติเม ภนฺเต โพชฺฌงฺคา ภควตา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา

๑. สํ. มหา. ๑๙/๑๑๖.

พหุลีกตา อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต.

สติสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิโต พหุลีกโต อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อิเม โข ภนฺเต สตฺต โพชฺฌงฺคา ภควตา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลีกตา อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตีติ.

ตคฺฆ จุนฺท โพชฺฌงฺคา ตคฺฆ จุนฺท โพชฺฌงฺคาติ.

อิทมโวจายสฺมา มหาจุนฺโท. สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. วุฏฺฐหิ

จ ภควา ตมฺหา อาพาธา, ตถาปหีโน จ ภควโต โส อาพาโธ อโหสีติ.

มหาจุนฺทโพชฺฌงฺคสุตฺตปาโจ นิฏฺจิโต.

โพชฺฌงฺคสุตฺตตฺตยสงฺคหํ ทุติยภาณวารํ นิฏฺจิตํ.

ทุติยภาณวาร ๓ โพชฌังคสูตร จบ.

ที่ ๒๐ คิริมานนฺทสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา คิริมานนฺโท, อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ.

อายสฺมา ภนฺเต คิริมานนฺโท, อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน, สาธุ ภนฺเต ภควา, เยนายสฺมา คิริมานนฺโท เตนุปสงฺกมตุ, อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. สเจ โข ตฺวํ อานนฺท, คิริมานนฺทสฺส ภิกฺขุโน อุปสงฺกมิตฺวา ทส สญฺญา ภาเสยฺยาสิ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ คิริมานนฺทสฺส ภิกฺขุโน ทส สญฺญา สุตฺวา, โส อาพาโธ ฐานโส ปฏิปสฺสมฺเภยฺย. กตมา ทส. อนิจฺจสญฺญา อนตฺตสญฺญา, อสุภสญฺญา อาทีนวสญฺญา, ปหานสญฺญา วิราคสญฺญา,

๑. องฺ. ทสก. ๒๔/๑๑๕.

นิโรธสญฺญา สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจสญฺญา อานาปานสฺสติ.

กตมา จานนฺท อนิจฺจสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ. รูปํ อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, สญฺญา อนิจฺจา, สงฺขารา อนิจฺจา, วิญฺญาณํ อนิจฺจนฺติ. อิติ อิเมสุ ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺเธสุ, อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ. อยํ วุจฺจตานนฺท อนิจฺจสญฺญา.

กตมา จานนฺท อนตฺตสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ. จกฺขุํ อนตฺตา รูปา อนตฺตา, โสตํ อนตฺตา สทฺทา อนตฺตา, ฆานํ อนตฺตา คนฺธา อนตฺตา, ชิวฺหา อนตฺตา รสา อนตฺตา, กาโย อนตฺตา โผฏฺฐพฺพา อนตฺตา, มโน อนตฺตา ธมฺมา อนตฺตาติ. อิติ อิเมสุ ฉสุ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ, อนตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อยํ วุจฺจตานนฺท อนตฺตสญฺญา.

กตมา จานนฺท อสุภสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุทฺธํ ปาทตลา, อโธ เกสมตฺถกา, ตจปริยนฺตํ, ปูรนฺนานปฺปการสฺส อสุจิโน ปจฺจเวกฺขติ, อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ, วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ, อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ. ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท, อสฺสุ วสา

เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตนฺติ. อิติ อิมสฺมึ กาเย, อสุภานุปสฺสี วิหรติ. อยํ วุจฺจตานนฺท อสุภสญฺญา.

กตมา จานนฺท อาทีนวสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ. พหุทุกฺโข โข อยํ กาโย พหุอาทีนโวติ. อิติ อิมสฺมึ กาเย, วิวิธา อาพาธา อุปฺปชฺชนฺติ. เสยฺยถีทํ. จกฺขุโรโค, โสตโรโค, ฆานโรโค, ชิวฺหาโรโค, กายโรโค, สีสโรโค, กณฺณโรโค, มุขโรโค, ทนฺตโรโค, กาโส สาโส ปินาโส, ฑโห ชโร กุจฺฉิโรโค, มุจฺฉา ปกฺขนฺทิกา สุลา วิสูจิกา, กุฏฺฐํ คณฺโฑ กิลาโส, โสโส อปมาโร, ทนฺทุ กณฺฑุ กจฺฉุ, รขสา วิตจฺฉิกา, โลหิตํ ปิตฺตํ มธุเมโห, อํสา ปิฬกา ภคณฺฑลา, ปิตฺตสมุฏฺฐานา อาพาธา, เสมฺหสมุฏฺฐานา อาพาธา, วาตสมุฏฺฐานา อาพาธา, สนฺนิปาติกา อาพาธา, อุตุปริณามชา อาพาธา, วิสมปริหารชา อาพาธา, โอปกฺกมิกา อาพาธา, กมฺมวิปากชา อาพาธา, สีตํ อุณฺหํ, ชิฆจฺฉา ปิปาสา, อุจฺจาโร ปสฺสาโวติ. อิติ อิมสฺมึ กาเย, อาทีนวานุปสฺสี วิหรติ. อยํ วุจฺจตานนฺท อาทีนวสญฺญา.

กตมา จานนฺท ปหานสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, อุปฺปนฺนํ วิหึสาวิตกฺกํ นาธิวาเสติ,

ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกุสเล ธมฺเม นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อยํ วุจฺจตานนฺท ปหานสญฺญา.

กตมา จานนฺท วิราคสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ, สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค, ตณฺหกฺขโย วิราโค นิพฺพานนฺติ. อยํ วุจฺจตานนฺท วิราคสญฺญา.

กตมา จานนฺท นิโรธสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ, สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค, ตณฺหกฺขโย นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. อยํ วุจฺจตานนฺท นิโรธสญฺญา.

กตมา จานนฺท สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ, เย โลเก อุปายุปาทานา, เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวสานุสยา, เต ปชหนฺโต วิรมติ น อุปาทิยนฺโต. อยํ วุจฺจตานนฺท สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา.

กตมา จานนฺท สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจสญฺญา. อิธานนฺท ภิกฺขุ สพฺพสงฺขาเรหิ อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ. อยํ วุจฺจตานนฺท สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจสญฺญา.

กตมา จานนฺท อานาปานสฺสติ. อิธานนฺท ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา

อุชุํ กายํ ปณิธาย, ปริมุขํ สติํ อุปฏฺฐเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสติ สโต ปสฺสสติ. ทีฆํ วา อสฺสสนฺโต ทีฆํ อสฺสสามีติ ปชานาติ, ทีฆํ วา ปสฺสสนฺโต ทีฆํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ, รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต รสฺสํ อสฺสสามีติ ปชานาติ, รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ, สพฺพกายปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, สพฺพกายปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปสฺสมฺภยํ กาย-สงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปีติปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปีติปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, สุขปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, สุขปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, จิตฺตสงฺขารปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, จิตฺตสงฺขารปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปสฺสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปสฺสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, จิตฺตปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, จิตฺตปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, อภิปฺปโมทยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, อภิปฺปโมทยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, สมาทหํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, สมาทหํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, วิโมจยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, วิโมจยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, อนิจฺจานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, อนิจฺจานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, วิราคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, วิราคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, นิโรธานุปสฺสี

อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, นิโรธานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. อยํ วุจฺจตานนฺท อานาปานสฺสติ.

สเจ โข ตฺวํ อานนฺท, คิริมานนฺทสฺส ภิกฺขุโน อุปสงฺกมิตฺวา อิมา ทส สญฺญา ภาเสยฺยาสิ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ คิริมานนฺทสฺส ภิกฺขุโน อิมา ทส สญฺญา สุตฺวา, โส อาพาโธ ฐานโส ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท, ภควโต สนฺติเก อิมา ทส สญฺญา อุคฺคเหตฺวา, เยนายสฺมา คิริมานนฺโท เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมโต คิริมานนฺทสฺส อิมา ทส สญฺญา อภาสิ. อถโข อายสฺมโต คิริมานนฺทสฺส อิมา ทส สญฺญา สุตฺวา, โส อาพาโธ ฐานโส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ. วุฏฺฐหิ จายสฺมา คิริมานนฺโท ตมฺหา อาพาธา, ตถาปหีโน จ ปนายสฺมโต คิริมานนฺทสฺส, โส อาพาโธ อโหสีติ.

คิริมานนฺทสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

อิมสฺมิญฺหิ สุตฺเต สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจสญฺญาติ เอวํ อยํ โปตฺถเกสุ เลขากาเรน ทสฺสิโต ปาโฐ ทิสฺสติ. สุขุมากาเรน, ปน อุปปริกฺขตํ วิญฺญูนํ อนิจฺฉสญฺญาติ วา อนิฏฺฐสญฺญาติ วา ปาเฐน ภวิตพฺพนฺติ ปาฐนฺตรปริกปฺโป อุปฺปนฺโน. ยุตฺตตรํ

หิ อตฺถวณฺณนํ ลภิตฺวา อนิจฺฉสญฺญาติ วา อนิฏฺฐจสญฺญาติ วา ธาเรตุํ ยุชฺชติ.

ชื่อสัญญาที่ครบ ๙ ว่า สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจสญฺญา ในคิริมานันทสูตรนี้ เห็นอยู่ตามที่จารไว้ในใบลานทั้งฉบับอักษรขอม อักษรสีหล เป็นอนิจฺจสญฺญา ฉะนี้, ก็เมื่อได้ที่แก้ส่องความตามรูปพยัญชนะว่า อนิจฺฉสญฺญา หรือ อนิฏฺฐจสญฺญา เป็นแน่แล้ว จะทรงไว้ตามอรรถวรรณนานั้น ก็ชอบ.

ที่ ๒๐ อิสิคิลิสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, ราชคเห วิหรติ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

ปสฺสถ โน ตุเมฺห ภิกฺขเว เอตํ เวภารํ ปพฺพตนฺติ. เอวมฺภนฺเต. เอตสฺส โข ภิกฺขเว เวภารสฺส ปพฺพตสฺส อญฺญา ว สมญฺญา อโหสิ อญฺญา ปญฺญตฺติ. ปสฺสถ โน ตุเมฺห ภิกฺขเว เอตํ ปณฺฑวํ ปพฺพตนฺติ. เอวมฺภนฺเต. เอตสฺสปิ โข ภิกฺขเว ปณฺฑวสฺส ปพฺพตสฺส อญฺญา ว สมญฺญา อโหสิ อญฺญา ปญฺญตฺติ. ปสฺสถ โน ตุเมฺห ภิกฺขเว เอตํ เวปุลฺลํ ปพฺพตนฺติ. เอวมฺภนฺเต. เอตสฺสปิ โข ภิกฺขเว เวปุลฺลสฺส ปพฺพตสฺส อญฺญา ว สมญฺญา อโหสิ อญฺญา ปญฺญตฺติ. ปสฺสถ โน ตุเมฺห

---

๑. ม. อุป. ๑๔/๑๗๕.

ภิกฺขเว เอตํ คิชฺฌกูฏํ ปพฺพตนฺติ. เอวมฺภนฺเต. เอตสฺสปิ โข ภิกฺขเว คิชฺฌกูฏสฺส ปพฺพตสฺส อญฺญา ว สมญฺญา อโหสิ อญฺญา ปญฺญตฺติ. ปสฺสถ โน ตุเมฺห ภิกฺขเว อิมํ อิสิคิลึ ปพฺพตนฺติ. เอวมฺภนฺเต. อิมสฺส โข ปน ภิกฺขเว อิสิคิลิสฺส ปพฺพตสฺส เอสา ว สมญฺญา อโหสิ เอสา ปญฺญตฺติ. ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว ปญฺจ ปจฺเจกพุทฺธสตานิ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสิโน อเหสุํ. เต อิมํ ปพฺพตํ ปวิสนฺตา ทิสฺสนฺติ ปวิฏฺฐา น ทิสฺสนฺติ. ตเมนํ มนุสฺสา ทิสฺวา เอวมาหํสุ, อยํ ปพฺพโต อิเม อิสี คิลตีติ. อิสิคิลิ อิสิคิลีเตฺวว สมญฺญา อุทปาทิ. อาจิกฺขิสฺสามิ ภิกฺขเว ปจฺเจกพุทฺธานํ นามานิ, กิตฺตยิสฺสามิ ภิกฺขเว ปจฺเจกพุทฺธานํ นามานิ, เทสิสฺสามิ ภิกฺขเว ปจฺเจกพุทฺธานํ นามานิ, ตํ สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

อริฏฺโฐ นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. อุปริฏฺโฐ นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. ตครสิขี นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. ยสสฺสี นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. สุทสฺสโน นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ,

อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. ปิยทสฺสี นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. คนฺธาโร นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. ปิณฺโฑโล นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. อุปาสโภ นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. นิโถ นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. ตโถ นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. สุตวา นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ. ภาวิตตฺโต นาม ภิกฺขเว ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ, อิมสฺมึ อิสิคิลิสฺมึ ปพฺพเต จิรนิวาสี อโหสิ.

เย สตฺตสารา อนิฆา นิราสา
ปจฺเจกเมวชฺฌคมุํ สุโพธึ
เตสํ วิสลฺลาน นรุตฺตมานํ
นามานิ เม กิตฺตยโต สุณาถ.
อริฏฺโฐ อุปริฏฺโฐ ตครสิขี ยสสฺสี
สุทสฺสโน ปิยทสฺสี จ พุทฺโธ
คนฺธาโร ปิณฺโฑโล อุปาสโภ จ
นิโถ ตโถ สุตวา ภาวิตตฺโต

สุมฺโภ สุโภ เมถุโล อฏฺ๐โม จ
อถสฺสุเมโฆ อนิโฆ สุทาโ๐
ปจฺเจกพุทฺธา ภวเนตฺติขีณา
หิงฺคู จ หิงฺโค จ มหานุภาวา.
เทฺว ชาลิโน มุนิโน อฏฺ๐โก จ
อถ โกสลฺโล พุทฺโธ อโถ สุพาหุ
อุปเนมิโส เนมิโส สนฺตจิตฺโต
สจฺโจ ตโถ วิรโช ปณฺฑิโต จ.
กาฬูปกาฬา วิชิโต ชิโต จ
องฺโค จ ปงฺโค จ คุติจฺฉิโต จ
ปสฺสี ชหิ อุปธึ ทุกฺขมูลํ
อปราชิโต มารพลํ อเชสิ.
สตฺถา ปวตฺตา สรภงฺโค โลมหํโส
อุจฺจงฺคมาโย อสิโต อนาสโว
มโนมโย มานจฺฉิโท จ พนฺธุมา
ตทาธิมุตฺโต วิมโล จ เกตุมา.
เกตุมฺภราโค จ มาตงฺโค อริโย
อถจฺจุโต อจฺจุตคามพฺยามโก
สุมงฺคโล ทพฺพิโล สุปติฏฺ๐ิโต
อสโยฺห เขมาภิรโต จ โสรโต

ทุรนฺนโย สงฺโฆ อโถปิ อุชฺชโย
อปโร มุนิสโยฺห อโนมนิกฺกโม
อานนฺทนนฺโท อุปนนฺโท ทฺวาทส
ภารทฺวาโช อนฺติมเทหธารี
โพธิ มหานาโม อโถปิ อุตฺตโร
เกสี สิขี สุนฺทโร ภารทฺวาโช
ติสฺสูปติสฺสา ภวพนฺธนจฺฉิทา
อุปสีทรี ตณฺหจฺฉิโท จ สีทรี.
พุทฺโธ อหุ มงฺคโล วีตราโค
อุสภจฺฉิทา ชาลินึ ทุกฺขมูลํ
สนฺตํ ปทํ อชฺฌคมู ปณีโต
อุโปสโถ สุนฺทโร สจฺจนาโม
เชโต ชยนฺโต ปทุโม อุปฺปโล จ
ปทุมุตฺตโร รกฺขิโต ปพฺพโต จ
มานตฺถทฺโธ โสภิโต วีตราโค
กณฺโห จ พุทฺโธ สุวิมุตฺตจิตฺโต.
เอเต จ อญฺเญ จ มหานุภาวา
ปจฺเจกพุทฺธา ภวเนตฺติขีณา
เต สพฺพสงฺคาธิคเต มเหสี

ปรินิพฺพุเต วนฺทถ อปฺปเมยฺยนฺติ.

อิสิคิลิสุตฺตปาโจ นิฏฺฐิโต.

ทฺวิสุตฺตสงฺคหํ ตติยภาณวารํ นิฏฺฐิตํ.

ตติยภาณวาร ๒ พระสูตร จบ.

ที่ ๒๒ อาฏานาฏิยสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถโข จตฺตาโร มหาราชา, มหติยา จ ยกฺขเสนาย, มหติยา จ คนฺธพฺพเสนาย, มหติยา จ กุมฺภณฺฑเสนาย, มหติยา จ นาคเสนาย, จตุทฺทิสํ รกฺขํ ฐเปตฺวา, จตุทฺทิสํ คุมฺพํ ฐเปตฺวา, จตุทฺทิสํ โอวรณํ ฐเปตฺวา, อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ คิชฺฌกูฏํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เตปิ โข ยกฺขา, อปฺเปกจฺเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ ภควตา สทฺธึ สมฺโมทึสุ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ นามโคตฺตํ สาเวตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ ตุณฺหีภูตา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข เวสฺสวณฺโณ มหาราชา ภควนฺตํ เอตทโวจ, สนฺติ หิ ภนฺเต อุฬารา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา,

๑. ที. ปาฏิ. ๑๑/๒๐๘.

สนฺติ หิ ภนฺเต อุฬารา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฌิมา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฌิมา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต นีจา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต นีจา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา, เยภุยฺเยน โข ปน ภนฺเต ยกฺขา อปฺปสนฺนาเยว ภควโต. ตํ กิสฺส เหตุ, ภควา หิ ภนฺเต ปาณาติปาตา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, อทินฺนาทานา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, มุสาวาทา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, สุราเมรยมชฺชปฺปมาทฏฺฐานา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, เยภุยฺเยน โข ปน ภนฺเต ยกฺขา อปฺปฏิวิรตาเยว ปาณาติปาตา, อปฺปฏิวิรตา อทินฺนาทานา, อปฺปฏิวิรตา กาเมสุ มิจฺฉาจารา, อปฺปฏิวิรตา มุสาวาทา, อปฺปฏิวิรตา สุราเมรย-มชฺชปฺปมาทฏฺฐานา, เตสนฺตํ โหติ อปฺปิยํ อมนาปํ, สนฺติ หิ ภนฺเต ภควโต สาวกา, อรญฺเญ วนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวนฺติ, อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิคฺโฆสานิ, วิชนวาตานิ มนุสฺสราห-เสยฺยกานิ ปฏิสลฺลานสารูปานิ, ตตฺถ สนฺติ อุฬารา ยกฺขา นิวาสิโน, เย อิมสฺมึ ภควโต ปาวจเน อปฺปสนฺนา เตสมฺปสาทาย, อุคฺคณฺหาตุ ภนฺเต ภควา อาฏานาฏิยํ รกฺขํ, ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ, คุตฺติยา รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข เวสฺสวณฺโณ มหาราชา

ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา, ตายํ เวลายํ อิมํ อาฏานาฏิยํ รกฺขํ อภาสิ,

วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ จกฺขุมนฺตสฺส สิรีมโต
สิขิสฺสปิ นมตฺถุ สพฺพภูตานุกมฺปิโน
เวสฺสภุสฺส นมตฺถุ นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน
นมตฺถุ กกุสนฺธสฺส มารเสนปฺปมทฺทิโน
โกนาคมนสฺส นมตฺถุ พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต
กสฺสปสฺส นมตฺถุ วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ
องฺคีรสสฺส นมตฺถุ สกฺยปุตฺตสฺส สิรีมโต
โย อิมํ ธมฺมมเทเสสิ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ
เย จาปิ นิพฺพุตา โลเก ยถาภูตํ วิปสฺสิสุํ
เต ชนา อปิสุณา มหนฺตา วีตสารทา
หิตํ เทวมนุสฺสานํ ยํ นมสฺสนฺติ โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ มหนฺตํ วีตสารทํ
ยโต อุคฺคจฺฉติ สุริโย อาทิจฺโจ มณฺฑลี มหา
ยสฺส จุคฺคจฺฉมานสฺส สํวรีปิ นิรุชฺฌติ
ยสฺส จุคฺคเต สุริเย ทิวโสติ ปวุจฺจติ
รหโทปิ ตตฺถ คมฺภีโร สมุทฺโท สริโตทโก
เอวนฺตํ ตตฺถ ชานนฺติ สมุทฺโท สริโตทโก
อิโต สา ปุริมา ทิสา อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน

ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
คนฺธพฺพานํ อาธิปติ ธตรฏฺโฐติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ คนฺธพฺเพหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมํ.
เยน เปตา ปวุจฺจนฺติ ปิสุณา ปิฏฺฐิมํสิกา
ปาณาติปาติโน ลุทฺทา โจรา เนกติกา ชนา
อิโต สา ทกฺขิณา ทิสา อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
กุมฺภณฺฑานํ อาธิปติ วิรุโฬฺห อิติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ กุมฺภณฺเฑหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา

เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมํ.
ยตฺถ โจคฺคจฺฉติ สุริโย อาทิจฺโจ มณฺฑลี มหา
ยสฺส โจคฺคจฺฉมานสฺส ทิวโสปิ นิรุชฺฌติ
ยสฺส โจคฺคเต สุริเย สํวรีติ ปวุจฺจติ
รหโทปิ ตตฺถ คมฺภีโร สมุทฺโท สริโตทโก
เอวนฺตํ ตตฺถ ชานนฺติ สมุทฺโท สริโตทโก
อิโต สา ปจฺฉิมา ทิสา อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
นาคานํ อาธิปติ วิรูปกฺโขติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ นาเคหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ

นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมํ.
เยน อุตฺตรกุรู รมฺมา มหาเนรุ สุทสฺสโน
มนุสฺสา ตตฺถ ชายนฺติ อมมา อปริคฺคหา
น เต พีชํ ปวปฺปนฺติ นปิ นียนฺติ นงฺคลา
อกฏฺฐปากิมํ สาลึ ปริภุญฺชนฺติ มานุสา
อกณํ อถุสํ สุทฺธํ สุคนฺธํ ตณฺฑุลปฺผลํ
ตุณฺฑิกิเร ปจิตฺวาน ตโต ภุญฺชนฺติ โภชนํ.
คาวึ เอกขุรํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
ปสุํ เอกขุรํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
อิตฺถึ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
ปุริสํ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
กุมารึ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
กุมารํ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
เต ยาเน อภิรูหิตฺวา สพฺพา ทิสา อนุปริยนฺติ
ปจารา ตสฺส ราชิโน.
หตฺถิยานํ อสฺสยานํ ทิพฺพํ ยานํ อุปฏฺฐิตํ

ปาสาทา สิวิกา เจว มหาราชสฺส ยสสฺสิโน
ตสฺส จ นครา อหุ อนฺตลิกฺเขสุ มาปิตา
อาฏานาฏา กุสินาฏา ปรกุสินาฏา
นาฏปริยา ปรกุสิตนาฏา
อุตฺตเรน กปีวนฺโต ชโนฆมปเรน จ
นวนวติโย อมฺพรอมฺพรวติโย
อาฬกมนฺฑา นาม ราชธานี
กุเวรสฺส โข ปน มาริส มหาราชสฺส
วิสาณา นาม ราชธานี
ตสฺมา กุเวโร มหาราชา เวสฺสวณฺโณติ ปวุจฺจติ
ปจฺเจสนฺโต ปกาเสนฺติ ตโตลา ตตฺตลา ตโตตลา
โอชสี เตชสี ตโตชสี สุโรราชา อริฏฺโฐ เนมิ
รหโทปิ ตตฺถ ธรณี นาม ยโต เมฆา ปวสฺสนฺติ
วสฺสา ยโต ปตายนฺติ.
สภาปิ ตตฺถ ภคลวตี นาม ยตฺถ ยกฺขา ปยิรุปาสนฺติ
ตตฺถ นิจฺจผลา รุกฺขา นานาทิชคณายุตา
มยุรโกญฺจาภิรุทา โกกิลาภิหิ วคฺคุภิ
ชีวญฺชีวกสทฺเทตฺถ อโถ โอฏฺฐวจิตฺตกา
กุกฺกุฏฺฐกา กุฬีรกา วเน โปกฺขรสาตกา
สุกสาลิกสทฺเทตฺถ ทณฺฑมาณวกานิ จ

โสภติ สพฺพกาลํ สา กุเวรนฬินี สทา.
อิโต สา อุตฺตรา ทิสา อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
ยกฺขานํ อาธิปติ กุเวโร อิติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ ยกฺเขหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมนฺติ.

อยํ โข สา มาริส อาฏานาฏิยา รกฺขา ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ คุตฺติยา รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. ยสฺส กสฺสจิ มาริส ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา อุปาสกสฺส วา อุปาสิกาย วา อยํ อาฏานาฏิยา รกฺขา สุคฺคหิตา ภวิสฺสติ สมตฺตา ปริยาปุตา ตญฺเจ อมนุสฺโส ยกฺโข วา ยกฺขินี วา ยกฺขโปตโก วา ยกฺขโปติกา วา ยกฺขมหามตฺโต วา ยกฺขปาริสชฺโช

วา ยกฺขปจาโร วา คนฺธพฺโพ วา คนฺธพฺพี วา คนฺธพฺพโปตโก วา คนฺธพฺพโปติกา วา คนฺธพฺพมหามตฺโต วา คนฺธพฺพปาริสชฺโช วา คนฺธพฺพปจาโร วา กุมฺภณฺโฑ วา กุมฺภณฺฑี วา กุมฺภณฺฑ-โปตโก วา กุมฺภณฺฑโปติกา วา กุมฺภณฺฑมหามตฺโต วา กุมฺภณฺฑปาริสชฺโช วา กุมฺภณฺฑปจาโร วา นาโค วา นาคินี วา นาคโปตโก วา นาคโปติกา วา นาคมหามตฺโต วา นาคปาริสชฺโช วา นาคปจาโร วา ปทุฏฺฐจิตฺโต ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุนึ วา อุปาสกํ วา อุปาสิกํ วา คจฺฉนฺตํ วา อนุคจฺเฉยฺย ฐิตํ วา อุปติฏฺเฐยฺย นิสินฺนํ วา อุปนิสีเทยฺย นิปนฺนํ วา อุปนิปชฺเชยฺย. น เม โส มาริส อมนุสฺโส ลเภยฺย คาเมสุ วา นิคเมสุ วา สกฺการํ วา ครุการํ วา. น เม โส มาริส อมนุสฺโส ลเภยฺย อาฬก-มณฺฑาย นาม ราชธานิยา วตฺถุํ วา วาสํ วา. น เม โส มาริส อมนุสฺโส ลเภยฺย ยกฺขานํ สมิตึ คนฺตุํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา อนวยฺหมฺปิ นํ กเรยฺยุํ อวิวยฺหํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา อตฺตาหิปิ ปริปุณฺณาหิ ปริภาสาหิ ปริภาเสยฺยุํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา ริตฺตมฺปิ ปตฺตํ สีเส นิกฺกุชฺเชยฺยุํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา สตฺตธาปิสฺส มุทฺธํ ผาเลยฺยุํ. สนฺติ หิ มาริส อมนุสฺสา จณฺฑา รุทฺธา รภสา เต เนว มหาราชานํ อาทิยนฺติ น มหาราชานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ น มหาราชานํ ปุริสกานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ. เต โข เต มาริส อมนุสฺสา

มหาราชานํ อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ. เสยฺยถาปิ มาริส รญฺโญ มาคธสฺส วิชิเต โจรา เต เนว รญฺโญ มาคธสฺส อาทิยนฺติ น รญฺโญ มาคธสฺส ปุริสกานํ อาทิยนฺติ น รญฺโญ มาคธสฺส ปุริสกานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ เต โข เต มาริส มหาโจรา รญฺโญ มาคธสฺส อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ เอวเมว โข มาริส สนฺติ หิ อมนุสฺสา จณฺฑา รุทฺธา รภสา เต เนว มหาราชานํ อาทิยนฺติ น มหาราชานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ น มหาราชานํ ปุริสกานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ. เต โข เต มาริส อมนุสฺสา มหาราชานํ อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ. โย หิ โกจิ มาริส อมนุสฺโส ยกฺโข วา ยกฺขินี วา ยกฺขโปตโก วา ยกฺขโปติกา วา ยกฺขมหามตฺโต วา ยกฺขปาริสชฺโช วา ยกฺขปจาโร วา คนฺธพฺโพ วา คนฺธพฺพี วา คนฺธพฺพโปตโก วา คนฺธพฺพโปติกา วา คนฺธพฺพมหามตฺโต วา คนฺธพฺพปาริสชฺโช วา คนฺธพฺพปจาโร วา กุมฺภณฺโฑ วา กุมฺภณฺฑี วา กุมฺภณฺฑโปตโก วา กุมฺภณฺฑ-โปติกา วา กุมฺภณฺฑมหามตฺโต วา กุมฺภณฺฑปาริสชฺโช วา กุมฺภณฺฑปจาโร วา นาโค วา นาคินี วา นาคโปตโก วา นาคโปติกา วา นาคมหามตฺโต วา นาคปาริสชฺโช วา นาคปจาโร วา ปทุฏฺฐจิตฺโต ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุนึ วา อุปาสกํ วา อุปาสิกํ วา คจฺฉนฺตํ วา อนุคจฺเฉยฺย ฐิตํ วา อุปติฏฺเฐยฺย นิสินฺนํ วา อุปนิสีเทยฺย นิปนฺนํ วา อุปนิปชฺเชยฺย. อิเมสํ ยกฺขานํ

มหายกฺขานํ เสนาปตีนํ มหาเสนาปตีนํ อุชฺฌาเปตพฺพํ วิกฺกนฺทิตพฺพํ วิรวิตพฺพํ อยํ ยกฺโข คณฺหาติ อยํ ยกฺโข อาวีสติ อยํ ยกฺโข เหเรติ อยํ ยกฺโข วิเหเรติ อยํ ยกฺโข หึสติ อยํ ยกฺโข วิหึสติ อยํ ยกฺโข น มุญฺจตีติ. กตเมสํ ยกฺขานํ มหายกฺขานํ เสนาปตีนํ มหาเสนาปตีนํ.

อินฺโท โสโม วรุโณ จ ภารทฺวาโช ปชาปติ
จนฺทโน กามเสฏฺโฐ จ กินฺนุฆณฺฑุ นิฆณฺฑุ จ
ปนาโท โอปมญฺโญ จ เทวสูโต จ มาตลิ
จิตฺตเสโน จ คนฺธพฺโพ นโฬราชา ชโนสโภ
สาตาคิโร เหมวโต ปุณฺณโก กรติโย คุโฬ
สิวโก มุจฺจลินฺโท จ เวสฺสามิตฺโต ยุคนฺธโร
โคปาโล สุปฺปเคโธ จ หิริเนตฺติ จ มนฺทิโย
ปญฺจาลจนฺโท อาฬวโก ปชฺชุนฺโน
สุมโน สุมุโข ทธิมุโข
มณิ มาณิจโร ทีโฆ อโถ เสริสโก สห.

อิเมสํ ยกฺขานํ มหายกฺขานํ เสนาปตีนํ มหาเสนาปตีนํ อุชฺฌาเปตพฺพํ วิกฺกนฺทิตพฺพํ วิรวิตพฺพํ อยํ ยกฺโข คณฺหาติ อยํ ยกฺโข อาวีสติ อยํ ยกฺโข เหเรติ อยํ ยกฺโข วิเหเรติ อยํ ยกฺโข หึสติ อยํ ยกฺโข วิหึสติ อยํ ยกฺโข น มุญฺจตีติ. อยํ โข สา มาริส อาฏานาฏิยา รกฺขา ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ

อุปาสิกานํ คุตฺติยา รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. หนฺท จทานิ มยํ มาริส คจฺฉาม พหุกิจฺจา มยํ พหุกรณียาติ. ยสฺสทานิ ตุเมฺห มหาราชาโน กาลํ มญฺญถาติ. อถโข จตฺตาโร มหาราชา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ. เตปิ โข ยกฺขา อุฏฺฐายาสนา อปฺเปกจฺเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ. อปฺเปกจฺเจ ภควตา สทฺธึ สมฺโมทึสุ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ อปฺเปกจฺเจ เยน ภควา เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ อปฺเปกจฺเจ นามโคตฺตํ สาเวตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ อปฺเปกจฺเจ ตุณฺหีภูตา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ.

อาฏานาฏิยสุตฺตสฺส ปุพฺพภาโค นิฏฺฐิโต.

อาฏานาฏิยสุตฺตสฺส ปจฺฉิมภาโค[๑]

อถโข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ จตฺตาโร มหาราชา, มหติยา จ ยกฺขเสนาย, มหติยา จ คนฺธพฺพเสนาย, มหติยา จ กุมฺภณฺฑเสนาย, มหิตาย จ นาคเสนาย, จตุทฺทิสํ รกฺขํ ฐเปตฺวา, จตุทฺทิสํ คุมฺพํ ฐเปตฺวา, จตุทฺทิสํ โอวรณํ ฐเปตฺวา, อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ คิชฺฌกูฏํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ เตนุปสงฺกมึสุ, อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เตปิ โข

๑. ที. ปาฏิ. ๑๑/๒๑๙.

ภิกฺขเว ยกฺขา, อปฺเปกจฺเจ มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ มยา สทฺธึ สมฺโมทึสุ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ เยนาหํ เตนญฺ-ชลิมฺปณาเมตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ นามโคตฺตํ สาเวตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ, อปฺเปกจฺเจ ตุณฺหีภูตา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ภิกฺขเว เวสฺสวณฺโณ มหาราชา มํ เอตทโวจ, สนฺติ หิ ภนฺเต อุฬารา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต อุฬารา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฌิมา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฌิมา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต นีจา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา, สนฺติ หิ ภนฺเต นีจา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา, เยภุยฺเยน โข ปน ภนฺเต ยกฺขา อปฺปสนฺนาเยว ภควโต. ตํ กิสฺส เหตุ. ภควา หิ ภนฺเต ปาณาติปาตา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, อทินฺนาทานา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, มุสาวาทา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ, สุราเมรยมชฺชปฺปมาทฏฺฐานา เวรมณิยา ธมฺมํ เทเสติ. เยภุยฺเยน โข ปน ภนฺเต ยกฺขา อปฺปฏิวิรตาเยว ปาณาติปาตา, อปฺปฏิวิรตา อทินฺนาทานา, อปฺปฏิวิรตา กาเมสุ มิจฺฉาจารา, อปฺปฏิวิรตา มุสาวาทา, อปฺปฏิวิรตา สุราเมรย-มชฺชปฺปมาทฏฺฐานา, เตสนฺตํ โหติ อปฺปิยํ อมนาปํ, สนฺติ หิ

ภนฺเต ภควโต สาวกา, อรญฺเญ วนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวนฺติ, อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิคฺโฆสานิ, วิชนวาตานิ มนุสฺสราห-เสยฺยกานิ ปฏิสลฺลานสารูปานิ, ตตฺถ สนฺติ อุฬารา ยกฺขา นิวาสิโน เย อิมสฺมึ ภควโต ปาวจเน อปฺปสนฺนา เตสมฺปสาทาย, อุคฺคณฺหาตุ ภนฺเต ภควา อาฏานาฏิยํ รกฺขํ, ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ, คุตฺติยา รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. อธิวาเสสิ โข อหํ ภิกฺขเว ตุณฺหีภาเวน. อถโข ภิกฺขเว เวสฺสวณฺโณ มหาราชา มม อธิวาสนํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อาฏานาฏิยํ รกฺขํ อภาสิ.

วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ จกฺขุมนฺตสฺส สิรีมโต
สิขิสฺสปิ นมตฺถุ สพฺพภูตานุกมฺปิโน
เวสฺสภุสฺส นมตฺถุ นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน
นมตฺถุ กกุสนฺธสฺส มารเสนปฺปมทฺทิโน
โกนาคมนสฺส นมตฺถุ พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต
กสฺสปสฺส นมตฺถุ วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ
องฺคีรสสฺส นมตฺถุ สกฺยปุตฺตสฺส สิรีมโต
โย อิมํ ธมฺมมเทเสสิ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ
เย จาปิ นิพฺพุตา โลเก ยถาภูตํ วิปสฺสิสุํ
เต ชนา อปิสุณา มหนฺตา วีตสารทา
หิตํ เทวมนุสฺสานํ ยํ นมสฺสนฺติ โคตมํ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ มหนฺตํ วีตสารทํ.
ยโต อุคฺคจฺฉติ สุริโย อาทิจฺโจ มณฺฑลี มหา
ยสฺส จุคฺคจฺฉมานสฺส สํวรีปิ นิรุชฺฌติ
ยสฺส จุคฺคเต สุริเย ทิวโสติ ปวุจฺจติ
รหโทปิ ตตฺถ คมฺภีโร สมุทฺโท สริโตทโก
เอวนฺตํ ตตฺถ ชานนฺติ สมุทฺโท สริโตทโก
อิโต สา ปุริมา ทิสา อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
คนฺธพฺพานํ อาธิปติ ธตรฏฺโฐติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ คนฺธพฺเพหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมํ.
เยน เปตา ปวุจฺจนฺติ ปิสุณา ปิฏฺฐิมํสิกา

ปาณาติปาติโน ลุทฺทา	โจรา เนกติกา ชนา
อิโต สา ทกฺขิณา ทิสา	อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ	มหาราชา ยสสฺสิ โส
กุมฺภณฺฑานํ อาธิปติ	วิรุโฬฺห อิติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ	กุมฺภณฺเฑหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว	เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ	อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน	พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ	มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ	นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ	อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส	ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ	ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ	พุทฺธํ วนฺทาม โคตมํ.
ยตฺถ โจคฺคจฺฉติ สุริโย	อาทิจฺโจ มณฺฑลี มหา
ยสฺส โจคฺคจฺฉมานสฺส	ทิวโสปิ นิรุชฺฌติ
ยสฺส โจคฺคเต สุริเย	สํวรีติ ปวุจฺจติ
รหโทปิ ตตฺถ คมฺภีโร	สมุทฺโท สริโตทโก
เอวนฺตํ ตตฺถ ชานนฺติ	สมุทฺโท สริโตทโก
อิโต สา ปจฺฉิมา ทิสา	อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน

ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
นาคานํ อาธิปติ วิรูปกฺโขติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ นาเคหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมํ.
เยน อุตฺตรกุรู รมฺมา มหาเนรุ สุทสฺสโน
มนุสฺสา ตตฺถ ชายนฺติ อมมา อปริคฺคหา
น เต พีชํ ปวปฺปนฺติ นปิ นียนฺติ นงฺคลา
อกฏฺฐปากิมํ สาลึ ปริภุญฺชนฺติ มานุสา
อกณํ อถุสํ สุทฺธํ สุคนฺธํ ตณฺฑุลปฺผลํ
ตุณฺฑิกิเร ปจิตฺวาน ตโต ภุญฺชนฺติ โภชนํ.
คาวึ เอกขุรํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
ปสุํ เอกขุรํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ

อิตฺถึ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
ปุริสํ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
กุมารึ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
กุมารํ วาหนํ กตฺวา อนุยนฺติ ทิโสทิสํ
เต ยาเน อภิรูหิตฺวา สพฺพา ทิสา อนุปริยนฺติ
ปจารา ตสฺส ราชิโน.
หตฺถิยานํ อสฺสยานํ ทิพฺพํ ยานํ อุปฏฺฐิตํ
ปาสาทา สิวิกา เจว มหาราชสฺส ยสสฺสิโน
ตสฺส จ นครา อหุ อนฺตลิกฺเขสุ มาปิตา
อาฏานาฏา กุสินาฏา ปรกุสินาฏา
นาฏปริยา ปรกุสิตนาฏา
อุตฺตเรน กปีวนฺโต ชโนฆมปเรน จ
นวนวติโย อมฺพรอมฺพรวติโย
อาฬกมณฺฑา นาม ราชธานี
กุเวรสฺส โข ปน มาริส มหาราชสฺส
วิสาณา นาม ราชธานี
ตสฺมา กุเวโร มหาราชา เวสฺสวณฺโณติ ปวุจฺจติ
ปจฺเจสนฺโต ปกาเสนฺติ ตโตลา ตตฺตลา ตโตตลา
โอชสี เตชสี ตโตชสี สุโรราชา อริฏฺโฐ เนมิ
รหโทปิ ตตฺถ ธรณี นาม ยโต เมฆา ปวสฺสนฺติ

วสฺสา ยโต ปตายนฺติ.

สภาปิ ตตฺถ ภคลวตี นาม ยตฺถ ยกฺขา ปยิรุปาสนฺติ
ตตฺถ นิจฺจผลา รุกฺขา นานาทิชคณายุตา
มยุรโกญฺจาภิรุทา โกกิลาภิหิ วคฺคุภิ
ชีวญฺชีวกสทฺเทตฺถ อโถ โอฏฺฐวจิตฺตกา
กุกฺกุฏฺฐกา กุฬีรกา วเน โปกฺขรสาตกา
สุกสาลิกสทฺเทตฺถ ทณฺฑมาณวกานิ จ
โสภติ สพฺพกาลํ สา กุเวรนฬินี สทา
อิโต สา อุตฺตรา ทิสา อิติ นํ อาจิกฺขตี ชโน
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสฺสิ โส
ยกฺขานํ อาธิปติ กุเวโร อิติ นามโส
รมตี นจฺจคีเตหิ ยกฺเขหิ ปุรกฺขโต
ปุตฺตาปิ ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา
เต จาปิ พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจพนฺธุนํ
ทูรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วีตสารทํ
นโม เต ปุริสาชญฺญ นโม เต ปุริสุตฺตม
กุสเลน สเมกฺขสิ อมนุสฺสาปิ ตํ วนฺทนฺติ
สุตํ เนตํ อภิณฺหโส ตสฺมา เอวํ วเทม เส
ชินํ วนฺทถ โคตมํ ชินํ วนฺทาม โคตมํ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมนฺติ.

อยํ โข สา มาริส อาฏานาฏิยา รกฺขา ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ คุตฺติยา รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. ยสฺส กสฺสจิ มาริส ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา อุปาสกสฺส วา อุปาสิกาย วา อยํ อาฏานาฏิยา รกฺขา สุคฺคหิตา ภวิสฺสติ สมตฺตา ปริยาปุตา ตญฺเจ อมนุสฺโส ยกฺโข วา ยกฺขินี วา ยกฺขโปตโก วา ยกฺขโปติกา วา ยกฺขมหามตฺโต วา ยกฺขปาริสชฺโช วา ยกฺขปจาโร วา คนฺธพฺโพ วา คนฺธพฺพี วา คนฺธพฺพโปตโก วา คนฺธพฺพโปติกา วา คนฺธพฺพมหามตฺโต วา คนฺธพฺพปาริสชฺโช วา คนฺธพฺพปจาโร วา กุมฺภณฺโฑ วา กุมฺภณฺฑี วา กุมฺภณฺฑโปตโก วา กุมฺภณฺฑโปติกา วา กุมฺภณฺฑมหามตฺโต วา กุมฺภณฺฑปาริสชฺโช วา กุมฺภณฺฑปจาโร วา นาโค วา นาคินี วา นาคโปตโก วา นาคโปติกา วา นาคมหามตฺโต วา นาคปาริสชฺโช วา นาคปจาโร วา ปทุฏฺฐจิตฺโต ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุนึ วา อุปาสกํ วา อุปาสิกํ วา คจฺฉนฺตํ วา อนุคจฺเฉยฺย ฐิตํ วา อุปติฏฺเฐยฺย นิสินฺนํ วา อุปนิสีเทยฺย นิปนฺนํ วา อุปนิปชฺเชยฺย. น เม โส มาริส อมนุสฺโส ลเภยฺย คาเมสุ วา นิคเมสุ วา สกฺการํ วา ครุการํ วา. น เม โส มาริส อมนุสฺโส ลเภยฺย อาฬกมณฺฑาย นาม ราชธานิยา วตฺถุํ วา วาสํ วา. น เม โส มาริส อมนุสฺโส ลเภยฺย ยกฺขานํ สมิตึ

คนฺตุํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา อนวยฺหมฺปิ นํ กเรยฺยุํ อวิวยฺหํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา อตฺตาหิปิ ปริปุณฺณาหิ ปริภาสาหิ ปริภาเสยฺยุํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา ริตฺตมฺปิ ปตฺตํ สีเส นิกฺกุชฺเชยฺยุํ. อปิสฺสุ นํ มาริส อมนุสฺสา สตฺตธาปิสฺส มุทฺธํ ผาเลยฺยุํ. สนฺติ หิ มาริส อมนุสฺสา จณฺฑา รุทฺธา รภสา เต เนว มหาราชานํ อาทิยนฺติ น มหาราชานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ น มหาราชานํ ปุริสกานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ. เต โข เต มาริส อมนุสฺสา มหาราชานํ อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ. เสยฺยถาปิ มาริส รญฺโญ มาคธสฺส วิชิเต โจรา, เต เนว รญฺโญ มาคธสฺส อาทิยนฺติ, น รญฺโญ มาคธสฺส ปุริสกานํ อาทิยนฺติ, น รญฺโญ มาคธสฺส ปุริสกานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ. เต โข เต มาริส มหาโจรา รญฺโญ มาคธสฺส อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ. เอวเมว โข มาริส สนฺติ หิ อมนุสฺสา จณฺฑา รุทฺธา รภสา เต เนว มหาราชานํ อาทิยนฺติ, น มหาราชานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ, น มหาราชานํ ปุริสกานํ ปุริสกานํ อาทิยนฺติ. เต โข เต มาริส อมนุสฺสา มหาราชานํ อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ. โย หิ โกจิ มาริส อมนุสฺโส ยกฺโข วา ยกฺขินี วา ยกฺขโปตโก วา ยกฺขโปติกา วา ยกฺขมหามตฺโต วา ยกฺขปาริสชฺโช วา ยกฺขปจาโร วา คนฺธพฺโพ วา คนฺธพฺพี วา คนฺธพฺพโปตโก วา คนฺธพฺพโปติกา วา คนฺธพฺพมหามตฺโต วา คนฺธพฺพปาริสชฺโช

วา คนฺธพฺพปจาโร วา กุมฺภณฺโฑ วา กุมฺภณฺฑี วา กุมฺภณฺฑโปตโก วา กุมฺภณฺฑโปติกา วา กุมฺภณฺฑมหามตฺโต วา กุมฺภณฺฑปาริสชฺโช วา กุมฺภณฺฑปจาโร วา นาโค วา นาคินี วา นาคโปตโก วา นาคโปติกา วา นาคมหามตฺโต วา นาคปาริสชฺโช วา นาคปจาโร วา ปทุฏฺฐจิตฺโต ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุนึ วา อุปาสกํ วา อุปาสิกํ วา คจฺฉนฺตํ วา อนุคจฺเฉยฺย ฐิตํ วา อุปติฏฺเฐยฺย นิสินฺนํ วา อุปนิสีเทยฺย นิปนฺนํ วา อุปนิปชฺเชยฺย. อิเมสํ ยกฺขานํ มหายกฺขานํ เสนาปตีนํ มหาเสนาปตีนํ อุชฺฌาเปตพฺพํ วิกฺกนฺทิตพฺพํ วิรวิตพฺพํ อยํ ยกฺโข คณฺหาติ อยํ ยกฺโข อาวีสติ อยํ ยกฺโข เหเฐติ อยํ ยกฺโข วิเหเฐติ อยํ ยกฺโข หึสติ อยํ ยกฺโข วิหึสติ อยํ ยกฺโข น มุญฺจตีติ. กตเมสํ ยกฺขานํ มหายกฺขานํ เสนาปตีนํ มหาเสนาปตีนํ.

อินฺโท โสโม วรุโณ จ ภารทฺวาโช ปชาปติ
จนฺทโน กามเสฏฺโฐ จ กินฺนุฆณฺฑุ นิฆณฺฑุ จ
ปนาโท โอปมญฺโญ จ เทวสูโต จ มาตลิ
จิตฺตเสโน จ คนฺธพฺโพ นโฬราชา ชโนสโภ
สาตาคิโร เหมวโต ปุณฺณโก กรติโย คุโฬ
สิวโก มุจฺจลินฺโท จ เวสฺสามิตฺโต ยุคนฺธโร
โคปาโล สุปฺปเคโธ จ หิริเนตฺติ จ มนฺทิโย
ปญฺจาลจนฺโท อาฬวโก ปชุนฺโน

สุมโน สุมุโข ทธิมุโข
มณิ มาณิจโร ทีโฆ อโถ เสริสโก สห.

อิเมสํ ยกฺขานํ มหายกฺขานํ เสนาปตีนํ มหาเสนาปตีนํ อุชฺฌาเปตพฺพํ วิกฺกนฺทิตพฺพํ วิรวิตพฺพํ อยํ ยกฺโข คณฺหาติ อยํ ยกฺโข อาวีสติ อยํ ยกฺโข เหเจติ อยํ ยกฺโข วิเหเจติ อยํ ยกฺโข หึสติ อยํ ยกฺโข วิหึสติ อยํ ยกฺโข น มุญฺจตีติ. อยํ โข สา มาริส อาฏานาฏิยา รกฺขา ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ คุตฺติยา รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. หนฺท จทานิ มยํ มาริส คจฺฉาม พหุกิจฺจา มยํ พหุกรณียาติ. ยสฺสทานิ ตุเมฺห มหาราชาโน กาลํ มญฺญถาติ. อถโข ภิกฺขเว จตฺตาโร มหาราชา อุฏฺฐายาสนา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถ-วนฺตรธายึสุ. เตปิ โข ภิกฺขเว ยกฺขา อุฏฺฐายาสนา อปฺเปกจฺเจ มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ. อปฺเปกจฺเจ มม สทฺธึ สมฺโมทึสุ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ อปฺเปกจฺเจ เยนาหํ เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ อปฺเปกจฺเจ นามโคตฺตํ สาเวตฺวา ตตฺเถวนฺ-ตรธายึสุ อปฺเปกจฺเจ ตุณฺหีภูตา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ. อุคฺคณฺหาถ ภิกฺขเว อาฏานาฏิยํ รกฺขํ ปริยาปุณาถ ภิกฺขเว อาฏานาฏิยํ รกฺขํ ธาเรถ ภิกฺขเว อาฏานาฏิยํ รกฺขํ อตฺถสญฺหิตา ภิกฺขเว อาฏานาฏิยา รกฺขา ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ คุตฺติยา

รกฺขาย อวิหึสาย ผาสุวิหารายาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ.

อาฏานาฏิยสุตฺตสฺส ปจฺฉิมภาโค นิฏฺฐิโต.

จตุตฺถภาณวารภูตํ ยกฺขภาควารพุทฺธภาควารวนฺตํ

อาฏานาฏิยสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อิติ พาวีสติภาคโส ทสฺสิตา โปราเณหิ ตํ ตํ อตฺถวสํ อปทิสิตฺวา วิหิตา จตุพฺภาณวารนาเมน โวหริตา ธมฺมปฺปเภทา สมตฺตา.

ธรรมประเภท ๒๒ ภาค โบราณาจริยเจ้า จัดไว้เป็น ๔ ภาณวาร จบบริบูรณ์เท่านี้.

มหาสติปฏฺฐานสุตฺตารมฺโภ

อิโต ปรํ มหาสติปฏฺฐานสุตฺตปาโฐ ทสฺสิยเต โย อิธ นิวาสีหิ เอกจฺเจหิ ภิกฺขูหิ วาจุคฺคตํ กตฺวา ธาริยติ คณสชฺฌาเยนปิ ปริหริยติ โส จ มชฺฌิมนิกาเย มูลปณฺณาสเก มูลปริยายวคฺเค วิหิเตน มหาสติปฏฺฐานสุตฺเตน เอกสทิโส น โหติ ทีฆนิกาย-มหาวคฺเค วิหิเตนปิ เอกสทิโส น โหติเยว. สุตฺตนฺตาภิธมฺมกุสเลหิ ปนายํ วิญฺญูหิ สุตฺตนฺตโตปิ อภิธมฺมโตปิ ยํ ยทูนํ ตนฺตมฺปริ-ปูเรนฺเตหิ สมาหริตฺวา สณฺฐปิโต ปจฺเจกสุตฺตวิเสโสเยว ทสฺสติ. กถาสณฺฐปิโตเยว จายํ ทสฺสิยเต.

แต่นี้ จะแสดงมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งภิกษุทั้งหลายบางหมู่ได้เล่าบ่นจำทรงไว้และรักษาไว้ด้วยสวดคณสาธยายนั้น ลงพิมพ์ไว้ ท่านผู้ปรารถนาจะเล่าบ่นจำทรง จะได้ดูอ่านเล่าบ่นจำทรงตามประสงค์โดยผาสุก. ก็แลมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งท่านคัดไว้เป็นฉบับได้เล่าบ่นต่อ ๆ มานั้น จะเหมือนกันเป็นแบบเดียวกับมหาสติปัฏฐานสูตรที่ท่านตั้งไว้ในมูลปริยายวรรค ในมูลปัณณาสก์ ในพระคัมภีร์มัชฌิมนิกาย ก็ไม่เหมือน จะเหมือนกันเป็นแบบเดียวกับมหาสติปัฏฐานสูตรในมหาวรรคในพระคัมภีร์ทีฆนิกาย ก็ไม่เหมือน พิเคราะห์เห็นว่าพระ-มหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งคัดไว้เล่าบ่นนี้ ท่านผู้ฉลาดในพระสูตรและพระอภิธรรม คัดบทพยัญชนะที่พร่อง มาแต่พระสูตรและพระอภิธรรมไว้ให้บริบูรณ์ เป็นสูตรวิเศษสูตรหนึ่ง ฉะนี้ จะลงพิมพ์ไว้ตามสูตรวิเศษนั้น.

มหาสติปฏฺฐานสุตฺตปาโฐ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, กุรูสุ วิหรติ, กมฺมาสธมฺมํ นาม กุรูนํ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย. ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อุทฺเทโส.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา, นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย, ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา. โส สโต ว อสฺสสติ สโต ปสฺสสติ. ทีฆํ วา อสฺสสนฺโต ทีฆํ อสฺสสามีติ ปชานาติ. ทีฆํ วา ปสฺสสนฺโต

๑. ที. มหา. ๑๐/๓๒๕, ม. มู. ๑๒/๑๐๓.

ทีฆํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต รสฺสํ อสฺสสามีติ ปชานาติ. รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. สพฺพกายปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. สพฺพกายปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ปสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ปสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทกฺโข ภมกาโร วา ภมการนฺเตวาสี วา, ทีฆํ วา อญฺฉนฺโต ทีฆํ อญฺฉามีติ ปชานาติ. รสฺสํ วา อญฺฉนฺโต รสฺสํ อญฺฉามีติ ปชานาติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ทีฆํ วา อสฺสสนฺโต ทีฆํ อสฺสสามีติ ปชานาติ. ทีฆํ วา ปสฺสสนฺโต ทีฆํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต รสฺสํ อสฺสสามีติ ปชานาติ. รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. สพฺพกายปฏิสํเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. สพฺพกายปฏิสํเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ปสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ปสฺสมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ

กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อานาปานปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, คจฺฉนฺโต วา คจฺฉามีติ ปชานาติ. ฐิโต วา ฐิโตมฺหีติ ปชานาติ. นิสินฺโน วา นิสินฺโนมฺหีติ ปชานาติ. สยาโน วา สยาโนมฺหีติ ปชานาติ. ยถา ยถา วา ปนสฺส กาโย ปณิหิโต โหติ. ตถา ตถา นมฺปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อิริยาปถปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต สมฺปชานการี โหติ. อาโลกิเต วิโลกิเต สมฺปชานการี โหติ. สมฺมิญฺชิเต ปสาริเต สมฺปชานการี โหติ. สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารเณ สมฺปชานการี โหติ. อสิเต ปีเต ขายิเต สายิเต สมฺปชานการี โหติ. อุจฺจาร-ปสฺสาวกมฺเม สมฺปชานการี โหติ. คเต ฐิเต นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริเต ภาสิเต ตุณฺหีภาเว สมฺปชานการี โหติ. อิติ อชฺฌตฺตํ

วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมฺปชญฺญปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อิมเมว กายํ อุทฺธํ ปาทตลา, อโธ เกสมตฺถกา, ตจปริยนฺตํ, ปูรนฺนานปฺปการสฺส อสุจิโน ปจฺจเวกฺขติ. อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ, วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ, อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท, อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตนฺติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุภโตมุขา มูโตฬี, ปูรา นานาวิหิตสฺส ธญฺญสฺส. เสยฺยถีทํ, สาลีนํ วีหีนํ มุคฺคานํ มาสานํ ติลานํ ตณฺฑุลานํ. ตเมนํ จกฺขุมา ปุริโส มุญฺจิตฺวา ปจฺจเวกฺเขยฺย, อิเม สาลี อิเม วีหี อิเม มุคฺคา อิเม มาสา อิเม ติลา อิเม ตณฺฑุลาติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อิมเมว กายํ อุทฺธํ ปาทตลา, อโธ เกสมตฺถกา, ตจปริยนฺตํ, ปูรนฺนานปฺปการสฺส อสุจิโน ปจฺจเวกฺขติ.

อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ, วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ, อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท, อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตนฺติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. ปฏิกฺกูลปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อิมเมว กายํ ยถาฐิตํ ยถาปณิหิตํ ธาตุโส ปจฺจเวกฺขติ. อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตูติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทกฺโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนฺเตวาสี วา, คาวึ วธิตฺวา จาตุมฺมหาปเถ วิลโส ปฏิวิภชิตฺวา นิสินฺโน อสฺส. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อิมเมว กายํ ยถาฐิตํ ยถาปณิหิตํ ธาตุโส ปจฺจเวกฺขติ. อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตูติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี

วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. ธาตุปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ, เอกาหมตํ วา ทฺวีหมตํ วา ตีหมตํ วา. อุทฺธุมาตกํ วินีลกํ วิปุพฺพกชาตํ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทย-ธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. กาเกหิ วา ขชฺชมานํ, คิชฺเฌหิ วา ขชฺชมานํ, กุลเลหิ

วา ขชฺชมานํ, สุวาเณหิ วา ขชฺชมานํ, สิงฺคาเลหิ วา ขชฺชมานํ, วิวิเธหิ วา ปาณกชาเตหิ ขชฺชมานํ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิสงฺขลิกํ สมํสโลหิตํ นหารุสมฺพนฺธํ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ

วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิสงฺขลิกํ นิมฺมํสโลหิตมกฺขิตํ นหารุสมฺพนฺธํ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิสงฺขลิกํ อปคตมํสโลหิตํ นหารุสมฺพนฺธํ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา

กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิกานิ อปคตนหารุสมฺพนฺธานิ ทิสาวิทิสา วิกฺขิตฺตานิ, อญฺเญน หตฺถฏฺฐิกํ, อญฺเญน ปาทฏฺฐิกํ, อญฺเญน ชงฺฆฏฺฐิกํ, อญฺเญน อูรุฏฺฐิกํ, อญฺเญน กฏิฏฺฐิกํ, อญฺเญน ปิฏฺฐิกณฺฏกฏฺฐิกํ อญฺเญน ผาสุกฏฺฐิกํ, อญฺเญน อุรฏฺฐิกํ, อญฺเญน พาหุฏฺฐิกํ, อญฺเญน อํสฏฺฐิกํ, อญฺเญน คีวฏฺฐิกํ, อญฺเญน หนุฏฺฐิกํ, อญฺเญน ทนฺตฏฺฐิกํ, อญฺเญน สีสกฏาหํ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย

ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิกานิ เสตานิ สงฺขวณฺณุปนิภานิ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิกานิ ปุญฺชกิตานิ เตโรวสฺสิกานิ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตํ. อฏฺฐิกานิ ปูตีนิ จุณฺณกชาตานิ. โส อิมเมว กายํ อุปสํหรติ. อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโตติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. นวสีวถิกาปพฺพํ.

กายานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, สุขํ เวทนํ เวทิยมาโน, สุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยมาโน, ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยมาโน, อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. สามิสํ วา สุขํ เวทนํ เวทิยมาโน, สามิสํ สุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. นิรามิสํ วา สุขํ เวทนํ เวทิยมาโน, นิรามิสํ สุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ.

สามิสํ วา ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยมาโน, สามิสํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. นิรามิสํ วา ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยมาโน, นิรามิสํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. สามิสํ วา อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยมาโน, สามิสํ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. นิรามิสํ วา อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยมาโน, นิรามิสํ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา เวทนาสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา เวทนาสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา เวทนาสุ วิหรติ. อตฺถิ เวทนาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ.

เวทนานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, สราคํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วีตราคํ วา จิตฺตํ วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วีตโทสํ วา จิตฺตํ วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วีตโมหํ

วา จิตฺตํ วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ อนุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อสมาหิตํ วา จิตฺตํ อสมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ จิตฺตนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ.

จิตฺตานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ปญฺจสุ นีวรเณสุ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ปญฺจสุ

นีวรเณสุ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ กามฉนฺทํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ กามฉนฺโทติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ กามฉนฺทํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ กามฉนฺโทติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส กามฉนฺทสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส กามฉนฺทสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส กามฉนฺทสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ พฺยาปาทํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ พฺยาปาโทติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ พฺยาปาทํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ พฺยาปาโทติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส พฺยาปาทสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส พฺยาปาทสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส พฺยาปาทสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ถีนมิทฺธํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ถีนมิทฺธนฺติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ถีนมิทฺธํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ถีนมิทฺธนฺติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส ถีนมิทฺธสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส ถีนมิทฺธสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส ถีนมิทฺธสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจนฺติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจนฺติ

ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส อุทฺธจฺจ-กุกฺกุจฺจสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉาติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉาติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนาย วิจิกิจฺฉาย อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนาย วิจิกิจฺฉาย ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนาย วิจิกิจฺฉาย อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. อตฺถิ ธมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ปญฺจสุ นีวรเณสุ. นีวรณปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺเธสุ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺเธสุ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อิติ

รูปํ, อิติ รูปสฺส สมุทโย, อิติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม. อิติ เวทนา, อิติ เวทนาย สมุทโย, อิติ เวทนาย อตฺถงฺคโม. อิติ สญฺญา, อิติ สญฺญาย สมุทโย, อิติ สญฺญาย อตฺถงฺคโม. อิติ สงฺขารา, อิติ สงฺขารานํ สมุทโย, อิติ สงฺขารานํ อตฺถงฺคโม. อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมุทโย, อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. สมุทยวย-ธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. อตฺถิ ธมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติ-มตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺเธสุ. ขนฺธปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ฉสุ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ฉสุ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, จกฺขุญฺจ ปชานาติ. รูเป จ ปชานาติ. ยญฺจ ตทุภยํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺโญชนํ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ.

ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส สญฺโญชนสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. โสตญฺจ ปชานาติ. สทฺเท จ ปชานาติ. ยญฺจ ตทุภยํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺโญชนํ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส สญฺโญชนสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ฆานญฺจ ปชานาติ. คนฺเธ จ ปชานาติ. ยญฺจ ตทุภยํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺโญชนํ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส สญฺโญชนสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ชิวฺหญฺจ ปชานาติ. รเส จ ปชานาติ. ยญฺจ ตทุภยํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺโญชนํ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส สญฺโญชนสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. กายญฺจ ปชานาติ. โผฏฺฐพฺเพ จ ปชานาติ. ยญฺจ ตทุภยํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺโญชนํ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส

อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส สญฺโญชนสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. มนญฺจ ปชานาติ. ธมฺเม จ ปชานาติ. ยญฺจ ตทุภยํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺโญชนํ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สญฺโญชนสฺส ปหานํ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส สญฺโญชนสฺส อายตึ อนุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. อตฺถิ ธมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. ฉสุ อชฺฌตฺติกพาหิเรสุ อายตเนสุ. อายตนปพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สตฺตสุ โพชฺฌงฺเคสุ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สตฺตสุ โพชฺฌงฺเคสุ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, สนฺตํ วา

อชฺฌตฺตํ สติสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ สติสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ สติสมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ สติสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สติสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สติสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิริยสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ วิริย-สมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิริยสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส วิริยสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส วิริยสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ปีติสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ปีติสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส ปีติสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท

โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส ปีติสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ, อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ, นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโคติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาโท โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคสฺส ภาวนาปาริปูริ โหติ. ตญฺจ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ.

อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. อตฺถิ ธมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สตฺตสุ โพชฺฌงฺเคสุ. โพชฺฌงฺคปพฺพํ. ปฐมภาณวาโร.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. จตูสุ อริยสจฺเจสุ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. จตูสุ อริยสจฺเจสุ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ. ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ. โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา. อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ. สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. กตมา จ ภิกฺขเว ชาติ. ยา เตสํ เตสํ สตฺตานํ ตมฺหิ ตมฺหิ สตฺตนิกาเย. ชาติ สญฺชาติ, โอกฺกนฺติ นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ, ขนฺธานํ ปาตุภาโว, อายตนานํ ปฏิลาโภ, อยํ วุจฺจติ

ภิกฺขเว ชาติ. กตมา จ ภิกฺขเว ชรา. ยา เตสํ เตสํ สตฺตานํ ตมฺหิ ตมฺหิ สตฺตนิกาเย. ชรา ชีรณตา, ขณฺฑิจฺจํ ปาลิจฺจํ วลิตจตา, อายุโน สํหานิ, อินฺทฺริยานํ ปริปาโก, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชรา. กตมญฺจ ภิกฺขเว มรณํ. ยา เตสํ เตสํ สตฺตานํ ตมฺหา ตมฺหา สตฺตนิกายา. จุติ จวนตา, เภโท อนฺตรธานํ, มจฺจุ มรณํ กาลกิริยา, ขนฺธานํ เภโท, กเฬวรสฺส นิกฺเขโป, ชีวิตินฺทฺริยสฺส อุปจฺเฉโท, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มรณํ. กตโม จ ภิกฺขเว โสโก. โย โข ภิกฺขเว อญฺญตรญฺญตเรน พฺยสเนน สมนฺนาคตสฺส, อญฺญตรญฺญตเรน ทุกฺขธมฺเมน ผุฏฺฐสฺส, โสโก โสจนา โสจิตตฺตํ, อนฺโตโสโก อนฺโตปริโสโก, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โสโก. กตโม จ ภิกฺขเว ปริเทโว. โย โข ภิกฺขเว อญฺญตรญฺญตเรน พฺยสเนน สมนฺนาคตสฺส, อญฺญตรญฺญตเรน ทุกฺขธมฺเมน ผุฏฺฐสฺส, อาเทโว ปริเทโว, อาเทวนา ปริเทวนา, อาเทวิตตฺตํ ปริเทวิตตฺตํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปริเทโว. กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ. ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ ทุกฺขํ กายิกํ อสาตํ, กายสมฺผสฺสชํ ทุกฺขํ อสาตํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว โทมนสฺสํ. ยํ โข ภิกฺขเว เจตสิกํ ทุกฺขํ เจตสิกํ อสาตํ, เจโตสมฺผสฺสชํ ทุกฺขํ อสาตํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โทมนสฺสํ. กตโม จ ภิกฺขเว อุปายาโส. โย โข ภิกฺขเว อญฺญตรญฺญตเรน พฺยสเนน สมนฺนาคตสฺส, อญฺญตรญฺญตเรน

ทุกฺขธมฺเมน ผุฏฺฐสฺส, อายาโส อุปายาโส, อายาสิตตฺตํ อุปายาสิตตฺตํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุปายาโส. กตโม จ ภิกฺขเว อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข. อิธ ภิกฺขเว ยสฺส เต โหนฺติ. อนิฏฺฐา อกนฺตา อมนาปา, รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา, เย วา ปนสฺส เต โหนฺติ. อนตฺถกามา อหิตกามา อผาสุกามา อโยคกฺเขมกามา, ยา เตหิ สงฺคติ สมาคโม สโมธานํ มิสฺสีภาโว, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข. กตโม จ ภิกฺขเว ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข. อิธ ภิกฺขเว ยสฺส เต โหนฺติ. อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา, รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา, เย วา ปนสฺส เต โหนฺติ. อตฺถกามา หิตกามา ผาสุกามา โยคกฺเขมกามา, มาตา วา ปิตา วา, ภาตา วา ภคินี วา, มิตฺตา วา อมจฺจา วา ญาติสาโลหิตา วา, ยา เตหิ อสงฺคติ อสมาคโม อสโมธานํ อมิสฺสีภาโว. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข. กตมญฺจ ภิกฺขเว ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ. ชาติธมฺมานํ ภิกฺขเว สตฺตานํ เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. อโห วต มยํ น ชาติธมฺมา อสฺสาม. น จ วต โน ชาติ อาคจฺเฉยฺยาติ. น โข ปเนตํ อิจฺฉาย ปตฺตพฺพํ. อิทมฺปิ ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ. ชราธมฺมานํ ภิกฺขเว สตฺตานํ เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. อโห วต มยํ น ชราธมฺมา อสฺสาม. น จ วต โน ชรา อาคจฺเฉยฺยาติ. น โข ปเนตํ อิจฺฉาย

ปตฺตพฺพํ. อิทมฺปิ ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, พฺยาธิธมฺมานํ ภิกฺขเว สตฺตานํ เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. อโห วต มยํ น พฺยาธิธมฺมา อสฺสาม. น จ วต โน พฺยาธี อาคจฺเฉยฺยุนฺติ. น โข ปเนตํ อิจฺฉาย ปตฺตพฺพํ. อิทมฺปิ ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, มรณธมฺมานํ ภิกฺขเว สตฺตานํ เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. อโห วต มยํ น มรณธมฺมา อสฺสาม. น จ วต โน มรณํ อาคจฺเฉยฺยาติ. น โข ปเนตํ อิจฺฉาย ปตฺตพฺพํ. อิทมฺปิ ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาส-ธมฺมานํ ภิกฺขเว สตฺตานํ เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. อโห วต มยํ น โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา อสฺสาม. น จ วต โน โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา อาคจฺเฉยฺยุนฺติ. น โข ปเนตํ อิจฺฉาย ปตฺตพฺพํ. อิทมฺปิ ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ. กตเม จ ภิกฺขเว สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. เสยฺยถีทํ. รูปูปาทานกฺขนฺโธ, เวทนูปาทานกฺขนฺโธ, สญฺญูปาทานกฺ-ขนฺโธ, สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ, วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ, อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ. ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี. เสยฺยถีทํ. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. สา โข ปเนสา ภิกฺขเว

ตณฺหา, กตฺถ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. กตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ. ยํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ. กิญฺจ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ.

จกฺขุํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โสตํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ฆานํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ชิวฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

กาโย โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

มโน โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รูปา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา

อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

จกฺขุวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โสตวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ฆานวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ชิวฺหาวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

กายวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

มโนวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

จกฺขุสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา

อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โสตสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ฆานสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ชิวฺหาสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

กายสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

มโนสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

จกฺขุสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โสตสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ฆานสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

กายสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา

ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

มโนสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รูปสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รูปสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา

อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รูปตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รูปวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา

อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รูปวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา

อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ. โย ตสฺสาเยว ตณฺหาย อเสสวิราคนิโรโธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย. สา โข ปเนสา ภิกฺขเว ตณฺหา, กตฺถ ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. กตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ. ยํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ. กิญฺจ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ.

จกฺขุํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โสตํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ฆานํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ชิวฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

กาโย โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

มโน โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รูปา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

สทฺทา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

คนฺธา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รสา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โผฏฺฐพฺพา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ธมฺมา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

จกฺขุวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โสตวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ฆานวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ชิวฺหาวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

กายวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

มโนวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

จกฺขุสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โสตสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ฆานสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ชิวฺหาสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

กายสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

มโนสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

จกฺขุสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โสตสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ฆานสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

กายสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

มโนสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รูปสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

สทฺทสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

คนฺธสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รสสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โผฏฺฐพฺพสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ธมฺมสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รูปสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

สทฺทสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

คนฺธสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รสสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โผฏฺฐพฺพสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ธมฺมสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รูปตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

สทฺทตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

คนฺธตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รสตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โผฏฺฐพฺพตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ธมฺมตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รูปวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

สทฺทวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

คนฺธวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รสวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โผฏฺฐพฺพวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ธมฺมวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รูปวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

สทฺทวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

คนฺธวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

รสวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

โผฏฺฐพฺพวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

ธมฺมวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ. เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ.

อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. ยํ โข ภิกฺขเว ทุกฺเข ญาณํ ทุกฺขสมุทเย ญาณํ ทุกฺขนิโรเธ ญาณํ ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ญาณํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป. เนกฺขมฺมสงฺกปฺโป อพฺยาปาทสงฺกปฺโป อวิหึสาสงฺกปฺโป. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป. กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา.

มุสาวาทา เวรมณี, ปิสุณาย วาจาย เวรมณี, ผรุสาย วาจาย เวรมณี, สมฺผปฺปลาปา เวรมณี. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมนฺโต. ปาณาติปาตา เวรมณี, อทินฺนาทานา เวรมณี, กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมนฺโต. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก มิจฺฉาอาชีวํ ปหาย, สมฺมาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาวายาโม. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ, ฐิติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาวายาโม. กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาสติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสติ. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชมฺปีติสุขํ ปรมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา, อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ, สมาธิชมฺปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ. ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ. ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา, อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ, จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ.

อิติ อชฺฌตฺตํ วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. อตฺถิ ธมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา

โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. จตูสุ อริยสจฺเจสุ. สจฺจปพฺพํ.

ธมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ.

โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, สตฺต วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว สตฺต วสฺสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ฉ วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว ฉ วสฺสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ปญฺจ วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว ปญฺจ วสฺสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, จตฺตาริ วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว จตฺตาริ วสฺสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ตีณิ วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ

ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว ตีณิ วสฺสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, เทฺว วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว เทฺว วสฺสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, เอกํ วสฺสํ ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐตุ ภิกฺขเว เอกํ วสฺสํ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, สตฺต มาสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว สตฺต มาสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ฉ มาสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว ฉ มาสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ปญฺจ มาสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว ปญฺจ มาสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย,

จตฺตาริ มาสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺธนฺตุ ภิกฺขเว จตฺตาริ มาสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ตีณิ มาสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺธนฺตุ ภิกฺขเว ตีณิ มาสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, เทฺว มาสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺธนฺตุ ภิกฺขเว เทฺว มาสานิ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, มาสํ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺธตุ ภิกฺขเว มาโส. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, อฑฺฒมาสํ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺธตุ ภิกฺขเว อฑฺฒมาโส. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, สตฺตาหํ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา.

เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสก-

ปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานาติ. อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ. อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตนฺติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

มหาสติปฏฺฐานสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

มหาสติปัฏฐานสูตร จบ.

บอกแก้ปาฐะที่เคลื่อนคลาดและบอกวิธีเปยยาล

จะแสดงปาฐะซึ่งยังเคลื่อนคลาดกันอยู่ ปาฐะในสีวถิกาปัพพะทั้ง ๙ อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํ อนตีโต นั้น ในฉบับสีหล เป็น เอตํ อนตีโต ฉะนี้บ้าง แต่หายั่งยืนเป็นแบบเดียวไม่. ในสีวถิกาปัพพะที่ ๒ กาเกหิ วา ขชฺชมานํ คิชฺเฌหิ วา ขชฺชมานํ กุลเลหิ วา ขชฺชมานํ ในฉบับสีหล ไว้ลำดับ กาเกหิ เป็นที่ ๑ กุลเลหิ เป็นที่ ๒ คิชฺเฌหิ เป็นที่ ๓ ฉะนี้. สุวาเณหิ ฉบับสีหล เป็น สุปาเณหิ ฉะนี้. ในสีวถิกาปัพพะที่ ๖ อปคตนหารุสมฺพนฺธานิ นั้น ฉบับสีหล เป็น อปคตสมฺพนฺธนานิ บ้าง อปคตสมฺพนฺธานิ บ้าง ต่อไป หตฺถฏฺฐิกํ ปาทฏฺฐิกํ ชงฺฆฏฺฐิกํ อูรุฏฺฐิกํ กฏิฏฺฐิกํ ปิฏฺฐิกณฺฏกฏฺฐิกํ ผาสุกฏฺฐิกํ อุรฏฺฐิกํ พาหุฏฺฐิกํ อํสฏฺฐิกํ คีวฏฺฐิกํ หนุฏฺฐิกํ ทนฺตฏฺฐิกํ สีสกฏาหํ ในฉบับสีหล มีแต่ ๗ คือ หตฺถฏฺฐิกํ ปาทฏฺฐิกํ ชงฺฆฏฺฐิกํ อูรุฏฺฐิกํ กฏิฏฺฐิกํ ปิฏฺฐิกณฺฏกํ สีสกฏาหํ เท่านี้ ในฉบับสีหล มีแต่ ๗ ประการเท่านี้. ในมหาสติปัฏฐาน ทั้งทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย และกายคตาสติสูตร. พิเคราะห์ดูเห็นว่า อีก ๗ ประการ ผาสุกฏฺฐิกํ เป็นต้นไปถึง ทนฺตฏฺฐิกํ นี้ จะเฉพาะมีแต่ในสุตตวิเสสนี้ เท่านั้น.

อนึ่ง ตัณหาวัตถุ ๑๐ ฉักกะ เป็น ๖๐ ในนิทเทสแห่งสมุทัยสัจจนิโรธสัจจะ ได้ลงพิมพ์ไว้เต็มที่ไม่มีเปยยาลนั้น โดย

พระบรมราชานุมัติ จะให้แจ้งชัดแก่ผู้อ่านมิได้ขัด จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งไม่ให้เปยยาล ท่านผู้จะเล่าบ่นสาธยายและสวดในราชกิจนิมนต์ จะคิดบิดเบือนเบื่อหน่ายไปต่างๆ อย่าให้วิตก เมื่อเล่าจำได้แล้วจะเปยยาลสถานใดจึ่งจะควรนั้น จะจัดไว้ให้เป็นแบบ.

๑. จกฺขุํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โสตํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ฆานํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ชิวฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

กาโย โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

มโน โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๒. รูปา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, สทฺทา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, คนฺธา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, รสา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โผฏฺฐพฺพา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ธมฺมา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา

ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๓. จกฺขุวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โสตวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ฆานวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ชิวฺหาวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, กายวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, มโนวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๔. จกฺขุสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โสตสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ฆานสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ชิวฺหาสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, กายสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, มโนสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๕. จกฺขุสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ,
โสตสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ,
ฆานสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ,
ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ,
กายสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ,
มโนสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ,

เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๖. รูปสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, สทฺทสญฺญา โลเก

ปิยรูปํ สาตรูปํ, คนฺธสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, รสสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โผฏฺฐพฺพสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ธมฺมสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๗. รูปสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, สทฺทสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, คนฺธสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, รสสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โผฏฺฐพฺพสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ธมฺมสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๘. รูปตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, สทฺทตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, คนฺธตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, รสตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โผฏฺฐพฺพตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ธมฺมตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๙. รูปวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, สทฺทวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, คนฺธวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, รสวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, โผฏฺฐพฺพวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, ธมฺมวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๑๐. รูปวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา

อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

สทฺทวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

คนฺธวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

รสวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

โผฏฺฐพฺพวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

ธมฺมวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

แบบนี้ วิธีเปยยาล ๑.

----

๑. จกฺขุํ โสตํ ฆานํ ชิวฺหา กาโย มโน โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๒. รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา ธมฺมา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๓. จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ, ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ,

กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๔. จกฺขุสมฺผสฺโส โสตสมฺผสฺโส, ฆานสมฺผสฺโส ชิวฺหาสมฺผสฺโส, กายสมฺผสฺโส มโนสมฺผสฺโส โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๕. จกฺขุสมฺผสฺสชา เวทนา โสตสมฺผสฺสชา เวทนา, ฆาน-สมฺผสฺสชา เวทนา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เวทนา, กายสมฺผสฺสชา เวทนา มโนสมฺผสฺสชา เวทนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๖. รูปสญฺญา สทฺทสญฺญา, คนฺธสญฺญา รสสญฺญา, โผฏฺฐพฺพ-สญฺญา ธมฺมสญฺญา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๗. รูปสญฺเจตนา สทฺทสญฺเจตนา, คนฺธสญฺเจตนา รส-สญฺเจตนา, โผฏฺฐพฺพสญฺเจตนา ธมฺมสญฺเจตนา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๘. รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา, คนฺธตณฺหา รสตณฺหา, โผฏฺฐพฺพ-ตณฺหา ธมฺมตณฺหา โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๙. รูปวิตกฺโก สทฺทวิตกฺโก, คนฺธวิตกฺโก รสวิตกฺโก,

โผฏฺฐพฺพวิตกฺโก ธมฺมวิตกฺโก โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

๑๐. รูปวิจาโร สทฺทวิจาโร, คนฺธวิจาโร รสวิจาโร, โผฏฺฐพฺพวิจาโร ธมฺมวิจาโร โลเก ปิยรูปํ สาตรูปํ, เอตฺเถสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. เอตฺถ นิวีสมานา นิวีสติ.

แบบนี้ วิธีเปยยาล ๑.

ถึงในนิทเทสแห่งนิโรธสัจจะ ก็แบบนี้ อย่างเดียวกัน ต่างแต่ในที่นั้นเป็น เอตฺเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ เท่านั้น. อนึ่ง ในท้ายพระสูตร แสดงอานิสงส์แห่งสติปัฏฐานภาวนา กำหนดกาล ๗ ปี ๖ ปี ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี ๗ เดือน ๖,๕,๔,๓,๒,๑ เดือน กึ่งเดือน ๗ วัน เป็นที่สุดนั้นเล่า ก็ลงพิมพ์ไว้พิสดาร ๑๐ วาร ท่านผู้จะเล่าบ่นสวดในอารามและในราชกิจนิมนต์ ควรจะสวดเปยยาลสถานใดนั้น จะจัดไว้ให้เป็นแบบ.

โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, สตฺต วสฺสานิ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว สตฺต วสฺสานิ, โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, ฉ วสฺสานิ, ปญฺจ วสฺสานิ,

จตฺตาริ วสฺสานิ, ตีณิ วสฺสานิ, เทฺว วสฺสานิ, เอกํ วสฺสํ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐตุ ภิกฺขเว เอกํ วสฺสํ, โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย, สตฺต มาสานิ, *ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐนฺตุ ภิกฺขเว สตฺต มาสานิ, โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย,* ฉ มาสานิ, ปญฺจ มาสานิ, จตฺตาริ มาสานิ, ตีณิ มาสานิ, เทฺว มาสานิ, มาสํ, อฑฺฒมาสํ, *ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. ติฏฺฐตุ ภิกฺขเว อฑฺฒมาโส, โย หิ โกจิ ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺย,* สตฺตาหํ. ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา.

วิธีเปยยาลนี้ สวดในอารามและในราชกิจนิมนต์ก็ได้.

อนึ่ง ในทุกขสัจจนิทเทส แจก ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ บท พฺยาธิธมฺมานํ นั้น ในฉบับเดิมไม่มีพิสดาร จึงได้อนุมานให้ลงพิมพ์ว่า น จ วต โน พฺยาธี อาคจฺเฉยฺยุนฺติ ตามอย่างในอาทีนวสัญญาว่า อิติ อิมสฺมึ กาเย วิวิธา อาพาธา อุปฺปชฺชนฺติ

เป็นเภทาเปกษ์ ฤๅจะเป็นชัจจาเปกษ์ว่า น จ วต โน พฺยาธิ อาคจฺเฉยฺยาติ ฉะนี้ ตาม ชรา มรณํ ลำดับเดียวกัน ตามแต่ท่านผู้วิญญูจะเห็นควรแก่ยุติ นั้นเทอญ.

จบพิจารณาในมหาสติปัฏฐานสูตรแต่เท่านี้.

เริ่มทำวัตรพระ บอกวัตร

แต่นี้จะแสดงกิจกัลยาณวัตร ซึ่งสยามรัฏฐิกภิกษุสงฆ์สมณมณฑลได้คิดจัดเรียบเรียงลงไว้เป็นแบบแล้วนำสืบ ๆ มานั้น ลงพิมพ์ไว้ตามฉบับ ซึ่งพระธรรมวโรดม บรมญาณอดุลย์ สุนทรนายกตรีปิฎกคุณาลังการภูษิต ทักษิณทิศคณฤศร บวรสังฆารามคามวาสี สถิต ณ วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรวิหาร พระอารามหลวง ได้พิจารณาลดที่ควรลด เพิ่มที่ควรเพิ่ม เปลี่ยนแปลงที่ควรเปลี่ยนแปลง แล้วส่งมานั้น เพื่อให้ท่านผู้มีประโยชน์ได้อ่านและลอกคัดเล่าบ่นจำทรงตามปรารถนา.

ทำวัตรพระ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

โย สนฺนิสินฺโน วรโพธิมูเล

มารํ สเสนํ สุชิตํ วิเชยฺย

สมฺโพธิมาคจฺฉิ อนนฺตญาโณ

โลกุตฺตโม ตํ ปณมามิ พุทฺธํ.

เย จ พุทฺธา อตีตา จ เย จ พุทฺธา อนาคตา

ปจฺจุปฺปนฺนา จ เย พุทฺธา อหํ วนฺทามิ สพฺพทา.

อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ.

พุทฺธํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ.

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เม ชยมงฺคลํ.
อุตฺตมงฺเคน วนฺเทหํ ปาทปํสุํ วรุตฺตมํ
พุทฺเธ โย ขลิโต โทโส พุทฺโธ ขมตุ ตํ มมํ. กราบที ๑.

อฏฺฐงฺคิโก อริยปโถ ชนานํ
โมกฺขปฺปเวสาย อุชู จ มคฺโค
ธมฺโม อยํ สนฺติกโร ปณีโต
นิยฺยานิโก ตํ ปณมามิ ธมฺมํ.

เย จ ธมฺมา อตีตา จ เย จ ธมฺมา อนาคตา
ปจฺจุปฺปนฺนา จ เย ธมฺมา อหํ วนฺทามิ สพฺพทา.

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.

ธมฺมํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ.

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เม ชยมงฺคลํ.
อุตฺตมงฺเคน วนฺเทหํ ธมฺมญฺจ ทุวิธํ วรํ
ธมฺเม โย ขลิโต โทโส ธมฺโม ขมตุ ตํ มมํ. กราบที่ ๑.

สงฺโฆ วิสุทฺโธ วรทกฺขิเณยฺโย
สนฺตินฺทฺริโย สพฺพมลปฺปหีโน
คุเณหิเนเกหิ สมิทฺธิปตฺโต
อนาสโว ตํ ปณมามิ สงฺฆํ.

เย จ สงฺฆา อตีตา จ เย จ สงฺฆา อนาคตา
ปจฺจุปฺปนฺนา จ เย สงฺฆา อหํ วนฺทามิ สพฺพทา.

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

สงฺฆํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ.

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เม ชยมงฺคลํ.
อุตฺตมงฺเคน วนฺเทหํ สงฺฆญฺจ ทุวิธุตฺตมํ
สงฺเฆ โย ขลิโต โทโส สงฺโฆ ขมตุ ตํ มมํ.

อิจฺเจวมจฺจนฺตนมสฺสเนยฺยํ
นมสฺสมาโน รตนตฺตยํ ยํ
ปุญฺญาภิสนฺทํ วิปุลํ อลตฺถํ
ตสฺสานุภาเวน หตนฺตราโย.

กราบที่ ๑ จบทำวัตรพระ.

บอกวัตร

อุกาส โย ปน ภิกฺขุ ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน วิหรติ สามีจิปฏิปนฺโน อนุธมฺมจารี โส ตถาคตํ สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ ปรมาย ปูชาย ปฏิปตฺติปูชาย.

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา,
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา,
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี,
สมโณ โหติ ปรํ วิเหจยนฺโต.

อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.
สีลสมาธิคุณานํ ขนฺตี ปธานการณํ

สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา ขนฺตฺยาเยว วฑฺฒนฺติ เต
เกวลานํปิ ปาปานํ ขนฺติ มูลํ นิกนฺตติ
ครหกลหาทีนํ มูลํ ขนติ ขนฺติโก
ขนฺตี ธีรสฺสลงฺกาโร ขนฺตี ตโป ตปสฺสิโน
ขนฺตี พลํ ว ยตีนํ ขนฺตี หิตสุขาวหา
ขนฺติโก เมตฺตวา ลาภี ยสสฺสี สุขสีลวา
ปิโย เทวมนุสฺสานํ มนาโป โหติ ขนฺติโก
อตฺตโนปิ ปเรสญฺจ อตฺถาวโหว ขนฺติโก
สคฺคโมกฺขคมํ มคฺคํ อารุโฬฺห โหติ ขนฺติโก
สตฺถุโน วจโนวาทํ กโรติเยว ขนฺติโก
ปรมาย จ ปูชาย ชินํ ปูเชติ ขนฺติโก
ทุลฺลภญฺจ มนุสฺสตฺตํ พุทฺธุปฺปาโท จ ทุลฺลโภ
ทุลฺลภา ขณสมฺปตฺติ สทฺธมฺโม ปรมทุลฺลโภ
สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโข
สุโข วิเวโก ตุฏฺฐสฺส สุตธมฺมสฺส ปสฺสโต
อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลเก ปาณภูเตสุ สญฺญโม
สุขา วิราคตา โลเก กามานํ สมติกฺกโม
อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ.
กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ กิจฺฉํ มจฺจาน ชีวิตํ

กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท.
อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มิยฺยนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา
เอตํ วิเสสโต ญตฺวา อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตา
อปฺปมาเท ปโมทนฺติ อริยานํ โคจเร รตา
เต ฌายิโน สาตติกา นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมา
ผุสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ โยคกฺเขมํ อนุตฺตรํ.
สตฺถุโน สทฺธมฺมํ สุตฺวา สพฺพสฺมึ ชินสาสเน
กปฺปานิ สตสหสฺสานิ ทุคฺคตึ โส น คจฺฉติ.
ปุพฺพเณฺห ปิณฺฑปาตญฺจ สายเณฺห ธมฺมเทสนํ
ปโทเส ภิกฺขุโอวาทํ อฑฺฒรตฺเต เทวปญฺหนํ
ปจฺจูเส ว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ
เอเต ปญฺจวิเธ กิจฺเจ วิโสเธติ มุนิปุงฺคโวติ.
กุกฺกุเฏ คพฺภวาโส จ โสเณ จุทรนิกฺขมิ
อุสเภ ราชสมฺปตฺติ สเส ปพฺพชิโต ชิโน
กุกฺกุเฏ สพฺพญฺญู พุทฺโธ ตตฺถ จกฺกํ ปวตฺตยิ
นิพฺพานคมนํ สปฺเป สหสฺสํ ปญฺจ มูสิเก.
โอกฺกนฺโต จ คุรุวารสฺมึ สุกฺรวาเร จ นิกฺขมิ
สมฺพุทฺโธ พุทฺธวารสฺมึ องฺคาเร ปรินิพฺพุโต.
อาสาฬฺหปุณฺณโมกฺกนฺโต วิสาเขเยว นิกฺขมิ

วิสาขปุณฺณมีสมฺพุทฺโธ วิสาเข ปรินิพฺพุโต
นิพฺพุเต โลกนาถมฺมิ สมฺพุทฺเธ อคฺคปุคฺคเล
ปฏิมา โพธิรุกฺขา จ ถูปา จ ชินธาตุโย
จตุราสีติสหสฺส- ธมฺมกฺขนฺธา สุเทสิตา
อคฺคปฺปวตฺตนฏฺฐาเน ฐปิตา โหนฺติ ปาณินํ.
มูสิโก อุสโภ พฺยคฺโฆ สโส นาโค จ สปฺปโก
อสฺเสฬโก กปิ เจว กุกฺกุโฏ โสณสุกฺกโร.
จิตฺรวิสาขเชฏฺเฐ จ อาสาเฬฺห สาวเณ ตถา
โปฏฺฐปเท อสฺสยุเช กตฺติเก มิคสิเร ตถา
ปุสฺเส มาเฆ ผคฺคุเณ จ โลกํ ปาเลนฺติ ธมฺมตา.
รวิ จนฺโท จ ภุมฺโม จ วุโธ จ คุรุนา สห
สุโกฺร โสโรติเม สตฺต คหา วาราภิธานิยา.
อสฺสยุโช ภรณิตฺถี สกตฺติกา โรหิณีเจว
มิคสิรมทฺทา จ ปุนพฺพสุ ผุสฺโส จ สิเลสาปิ
มฆา จ ผคฺคุณี เทฺว จ หตฺโถ จิตฺตา จ สาติปิ
วิสาขานุราธา เชฏฺฐา มูลาสาฬฺหา ทุเว ตถา
สาวโณ จ ธนิฏฺฐา จ สตภิสโช ปุพฺพุตฺตรภทฺทปทา
เรวตฺยปีติ กมโต สตฺตาธิกวีสนกฺขตฺตา.

อิติ สมฺมาสมฺพุทฺเธน เทสิตํ โอวาทํ จิตฺเต ฐเปตฺวา สมฺมาสมฺพุทฺเธน วุตฺตปฺปกาเรน ปฏิปตฺติปูชาย ปูชํ กโรนฺเตน

โลกิยโลกุตฺตรสมฺปตฺติสิทฺธํ กาตพฺพํ อุกาส อาราธนํ กโรมิ.

อุกาส สิริสกฺยมุนิสพฺพญฺญูพุทฺธสฺส พลวปจฺจูสสมเย กุสินาราย ยมกสาลานมนฺตเร อมฺมฺหิ สปฺปสํวจฺฉเร คิมฺหอุตุมฺหิ วิสาขมาเส สุกฺกปกฺเข ปณฺณรสิยา ติถิยํ ภุมฺมวาเร ภุมฺมยาเม อนุราธ- นกฺขตฺตทิวเส ปรินิพฺพานํ อโหสิ อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา.

อุกาส สิริสกฺยมุนิสพฺพญฺญูพุทฺธสฺส ปรินิพฺพุตทิวสโต ปฏฺฐาย อธิกมาสวเสน เอกูนตฺตึสทิวสุตฺตร- นวมาสาธิก- เตวีสติสํวจฺฉรุตฺตร- จตุสฺสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ อเหสุํ อิมสฺมึ ปจฺจุปฺปนฺน- กาเล มงฺกรสํวจฺฉเร เหมนฺตอุตุมฺหิ มาฆมาเส ชุณฺหปกฺเข ปณฺณรสิยา ติถิยํ รวิวาเร. อนาคเต กาเล ติมาสาธิก- ฉสฺสตฺตติ- สํวจฺฉรุตฺตร-ปญฺจสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ ภวิสฺสนฺติ.

สิริศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาล นับจำเดิมแต่วันสมเด็จพระ บรมสักยมุนีศรีสรรเพ็ชญ์พุทธเจ้านั้น เสด็จดับขันธปรินิพพานมา ล่วงแล้ว ๒๔๒๓ พรรษา เศษนับแต่หน้าวันไพศาขบุรณมีมา ๙ เดือน ด้วยอำนาจปีมีอธิกมาสกับเศษ ๒๙ วัน. จะกล่าวกาลปรัตยุบันวันหนึ่ง บัดนี้ ปีมะโรงนักษัตร โทศก เหมันตฤดู เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันอาทิตย์เป็นปัจจุบันนวาร. ยังพระพุทธศาสนกาลส่วนอนาคต ซึ่ง กำหนดว่าจะเป็นไป ณ เบื้องหน้านั้นอีก ๒๕๗๖ พรรษา เศษก่อน แต่กาลที่วันไพศาขบุรณมีจะมา ยังอีก ๓ เดือนถ้วน รวมพระพุทธ-

ศาสนกาล ๓ ส่วน ประมวล ณ ที่เดียวกัน จึงจะบรรจบครบ ๕๐๐๐ พรรษา.

ในปีกุนนพศก ๑๒๔๙ วันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ บอกศักราชว่า อุกาส สิริสกฺยมุนิสพฺพญฺญูพุทฺธสฺส ปรินิพฺพุตทิวสโต ปฏฺฐาย เอกูนตฺตึสทิวสุตฺตร- อฏฺฐมาสาธิก- สมตฺตึสติสํวจฺฉรุตฺตร-จตุสฺสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ อเหสุํ อิมสฺมึ ปจฺจุปฺ-ปนฺนกาเล วราหสํวจฺฉเร เหมนฺตอุตุมฺหิ มาฆมาเส ชุณฺหปกฺเข ปณฺณรสิยา ติถิยํ โสรวาเร. อนาคเต กาเล ติมาสาธิก- อูนสตฺตติ-สํวจฺฉรุตฺตร-ปญฺจสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ ภวิสฺสนฺติ.

สิริศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาล นับจำเดิมแต่วันสมเด็จพระบรมสักยมุนีศรีสรรเพ็ชญ์พุทธเจ้านั้น เสด็จดับขันธปรินิพพานมาล่วงแล้ว ๒๔๓๐ พรรษา เศษนับแต่หน้าวันไพศาขบุรณมีมา ๘ เดือนกับ ๒๙ วัน. จะกล่าวกาลปรัตยุบันวันหนึ่ง บัดนี้ ปีกุนนักษัตร นพศก เหมันตฤดู เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันเสาร์เป็นปัจจุบันนวาร. ยังพระพุทธศาสนกาลส่วนอนาคต ซึ่งกำหนดว่าจะเป็นไป ณ เบื้องหน้านั้นอีก ๒๕๖๙ พรรษา เศษก่อนแต่กาลที่วันไพศาขบุรณมีจะมา ยังอีก ๓ เดือนถ้วน รวมพระพุทธศาสนกาล ๓ ส่วน ประมวล ณ ที่เดียวกัน จึงจะบรรจบครบ ๕๐๐๐ พรรษา.

วนฺทามิ พุทฺธํ ภวปารติณฺณํ
ติโลกเกตุํ ติภเวกนาถํ
โย โลกเสฏฺโจ สกลํ กิเลสํ
เฉตฺวาน โพเธสิ ชนํ อนนฺตํ
ยํ นมฺมทาย นทิยา ปุลิเน จ ตีเร
ยํ สจฺจพนฺธคิริเก สุมนาจลคฺเค
ยํ ตตฺถ โยนกปุเร มุนิโน จ ปาทํ
ตํ ปาทลญฺชนมหํ สิรสา นมามิ
สุวณฺณมาลิเก สุวณฺณปพฺพเต
สุมนกูเฏ โยนกปุเร นมฺมทาย นทิยา
ปญฺจปาทวรํ ฐานํ อหํ วนฺทามิ ทูรโต.
อิจฺเจวมจฺจนฺตนมสฺสเนยฺยํ
นมสฺสมาโน รตนตฺตยํ ยํ
ปุญฺญาภิสนฺทํ วิปุลํ อลตฺถํ.
ตสฺสานุภาเวน หตนฺตราโย.

อามนฺตยามิ โว ภิกฺขเว ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว ขยวยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ.

บอกนิกเขปคาถาแสดง ๒๗ นักษัตร

คาถามีบทเบื้องต้นว่า อสฺสยุโช มีที่จบว่า สตฺตาธิกวีสนกฺขตฺตา ฉะนี้ ๓ คาถานั้น ตามฉบับอภิธานัปปทีปิกา ซึ่งลงพิมพ์ไว้ด้วยอักษรสีหล จัดโดยการรีบ ผู้จะเล่าบ่นจำทรงคิดเนื้อความยาก จะแสดงโดยคาถาเล่าบ่นจำง่ายไว้เบื้องหลัง ๓ คาถานั้น อีกวารหนึ่ง.

อสฺสยุโช ภรณี จ กตฺติกา อถ โรหิณี
มิคสิรํ อทฺทา ปุนพฺ- พสุ ปุสฺยญฺจ อฏฺจมํ
อสิเลสา จ มาฆญฺจ ปุพฺพา จุตฺตรผคฺคุณี
หตฺโถ จิตฺตา อโถ สาติ วิสาขาเยว โสฬสี
อนุราธา ตโต เชฏฺฐา มูลา อิจฺจูนวีสติ
ปุพฺพา เจวุตฺตราสาฬฺหา ทุเว วีเสกวีสิมา
สาวโณ จ ธนิฏฺฐา จ สตพฺภิสชสวฺหโย
ปุพฺพา เจวุตฺตรา ภทฺท- ปทา เรวติยา สห
จนฺทสฺสายนนกฺขตฺตา กมโต สตฺตวีสติ.

สวดแจง

แต่นี้จะแสดงปาฐะ พระวินัย พระสูตร พระปรมัตถะ สังเขป ที่ท่านคัดมารวมไว้ ให้พระสงฆ์เล่าบ่นจำทรงไว้ สวดในสังคีติเทศนานั้น ตามลำดับ.

พระวินัย[๑]

ยนฺเตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, ปฐมํ ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ. เวสาลิยํ ปญฺญตฺตนฺติ. กํ อารพฺภาติ. สุทินฺนํ กลนฺทปุตฺตํ อารพฺภาติ. กิสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ. สุทินฺโน กลนฺทปุตฺโต ปุราณทุติยิกาย เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิ. ตสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ.

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวรญฺชายํ วิหรติ นเฬรุปุจิมนฺทมูเล, มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ. อสฺโสสิ โข เวรญฺโช พฺราหฺมโณ, สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต, เวรญฺชายํ วิหรติ นเฬรุปุจิมนฺทมูเล, มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต, อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. โส อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ, สสฺสมณ-

---

๑. วิ. มหา. ๑/๑, จุลฺลวคฺค. ทุติย (วินัย) ๗/๓๘๓.

พฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ, โส ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ, สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ.

พระวินัย จบ.

พระสูตร[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, อนฺตรา จ ราชคหํ อนฺตรา จ นาลนฺทํ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน โหติ, มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ. สุปฺปิโยปิ โข ปริพฺพาชโก, อนฺตรา จ ราชคหํ อนฺตรา จ นาลนฺทํ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน โหติ, สทฺธึ อนฺเตวาสินา พฺรหฺมทตฺเตน มาณเวน. ตตฺร สุทํ สุปฺปิโย ปริพฺพาชโก, อเนกปริยาเยน, พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ. สุปฺปิยสฺส ปน ปริพฺพาชกสฺส อนฺเตวาสี พฺรหฺมทตฺโต มาณโว, อเนกปริยาเยน, พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสติ. อิติห เต อุโภ อาจริยนฺเตวาสี อญฺญมญฺญสฺส อุชุวิปจฺจนิกวาทา, ภควนฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธา โหนฺติ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ.

พระสูตร จบ.

----

๑. ที. สี. ๙/๑.

พระอภิธรรม

พระสังคณี

กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา. กตเม ธมฺมา กุสลา. ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ, รูปารมฺมณํ วา สทฺทา-รมฺมณํ วา, คนฺธารมฺมณํ วา รสารมฺมณํ วา, โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ, ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ อวิกฺเขโป โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา, อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

พระสังคณี จบ.

พระวิภังค์[๑]

ปญฺจกฺขนฺธา. รูปกฺขนฺโธ, เวทนากฺขนฺโธ, สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, วิญฺญาณกฺขนฺโธ. ตตฺถ กตโม รูปกฺขนฺโธ. ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ, อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา, โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา, หีนํ วา ปณีตํ วา, ยํ ทูเร วา สนฺติเก วา, ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา, อยํ วุจฺจติ รูปกฺขนฺโธ.

พระวิภังค์ จบ

----

๑. อภิ. วิภงฺค. ๓๕/๑.

พระธาตุกถา[๑]

สงฺคโห อสงฺคโห. สงฺคหิเตน อสงฺคหิตํ, อสงฺคหิเตน สงฺคหิตํ, สงฺคหิเตน สงฺคหิตํ, อสงฺคหิเตน อสงฺคหิตํ. สมฺปโยโค วิปฺปโยโค. สมฺปยุตฺเตน วิปฺปยุตฺตํ, วิปฺปยุตฺเตน สมฺปยุตฺตํ อสงฺคหิตํ.

พระธาตุกถา จบ.

พระปุคคลปัญญัตติ[๒]

ฉ ปญฺญตฺติโย, ขนฺธปญฺญตฺติ, อายตนปญฺญตฺติ, ธาตุ-ปญฺญตฺติ, สจฺจปญฺญตฺติ, อินฺทฺริยปญฺญตฺติ, ปุคฺคลปญฺญตฺติ. กิตฺตาวตา ปุคฺคลานํ ปุคฺคลปญฺญตฺติ. สมยวิมุตฺโต อสมยวิมุตฺโต, กุปฺปธมฺโม อกุปฺปธมฺโม, ปริหานธมฺโม อปริหานธมฺโม, เจตนา-ภพฺโพ อนุรกฺขนาภพฺโพ, ปุถุชฺชโน โคตฺรภู, ภยูปรโต อภยูปรโต, ภพฺพาคมโน อภพฺพาคมโน, นิยโต อนิยโต, ปฏิปนฺนโก ผเล ฐิโต, อรหา อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน.

พระปุคคลปัญญัตติ จบ.

พระกถาวัตถุ[๓]

ปุคฺคโล อุปลพฺภติ, สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถนาติ. อามนฺตา โย สจฺฉิกตฺโถ ปรมตฺโถ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ, สจฺฉิ-

๑. อภิ. ธาตุ. ๓๖/๑. ๒. อภิ. ธาตุ. ๓๖/๑๒๙,๑๓๑. ๓. อภิ. กถาวตฺถุ. ๓๗/๑.

กตฺถปรมตฺเถนาติ. น เหวํ วตฺตพฺเพ. อาชานาหิ นิคฺคหํ หญฺจิ, ปุคฺคโล อุปลพฺภติ, สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถน, เตน วต เร วตฺตพฺเพ, โย สจฺฉิกตฺโถ ปรมตฺโถ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ, สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถนาติ. มิจฺฉา.

พระกถาวัตถุ จบ.

พระยมก[1]

เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สพฺเพ เต กุสลมูลา. เย วา ปน กุสลมูลา, สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลา. เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สพฺเพ เต กุสลมูเลน เอกมูลา. เย วา ปน กุสลมูเลน เอกมูลา, สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลา.

พระยมก จบ.

พระมหาปัฏฐาน[2]

เหตุปจฺจโย, อารมฺมณปจฺจโย, อธิปติปจฺจโย, อนนฺตรปจฺจโย, สมนนฺตรปจฺจโย, สหชาตปจฺจโย, อญฺญมญฺญปจฺจโย, นิสฺสยปจฺจโย, อุปนิสฺสยปจฺจโย, ปุเรชาตปจฺจโย, ปจฺฉาชาตปจฺจโย, อาเสวนปจฺจโย, กมฺมปจฺจโย, วิปากปจฺจโย, อาหารปจฺจโย, อินฺทฺริยปจฺจโย, ฌานปจฺจโย

๑. อภิ. ยมก. ๓๘/๑. ๒. อภิ ปฏฺฐาน. ๔๐/๑

มคฺคปจฺจโย, สมฺปยุตฺตปจฺจโย, วิปฺปยุตฺตปจฺจโย, อตฺถิปจฺจโย, นตฺถิปจฺจโย, วิคตปจฺจโย, อวิคตปจฺจโยติ.

พระมหาปัฏฐาน จบ.

จบสวดแจงเท่านี้.

คาถาสวดเมื่อจุดเทียนชัย

ในพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินและพระราชพิธีอื่น ๆ

พุทฺโธ สพฺพญฺญุตญาโณ ธมฺโม โลกุตฺตโร วโร
สงฺโฆ มคฺคผลฏฺโฐ จ อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ
เอตสฺส อานุภาเวน สพฺพทุกฺขา อุปทฺทวา
อนฺตรายา จ นสฺสนฺตุ สพฺพโสตฺถี ภวนฺตุ เต.

คาถาสวดเมื่อดับเทียนชัยทุกพระราชพิธี

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน โหตุ เต ชยมงฺคลํ.

ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ

ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต

น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ

อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ยมฺพุทฺธเสฏฺโจ ปริวณฺณยี สุจึ

สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ

สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ

อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

เย ปุคฺคลา อฏฺจ สตํ ปสตฺถา

จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ

เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา

เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ

อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทเฬฺหน

นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ

เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห

ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา

อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

สพฺพโรควินิมุตฺโต สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต ยถาทีโป จ นิพฺพุโต.

คาถาสวดเมื่อจุดเทียนชัยพระราชพิธีพรุณศาสตร์

พุทฺโธ สพฺพญฺญุตญาโณ ธมฺโม โลกุตฺตโร วโร
สงฺโฆ มคฺคผลฏฺโฐ จ อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ
เอตสฺส อานุภาเวน เทโว วสฺสตุ กาลโต
วสฺสนฺตรายา มาเหสุํ สพฺพโสตฺถี ภวนฺตุ โน.

คาถาสวดพระราชพิธีพรุณศาสตร์

สวดต่อท้ายสวดมนต์ตามกำลังวัน

ภควา อรหํ สมฺมา- สมฺพุทฺโธ ฌายินํ วโร

อุตฺตโม อิทฺธิมนฺตานํ   สตฺเตสฺวาภิทยาลุโก
สาวตฺถฺยเมกทา เจส   พุทฺโธ เชตวเน วสํ
อนาถปิณฺฑิการาเม   วสฺสมูปคโต อหุ
ตทา ทุพฺพุฏฺฐิยา สุกฺขา   สพฺพา โกสลภูมิโย
มหนฺตมาสิ ทุพฺภิกฺขํ   ทุกฺขํ มหาชนสฺส จ
ปิณฺฑาย จ ปวิสนฺตํ   ภควนฺตํ ตหึ ตหึ
วสฺสํ วสฺสาปนตฺถาย   อภิยาจิ มหาชโน
ตสฺมึ ปฏิจฺจ การุญฺญํ   พุทฺโธ เชตวนํ คโต
สุกฺขาย โปกฺขรณฺณาปิ   ตีเร ฐิโต นหายิตุํ
นิวาเสตฺวา ตตฺเถเกน   อนฺเตโนทกสาฏกํ
เอเกน จ ปารุปิตฺวา   โสปาเณ ภควา ฐิโต
อถ ปจฺฉิมาย ทิสาย   มหาเมโฆ สมุฏฺฐหิ
ตโต ตาว วสฺสิ วสฺสํ   ยาวตฺโถ อาสิ ปูริโต
ตสฺส เตนานุภาเวน   วิสฺสเตเนวิทานิปิ
เทโว วสฺสตุ กาเลน   สมิทฺธํ เนตุ เมทนึ.
มหาการุณิโก นาโถ   อตฺถาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา   ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน   เทโว วสฺสตุ ธมฺมโต.
มหาการุณิโก นาโถ   หิตาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา   ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน เทโว วสฺสตุ กาลโต.
มหาการุณิโก นาโถ สุขาย สพฺพปาณินํ
ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน เทโว วสฺสตุ ฐานโส.
สุภูโต จ มหาเถโร มหากาโย มโหทโร
นีลวณฺโณ มหาเตโช ปวสฺสนฺตุ วลาหกา

ฉนฺนา เม กุฏิกา สุขา นิวาตา
วสฺส เทว ยถาสุขํ
จิตฺตํ เม สุสมาหิตํ วิมุตฺตํ
อาตาปี วิหรามิ วสฺส เทวาติ.

อนุสฺสริตฺวา สตํ ธมฺมํ ปรมตฺถํ วิจินฺตยํ
อกาสึ สจฺจกิริยํ ยํ โลเก ธุวสสฺสตํ
ยโต สรามิ อตฺตานํ ยโต ปตฺโตสฺมิ วิญฺญุตํ
นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ เอกปาณมฺปิ หึสิตา
เอเตน สจฺจวชฺเชน ปชฺชุนฺโน อภิวสฺสตุ
อภิตฺถนยํ ปชฺชุนฺน นิธึ กากสฺส นาสย
กากํ โสกาย รนฺเธหิ มจฺเฉ โสกา ปโมจย
สห กเต สจฺจวเร ปชฺชุนฺโน อภิวสฺสิย
ถลํ นินฺนญฺจ ปูเรนฺโต ขเณน อภิวสฺสิย
เอวรูปํ สจฺจกิริยํ กตฺวา วิริยมุตฺตมํ

วสฺสาเปสึ มหาเมฆํ สจฺจเตชพลสฺสิโต
สจฺเจน เม สโม นตฺถิ เอสา เม สจฺจปารมีติ.

สมฺพุทฺธมุตฺตมมุฬารมนนฺตญาณํ
สตฺตุตฺตมํ ทสพลํ กรุณาธิวาสํ
สกฺการภาชนมภาชนมงฺคณานํ
สทฺธาณเตน สตตํ สิรสา นมามิ
วีรํ วิสารทมปารคุณมฺพุราสึ
ธีรนฺธโรปมธิตึ ถิรธมฺมกายํ
ปารงฺคตํ ภวภยากรสาครสฺส
สารญฺชเนสุ สุคตํ สิรสา นมามิ
โลเกกจกฺขุมตุลามลปญฺจจกฺขุํ
โลเกกสารมชรามรธมฺมสารํ
โลเกกพนฺธุมรวินฺทุสหายพนฺธุํ
โลเกกจารุติลกํ สิรสา นมามิ
วีโตปมานมปมาณมนาถนาถํ
สุทฺธํ สุสุทฺธนยนํ นยนาภิรามํ
สํสารจกฺกมถนํ วรธมฺมจกฺกํ
จกฺกงฺกิโตรุจรณํ สิรสา นมามิ
เนกฺขมฺมมนฺตพลวาริตราคยกฺขํ
เมตฺตมฺพุสา สมิตโกธมหาหุตาสํ

ปญฺญาปทีปหตโมหมหนฺธการํ
โลกตฺถจารุปฏรํ สิรสา นมามิ
สทฺธมฺมราชมปราชิตธมฺมเสนํ
สทฺธมฺมเตชหตมารสุโฆรเสนํ
สทฺธมฺมเทสนมโนหรเภริโฆสํ
สทฺธมฺมสารมกุฏํ สิรสา นมามิ
ยุตฺตํ คุเณหิ สกเลหิ สุนิมฺมเลหิ
โทเสหิ มุตฺตมขิเลหิ สวาสเนหิ
พฺยามปฺปภาขจิตภาสุรลกฺขณาภา-
มาโลปโสภิตตนุํ สิรสา นมามิ
ปญฺญาทิวากรวินิคฺคตเทสนาภา-
นิทฺธุตฺตสพฺพปรวาทฆนนฺธการํ
การุญฺญวารินิวาริตโลกตาปํ
ทุกฺขคฺคิชาลวิสรํ สิรสา นมามิ
เณยฺยญฺชนํ สกลเมว ปริคฺคหีตํ
ชาตาหิ ญาณกรุณาหิ มหาชวาหิ
โลกสฺส ทุกฺขมวธุยฺย สุขปฺปทายึ
โลกคฺคนาถมตุลํ สิรสา นมามิ
พฺยามปฺปภาวลยจารุสุรินฺทจาปํ
อุณฺณารุรํสิวิสรุชฺชลวิชฺชุชาลํ

ธมฺมมฺพุวฺฏฺจิชนิตํ มิตสาธุสสฺสํ
สพฺพญฺญุเมฆมนฆํ สิรสา นมามิ
ปาโปปตาปนปรนุนปรนฺตปนฺตํ
อจฺจนฺตสนฺตชนนํ ชนนํ ชนคฺคํ
สมฺภคฺคสพฺพปปกํ สรณญฺชนานํ
สพฺพาภิภุํ ทสพลํ สิรสา นมามิ.
สุคตมมิตพุทฺธึ โลกนาถํ นมิตฺวา
กุสลมุปจิตํ ยนฺเตน เตชุสฺสเทน
วิลยมุปนยนฺตโรคทุพฺภิกฺขทุกฺขา
วิปุลสลิลธารา วสฺสิโน โหนฺตุ เมฆา.

คาถาพืชมงคล

สวดต่อท้ายสวดมนต์ในวันพระราชพิธีจรดพระนังคัล

นโม ตสฺส ภควโต สุนิพฺพุตสฺส ตาทิโน
สมฺมาวิรุฬฺหธมฺมสฺส สาวกานํ ปรมฺปรา
ตสฺส ปารมิเตเชน สทฺธมฺโม อมตปฺผโล
เกฺลสสนฺตาปจฺจุเณฺหปิ โลเก รูหติ ฐานโส
ตํ โข พุทฺธํ ภควนฺตํ สสทฺธมฺมํ สสาวกํ
อภิวนฺทิย ปูเชตฺวา สุกฺเขตฺเต รตนตฺตเย
โรเปม ปุญฺญพีชานิ ญาณสฺส สาธกานิ โน
โลเก ทุกฺขสฺส โลกมฺหา สมฺมา นิสฺสรณสฺส จ

นานปฺปกาโรปการ- ผลานํ ยุตฺตกาลโต
ทิฏฺจธมฺเม สมฺปราเย อปราปริเยปิ จ
ยญฺเจตฺถ ทิฏฺจธมฺมสฺมึ ผลานํ สมฺปทายกํ
ปวุตฺตํ ปุญฺญวีชํ ยํ เทตุ ตํ อิจฺฉิตปฺผลํ
กาเล สมฺมา วิรูหนฺตุ มา วินสฺสนฺตุ สพฺพโส
ปุพฺพณฺณาปรณฺณวีชานิ อิมานิ อีทิสานิ จ
ยานิ อิมสฺมึ ปวุตฺตานิ สฺยามรฏฺเจ ตหึ ตหึ.
ภาสิตํ พุทฺธเสฏฺเจน สจฺจํ โลกคฺควาทินา
สทฺธา พีชํ ตโป วุฏฺจิ ปญฺญา เม ยุคนงฺคลํ
หิรี อีสา มโน โยตฺตํ สติ เม ผาลปาจนํ
กายคุตฺโต วจีคุตฺโต อาหาเร อุทเร ยโต
สจฺจํ กโรมิ นิทฺทานํ โสรจฺจํ เม ปโมจนํ
วิริยํ เม ธุรโธรยฺหํ โยคกฺเขมาธิวาหนํ
คจฺฉติ อนิวตฺตนฺตํ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจติ
เอวเมสา กสี กฏฺจา สา โหติ อมตปฺผลา
เอตํ กสึ กสิตฺวาน สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ.
เอเตน สจฺจวชฺเชน ปวุตฺตา พีชชาติโย
ปุพฺพณฺณา จาปรณฺณา จ วิรูหนฺตุ ตหึ ตหึ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สพฺพตฺถ ภูริมณฺฑเล
ปุปฺผภารผลปิณฺฑิ- ธรา โหนฺเตฺวว สพฺพโส.

ภาสิตา จยิมา คาถา มูคผกฺเกน สตฺถุนา
คาโว ตสฺส ปชายนฺติ เขตฺเต วุตฺตํ วิรูหติ
วุตฺตานํ ผลมสฺนาติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ
วิรูฬฺหมูลสนฺตานํ นิโคฺรธมิว มาลุโต
อมิตฺตา นปฺปสหนฺติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ.
เอเตน จาปิ สจฺเจน ปวุตฺตา พีชชาติโย
ปุพฺพณฺณา จาปรณฺณา จ วิรูหนฺตุ ตหึ ตหึ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สพฺพตฺถ ภูริมณฺฑเล
สมฺปุณฺณา ผลปุปฺเผหิ ปชายนฺเตฺวว สพฺพโส.
อมฺหากญฺจ มหาราชา ปรมินฺโท มหิปฺปติ
รฏฺฐํ สมฺมาภิปาเลนฺโต สมฺพุทฺธสฺสาปิ สาสนํ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สกเล มหิมณฺฑเล
สพฺเพสมฺปิ นิวาสีนํ ปาณีนํ สุขกามินํ
สุขํ วุฑฺฒึ จ ปตฺเถติ เวปุลฺลญฺจานุปุพฺพโส
เอเตน จาปิ สจฺเจน ปวุตฺตา พีชชาติโย
ปุพฺพณฺณา จาปรณฺณา จ วิรูหนฺตุ ตหึ ตหึ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สพฺพตฺถ ภูริมณฺฑเล
สมฺปุณฺณา วิปุลา โหนฺตุ สมฺปชฺชนฺเตฺวว สพฺพโสติ.

อิโต ปรํ ธมฺมยุตฺติกนิกายิกเถรานุเถเรหิ ปวตฺติตกลฺยาณ-วตฺตจริยายํ ปฏิปตฺติมคฺคปริยาโย ทสฺสิยเต.

แต่นี้จะแสดงปัตติมรรคปริยาย ซึ่งพระเถรานุเถระในคณะธรรมยุติกนิกาย ได้ปฏิบัติให้เป็นไป โดยสมณกัลยาณวัตรตามลำดับ.

นมการปาโฐ นมัสการพระพุทธรตนะ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ๓ หน

สรณคมนปาโฐ

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ เป ฯ (เหมือนในหน้า ๑ ถึงหน้า ๒) ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

คำสมาทานสิกขาบท ๕

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

คำสมาทานอุโบสถมีองค์ ๘ ประการ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

อพฺรหฺมจริยา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

วิกาลโภชนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

อิมํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ, พุทฺธปญฺญตฺตํ อุโปสถํ, อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ, สมฺมเทว อภิรกฺขิตุํ สมาทิยามิ.

คำปัจจเวกขณะองค์อุโบสถทั้ง ๘[๑]

๑. ยาวชีวํ อรหนฺโต, ปาณาติปาตํ ปหาย, ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา, นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา, ลชฺชี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรนฺติ. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ, ปาณาติปาตํ ปหาย, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต, นิหิตทณฺโฑ นิหิตสตฺโถ, ลชฺชี ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรามิ. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

---

๑. องฺ. อฏฺฐก. ๒๓/๒๕๓.

๒. ยาวชีวํ อรหนฺโต, อทินฺนาทานํ ปหาย, อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา, ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขี, อเถเนน สุจิภูเตน อตฺตนา วิหรนฺติ. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ, อทินฺนาทานํ ปหาย, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต, ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขี, อเถเนน สุจิภูเตน อตฺตนา วิหรามิ. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

๓. ยาวชีวํ อรหนฺโต, อพฺรหฺมจริยํ ปหาย, พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรตา เมถุนา คามธมฺมา. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ, อพฺรหฺมจริยํ ปหาย, พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

๔. ยาวชีวํ อรหนฺโต, มุสาวาทํ ปหาย, มุสาวาทา ปฏิวิรตา, สจฺจวาที สจฺจสนฺธา เธตา ปจฺจยิกา อวิสํวาทกา โลกสฺส. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ, มุสาวาทํ ปหาย, มุสาวาทา ปฏิวิรโต, สจฺจวาที สจฺจสนฺโธ เธโต ปจฺจยิโก อวิสํวาทโก โลกสฺส. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

๕. ยาวชีวํ อรหนฺโต, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย, สุราเมรย-

มชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

๖. ยาวชีวํ อรหนฺโต, เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาล-โภชนา. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺติํ อิมญฺจ ทิวสํ, เอกภตฺติโก รตฺตูปรโต วิรโต วิกาลโภชนา. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

๗. ยาวชีวํ อรหนฺโต, นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา, มาลาคนฺธ-วิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา ปฏิวิรตา. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺติํ อิมญฺจ ทิวสํ, นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา, มาลาคนฺธวิเลปนธารณ-มณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา ปฏิวิรโต. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

๘. ยาวชีวํ อรหนฺโต, อจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย, อุจฺจาสยน-มหาสยนา ปฏิวิรตา, นีจเสยฺยํ กปฺเปนฺติ, มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา. อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺติํ อิมญฺจ ทิวสํ, อจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย, อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต, นีจเสยฺยํ กปฺเปมิ, มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา. อิมินาปิ องฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ. อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสติ.

สตรีพึงเล่าบ่นและสวด โดยบทพยัญชนะ เป็นอิตถีลิงคพากย์. จะยกขึ้นแสดงแต่บทแปลกใน ๘ องค์นั้นตามลำดับ ๑ ปฏิวิรตา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา ลชฺชินี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปินี

๒ ปฏิวิรตา ทินฺนาทายินี ทินฺนปาฏิกงฺขินี ๓ ปฏิวิรตา พฺรหฺมจารินี อาราจารินี วิรตา ๔ ปฏิวิรตา สจฺจวาทินี สจฺจสนฺธา เจตา ปจฺจยิกา อวิสํวาทิกา ๕ ปฏิวิรตา ๖ เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา ๗ ปฏิวิรตา ๘ ปฏิวิรตา แปลกแต่เท่านี้ นอกนี้ไม่แปลก.

จบคำปัจจเวกขณะองค์อุโบสถเท่านี้.

นมัสการพระเจดีย์พระสถูป พระพุทธรูป ๒ เวลา เช้า ๑ เย็น ๑ เป็นเวลาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ให้เจริญความเชื่อความเลื่อมใส บำเพ็ญภาวนามยบุญ นมัสการ เวลาเช้า พุทฺธาภิถุติ ธมฺมาภิถุติ สงฺฆาภิถุติ ตั้ง นโม ๓ หน แล้วสวด พุทฺธาภิถุติ ดังนี้

โย โส ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา. โย อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ, สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทสิ. โย ธมฺมํ เทเสสิ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ, สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสสิ. ตมหํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ ตมหํ ภควนฺตํ สิรสา นมามิ. กราบลงหน ๑ แล้วสวด ธมฺมาภิถุติ ดังนี้

ทำวัตรเช้าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

โย โส สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ. ตมหํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ ตมหํ ธมฺมํ สิรสา นมามิ. กราบลงหน ๑ แล้วสวด สงฺฆาภิถุติ ดังนี้

โย โส สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ. ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. ตมหํ สงฺฆํ อภิปูชยามิ ตมหํ สงฺฆํ สริสา นมามิ. กราบลงหน ๑ แล้วนั่งเป็นปกติแล้ว สวดคาถาประณามพระรัตนตรัย (รตนตฺตยปณามคาถา) ดังนี้

พุทฺโธ สุสุทฺโธ กรุณามหณฺณโว
โยจฺจนฺตสุทฺธพฺพรญาณโลจโน
โลกสฺส ปาปูปกิเลสฆาตโก
วนฺทามิ พุทฺธํ อหมาทเรน ตํ.
ธมฺโม ปทีโป วิย ตสฺส สตฺถุโน
โย มคฺคปากามตเภทภินฺนโก
โลกุตฺตโร โย จ ตทตฺถทีปโน
วนฺทามิ ธมฺมํ อหมาทเรน ตํ.

สงฺโฆ สุเขตฺตาภฺยติเขตฺตสญฺญิโต
โย ทิฏฺฐสนฺโต สุคตานุโพธโก
โลลปฺปหีโน อริโย สุเมธโส
วนฺทามิ สงฺฆํ อหมาทเรน ตํ.
อิจฺเจวเมกนฺตภิปูชเนยฺยกํ
วตฺถุตฺตยํ วนฺทยตาภิสงฺขตํ
ปุญฺญํ มยา ยํ มม สพฺพุปทฺทวา
มา โหนฺตุ เว ตสฺส ปภาวสิทฺธิยา.

ถ้าเวลามี ให้สวด สํเวคปริกิตฺตนปาโจ ต่อไป และปาฐะนี้ภิกษุสวดเต็มที่, ถ้าสามเณร ลด ภิกฺขูนํ สิกฺขาสาชีวสมาปนฺนา ออกเสีย เมื่อสวดพร้อมกับภิกษุถึงบทลดเข้า สามเณรนิ่งเสีย พ้นบทนั้นแล้วสวดต่อไป แต่ที่คฤหัสถ์สวดนั้น จะบอกบทแปลกไว้เบื้องหลัง.

สํเวคปริกิตฺตนปาโจ ดังนี้

อิธ ตถาคโต โลเก อุปฺปนฺโน อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ธมฺโม จ เทสิโต นิยฺยานิโก อุปสมิโก ปรินิพฺพานิโก สมฺโพธคามี สุคตปฺปเวทิโต. มยนฺตํ ธมฺมํ สุตฺวา เอวํ ชานาม, ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา, อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ. สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. เสยฺยถีทํ. รูปูปาทานกฺขนฺโธ, เวทนูปาทานกฺขนฺโธ,

สญฺญูปาทานกฺขนฺโธ, สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ, วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ, เยสํ ปริญฺญาย, ธรมาโน โส ภควา, เอวํ พหุลํ สาวเก วิเนติ. เอวํภาคา จ ปนสฺส ภควโต สาวเกสุ อนุสาสนี, พหุลา ปวตฺตติ. รูปํ อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, สญฺญา อนิจฺจา, สงฺขารา อนิจฺจา, วิญฺญาณํ อนิจฺจํ. รูปํ อนตฺตา, เวทนา อนตฺตา, สญฺญา อนตฺตา, สงฺขารา อนตฺตา, วิญฺญาณํ อนตฺตา, สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา. สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ. เต มยํ, โอติณฺณามฺห ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ทุกฺโขติณฺณา ทุกฺขปเรตา, อปฺเปวนามิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปญฺญาเยถาติ, จิรปรินิพฺพุตํปิ ตํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ, สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา, ตสฺมึ ภควติ พฺรหฺมจริยํ จราม, ภิกฺขูนํ สิกฺขาสาชีวสมาปนฺนา. ตํ โน พฺรหฺมจริยํ, อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยาย สํวตฺตตุ.

คฤหัสถ์สวดมาตั้งแต่ อิธ ตถาคโต จนถึง ปญฺญาเยถาติ แล้วสวดดังนี้ จิรปรินิพฺพุตํปิ ตํ ภควนฺตํ สรณํ คตา, ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, ตสฺส ภควโต สาสนํ, ยถาสติ ยถาพลํ มนสิกโรม, อนุปฏิปชฺชาม, สา สา โน ปฏิปตฺติ, อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยาย สํวตฺตตุ.

อนึ่ง ถ้าสตรีสวดที่ เต มยํ นั้น ให้แปลงเป็น ตา มยํ

บทว่า ปรินิพฺพานิโก มีในฉบับสีหลเป็น ปรินิพฺพายิโก ฉะนี้ทุกแห่ง.

เวลาเย็น เวลาค่ำ มีกาลเวลามาก พึงนมัสการ พุทฺธาภิคีติ ธมฺมาภิคีติ สงฺฆาภิคีติ มีอนุสสรณปาฐะอยู่เบื้องต้น ตั้ง นโม ๓ หน แล้วว่า พุทธานุสสตินยปาฐะ ดังนี้

ตํ โข ปน ภควนฺตํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต, อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ.

หยุดระลึกความตามที่มาในปาฐะที่ว่ามา ย่อหรือพิสดารตามควรแล้ว สวดพุทฺธาภิคีติ ดังนี้

พุทฺธฺวารหนฺตวรตาทิคุณาภิยุตฺโต
สุทฺธาภิญาณกรุณาหิ สมาคตตฺโต
โพเธสิ โย สุชนตํ กมลํว สูโร
วนฺทามหํ ตมรณํ สิรสา ชิเนนฺทํ.

พุทฺโธ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ
ปฐมานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ

ทำวัตรค่ำเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พุทฺธสฺสาหสฺมิ ทาโส ว พุทฺโธ เม สามิกิสฺสโร
พุทฺโธ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม
พุทฺธสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ พุทฺธสฺเสว สุโพธิตํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน
พุทฺธํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา.

จบคาถานี้แล้ว กราบลงหน ๑ หมอบลงว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา
พุทฺเธ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
พุทฺโธ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว พุทฺเธ.

จบแล้วนั่งว่า ธัมมานุสสตินยปาฐะ ดังนี้

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.

หยุดระลึกความตามที่มาในปาฐะที่ว่ามา ย่อหรือพิสดารตามควรแล้ว สวดธมฺมาภิคีติ ดังนี้

สฺวากฺขาตตาทิคุณโยควเสน เสยฺโย
โย มคฺคปากปริยตฺติวิโมกฺขเภโท

ธมฺโม กุโลกปตนา ตทธาริธารี
วนฺทามหํ ตมหรํ วรธมฺมเมตํ.

ธมฺโม โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ
ทุติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ
ธมฺมสฺสาหสฺมิ ทาโส ว ธมฺโม เม สามิกิสฺสโร
ธมฺโม ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม
ธมฺมสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ ธมฺมสฺเสว สุธมฺมตํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน
ธมฺมํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา.

จบคาถานี้แล้ว กราบลงหน ๑ หมอบลงว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา
ธมฺเม กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
ธมฺโม ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว ธมฺเม.

จบแล้วนั่งว่า สังฆานุสสตินยปาฐะ ดังนี้

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน

ภควโต สาวกสงฺโฆ. ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

หยุดระลึกความตามที่มาในปาฐะที่ว่ามา ย่อหรือพิสดารตามควรแล้ว สวดสงฺฆาภิคีติ ดังนี้

สทฺธมฺมโช สุปฏิปตฺติคุณาทิยุตฺโต
โยฏฺฐพฺพิโธ อริยปุคฺคลสงฺฆเสฏฺโฐ
สีลาทิธมฺมปวราสยกายจิตฺโต
วนฺทามหํ ตมริยาน คณํ สุสุทฺธํ.

สงฺโฆ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ
ตติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ
สงฺฆสฺสาหสฺมิ ทาโส ว สงฺโฆ เม สามิกิสฺสโร
สงฺโฆ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม
สงฺฆสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ สงฺฆสฺโสปฏิปนฺนตํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน
สงฺฆํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา.

จบคาถานี้แล้ว กราบลงหน ๑ หมอบลงว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา
สงฺเฆ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
สงฺโฆ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว สงฺเฆ.

สตรีเล่าบ่นและสวดแปลกอย่างนี้ พุทฺธสฺสาหสฺมิ ทาสี ว. ธมฺมสฺสาหสฺมิ ทาสี ว. สงฺฆสฺสาหสฺมิ ทาสี ว. วนฺทนฺตีหํ. พุทฺธํ เม วนฺทมานาย. ธมฺมํ เม วนฺทมานาย. สงฺฆํ เม วนฺทมานาย. ถ้าคฤหัสถ์ทั้งบุรุษสตรีสวดมีความรังเกียจอสภาวนิรุติอยู่ บุรุษจะสวดว่า วนฺทมาโน จริสฺสามิ สตรีจะสวดว่า วนฺทมานา จริสฺสามิ ดังนี้ พร้อมกันไปดัง คโต คตา ฉะนั้นก็ควร. ก็แปลว่าไหว้อยู่ เหมือนกัน.

สรณคมนานุสฺสรณคาถา[๑]

อหํ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต
อุปาสกตฺตํ เทเสสึ ภิกฺขุสงฺฆสฺส สมฺมุขา
เอตํ เม สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจเย
ยถาพลํ จเรยฺยาหํ สมฺมาสมฺพุทฺธสาสนํ
ทุกฺขนิสฺสรณสฺเสว ภาคี อสฺสํ อนาคเต.

---

๑. พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

สตรีเล่าบ่นและสวดแปลกอย่างนี้ สงฺฆญฺจ สรณํ คตา อุปาสิกตฺตํ เทเสสึ. ภาคินิสฺสํ อนาคเต.

โมกฺขุปายคาถา[๑]

สพฺพวตฺถุตฺตมํ นตฺวา พุทฺธธมฺมคณตฺตยํ
เชคุจฺฉกายมจฺจานํ โมกฺขุปายํ วทามิหํ.
ปาฏิโมกฺขํ ปูเรตพฺพํ อโถ อินฺทฺริยสํวโร
อาชีวสฺส อโถ สุทฺธิ อโถ ปจฺจยนิสฺสิตํ
จาตุปาริสุทฺธิสีลํ กาตพฺพํว สุนิมฺมลํ.
กรณากรเณเหว ภิกฺขุนา โมกฺขเมสินา.
พุทฺธานุสฺสติ เมตฺตา จ อสุภํ มรณสฺสติ
อิจฺจิมา จตุรารกฺขา กาตพฺพา จ วิปสฺสนา.
วิสุทฺธธมฺมสนฺตาโน อนุตฺตราย โพธิยา
โยคโต จ ปโพธา จ พุทฺโธ พุทฺโธติ ญายเต.
นรานรติรจฺฉาน- เภทา สตฺตา สุเขสิโน
สพฺเพปิ สุขิโน โหนฺตุ สุขิตตฺตา จ เขมิโน.
เกสโลมาทิฉวานํ อยเมว สมุสฺสโย
กาโย สพฺโพปิ เชคุจฺโฉ วณฺณาทิโต ปฏิกฺกุโล.
ชีวิตินฺทฺริยุปจฺเฉท- สงฺขาตมรณํ สิยา

---

๑. พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

สพฺเพสํปีธ ปาณีนํ ตณฺหิ ธุวํ น ชีวิตํ.
อวิชฺชาทีหิ สมฺภูตา รูปญฺจ เวทนา ตถา
อโถ สญฺญา จ สงฺขารา วิญฺญาณญฺจาติ ปญฺจิเม
อุปฺปชฺชนฺติ นิรุชฺฌนฺติ เอวํ หุตฺวา อภาวโต
เอเต ธมฺมา อนิจฺจาถ ตาวกาลิกตาทิโต.
ปุนปฺปุนํ ปีฬิตตฺตา อุปฺปาเทน วเยน จ
เต ทุกฺขาว อนิจฺจา เย อถ สนฺตตฺตตาทิโต.
วเส อวตฺตนาเยว อตฺตวิปกฺขภาวโต
สุญฺญตฺตสฺสามิกตฺตา จ เต อนตฺตาติ ญายเร.
เอวํ สนฺเต จ เต ธมฺมา นิพฺพินฺทิตพฺพภาวโต
ทฏฺฐเคหสมาเยว อลํ โมกฺขํ คเวสิตุํ.
ปญฺจกฺขนฺธมิมํ ทุกฺขํ ตณฺหา สมุทโย ภเว
ตสฺสา นิโรโธ นิพฺพานํ มคฺโค อฏฺฐงฺคิการิโย.
เอตฺตกานํปิ ปาจานํ อตฺถํ ญตฺวา ยถารหํ
ปฏิปชฺเชถ เมธาวี ปตฺตุํ สงฺขารนิพฺพุตินฺติ.

โคตมกเจติยธมฺมปริยาโย[๑]

อภิญฺญาย โข โส ภควา ธมฺมํ เทเสติ โน อนภิญฺญาย, สนิทานํ ธมฺมํ เทเสติ โน อนิทานํ, สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทเสติ โน อปฺปาฏิหาริยํ. ตสฺส โข ปน ภควโต, อภิญฺญาย ธมฺมํ เทสยโต

๑. องฺ. ติก. ๒๐/๓๕๖.

โน อนภิญฺญาย, สนิทานํ ธมฺมํ เทสยโต โน อนิทานํ, สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทสยโต โน อปฺปาฏิหาริยํ, กรณีโย โอวาโท, กรณียา อนุสาสนี. อลญฺจ ปน โน ตุฏฺฐิยา, อลํ อตฺตมนตาย, อลํ โสมนสฺสาย, สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สุปฏิปนฺโน สงฺโฆติ.

อุตฺตฺตยาทิสํเวคคาถา[๑]

อิธ วสฺสํ วสิสฺสามิ อิธ เหมนฺตคิมฺหิสุ
อิติ พาโล วิจินฺเตติ อนฺตรายํ น พุชฺฌติ
ปุปฺผานิเหว ปจินนฺตํ พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
อติตฺตํเยว กาเมสุ อนฺตโก กุรุเต วสํ
น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย น ปิตา นปิ พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา ปณฺฑิโต สีลสํวุโต
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ ขิปฺปเมว วิโสธเย.

ติลกฺขณาทิคาถา[๒]

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ

๑. ขุ. ธ. ๒๕/๕๓. ๒. ขุ. ธ. ๒๕/๕๑, สํ. มหา. ๑๙/๒๙,๑๑๗, องฺ. ทสก. ๒๔/๒๕๐.

อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา.
อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน
อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุธาวติ
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ.
กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต
โอกา อโนกมาคมฺม วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ
ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺย หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน
ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโต
เยสํ สมฺโพธิยงฺเคสุ สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสฺสคฺเค อนุปาทาย เย รตา
ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตาติ.

ภารสุตฺตคาถา[๑]

ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ภารหาโร จ ปุคฺคโล
ภาราทานํ ทุกฺขํ โลเก ภารนิกฺเขปนํ สุขํ
นิกฺขิปิตฺวา ครุํ ภารํ อญฺญํ ภารํ อนาทิย
สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ.

----

๑. ขนฺธ. มู. ๑๗/๓๓.

สํวรคาถา[๑]

สุภานุปสฺสึ วิหรนฺตํ อินฺทฺริเยสุ อสํวุตํ
โภชนมฺหิ อมตฺตญฺญุํ กุสีตํ หีนวีริยํ
ตํ เว ปสหติ มาโร วาโต รุกฺขํว ทุพฺพลํ
อสุภานุปสฺสึ วิหรนฺตํ อินฺทฺริเยสุ สุสํวุตํ
โภชนมฺหิ จ มตฺตญฺญุํ สทฺธํ อารทฺธวีริยํ
ตํ เว นปฺปสหติ มาโร วาโต เสลํว ปพฺพตํ.
จกฺขุนา สํวโร สาธุ สาธุ โสเตน สํวโร
ฆาเนน สํวโร สาธุ สาธุ ชิวฺหาย สํวโร
กาเยน สํวโร สาธุ สาธุ วาจาย สํวโร
มนสา สํวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร
สพฺพตฺถ สํวุโต ภิกฺขุ สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ.

ติรตนปฺปณามคาถา[๒]

พุทฺธํ นเม รตนภูตสรีรจิตฺตํ
ธมฺมํ นเม รตนภูตวิสุทฺธิสารํ
สงฺฆํ นเม รตนภูตสุสีลทิฏฺฐึ
เอตํ นเม ติรตนํ รตนตฺตยวฺหํ
สมฺมา สโมสริตวตฺถุวิเสสภูตํ

๑. ขุ. ธ. ๒๕/๑๖,๖๔. ๒.พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

อญฺโญญฺญยุตฺตคุณโยควสปฺปวตฺตํ
อสฺมึ ตยมฺหิปิ ตเถว ยถา ติทณฺเฑ
เอกํ วินา ตทิตเรสมสมฺภเวน
โลเก กทาจิ จ จิเรน จ ปาตุภูตํ
คมฺภีรญาณวิสยํ อติทุทฺทสตฺถํ
วิญฺญูหิ ปณฺฑิตชเนหิ วิชญฺญรูปํ
โลกมฺหิ เกหิจิ กถญฺจุปลพฺภนียํ
เกสญฺจิ สุฏฺฐุ วิทิตํ คุณกายตาย
นาเมหิเยว ชนตาย สุวิสฺสุตมฺปิ
สมฺปสฺสตํ มนสิ สุทฺธปสาทจานํ
ปุญฺญตฺถิกานมสมุตฺตมปุญฺญภูมึ
ทุกฺขา ปมุจฺจนมุขํ สรณํ คตานํ
ปูชารเหสุ ปรมํ อภิปูชเนยฺยํ
นิพฺพานสจฺฉิกิริยายุปนิสฺสยตฺถํ
สมฺมา กิเลสมลโสธนสิทฺธิยา จ
สาธูหิ อตฺถกุสเลหุปเสวนียํ
ปาเณหิ จาปิ สรณํ คมนียเมว
ตสฺมา หิ ตํ ติรตนํ สรณํ คตมฺห
รตฺตินฺทิวํ ขณขเณสุ นมสฺสมานา
ปูเชม จาปิ สสตํ สุปสนฺนจิตฺตา

ตตฺถานุปาริจริยาย สทา รตา จ
ปุญฺเญน ตตฺถ สุกเตน สุขี ภเวมุ
เตเชน ตสฺส จ สทาปิ สุวตฺถิ โหตุ
โย เจธ ธมฺมวินยมฺหิ ปมาณภูโต
โลกุตฺตราภิสมโย นิยโต สุโพชฺฌํ
ตสฺโสปนิสฺสยจยาย อยมฺปิ โหตุ
วตฺถุตฺตเย ปริจิโต สุปสาทกาโร.

ปตฺติทานคาถา[๑]

ยา เทวตา สนฺติ วิหารวาสินี
ถูเป ฆเร โพธิฆเร ตหึ ตหึ
ตา ธมฺมทาเนน ภวนฺตุ ปูชิตา
โสตฺถึ กโรนฺเตธ วิหารมณฺฑเล
เถรา จ มชฺฌา นวกา จ ภิกฺขโว
สารามิกา ทานปตี อุปาสกา
คามา จ เทสา นิคมา จ อิสฺสรา
สปฺปาณภูตา สุขิตา ภวนฺตุ เต
ชลาพุชา เยปิ จ อณฺฑสมฺภวา
สํเสทชาตา อถโวปปาติกา

๑. ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

นิยฺยานิกํ ธมฺมวรํ ปฏิจฺจ เต
สพฺเพปิ ทุกฺขสฺส กโรนฺตุ สงฺขยํ.

ธาตุ จิรํ สตํ ธมฺโม ธมฺมทฺธรา จ ปุคฺคลา
สงฺโฆ โหตุ สมคฺโคว อตฺถาย จ หิตาย จ
อเมฺห รกฺขตุ สทฺธมฺโม สพฺเพปิ ธมฺมจาริโน
วุฑฺฒึ สมฺปาปุเณยฺยาม ธมฺเม อริยปฺปเวทิเต.

สีลุทฺเทสปาโจ อุโปสถาวสาเน สชฺฌายิตพฺโพ

ภาสิตมิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, สมฺปนฺนสีลา ภิกฺขเว วิหรถ สมฺปนฺนปาฏิโมกฺขา, ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุตา วิหรถ อาจารโคจรสมฺปนฺนา, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสูติ. ตสฺมาติหเมฺหหิ สิกฺขิตพฺพํ, สมฺปนฺนสีลา วิหริสฺสาม สมฺปนฺนปาฏิโมกฺขา, ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุตา วิหริสฺสาม อาจารโคจรสมฺปนฺนา, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขิสฺสาม สิกฺขาปเทสูติ. เอวญฺหิ โน สิกฺขิตพฺพํ.

ตายนคาถา[๑]

ฉินฺท โสตํ ปรกฺกมฺม กาเม ปนูท พฺราหฺมณ
นปฺปหาย มุนิ กาเม เนกตฺตมุปปชฺชติ

๑. สํ. ส. ๑๕/๖๗.

กยิรา เจ กยิราเถนํ ทฬฺหเมนํ ปรกฺกเม
สิถิโล หิ ปริพฺพาโช ภิยฺโย อากิรเต รชํ
อกตํ ทุกฺกฏํ เสยฺโย ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกฏํ
กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ
กุโส ยถา ทุคฺคหิโต หตฺถเมวานุกนฺตติ
สามญฺญํ ทุปฺปรามฏฺถํ นิรยายูปกฑฺฒติ
ยงฺกิญฺจิ สิถิลํ กมฺมํ สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ยํ วตํ
สงฺกสฺสรํ พฺรหฺมจริยํ น ตํ โหติ มหปฺผลนฺติ.

ที่ สิถิโล สิถิลํ นั้น ปาฐะในฉบับสีหล เป็น สจิโล สจิลํ ดังนี้.

สมฺพุทฺโธ สติเวปุลฺโล สตฺตานํ อมตนฺทโท[๑]
เวเนยฺยานํ อเทเสสิ กาเย กายคตาสตึ
ตสฺสา ปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

กายคตาสติภาวนาปาโจ

อยํ โข เม กาโย, อุทฺธํ ปาทตลา, อโธ เกสมตฺถกา, ตจปริยนฺโต, ปูโร นานปฺปการสฺส อสุจิโน. อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ, วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ, อนฺตํ

๑. แต่งใหม่. พ. ฆ. อ.

อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท, อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตํ. มุตฺตํ ลสิกา สิงฺฆาณิกา เขโฬ วสา อสฺสุ, เมโท เสโท โลหิตํ ปุพฺโพ เสมฺหํ ปิตฺตํ. กรีสํ อุทริยํ อนฺตคุณํ อนฺตํ, ปปฺผาสํ ปิหกํ กิโลมกํ ยกนํ หทยํ วกฺกํ, อฏฺฐิมิญฺชํ อฏฺฐี นหารู มํสํ, ตโจ ทนฺตา นขา โลมา เกสา. อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย, เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ, วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ, อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท, อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตํ. เอวมยํ เม กาโย, อุทฺธํ ปาทตลา, อโธ เกสมตฺถกา, ตจปริยนฺโต, ปูโร นานปฺปการสฺส อสุจิโนติ.

สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ สทา โคตมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจฺจํ กายคตา สติ
ยญฺหิ กิจฺจํ ตทปวิทฺธํ อกิจฺจํ ปน กรียติ
อุนฺนฬานํ ปมตฺตานํ เตสํ วฑฺฒนฺติ อาสวา
เยสญฺจ สุสมารทฺธา นิจฺจํ กายคตา สติ
อกิจฺจํ เต น เสวนฺติ กิจฺเจ สาตจฺจการิโน
สตานํ สมฺปชานานํ อตฺถํ คจฺฉนฺติ อาสวาติ.

กายคตาสติภาวนาปาโจ นิฏฺฐิโต.

วิปสฺสนานยปาโจ

รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ, อนิจฺจํ สงฺขตํ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ, ขยธมฺมํ วยธมฺมํ วิราคธมฺมํ นิโรธธมฺมํ. เวทนา อตีตานาคต-ปจฺจุปฺปนฺนา, อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา, ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา. สญฺญา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา, อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา, ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา. สงฺขารา อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา, อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา, ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา. วิญฺญาณํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ, อนิจฺจํ สงฺขตํ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ, ขยธมฺมํ วยธมฺมํ วิราคธมฺมํ นิโรธธมฺมํ. สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมา. ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา, ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ, ตํ วต มา ปลุชฺชีติ, เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. อโห วต เม อิมินา วีติวตฺเตน รตฺตินฺทิเวน, อายุปิ ขียติ. ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ. พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺส อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ. เตน เตน เม อสฺส กาลกิริยา. โส โส มมสฺส อนฺตราโย. อโห พุทฺโธ, อโห ธมฺโม, อโห สงฺโฆ. สาธุ พุทฺธสุโพธิตา, สาธุ ธมฺมสุธมฺมตา สาธุ สงฺฆสุปฏิปตฺตีติ.

วิปสฺสนานยปาโจ นิฏฺฐิโต.

สตฺตนฺนํ ภควนฺตานํ สมฺพุทฺธานํ มเหสินํ
โอวาทปาฏิโมกฺขสฺส อุทฺเทสตฺเตน ทสฺสิตา
มหาปทานสุตฺตนฺเต ติสฺโส คาถาติ โน สุตํ
ตีหิ สิกฺขาหิ สงฺขิตฺตํ ยาสุ พุทฺธาน สาสนํ
ตาสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

โอวาทปาฏิโมกฺขาทิปาโจ[๑]

อุทฺทิฏฺฐํ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, โอวาทปาฏิโมกฺขํ ตีหิ คาถาหิ.

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา,
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา,
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี,
สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต.

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.
อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธาน สาสนนฺติ

อเนกปริยาเยน โข ปน เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา

๑. พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา.

กถญฺจ สีลํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. เหฏฺฐิเมนปิ ปริยาเยน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. อุปริเมนปิ ปริยาเยน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. กถญฺจ เหฏฺฐิเมน ปริยาเยน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. อิธ อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหตีติ. เอวํ โข เหฏฺฐิเมน ปริยาเยน, สีลํ สมฺม-ทกฺขาตํ ภควตา, กถญฺจ อุปริเมน ปริยาเยน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. อิธ ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสูติ. เอวํ โข อุปริเมน ปริยาเยน, สีลํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา.

กถญฺจ สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา. เหฏฺฐิเมนปิ ปริยาเยน, สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา. อุปริเมนปิ ปริยาเยน, สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา, กถญฺจ เหฏฺฐิเมน ปริยาเยน, สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา. อิธ อริยสาวโก โวสฺสคฺคารมฺมณํ กริตฺวา, ลภติ สมาธึ ลภติ จิตฺตสฺเสกคฺคตนฺติ. เอวํ โข เหฏฺฐิเมน ปริยาเยน, สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา. กถญฺจ

อุปริเมน ปริยาเยน, สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา. อิธ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชมฺปีติสุขํ ปรมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา, อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ, สมาธิชมฺปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา, อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ, จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ. เอวํ โข อุปริเมน ปริยาเยน, สมาธิ สมฺมทกฺขาโต ภควตา.

กถญฺจ ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา. เหฏฺฐิเมนปิ ปริยาเยน, ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา. อุปริเมนปิ ปริยาเยน, ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา. กถญฺจ เหฏฺฐิเมน ปริยาเยน, ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา. อิธ อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต, อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยาติ. เอวํ โข เหฏฺฐิเมน ปริยาเยน, ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา. กถญฺจ อุปริเมน ปริยาเยน, ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา. อิธ ภิกฺขุ อิทํ ทุกฺขนฺติ

ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาตีติ. เอวํ โข อุปริเมน ปริยาเยน, ปญฺญา สมฺมทกฺขาตา ภควตา.

สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผโล โหติ มหานิสํโส, สมาธิ-ปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา, ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ. เสยฺยถีทํ. กามาสวา ภวาสวา อวิชฺชาสวา. ภาสิตา โข ปน ภควตา ปรินิพฺพานสมเย อยํ ปจฺฉิมวาจา, หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว, วยธมฺมา สงฺขารา, อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ. ภาสิตญฺจิทํ ภควตา, เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ ชงฺคลานํ ปาณานํ ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานํ คจฺฉนฺติ, หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ มหนฺตตฺเตน. เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สพฺเพ เต อปฺปมาทมูลกา อปฺปมาทสโมสรณา, อปฺปมาโท เตสํ อคฺคมกฺขายตีติ, ตสฺมาติหเมฺหหิ สิกฺขิตพฺพํ, ติพฺพาเปกฺขา ภวิสฺสาม, อธิสีลสิกฺขาสมาทาเน, อธิจิตฺตสิกฺขาสมาทาเน, อธิปญฺญาสิกฺขาสมาทาเน, อปฺปมาเทน สมฺปาเทสฺสามาติ, เอวญฺหิ โน สิกฺขิตพฺพํ.

โอวาทปาฏิโมกฺขาทิปาโจ นิฏฺฐิโต.

วิเนตา สุขมคฺคสฺมึ เวเนยฺเย วินยํ มุนิ
อกรณฺณปฺปหานาย กรณฺณกรณาย จ
ยํ สุตฺตนฺตํ อภาสิตฺถ เวเทหมุนิโน วรํ
สุตฺวา ตถานุการาย ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

กรณียากรณียสุตฺตปาโจ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ, เอกํเสนาหํ อานนฺท อกรณียํ วทามิ, กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตนฺติ. ยมิทํ ภนฺเต ภควตา เอกํเสน อกรณียํ อกฺขาตํ, กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ, ตสฺมึ อกรณีเย กยิรมาเน, โก อาทีนโว ปาฏิกงฺโขติ. ยมิทํ อานนฺท มยา เอกํเสน อกรณียํ อกฺขาตํ, กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ, ตสฺมึ อกรณีเย กยิรมาเน, อยํ อาทีนโว ปาฏิกงฺโข, อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ. ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา, อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ, ยมิทํ อานนฺท มยา เอกํเสน อกรณียํ อกฺขาตํ, กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ,

---

๑. องฺ. ทุก. ๒๐/๗๓.

ตสฺมึ อกรณีเย กยิรมาเน, อยํ อาทีนโว ปาฏิกงฺโข.

เอกํเสนาหํ อานนฺท กรณียํ วทามิ, กายสุจริตํ วจีสุจริตํ มโนสุจริตนฺติ. ยมิทํ ภนฺเต ภควตา เอกํเสน กรณียํ อกฺขาตํ, กายสุจริตํ วจีสุจริตํ มโนสุจริตํ, ตสฺมึ กรณีเย กยิรมาเน, โก อานิสํโส ปาฏิกงฺโขติ. ยมิทํ อานนฺท มยา เอกํเสน กรณียํ อกขาตํ, กายสุจริตํ วจีสุจริตํ มโนสุจริตํ, ตสฺมึ กรณีเย กยิรมาเน, อยํ อานิสํโส ปาฏิกงฺโข, อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสมฺมูโฬฺห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา, สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. ยมิทํ อานนฺท มยา เอกํเสน กรณียํ อกฺขาตํ, กายสุจริตํ วจีสุจริตํ มโนสุจริตํ, ตสฺมึ กรณีเย กยิรมาเน, อยํ อานิสํโส ปาฏิกงฺโขติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทีติ.

กรณียากรณียสุตฺตปาโฐ นิฏฺฐิโต.

สมฺพุทฺโธ ทิปทํเสฏฺโฐ มหาการุณิโก มุนิ
สามตฺถิยํ ทสฺเสตฺวาน ปหาเน ภาวนาย จ
สมฺมานุปฏิปตฺยตฺถํ ยํ สุตฺตนฺตํ อภาสยิ
สุตฺวา ตถานุการาย ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ปหานภาวนาสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

อกุสลํ ภิกฺขเว ปชหถ, สกฺกา ภิกฺขเว อกุสลํ ปชหิตุํ, โน เจตํ ภิกฺขเว สกฺกา อภวิสฺส อกุสลํ ปชหิตุํ, นาหํ เอวํ วเทยฺยํ, อกุสลํ ภิกฺขเว ปชหถาติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สกฺกา อกุสลํ ปชหิตุํ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ, อกุสลํ ภิกฺขเว ปชหถาติ, อกุสลญฺจ หิทํ ภิกฺขเว ปหีนํ, อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺเตยฺย, นาหํ เอวํ วเทยฺยํ, อกุสลํ ภิกฺขเว ปชหถาติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อกุสลํ ปหีนํ, หิตาย สุขาย สํวตฺตติ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ, อกุสลํ ภิกฺขเว ปชหถาติ.

กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถ, สกฺกา ภิกฺขเว กุสลํ ภาเวตุํ, โน เจตํ ภิกฺขเว สกฺกา อภวิสฺส กุสลํ ภาเวตุํ, นาหํ เอวํ วเทยฺยํ, กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถาติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สกฺกา กุสลํ ภาเวตุํ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ, กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถาติ. กุสลญฺจ หิทํ ภิกฺขเว ภาวิตํ, อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺเตยฺย, นาหํ เอวํ วเทยฺยํ, กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถาติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว กุสลํ ภาวิตํ, หิตาย สุขาย สํวตฺตติ. ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ,

๑. องฺ. ทุก. ๒๐/๗๔.

กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ปหานภาวนาสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

โลเกกุตฺตมสตฺถุสฺส ยสฺส วากฺยํ อนญฺญถํ
อตฺถสญฺหิตจารี จ อนตฺเถ เสตุฆาตโน
เตน วิยากเต ธมฺเม อโถปิ อวิยากเต
วิญฺญูนํ ญาณจารีนํ สมฺมาโวปปริกฺขตํ
สทฺธาปสาทสิทฺธตฺถํ ทุวิเธ เต ภณาม เส.

พฺยากตาพฺยากตวตฺถุทฺวยํ[๑]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, พฺยากตานิ จ วตฺถูนิ อพฺยากตานิ จ วตฺถูนิ, ยานิ ภควโต สาวเกหิ ตถตฺเตเนว ธาเรตพฺพานิ.

กถญฺจ อพฺยากตํ ภควตา. สสฺสโต โลโกติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. อสสฺสโต โลโกติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. อนฺตวา โลโกติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. อนนฺตวา โลโกติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. ตํ ชีวํ ตํ สรีรนฺติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. อญฺญํ ชีวํ อญฺญํ สรีรนฺติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. โหติ ตถาคโต

๑. ม. ม. ๑๓/๑๕๑.

ปรมฺมรณาติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ อพฺยากตเมตํ ภควตา, โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ อพฺยากตเมตํ ภควตา. เอวํ โข อพฺยากตํ ภควตา. กสฺมา เจตํ อพฺยากตํ ภควตา. (น เหตํ อตฺถสญฺหิตํ*) นาทิพฺรหฺมจริยกํ, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ตสฺมา เจตํ อพฺยากตํ ภควตา.

กถญฺจ พฺยากตํ ภควตา. อิทํ ทุกฺขนฺติ โข พฺยากตเมตํ ภควตา. อยํ ทุกฺขสมุทโยติ โข พฺยากตเมตํ ภควตา. อยํ ทุกฺขนิโรโธติ โข พฺยากตเมตํ ภควตา. อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โข พฺยากตเมตํ ภควตา. กถญฺจ ทุกฺขํ พฺยากตํ ภควตา. ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา, อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา. เอวํ โข ทุกฺขํ พฺยากตํ ภควตา. กถญฺจ ทุกฺขสมุทโย พฺยากโต ภควตา. ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี. เสยฺยถีทํ. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. เอวํ โข ทุกฺขสมุทโย พฺยากโต ภควตา. กถญฺจ ทุกฺขนิโรโธ พฺยากโต ภควตา. โย ตสฺสาเยว ตณฺหาย อเสสวิราคนิโรโธ จาโค

* วัดบวรนิเวศ ฯ เปลี่ยนว่า น อตฺถสญฺหิตเญฺหตํ

ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย. เอวํ โข ทุกฺขนิโรโธ พฺยากโต ภควตา. กถญฺจ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา พฺยากตา ภควตา, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. เอวํ โข ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา พฺยากตา ภควตา. เอวํ โข พฺยากตํ ภควตา. กสฺมา เจตํ พฺยากตํ ภควตา. อตฺถสญฺหิตเญฺหตํ อาทิพฺรหฺมจริยกํ, นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ตสฺมา เจตํ พฺยากตํ ภควตา. ตตฺร ยํ ภควตา อพฺยากตํ, ตํ อพฺยากตโต ธาเรตพฺพํ, ยํ ภควตา พฺยากตํ, ตํ พฺยากตโต ธาเรตพฺพํ. วุตฺตเญฺหตํ ภควตา, อิติ ยํ ภิกฺขเว มยา อพฺยากตํ, ตํ อพฺยากตโต ธาเรถ, ยํ มยา พฺยากตํ, ตํ พฺยากตโต ธาเรถาติ.

พฺยากตาพฺยากตวตฺถุทฺวยํ นิฏฺฐิตํ.

ยํ เว นิพฺพานญาณสฺส ญาณํ ปุพฺเพ ปวตฺตเต
ตสฺเสว วิสยีภูตา ยายํ ธมฺมนิยามตา
อนิจฺจตา ทุกฺขตา จ สพฺเพสํ จ อนตฺตตา
ตสฺสา ปกาสกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน ภาสิตํ
สาธูนํ ญาณจาเรน ยถา พุทฺเธน เทสิตํ

โยนิโส ปฏิปตฺยตฺถํ ตํ สุตฺตนฺนํ ภณาม เส.

ธมฺมนิยามสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. อุปฺปาทา วา ภิกฺขเว ตถาคตานํ อนุปฺปาทา วา ตถาคตานํ, ฐิตาว สา ธาตุ ธมฺมฏฺฐิตตา ธมฺมนิยามตา, สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ. ตํ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌติ อภิสเมติ, อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา อภิสเมตฺวา อาจิกฺขติ เทเสติ, ปญฺญเปติ ปฏฺฐเปติ, วิวรติ วิภชติ อุตฺตานีกโรติ, สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ. อุปฺปาทา วา ภิกฺขเว ตถาคตานํ อนุปฺปาทา วา ตถาคตานํ, ฐิตาว สา ธาตุ ธมฺมฏฺฐิตตา ธมฺมนิยามตา, สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ. ตํ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌติ อภิสเมติ, อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา อภิสเมตฺวา อาจิกฺขติ เทเสติ, ปญฺญเปติ ปฏฺฐเปติ, วิวรติ วิภชติ อุตฺตานีกโรติ, สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ. อุปฺปาทา วา ภิกฺขเว ตถาคตานํ อนุปฺปาทา วา ตถาคตานํ, ฐิตาว สา ธาตุ ธมฺมฏฺฐิตตา ธมฺมนิยามตา, สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ. ตํ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌติ อภิสเมติ, อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา อภิสเมตฺวา อาจิกฺขติ เทเสติ. ปญฺญเปติ ปฏฺฐเปติ, วิวรติ วิภชติ อุตฺตานีกโรติ,

๑. องฺ. ติก. ๒๐/๓๖๘.

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ. อิทมโวจ ภควา, อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ที่ ปญฺญเปติ นั้น เป็น ปญฺญาเปติ บ้าง.

ธมฺมนิยามสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อปณฺณกปฺปกาสี โย โลกตโมนุโท มุนิ
ธมฺเม อปณฺณเก นาม อเทเสสิ หิเตสโก
วิญฺญูนํ ธมฺมกามีนํ สกฺกจฺจํ โสตุมิจฺฉตํ
ภาสิตํ เตน พุทฺเธน อปณฺณกํ ภณาม เส.

อปณฺณกสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. ตีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ, อปณฺณกปฏิปทํ ปฏิปนฺโน โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ อาสวานํ ขยาย. กตเมหิ ตีหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร โหติ, โภชเน มตฺตญฺญู โหติ, ชาคริยมนุยุตฺโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ

๑. องฺ. ติก. ๒๐/๑๔๒.

นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ จกฺขุนฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุนฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา น นิมิตฺตตฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ โสตินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ โสตินฺทฺริยํ โสตินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวา-ธิกรณเมนํ ฆานินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ ฆานินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ ชิวฺหินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ ชิวฺหินฺทฺริยํ ชิวฺหินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ กายินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ กายินฺทฺริยํ กายินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. มนสา ธมฺมํ วิญฺญาย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ

มนินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทฺริยํ มนินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โภชเน มตฺตญฺญู โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหาเรติ, เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหึสุปรติยา พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย, อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โภชเน มตฺตญฺญู โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคริยมนุยุตฺโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวสํ จงฺกเมน นิสชฺชาย, อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธติ, รตฺติยา ปฐมํ ยามํ, จงฺกเมน นิสชฺชาย, อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธติ, รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ, ทกฺขิเณน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปติ, ปาเทน ปาทํ อจฺจาธาย, สโต สมฺปชาโน อุฏฺฐานสญฺญํ มนสิกริตฺวา, รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจุฏฺฐาย, จงฺกเมน นิสชฺชาย, อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคริยมนุยุตฺโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ, อปณฺณกปฏิปทํ ปฏิปนฺโน

โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ อาสวานํ ขยายาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

อปณฺณกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ปณฺณตฺติกุสโล นาโถ สาตฺเถเสฺวว นิโยชโก
สุกาลํ สมฺปเวเทนฺโต กลฺยาเณเนวเทสยิ
ตํสนฺทีปกสุตฺตนฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน เทสิตํ
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

สุปุพฺพณฺหสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ, เย ภิกฺขเว สตฺตา ปุพฺพณฺหสมยํ กาเยน สุจริตํ จรนฺติ, วาจาย สุจริตํ จรนฺติ, มนสา สุจริตํ จรนฺติ. สุปุพฺพโณฺห ภิกฺขเว เตสํ สตฺตานํ. เย ภิกฺขเว สตฺตา มชฺฌนฺติกสมยํ กาเยน สุจริตํ จรนฺติ, วาจาย สุจริตํ จรนฺติ, มนสา สุจริตํ จรนฺติ. สุมชฺฌนฺติโก ภิกฺขเว เตสํ สตฺตานํ. เย ภิกฺขเว สตฺตา สายณฺหสมยํ กาเยน สุจริตํ จรนฺติ, วาจาย สุจริตํ จรนฺติ, มนสา สุจริตํ จรนฺติ. สุสายโณฺห ภิกฺขเว เตสํ

๑. องฺ. ติก. ๒๐/๓๗๘.

สตฺตานนฺติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ
สุขโณ สุมุหุตฺโต จ สุยิฏฺฐํ พฺรหฺมจาริสุ
ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ วาจากมฺมํ ปทกฺขิณํ
ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ ปณิธี เต ปทกฺขิณา
ปทกฺขิณานิ กตฺวาน ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ
เต อตฺถลทฺธา สุขิตา วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน
อโรคา สุขิตา โหถ สห สพฺเพหิ ญาติภีติ.

สุปุพฺพณฺหสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ที่ สุหุฏฺฐิตํ นี้ เป็น สุวุฏฺฐิตํ บ้าง.

สมฺพุทฺโธ ทิปทํเสฏฺโจ มหาการุณิโก มุนิ
เอกายนํ มคฺคํ นาม เวเนยฺยานํ อเทสยิ
กิลิฏฺจจิตฺตสตฺตานํ จิตฺตเกฺลสวิสุทฺธิยา
โสกานํ ปริเทวานํ อติกฺกมาย สพฺพโส
ทุกฺขานํ โทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย อฏฺฐิตํ
ญายสฺเสวาธิคมาย นิพฺพานสฺสาภิปตฺติยา
สติปฏฺฐานนาเมน วิสุสุตํ วิธ สาสเน
จิตฺตเกฺลสวิสุทฺธตฺถํ ตํ มคฺคนฺตมฺภณาม เส.

สติปฏฺฐานปาโฐ

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, เอกายโน อยํ มคฺโค สมฺมทกฺขาโต, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย. ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา. กตเม จตฺตาโร.

อิธ ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปนาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

กถญฺจ ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, อิธ ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ กาโยติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ.

กถญฺจ ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ วา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา เวทนาสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา เวทนาสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา เวทนาสุ วิหรติ. อตฺถิ เวทนาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ.

กถญฺจ ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ จิตฺตนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ.

กถญฺจ ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. พหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี

วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. วยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา ธมฺเมสุ วิหรติ. อตฺถิ ธมฺมาติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย. อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขุ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ.

อยํ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, เอกายโน มคฺโค สมฺมทกฺขาโต, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย. ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานาติ.

เอกายนํ ชาติขยนฺตทสฺสี
มคฺคํ ปชานาติ หิตานุกมฺปี
เอเตน มคฺเคน ตรึสุ ปุพฺเพ
ตริสฺสเร เจว ตรนฺติ โจฆนฺติ.

สติปฏฺฐานปาโจ นิฏฺฐิโต.

พุทฺธา ปจฺเจกสมฺพุทฺธา อโถปิ พุทฺธสาวกา
เกฺลสารีหิ อเปตตฺตา สพฺเพ อริยสมฺมตา
เตสํ วํสาติ อกฺขาตา เย ธมฺมา สุคเตริตา
เตสมฺปกาสกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน ภาสิตํ
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อริยวํสิกสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ,

จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อริยวํสา, อคฺคญฺญา รตฺตญฺญา วํสญฺญา โปราณา อสงฺกิณฺณา อสงฺกิณฺณปุพฺพา, น สงฺกิยนฺติ น สงฺกิยิสฺสนฺติ อปฺปฏิกุฏฺฐา สมเณหิ พฺราหฺมเณหิ วิญฺญูหิ, กตเม จตฺตาโร.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตริตเรน จีวเรน, อิตริตรจีวรสนฺตุฏฺฐิยา จ วณฺณวาที, น จ จีวรเหตุ อเนสนํ อปฺปฏิรูปํ อาปชฺชติ. อลทฺธา จ จีวรํ น ปริตสฺสติ, ลทฺธา จ จีวรํ อคธิโต อมุจฺฉิโต อนชฺฌาปนฺโน อาทีนวทสฺสาวี นิสฺสรณปญฺโญ ปริภุญฺชติ, ตาย จ ปน อิตริตรจีวรสนฺตุฏฺฐิยา, เนวตฺตานุกฺกํเสติ โน ปรํ วมฺเภติ, โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โปราเณ อคฺคญฺเญ อริยวํเส ฐิโต.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตริตเรน ปิณฺฑปาเตน, อิตริตรปิณฺฑปาตสนฺตุฏฺฐิยา จ วณฺณวาที, น จ ปิณฺฑปาตเหตุ อเนสนํ อปฺปฏิรูปํ อาปชฺชติ. อลทฺธา จ ปิณฺฑปาตํ น ปริตสฺสติ. ลทฺธา จ ปิณฺฑปาตํ อคธิโต อมุจฺฉิโต

๑. องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๓๕.

อนชฺฌาปนฺโน อาทีนวทสฺสาวี นิสฺสรณปญฺโญ ปริภุญฺชติ, ตาย จ ปน อิตริตรปิณฺฑปาตสนฺตุฏฺฐิยา, เนวตฺตานุกฺกํเสติ โน ปรํ วมฺเภติ, โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โปราเณ อคฺคญฺเญ อริยวํเส ฐิโต.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตริตเรน เสนาสเนน. อิตริตรเสนาสนสนฺตุฏฺฐิยา จ วณฺณวาที, น จ เสนาสนเหตุ อเนสนํ อปฺปฏิรูปํ อาปชฺชติ, อลทฺธา จ เสนาสนํ น ปริตสฺสติ, ลทฺธา จ เสนาสนํ อคธิโต อมุจฺฉิโต อนชฺฌาปนฺโน อาทีนวทสฺสาวี นิสฺสรณปญฺโญ ปริภุญฺชติ, ตาย จ ปน อิตริตรเสนาสนสนฺตุฏฺฐิยา, เนวตฺตานุกฺกํเสติ โน ปรํ วมฺเภติ, โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โปราเณ อคฺคญฺเญ อริยวํเส ฐิโต.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภาวนาราโม โหติ ภาวนารโต, ปหานาราโม โหติ ปหานรโต, ตาย จ ปน ภาวนารามตาย ภาวนารติยา, ปหานารามตาย ปหานรติยา, เนวตฺตานุกฺกํเสติ โน ปรํ วมฺเภติ, โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โปราเณ อคฺคญฺเญ อริยวํเส ฐิโต.

อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร อริยวํสา, อคฺคญฺญา รตฺตญฺญา วํสญฺญา โปราณา อสงฺกิณฺณา อสงฺกิณฺณปุพฺพา, น สงฺกิยนฺติ น สงฺกิยิสฺสนฺติ อปฺปฏิกุฏฺฐา สมเณหิ พฺราหฺมเณหิ วิญฺญูหิ.

อิเมหิ จ ปน ภิกฺขเว จตูหิ อริยวํเสหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ, ปุรตฺถิมาย เจปิ ทิสาย วิหรติ, เสฺวว อรตึ สหติ น ตํ อรติ สหติ, ปจฺฉิมาย เจปิ ทิสาย วิหรติ, เสฺวว อรตึ สหติ น ตํ อรติ สหติ, อุตฺตราย เจปิ ทิสาย วิหรติ, เสฺวว อรตึ สหติ น ตํ อรติ สหติ, ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย วิหรติ, เสฺวว อรตึ สหติ น ตํ อรติ สหติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อรติรติสโห หิ ภิกฺขเว ธีโรติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

นารตี สหตี ธีรํ　　นารตี ธีร สํหติ
ธีโร จ อรตึ สหติ　　ธีโร หิ อรตึสโห
สพฺพกมฺมวิหายินํ　　ปนุณฺณํ โก นิวารเย
เนกฺขํ ชมฺโพนทสฺเสว　　โก ตํ นินฺทิตุมรหติ
เทวาปิ นํ ปสํสนฺติ　　พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโตติ.

อริยวํสิกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อนุปฺปนฺนาสวานํ เว　　อนุปฺปาทาย อาทิโต
อุปฺปนฺนานํ ปหานาย　　โยนิโส ปฏิปตฺติยา
มุนินฺโท ยํ วิภาเวสิ　　อุปายปฏิเสวนํ
วิญฺญูนํ อตฺถกามานํ　　ตตฺถ ตตฺถานุกาตเว
สุตฺวา จ ธารยิตฺวา จ　　โยนิโส สมเวกฺขณํ

ตํสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

จตุปฺปจฺจยปฺปจฺจเวกฺขณปาโจ

จตฺตาโรเม ปจฺจยา ภควตา อนุญฺญาตา, จีวรญฺจ ปิณฺฑปาโต จ เสนาสนญฺจ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาโร จ. เย สพฺเพน สพฺพํ อปฺปฏิเสวิยมานา, เอกจฺจานํ อาสวานํ อนุปฺปนฺนานํ อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนานํ ภิยฺโยภาวาย สํวตฺตนฺติ. อโยนิโส ปฏิเสวิยมานาปิ, เอกจฺจานํ อาสวานํ อนุปฺปนฺนานํ อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนานํ ภิยฺโย-ภาวาย สํวตฺตนฺติ. ตสฺมา เต จตฺตาโร ปจฺจยา, ปฏิสงฺขาย โยนิโส ปฏิเสวิตพฺพา, อนุปฺปนฺนานํ อาสวานํ อนุปฺปาทาย, อุปฺปนฺนานํ อาสวานํ ปหานาย. ปฏิคฺคหเณปิ ปริโภเคปิ, โยนิโส ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ปฏิคฺคหเณ ตาว, ธาตุโส วา ปฏิกฺกูลโต วา ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ จีวรํ. ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ. อิติ จีวเร ธาตุโส ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ ปิณฺฑปาโต. ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ. อิติ ปิณฺฑปาเต ธาตุโส ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ เสนาสนํ. ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ. อิติ เสนาสเน ธาตุโส

ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาโร. ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ. อิติ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเร ธาตุโส ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. สพฺพํ ปนิทํ จีวรํ อชิคุจฺฉนียํ, อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนียํ ชายติ. อิติ จีวเร ปฏิกฺกูลโต ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. สพฺโพ ปนายํ ปิณฺฑปาโต อชิคุจฺฉนีโย, อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนีโย ชายติ. อิติ ปิณฺฑปาเต ปฏิกฺกูลโต ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. สพฺพํ ปนิทํ เสนาสนํ อชิคุจฺฉนียํ, อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนียํ ชายติ. อิติ เสนาสเน ปฏิกฺกูลโต ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. สพฺโพ ปนายํ คิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขาโร อชิคุจฺฉนีโย, อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนีโย ชายติ. อิติ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเร ปฏิกฺกูลโต ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ปริโภเค ปน, ตงฺขณิเกทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺฉาทนตฺถํ. อิติ จีวเร ตงฺขณิเกทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ, เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหึสุปรติยา พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย, อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ,

ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ. อิติ ปิณฺฑปาเต ตงฺขณิเกทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํ ปฏิสลฺลานารามตฺถํ. อิติ เสนาสเน ตงฺขณิเกทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขารํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย, อพฺยาปชฺฌปรมตาย. อิติ คิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขาเร ตงฺขณิเกทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. สเจ ปริโภเค อปจฺจเวกฺขิตํ โหติ, อถ ปจฺฉา ตทเหว, อตีเตทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา ยํ จีวรํ ปริภุตฺตํ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกส-วาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺฉาทนตฺถํ. อิติ จีวเร อตีเตทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา โย ปิณฺฑปาโต ปริภุตฺโต, โส เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหึสุปรติยา พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย, อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ. อิติ ปิณฺฑปาเต อตีเตทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา

ยํ เสนาสนํ ปริภุตฺตํ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํ ปฏิสลฺลานารามตฺถํ. อิติ เสนาสเน อตีเตท-มตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา โย คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาโร ปริภุตฺโต, โส ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย, อพฺยาปชฺฌปรมตาย. อิติ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเร อตีเตทมตฺถิตาย ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. เอวํ เต จตฺตาโร ปจฺจยา, ปฏิสงฺขาย โยนิโส ปฏิเสวิตพฺพา, อนุปฺปนฺนานํ อาสวานํ อนุปฺปาทาย, อุปฺปนฺนานํ อาสวานํ ปหานายาติ.

จตุปฺปจฺจยปฺปจฺจเวกฺขณปาโจ นิฏฺฐิโต.

ยาสาปฺปมาณกา สตฺตา ภาวนานํ หิ โคจโร
ตพฺพาหสาปฺปมญฺญาติ ตา ภาวนา สุวิสฺสุตา
วิยาปาทวิเหสานํ อรตฺยา ปฏิฆสฺส จ
สมฺมเทว ปหานาย สํวตฺตนฺติ ยถากฺกมํ
ตาสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

จตุรปฺปมญฺญาปาโจ[๑]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมา-สมฺพุทฺเธน, จตสฺโส อปฺปมญฺญาโย สมฺมทกฺขาตา.

๑. อภิ. วิภงฺค. ๓๕/๓๖๙,๓๘๔.

อิธ ภิกฺขุ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ, เมตฺตาสหคเตน เจตสา, วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ผริตฺวา วิหรติ.

กรุณาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ, กรุณาสหคเตน เจตสา, วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ผริตฺวา วิหรติ.

มุทิตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ, มุทิตาสหคเตน เจตสา, วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ผริตฺวา วิหรติ.

อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ, อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา, วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ผริตฺวา วิหรติ.

อิมา โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, จตสฺโส อปฺปมญฺญาโย สมฺมทกฺขาตาติ.

จตุรปฺปมญฺญาปาโจ นิฏฺฐิโต.

คาถาขัดมีอรรถวรรณนาว่า อปฺปมาณกา หิ สตฺตา ยาสํ ภาวนายํ โคจโร อารมฺมณํ ตพฺพาหสา ตงฺการณา ตา ภาวนา อปฺปมญฺญา อิติ สุวิสฺสุตา ยถากฺกมํ วิยาปาทวิเหสานํ อรตฺยา ปฏิฆสฺส จ สมฺมเทว ปหานาย สํวตฺตนฺติ. ตาสํ ปกาสกํ ธมฺมปริยายํ ภณาม เส. ตตฺถ ยาสาปฺปมาณกาติ ยาสํ อปฺปมาณกา. ตพฺพาหสาปฺปมญฺญาติ ตพฺพาหสา อปฺปมญฺญา อิติ ปทจฺเฉโท.

เยสํ สุภาวิตตฺตา เว　　สมฺมา จิตฺตํ สมาหิตํ
จตฺตาเรตานิ ฌานานิ　　กิตฺติตานีธ สาสเน
สมฺมาสมาธิภูตานิ　　ปาทกานิ วิปสฺสิโน
เตสมฺปกาสกํ ธมฺม-　　ปริยายํ ภณาม เส.

จตุชฺฌานปาโจ[๑]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, จตฺตาริ ฌานานิ สมฺมทกฺขาตานิ. อิธ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชมฺปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา, อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ, สมาธิชมฺปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ

๑. อภิ. วิภงฺค. ๓๕/๓๖๕.

วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา, อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ, จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิมานิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, จตฺตาริ ฌานานิ สมฺมทกฺขาตานีติ.

จตุชฺฌานปาโจ นิฏฺฐิโต.

ยานิ เว ปญฺจ ฐานานิ ปญฺจนิมฺมลโลจโน
เวเนยฺยานํ ปกาเสสิ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตุํ
สมฺมานุกริยมานานิ สตฺถุสาสนการิภิ
ตํ ตํ อตฺถวสํ สมฺมา สาธยนฺติ ยถารหํ
เตสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

อภิณฺหปฺปจฺจเวกฺขณปาโจ[๑]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, ปญฺจ ฐานานิ สมฺมทกฺขาตานิ, ยานิ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพานิ, อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. กตมานิ ปญฺจ, ชราธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโตติ, อภิณฺหํ

๑. องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๘๑.

ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, พฺยาธิธมฺโมมฺหิ พฺยาธึ อนตีโตติ, อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโตติ, อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ, อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ. อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. อิมานิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, ปญฺจ ฐานานิ สมฺมทกฺขาตานิ, ยานิ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพานิ, อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. ตสฺมาติหเมฺหหิ เอวํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ. ชราธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต, พฺยาธิธมฺโมมฺหิ พฺยาธึ อนตีโต, มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต, สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว, กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ.

ตโต อุตฺตรึปิ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ, น โข ปนาหเมว, ชรา-

ธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต, อถโข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา ชราธมฺมา ชรํ อนตีตา, ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา. น โข ปนาหเมว, พฺยาธิธมฺโมมฺหิ พฺยาธึ อนตีโต, อถโข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา พฺยาธิธมฺมา พฺยาธึ อนตีตา, ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา. น โข ปนาหเมว, มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต, อถโข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา มรณธมฺมา มรณํ อนตีตา, ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา. น โข ปน มยฺหเมว. สพฺเพหิ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว, อถโข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว, ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา. น โข ปนาหเมว, กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ, อถโข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา กมฺมสฺสกา กมฺมทายาทา กมฺมโยนี กมฺมพนฺธู กมฺมปฏิสรณา, ยํ กมฺมํ กริสฺสนฺติ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสนฺติ. ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ.

อภิณฺหปฺปจฺจเวกฺขณปาโจ นิฏฺฐิโต.

ตถาคโต พลปฺปตฺโต โลเก อปฺปฏิปุคฺคโล
เยสํ สุภาวิตตฺตา โข สมฺโพทฺธุํ ปฏิปนฺนโก
ธมฺเม สมฺพุชฺฌเต สมฺมา เกฺลสนิทฺทาย พุชฺฌติ
เตสมฺปกาสกํ สุตฺตํ ยํ โส ชิโน อเทสยิ
มงฺคลตฺถาย สพฺเพสํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

พลสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ, อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว วิริยพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อารทฺธวิริโย วิหรติ, อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพลํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สติพลํ.

๑. องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๑๑.

อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สติมา โหติ, ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต, จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สติพลํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สมาธิพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก, วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชมฺปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา, อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ, สมาธิชมฺปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา, อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ, จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมาธิพลํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต, อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลานีติ. อิทมโวจ ภควา, อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

พลสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

จตุนฺนํ รูปฌานานํ ภาวิตตฺตา สมาหิโต
ฉฬฺวาภิญฺญาสุ เวปุลฺลํ ปปฺโปติ สกฺขิภพฺพตํ
ธมฺมเภทาภิโกสลฺลํ ธมฺมกามานมิจฺฉตํ
ตาสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

ฉฬภิญฺญาปาโจ[๑]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, ฉ อภิญฺญาโย สมฺมทกฺขาตา.

อิธ ภิกฺขุ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุโภติ, เอโกปิ หุตฺวา พหุธา โหติ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก โหติ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ, ติโรกุฑฺฑํ ติโรปาการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมาโน คจฺฉติ, เสยฺยถาปิ อากาเส. ปจวิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรติ, เสยฺยถาปิ อุทเก. อุทเกปิ อภิชฺชมาเน คจฺฉติ, เสยฺยถาปิ ปจวิยา. อากาเสปิ ปลฺลงฺเกน กมติ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกุโณ. อิเมปิ จนฺทิมสุริเย เอวํมหิทฺธิเก เอวํมหานุภาเว, ปาณินา ปรามสติ ปริมชฺชติ. ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ.

ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย, อุโภ สทฺเท สุณาติ, ทิพฺเพ จ มานุเส จ, เย ทูเร สนฺติเก จ.

ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานาติ. สราคํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วีตราคํ วา

๑. องฺ. ฉกฺก. ๒๒/๓๑๒.

จิตฺตํ วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วีตโทสํ วา จิตฺตํ วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วีตโมหํ วา จิตฺตํ วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ อนุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อสมาหิตํ วา จิตฺตํ อสมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ.

อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถีทํ, เอกํปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปญฺจปิ ชาติโย, ทสปิ ชาติโย วีสํปิ ชาติโย ตึสํปิ ชาติโย จตฺตาฬีสํปิ ชาติโย ปญฺญาสํปิ ชาติโย, สตํปิ ชาติโย สหสฺสํปิ ชาติโย สตสหสฺสํปิ ชาติโย, อเนเกปิ สํวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป, อมุตฺตราสึ เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร, เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาทึ, ตตฺราปาสึ เอวํนาโม เอวํโคตฺโต

เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร, เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อิธูปปนฺโนติ. อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.

ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน, สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน, หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, อิเม วต โภนฺโต สตฺตา, กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรํ มรณา, อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา, อิเม วา ปน โภนฺโต สตฺตา, กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺม-สมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรํ มรณา, สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน, สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน, หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ.

อาสวานํ ขยา อนาสวณฺเจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ, ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ.

อิมา โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมา-

สมฺพุทฺเธน, ฉ อภิญฺญาโย สมฺมทกฺขาตาติ.

ฉฬภิญฺญาปาโจ นิฏฺฐิโต.

โลเกกุตฺตมภูตสฺส อนุตฺตรตฺถทายิโน
อนุตฺตเรหิ ธมฺเมภิ สุสมิทฺเธหิ สพฺพโส
อเนกธา วิภตฺเตภิ สมฺปนฺนสฺส มเหสิโน
ปาตุภาวา ว โลกสฺมึ จิเรน ปาตุภาวิโน
ยานิ ฉานุตฺตริยานิ สุทุลฺลภานิ อญฺญทา
ตทูปโภคิสตฺตานํ อญฺชสานิ วิสุทฺธิยา
สเทวกสฺส โลกสฺส ปาตุภูตานิ สพฺพโส
เตสมฺปกาสกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน ภาสิตํ
เทวานํ มนุชานญฺจ อนุตฺตรตฺถกามินํ
จิตฺตปฺปสาทุปฺปาทตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อนุตฺตริยสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

ฉยิมานิ ภิกฺขเว อนุตฺตริยานิ, กตมานิ ฉ. ทสฺสนานุตฺตริยํ

๑. องฺ. ฉกฺก. ๒๒/๓๖๓.

สวนานุตฺตริยํ, ลาภานุตฺตริยํ สิกฺขานุตฺตริยํ, ปาริจริยานุตฺตริยํ อนุสฺสตานุตฺตริยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทสฺสนานุตฺตริยํ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ, หตฺถิรตนมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉติ, อสฺสรตนมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉติ, มณิรตนมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉติ, อุจฺจาวจํ วา ปน ทสฺสนาย คจฺฉติ, สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกํ มิจฺฉาปฏิปนฺนํ ทสฺสนาย คจฺฉติ. อตฺเถตํ ภิกฺขเว ทสฺสนํ, เนตํ นตฺถีติ วทามิ. ตญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว ทสฺสนํ, หีนํ คมฺมํ โปถุชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสญฺหิตํ, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ทสฺสนาย คจฺฉติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. เอตทา-นุตฺตริยํ ภิกฺขเว ทสฺสนานํ, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ทสฺสนาย คจฺฉติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทสฺสนานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ.

สวนานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ, เภริสทฺทมฺปิ สวนาย คจฺฉติ, วีณาสทฺทมฺปิ สวนาย คจฺฉติ,

คีตสทฺทมฺปิ สวนาย คจฺฉติ, อุจฺจาวจํ วา ปน สวนาย คจฺฉติ. สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส ธมฺมสฺสวนาย คจฺฉติ. อตฺเถตํ ภิกฺขเว สวนํ, เนตํ นตฺถีติ วทามิ. ตญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว สวนํ, หีนํ คมฺมํ โปถุชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสญฺหิตํ, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตสฺส วา ตถาคตสาวกสฺส วา ธมฺมสฺสวนาย คจฺฉติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว สวนานํ, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตสฺส วา ตถาคตสาวกสฺส วา ธมฺมสฺสวนาย คจฺฉติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สวนานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ.

ลาภานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ, ปุตฺตลาภมฺปิ ลภติ, ทารลาภมฺปิ ลภติ, ธนลาภมฺปิ ลภติ, อุจฺจาวจํ วา ปน ลภติ, สมเณ วา พฺราหฺมเณ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิเก มิจฺฉาปฏิปนฺเน สทฺธํ ปฏิลภติ. อตฺเถโส ภิกฺขเว ลาโภ, เนโส นตฺถีติ วทามิ. โส จ โข เอโส ภิกฺขเว ลาโภ, หีโน คมฺโม โปถุชฺชนิโก อนริโย อนตฺถสญฺหิโต, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย

น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคเต วา ตถาคตสาวเก วา สทฺธํ ปฏิลภติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว ลาภานํ, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคเต วา ตถาคตสาวเก วา สทฺธํ ปฏิลภติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ลาภานุตฺตริยํ, อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ ลาภานุตฺตริยํ.

สิกฺขานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ, หตฺถิสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, อสฺสสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, ถรุสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, อุจฺจาวจํ วา ปน สิกฺขติ, สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส มิจฺฉา-ปฏิปนฺนสฺส สิกฺขติ. อตฺเถสา ภิกฺขเว สิกฺขา, เนสา นตฺถีติ วทามิ. สา จ โข เอสา ภิกฺขเว สิกฺขา, หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา อนตฺถสญฺหิตา, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย, อธิสีลํปิ สิกฺขติ, อธิจิตฺตํปิ สิกฺขติ, อธิปญฺญํปิ สิกฺขติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว สิกฺขานํ, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ

อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย, อธิสีลํปิ สิกฺขติ, อธิจิตฺตํปิ สิกฺขติ อธิปญฺญํปิ สิกฺขติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สิกฺขานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ, ลาภานุตฺตริยํ สิกฺขานุตฺตริยํ.

ปาริจริยานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ, ขตฺติยมฺปิ ปริจรติ, พฺราหฺมณมฺปิ ปริจรติ, คหปติมฺปิ ปริจรติ, อุจฺจาวจํ วา ปน ปริจรติ, สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกํ มิจฺฉาปฏิปนฺนํ ปริจรติ. อตฺเถสา ภิกฺขเว ปาริจริยา, เนสา นตฺถีติ วทามิ. สา จ โข เอสา ภิกฺขเว ปาริจริยา, หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา อนตฺถสญฺหิตา, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ปริจรติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว ปาริจริยานํ, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ปริจรติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาริจริยานุตฺตริยํ, อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ, ลาภานุตฺตริยํ สิกฺขานุตฺตริยํ ปาริจริยานุตฺตริยํ.

อนุสฺสตานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ, ปุตฺตลาภมฺปิ อนุสฺสรติ, ทารลาภมฺปิ อนุสฺสรติ, ธนลาภมฺปิ อนุสฺสรติ, อุจฺจาวจํ วา ปน อนุสฺสรติ, สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกํ มิจฺฉาปฏิปนฺนํ อนุสฺสรติ. อตฺเถสา ภิกฺขเว อนุสฺสติ, เนสา นตฺถีติ วทามิ. สา จ โข เอสา ภิกฺขเว อนุสฺสติ, หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา อนตฺถสญฺหิตา, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา อนุสฺสรติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว อนุสฺสตีนํ, สตฺตานํ วิสุทฺธิยา, โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา อนุสฺสรติ, นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุสฺสตานุตฺตริยํ.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อนุตฺตริยานีติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา.

ทสฺสนานุตฺตริยํ ลทฺธา สวนญฺจ อนุตฺตรํ
ลาภานุตฺตริยํ ลทฺธา สิกฺขานุตฺตริเย รตา
อุปฏฺฐิตา ปาริจริเย ภาวยนฺติ อนุสฺสตึ
วิเวกปฏิสํยุตฺตํ เขมํ อมตคามินึ

อปฺปมาเท ปมุทิตา นิปกา สีลสํวุตา
เต เว กาเลน ปจฺจนุติ ยตฺถ ทุกฺขํ นิรุชฺฌตีติ.

อนุตฺตริยสุตฺตํ นิฏฺจิตํ.

ฉ เว ทุปฺปฏิวิชฺฌา ยา นิสฺสารณิยธาตุโย
วิญฺญูนํ ญาณจารีนํ สุขุมาการตกฺกินํ
นิชฺฌานกฺขมภาเวน สทฺธาปสาทสาธิกา
ตาสมฺปกาสกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน เทสิตํ
เตสํ ตถาตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ฉนิสฺสารณิยธาตุสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ ฉยิมา ภิกฺขเว นิสฺสารณิยา ธาตุโย. กตมา ฉ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย เมตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺจิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา อถ จ ปน เม พฺยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺจตีติ. โส มา เหวนฺติสฺส วจนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ

๑. องฺ. ฉกฺก ๒๒/๓๒๔.

น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อถ จ ปนสฺส พฺยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ นิสฺสรณเญฺหตํ อาวุโส พฺยาปาทสฺส ยทิทํ เมตฺตา เจโตวิมุตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย กรุณา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา อถ จ ปน เม วิเหสา จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส มา เหวนฺติสฺส วจนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ กรุณาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อถ จ ปนสฺส วิเหสา จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ นิสฺสรณเญฺหตํ อาวุโส วิเหสาย ยทิทํ กรุณา เจโตวิมุตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย มุทิตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา อถ จ ปน เม อรติ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส มา เหวนฺติสฺส วจนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ

น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ มุทิตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อถ จ ปนสฺส อรติ จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ นิสฺสรณเญฺหตํ อาวุโส อรติยา ยทิทํ มุทิตา เจโตวิมุตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อุเปกฺขา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา อถ จ ปน เม ราโค จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส มา เหวนฺติสฺส วจนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ อุเปกฺขาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อถ จ ปนสฺส ราโค จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ นิสฺสรณเญฺหตํ อาวุโส ราคสฺส ยทิทํ อุเปกฺขา เจโตวิมุตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อนิมิตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา อถ จ ปน เม นิมิตฺตานุสาริ วิญฺญาณํ โหตีติ. โส มา เหวนฺติสฺส วจนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ

น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ อนิมิตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อถ จ ปนสฺส นิมิตฺตานุสาริ วิญฺญาณํ ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ นิสฺสรณเญฺหตํ อาวุโส สพฺพนิมิตฺตานํ ยทิทํ อนิมิตฺตา เจโตวิมุตฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อสฺมีติ โข เม วิคเต อยมหสฺมีติ จ น สมนุปสฺสามิ อถ จ ปน เม วิจิกิจฺฉากถํกถาสลฺลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส มา เหวนฺติสฺส วจนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ อสฺมีติ วิคเต อยมหมสฺมีติ จ อสมนุปสฺสโต อถ จ ปนสฺส วิจิกิจฺฉา-กถํกถาสลฺลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ นิสฺสรณเญฺหตํ อาวุโส วิจิกิจฺฉากถํกถาสลฺลสฺส ยทิทํ อสฺมีติ มานสมุคฺฆาโต. อิมา โข ภิกฺขเว ฉ นิสฺสารณิยา ธาตุโยติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ฉนิสฺสารณิยธาตุสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สมคฺคกรโณ พุทฺโธ สามคฺคิยํ นิโยชโก
สมคฺคกรเณ ธมฺเม สาราณีเย อเทสยิ

อญฺญมญฺญํ ปิยตาย สาธิโน คารวสฺส จ
สงฺคหายาวิวาทาย สามคฺคิเยกตาย จ
สํวตฺตนฺเตว ภิกฺขูนํ ธมฺเมน ปฏิปชฺชตํ
เตสมฺปกาสกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน ภาสิตํ
สุตฺวานานุกรเณน ยถา พุทฺเธน เทสิตํ
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

สาราณียธมฺมสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ, ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ฉ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน, เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ, สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน, เมตฺตํ วจีกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ, สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา

๑. องฺ. ฉกฺก. ๒๒/๓๒๓.

เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน, เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ, สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เย เต ลาภา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา, อนฺตมโส ปตฺตปริยาปนฺนมตฺตมฺปิ, ตถารูเปหิ ลาเภหิ อปฺปฏิวิภตฺตโภคี โหติ, สีลวนฺเตหิ สพฺรหฺมจารีหิ สาธารณโภคี, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยานิ ตานิ สีลานิ อขณฺฑานิ อฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ, ภุชิสฺสานิ วิญฺญูปสตฺถานิ อปรามตฺถานิ สมาธิสํวตฺตนิกานิ, ตถารูเปสุ สีเลสุ สีลสามญฺญคโต วิหรติ, สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยายํ ทิฏฺฐิ อริยา นิยฺยานิกา, นิยฺยาติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทุกฺขกฺขยาย, ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิสามญฺญคโต วิหรติ, สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ, สงฺคหาย อวิวาทาย

สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

สาราณียธมฺมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

บทพยัญชนะว่า ตถารูเปสุ สีเลสุ ฉะนี้ ฉบับในกรุงเทพ ฯ และฉบับสีหลเป็น ตถารูเปสุ สีเลสุ บ้าง ตถารูเปหิ สีเลหิ บ้าง ให้ท่านผู้วิญญูพิจารณาโดยยุกตินั้นเทอญ. คำว่า อฉิทฺทานิ ฉบับสีหลเป็น อจฺฉิทฺทานิ คำว่า วิญฺญูปสตฺถานิ ฉบับสีหลเป็น วิญฺญุปฺปสตฺถานิ ที่ อปรามตฺถานิ นั้น ในฉบับสีหลเป็น อปรามฏฺฐานิ ฉะนี้.

ฉฬงฺคุเปกฺขสญฺญุโต สพฺพโส สํวุตินฺทฺริโย
อินฺทฺริยารกฺขโณปายํ สาวกานํ วิภาวยํ
อาทีนวํ ปทีเปตฺวา อานิสํสมนุตฺตรํ
ปริยายญฺญมเทเสสิ พหุนฺนํ ทุกฺขนาสโน
ตเถว ปฏิปตฺยตฺถํ ปริยายนฺตมฺภณาม เส.

สาวตฺถีนิทานํ อาทิตฺตปริยายสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ, อาทิตฺตปริยายํ โว ภิกฺขเว ธมฺมปริยายํ เทสิสฺสามิ, ตํ สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. กตโม จ ภิกฺขเว อาทิตฺตปริยาโย ธมฺมปริยาโย.

วรํ ภิกฺขเว ตตฺตาย อโยสลากาย อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติตาย จกฺขุนฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ น เตฺวว จกฺขุวิญฺเญยฺเยสุ รูเปสุ อนุพฺยญฺชนโส นิมิตฺตคฺคาโห นิมิตฺตสฺสาเทคธิตํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมานํ ติฏฺเฐยฺย อนุพฺยญฺชนสฺสาเทคธิตํ วา ตสฺมิญฺเจ สมเย กาลํ กเรยฺย ฐานเมตํ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ คตีนํ อญฺญตรํ คตึ คจฺเฉยฺย นิรยํ วา ติรจฺฉานโยนึ วา อิมํ ขฺวาหํ ภิกฺขเว อาทีนวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ.

วรํ ภิกฺขเว ติเณฺหน อโยสงฺกุนา อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน โสตินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ น เตฺวว โสตวิญฺเญยฺเยสุ สทฺเทสุ อนุพฺยญฺชนโส นิมิตฺตคฺคาโห นิมิตฺตสฺสาเทคธิตํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมานํ ติฏฺเฐยฺย อนุพฺยญฺชนสฺสาเทคธิตํ วา ตสฺมิญฺเจ สมเย กาลํ กเรยฺย ฐานเมตํ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ

๑. สํ. สฬ. ๑๘/๒๑๐.

คตีนํ อญฺญตรํ คตึ คจฺเฉยฺย นิรยํ วา ติรจฺฉานโยนึ วา อิมํ ขฺวาหํ ภิกฺขเว อาทีนวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ.

วรํ ภิกฺขเว ติเณฺหน นขจฺเฉทเนน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน ฆานินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ น เตฺวว ฆานวิญฺเญยฺเยสุ คนฺเธสุ อนุพฺยญฺชนโส นิมิตฺตคฺคาโห นิมิตฺตสฺสาเทคธิตํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมานํ ติฏฺเฐยฺย อนุพฺยญฺชนสฺสาเทคธิตํ วา ตสฺมิญฺเจ สมเย กาลํ กเรยฺย ฐานเมตํ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ คตีนํ อญฺญตรํ คตึ คจฺเฉยฺย นิรยํ วา ติรจฺฉานโยนึ วา อิมํ ขฺวาหํ ภิกฺขเว อาทีนวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ.

วรํ ภิกฺขเว ติเณฺหน ขุเรน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน ชิวฺหินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ น เตฺวว ชิวฺหาวิญฺเญยฺเยสุ รเสสุ อนุพฺยญฺชนโส นิมิตฺตคฺคาโห นิมิตฺตสฺสาเทคธิตํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมานํ ติฏฺเฐยฺย อนุพฺยญฺชนสฺสาเทคธิตํ วา ตสฺมิญฺเจ สมเย กาลํ กเรยฺย ฐานเมตํ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ คตีนํ อญฺญตรํ คตึ คจฺเฉยฺย นิรยํ วา ติรจฺฉานโยนึ วา อิมํ ขฺวาหํ ภิกฺขเว อาทีนวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ.

วรํ ภิกฺขเว ติณฺหาย สตฺติยา อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติภูตาย กายินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ น เตฺวว กายวิญฺเญยฺเยสุ โผฏฺฐพฺเพสุ อนุพฺยญฺชนโส นิมิตฺตคฺคาโห นิมิตฺตสฺสาเทคธิตํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมานํ ติฏฺเฐยฺย อนุพฺยญฺชนสฺสาเทคธิตํ วา

ตสฺมิญฺเจ สมเย กาลํ กเรยฺย ฐานเมตํ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ คตีนํ อญฺญตรํ คตึ คจฺเฉยฺย นิรยํ วา ติรจฺฉานโยนึ วา อิมํ ขฺวาหํ ภิกฺขเว อาทีนวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ.

วรํ ภิกฺขเว โสตฺตํ. โสตฺตํ โข ปนาหํ ภิกฺขเว วญฺฌํ ชีวิกานํ วทามิ อผลํ ชีวิกานํ วทามิ โมมูหํ ชีวิกานํ วทามิ น เตฺวว ตถารูเป วิตกฺเก วิตกฺเกยฺย ยถารูปานํ วิตกฺกานํ วสํ คโต สงฺฆํ ภินฺเทยฺย อิมํ ขฺวาหํ ภิกฺขเว อาทีนวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ.

ตตฺร ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ติฏฺฐตุ ตาว ตตฺตาย อโยสลากาย อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติภูตาย จกฺขุนฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกโรมิ อิติ จกฺขุํ อนิจฺจํ รูปา อนิจฺจา จกฺขุวิญฺญาณํ อนิจฺจํ จกฺขุสมฺผสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ. ติฏฺฐตุ ตาว ติเณฺหน อโยสงฺกุนา อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน โสตินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกโรมิ อิติ โสตํ อนิจฺจํ สทฺทา อนิจฺจา โสตวิญฺญาณํ อนิจฺจํ สตสมฺผสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ. ติฏฺฐตุ ตาว ติเณฺหน นขจฺเฉทเนน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน

ฆานินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกโรมิ อิติ ฆานํ อนิจฺจํ คนฺธา อนิจฺจา ฆานวิญฺญาณํ อนิจฺจํ ฆานสมฺผสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ. ติฏฺฐตุ ตาว ติเณฺหน ขุเรน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน ชิวฺหินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกโรมิ อิติ ชิวฺหา อนิจฺจา รสา อนิจฺจา ชิวฺหาวิญฺญาณํ อนิจฺจํ ชิวฺหาสมฺผสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ. ติฏฺฐตุ ตาว ติณฺหาย สตฺติยา อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติภูตาย กายินฺทฺริยํ สมฺปลิมฏฺฐํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกโรมิ อิติ กาโย อนิจฺโจ โผฏฺฐพฺพา อนิจฺจา กายวิญฺญาณํ อนิจฺจํ กายสมฺผสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ. ติฏฺฐตุ ตาว โสตฺตํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกโรมิ อิติ มโน อนิจฺโจ ธมฺมา อนิจฺจา มโนวิญฺญาณํ อนิจฺจํ มโนสมฺผสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก จกฺขุสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ รูเปสุปิ นิพฺพินฺทติ จกฺขุวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ จกฺขุสมฺผสฺเสปิ

นิพฺพินฺทติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ โสตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ สทฺเทสุปิ นิพฺพินฺทติ โสตวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ โสตสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ. ฆานสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ คนฺเธสุปิ นิพฺพินฺทติ ฆานวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ ฆานสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ. ชิวฺหายปิ นิพฺพินฺทติ รเสสุปิ นิพฺพินฺทติ ชิวฺหาวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ ชิวฺหาสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ. กายสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ โผฏฺฐพฺเพสุปิ นิพฺพินฺทติ กายวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ กายสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ. มนสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ ธมฺเมสุปิ นิพฺพินฺทติ มโนวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ มโนสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมุจฺจติ วิมุตฺตสฺมึ วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติ ขีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ. อยํ โข โส ภิกฺขเว

อาทิตฺตปริยาโย ธมฺมปริยาโยติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

สาวตฺถีนิทานํ อาทิตฺตปริยายสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ

สงฺฆสมฺภูตราชูนํ สามคฺคิยานุปาลินํ
เย ธมฺมา เตน นาเถน เทสิตา วุฑฺฒิยาวหา
อญฺเญสาธิปตีนมฺปิ เตสุ สมฺมานุวตฺตินํ
ตํตทตฺถปฺปสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ลิจฺฉวีอปริหานิยธมฺมสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, เวสาลิยํ วิหรติ, สารนฺทเท เจติเย. อถโข สมฺพหุลา ลิจฺฉวี เยน ภควา เตนุปสงฺกมึสุ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข เต ลิจฺฉวี ภควา เอตทโวจ สตฺต โว ลิจฺฉวี อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ ตํ สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ลิจฺฉวี ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ กตเม จ ลิจฺฉวี สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี อภิณฺหสนฺนิปาตา ภวิสฺสนฺติ สนฺนิปาตพหุลา วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ สมคฺคา

๑. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๑๕.

วุฏฺฐหิสฺสนฺติ สมคฺคา วชฺชีกรณียานิ กริสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี อปญฺญตฺตํ น ปญฺญเปสฺสนฺติ ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ ยถาปญฺญตฺเต โปราเณ วชฺชีธมฺเม สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี เย เต วชฺชีนํ วชฺชีมหลฺลกา เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี ยา ตา กุลิตฺถิโย กุลกุมาริโย ตา น โอกฺกสฺส ปสยฺห วาเสสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี ยานิ ตานิ วชฺชีนํ วชฺชีเจติยานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ ตานิ สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ เตสญฺจ ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ธมฺมิกํ พลึ โน ปริหาเปสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชีนํ อรหนฺเตสุ ธมฺมิการกฺขาวรณคุตฺติ-สุสํวิหิตา ภวิสฺสติ กินฺติ อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อาคจฺเฉยฺยุํ อาคตา จ อรหนฺโต วิชิเต ผาสุํ วิหเรยฺยุนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี

วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา วชฺชีสุ จสฺสนฺติ อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ วชฺชี สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานีติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ลิจฺฉวี ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ลิจฺฉวีอปริหานิยธมฺมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

มหาการุณิโก พุทฺโธ สาวกานํ หิเตสโก
วุฑฺฒึ อากงฺขมาโน ว ธมฺเม สมฺพุทฺธเทสิเต
ภิกฺขูนํ สมฺมทกฺขาสิ ธมฺเม อปริหานิเย
สุตฺวานุปฏิปตฺยตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ภิกฺขุอปริหานิยธมฺมสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, ราชคเห วิหรติ, คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ. สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ. ตํ สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. กตเม จ ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, อภิณฺหสนฺนิปาตา ภวิสฺสนฺติ

๑. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๒๑.

สนฺนิปาตพหุลา, วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ, สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ, สมคฺคา สงฺฆกรณียานิ กริสฺสนฺติ, วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, อปญฺญตฺตํ น ปญฺญเปสฺสนฺติ. ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ. ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, เย เต ภิกฺขู เถรา รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิตา, สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา, เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ. เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, อุปฺปนฺนาย ตณฺหาย โปโนพฺภวิกาย โน วสํ คจฺฉิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ สาเปกฺขา ภวิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู, ปจฺจตฺตญฺเญว สตึ อุปฏฺฐเปสฺสนฺติ. กินฺติ อนาคตา จ เปสลา สพฺรหฺมจารี อาคจฺเฉยฺยุํ. อาคตา จ เปสลา สพฺรหฺมจารี ผาสุํ วิหเรยฺยุนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา ภิกฺขูสุ จสฺสนฺติ. อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ ภิกฺขู สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานีติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ภิกฺขุอปริหานิยธมฺมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ใน ๒ พระสูตรนี้ บทว่า วุฑฺฒิ เป็น วุทฺธิ บ้าง ที่ ปญฺญเปสฺสนฺติ เป็น ปญฺญาเปสฺสนฺติ บ้าง. บทว่า สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ นั้น ลงพิมพ์ไว้ตาม จสฺสนฺติ อนาคตกฺริยา. สอบดูในฉบับสีหล เป็น สนฺทิสฺสนฺติ คงอยู่แบบเดียว ให้ท่านผู้วิญญูพิจารณาทรงไว้โดยยุกตินั้นเทอญ.

พฺรหฺมจารีนมคฺโค โส อสโมเวกปุคฺคโล
สพฺพโส สุทฺธสนฺตาโน อโมฆวจโน ชิโน
สตฺต เมถุนสํโยเค พฺรหฺมจริโยปฆาตเน
ยสฺมึ สุตฺเต ปกาเสสิ กงฺขิโน ปุจฺฉิโต ปุเร
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

สตฺตพฺพิธเมถุนสํโยคสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. อถโข ชาณุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชาณุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ ภวมฺปิ โน โคตโม พฺรหฺมจารี ปฏิชานาตีติ. ยํ หิ ตํ พฺราหฺมณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย อขณฺฑํ อฉิทฺทํ อสพลํ อกมฺมาสํ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรตีติ มเมว ตํ พฺราหฺมณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย อหญฺหิ พฺราหฺมณ อขณฺฑํ อฉิทฺทํ อสพลํ อกมฺมาสํ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรามีติ. กิมฺปน โก โคตม พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปีติ.

อิธ พฺราหฺมณ เอกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ อปิจ โข มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ โส ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ, อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ

๑. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๕๕.

ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ อปิจ โข มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สงฺกีฬติ สงฺเกลายติ โส ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ นปิ มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สงฺกีฬติ สงฺเกลายติ อปิจ โข มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ โส ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ

อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ นปิ มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สงฺกีฬติ สงฺเกลายติ นปิ มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ อปิจ โข มาตุคามสฺส สทฺทํ สุณาติ ติโรกุฑฺฑํ วา ติโรปาการํ วา หสนฺติยา วา ภณนฺติยา วา คายนฺติยา วา โรทนฺติยา วา โส ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ นปิ มาตุคาเมน สทฺธึ

สญฺชคฺฆติ สงฺกีฬติ สงฺเกลายติ นปิ มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ นปิ มาตุคามสฺส สทฺทํ สุณาติ ติโรกุฑฺฑํ วา ติโรปาการํ วา หสนฺติยา วา ภณนฺติยา วา คายนฺติยา วา โรทนฺติยา วา อปิจ โข ยานิสฺส ตานิ ปุพฺเพ มาตุคาเมน สทฺธึ หสิตลปิตกีฬิตานิ ตานิ อนุสฺสรติ โส ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ นปิ มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สงฺกีฬติ สงฺเกลายติ นปิ มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ นปิ มาตุคามสฺส สทฺทํ สุณาติ ติโรกุฑฺฑํ วา ติโรปาการํ วา หสนฺติยา วา ภณนฺติยา วา คายนฺติยา วา โรทนฺติยา วา นปิ ยานิสฺส ตานิ ปุพฺเพ มาตุคาเมน สทฺธึ หสิตลปิตกีฬิตานิ ตานิ อนุสฺสรติ อปิจ

โข ปสฺสติ คหปตึ วา คหปติปุตฺตํ วา ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตํ สมงฺคีภูตํ ปริจารยมานํ โส ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน น เหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ นปิ มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สงฺกีฬติ สงฺเกลายติ นปิ มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ นปิ มาตุคามสฺส สทฺทํ สุณาติ ติโรกุฑฺฑํ วา ติโรปาการํ วา หสนฺติยา วา ภณนฺติยา วา คายนฺติยา วา โรทนฺติยา วา นปิ ยานิสฺส ตานิ ปุพฺเพ มาตุคาเมน สทฺธึ หสิตลปิตกีฬิตานิ ตานิ อนุสฺสรติ นปิ ปสฺสติ คหปตึ วา คหปติปุตฺตํ วา ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตํ สมงฺคีภูตํ ปริจารยมานํ อปิจ โข อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ โส

ตทสฺสาเทติ ตนฺนิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สํยุตฺโต เมถุนสํโยเคน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ยาวกีวญฺจาหํ พฺราหฺมณ อิเมสํ สตฺตนฺนํ เมถุนสํโยคานํ อญฺญตรํ เมถุนสํโยคํ อตฺตนิ อปฺปหีนํ สมนุปสฺสึ เนว ตาวาหํ พฺราหฺมณ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ ยโต จ โข อหํ พฺราหฺมณ อิเมสํ สตฺตนฺนํ เมถุนสํโยคานํ อญฺญตรํ เมถุนสํโยคํ อตฺตนิ อปฺปหีนํ น สมนุปสฺสึ อถาหํ พฺราหฺมณ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณ-พฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ อกุปฺปา เม วิมุตฺติ อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ.

เอวํ วุตฺเต ชานุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ

ธาเรยฺย จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ เอวเมวํ โภตา โคตเมน อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ.

สตฺตพฺพิธเมถุนสํโยคสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สเทวโก อยํ โลโก สมารโก สพฺรหฺมโก
ยมฺมคฺคํ อปฺปชานนฺโต สพฺพทุกฺขา น มุจฺจติ
มคฺคกฺขายีนมคฺโค โส ภควา มคฺคโกวิโท
ตํ เว มคฺคํ อภิญฺญาย ทุกฺขสงฺขยคามินํ
สยํ เตเนว คนฺตฺวาน ปตฺโต โพธิมนุตฺตรํ
สมฺมานุปฏิปตฺยตฺถํ สตฺตานํ โพธิกามินํ
นานาวิเธหุปาเยภิ ปเวเทสิ หิเตสโก
ตมฺมคฺคทีปกํ สุตฺตํ ยํ สมฺพุทฺเธน ภาสิตํ
วตฺถุตฺตเย ปสนฺนานํ สาธูนํ ธมฺมกามินํ
ภิยฺโย ปสาทุปฺปาเทน ทิฏฺโฐชุกรเณน จ
สุวตฺถิสาธนตฺถํปิ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

มคฺควิภงฺคสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน

๑. อภิ. ภงฺค. ๓๕/๓๑๗.

อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. อริยํ โว ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ เทสิสฺสามิ วิภชิสฺสามิ. ตํ สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. กตโม จ ภิกฺขเว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. ยํ โข ภิกฺขเว ทุกฺเข ญาณํ ทุกฺขสมุทเย ญาณํ ทุกฺขนิโรเธ ญาณํ ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ญาณํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป. โย โข ภิกฺขเว เนกฺขมฺมสงฺกปฺโป อพฺยาปาทสงฺกปฺโป อวิหึสาสงฺกปฺโป. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา. ยา โข ภิกฺขเว มุสาวาทา เวรมณี. ปิสุณาย วาจาย เวรมณี. ผรุสาย วาจาย เวรมณี. สมฺผปฺปลาปา เวรมณี. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมนฺโต. ยา โข ภิกฺขเว ปาณาติปาตา เวรมณี. อทินฺนาทานา เวรมณี. อพฺรหฺมจริยา เวรมณี. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมนฺโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว, อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก มิจฺฉาอาชีวํ ปหาย, สมฺมาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาวายาโม. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ, ฐิติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา. ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาวายาโม.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาสติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ. อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อยํ วุจฺจติ

ภิกฺขเว สมฺมาสติ.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชมฺปีติสุขํ ปรมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา, อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ, สมาธิชมฺปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ. ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา, อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ, จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธีติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

มคฺควิภงฺคสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อฏฺฐงฺคิกมคฺคคาถา[๑]

มคฺคานฏฺฐงฺคิโก เสฏฺโฐ สจฺจานํ จตุโร ปทา
วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ทิปทานญฺจ จกฺขุมา
เอเสว มคฺโค นตฺถญฺโญ ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา
เอตญฺหิ ตุเมฺห ปฏิปชฺชถ มารเสนปฺปโมหนํ

๑. ขุ. ธ. ๒๕/๕๑.

เอตญฺหิ ตุเมฺห ปฏิปนฺนา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถ
อกฺขาโต โว มยา มคฺโค อญฺญาย สลฺลสตฺถนํ
ตุเมฺหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา
ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฌายิโน มารพนฺธนาติ.

อฏฺฐงฺคิกมคฺคคาถา นิฏฺฐิตา.

ยาวตา วตฺตเต โลโก อเนกาการจิตฺตโก
ตาว ตํ อนุปริวตฺตนฺติ เย ธมฺมา สหจาริโน
เย ธมฺเม สมุปายนฺโต โลโก อนุปริวตฺตเต
เต ธมฺมา โลกนฺตคุนา โลกธมฺมาติ กิตฺติตา
โลกสฺสิฏฺฐา อนิฏฺฐา จ อนุโรธวิโรธิกา
เยสฺวานุโรธวีโรเธ วิปฺปหนฺตฺวาน ปณฺฑิตา
ปริมุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมา สมฺมา ภวสฺส ปารคู
เตสุ มิจฺฉาปฏิปตฺติ โยนิโส ปฏิปตฺติ จ
ยสฺมึ เตน มุนินฺเทน สุตฺตนฺตสฺมึ ปกาสิตา
ญาณํ สญฺจารยิตฺวาน ยถาภูตํ ปชานิตุํ
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

โลกธมฺมสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน

๑. องฺ. อฏฺฐก. ๒๓/๑๕๘.

อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ, อฏฺฐิเม ภิกฺขเว โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ. โลโก จ อฏฺฐ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. กตเม อฏฺฐ. ลาโภ จ อลาโภ จ, ยโส จ อยโส จ, นินฺทา จ ปสํสา จ, สุขญฺจ ทุกฺขญฺจ. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ. โลโก จ อิเม อฏฺฐ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. อสฺสุตวโต ภิกฺขเว ปุถุชฺชนสฺส, อุปฺปชฺชติ ลาโภปิ อลาโภปิ, ยโสปิ อยโสปิ, นินฺทาปิ ปสํสาปิ, สุขํปิ ทุกฺขํปิ, สุตวโตปิ ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส, อุปฺปชฺชติ ลาโภปิ อลาโภปิ, ยโสปิ อยโสปิ, นินฺทาปิ ปสํสาปิ, สุขํปิ ทุกฺขํปิ. ตตฺร ภิกฺขเว โก วิเสโส โก อธิปฺปายโส กึ นานากรณํ, สุตวโต อริยสาวกสฺส อสฺสุตวตา ปุถุชฺชเนนาติ. ภควํมูลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรณา, สาธุ วต ภนฺเต ภควนฺตํเยว ปฏิภาตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขู ธาเรสฺสนฺตีติ. เตนหิ ภิกฺขเว สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิสฺสามีติ. เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

อสฺสุตวโต ภิกฺขเว ปุถุชฺชนสฺส, อุปฺปชฺชติ ลาโภ, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ ลาโภ, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

อุปฺปชฺชติ อลาโภ, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ อลาโภ, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อุปฺปชฺชติ ยโส, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ ยโส, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อุปฺปชฺชติ อยโส. โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ อยโส, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อุปฺปชฺชติ นินฺทา, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนา โข เม อยํ นินฺทา, สา จ โข อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อุปฺปชฺชติ ปสํสา, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนา โข เม อยํ ปสํสา, สา จ โข อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อุปฺปชฺชติ สุขํ, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ สุขํ, ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อุปฺปชฺชติ ทุกฺขํ, โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ ทุกฺขํ, ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ. ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ตสฺส ลาโภปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. อลาโภปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ยโสปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. อยโสปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. นินฺทาปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ปสํสาปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. สุขํปิ จิตฺตํ

ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ทุกฺขํปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. โส จ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อนุรุชฺฌติ อลาเภ ปฏิวิรุชฺฌติ. อุปฺปนฺนํ ยสํ อนุรุชฺฌติ อยเส ปฏิวิรุชฺฌติ. อุปฺปนฺนํ ปสํสํ อนุรุชฺฌติ นินฺทาย ปฏิวิรุชฺฌติ. อุปฺปนฺนํ สุขํ อนุรุชฺฌติ ทุกฺเข ปฏิวิรุชฺฌติ. โส เอวํ อนุโรธวิโรธสมาปนฺโน, น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

สุตวโต จ โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส, อุปฺปชฺชติ ลาโภ, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ ลาโภ, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ อลาโภ, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ อลาโภ, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ ยโส, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ ยโส, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ อยโส, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺโน โข เม อยํ อยโส, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ นินฺทา, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนา โข เม อยํ นินฺทา, สา จ โข อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ ปสํสา, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ,

อุปฺปนฺนา โข เม อยํ ปสํสา, สา จ โข อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ สุขํ, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ สุขํ, ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ ทุกฺขํ, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ, อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ ทุกฺขํ, ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ. ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส ลาโภปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. อลาโภปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ยโสปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. อยโสปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. นินฺทาปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ปสํสาปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. สุขํปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ทุกฺขํปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. โส จ อุปฺปนฺนํ ลาภํ นานุรุชฺฌติ อลาเภ นปฺปฏิวิรุชฺฌติ. อุปฺปนฺนํ ยสํ นานุรุชฺฌติ อยเส นปฺปฏิวิรุชฺฌติ. อุปฺปนฺนํ ปสํสํ นานุรุชฺฌติ นินฺทาย นปฺปฏิวิรุชฺฌติ. อุปฺปนฺนํ สุขํ นานุรุชฺฌติ ทุกฺเข นปฺปฏิวิรุชฺฌติ. โส เอวํ อนุโรธวิโรธวิปฺปหีโน, ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. อยํ โข ภิกฺขเว วิเสโส อยํ อธิปฺปายโส อิทํ นานากรณํ, สุตวโต อริยสาวกสฺส อสฺสุตวตา ปุถุชฺชเนนาติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา.

ลาโภ อลาโภ อยโส ยโส จ
นินฺทา ปสํสา จ สุขํ จ ทุกฺขํ
เอเต อนิจฺจา มนุเชสุ ธมฺมา
อสสฺสตา วีปริณามธมฺมา
เอเต จ ญตฺวา สติมา สุเมโธ
อเวกฺขตี วีปริณามธมฺเม
อิฏฺฐสฺส ธมฺมา น มเถนฺติ จิตฺตํ
อนิฏฺฐโต โน ปฏิฆาตเมติ
ตสฺสานุโรธา อถวา วิโรธา
วิธูปิตา อตฺถคตา น สนฺติ
ปทญฺจ ญตฺวา วิรชํ อโสกํ
สมฺมปฺปชานาติ ภวสฺส ปารคูติ.

โลกธมฺมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สพฺพโส สุทฺธสนฺตาโน สพฺพธมฺมาน ปารคู
ธมฺมญฺจ วินยํ สตฺถุ สาสนํ สมฺปทีปยํ
ยํ โส นาโถ สเมเรสิ ธมฺมาธมฺมวินิจฺฉยํ
สาธูนํ เนตฺติภาวตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

โคตมีสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, เวสาลิยํ วิหรติ, มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถโข มหาปชาปติ โคตมี, เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข มหาปชาปติ โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ. สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมหํ ภควโต ธมฺมํ สุตฺวา, เอกา วูปกฏฺฐา อปฺปมตฺตา อาตาปินี ปหิตตฺตา วิหเรยฺยนฺติ. เย โข ตฺวํ โคตมิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ.

๑. อิเม ธมฺมา สราคาย สํวตฺตนฺติ โน วิราคาย

๒. สํโยคาย สํวตฺตนฺติ โน วิสํโยคาย

๓. อาจยาย สํวตฺตนฺติ โน อปจยาย

๔. มหิจฺฉตาย สํวตฺตนฺติ โน อปฺปิจฺฉตาย

๕. อสนฺตุฏฺฐิยา สํวตฺตนฺติ โน สนฺตุฏฺฐิยา

๖. สงฺคณิกาย สํวตฺตนฺติ โน ปวิเวกาย

๗. โกสชฺชาย สํวตฺตนฺติ โน วิริยารมฺภาย

๘. ทุพฺภรตาย สํวตฺตนฺติ โน สุภรตายาติ.

เอกํเสน โคตมิ ธาเรยฺยาสิ, เนโส ธมฺโม เนโส วินโย เนตํ สตฺถุสาสนนฺติ. เย จ โข ตฺวํ โคตมิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ.

๑. อิเม ธมฺมา วิราคาย สํวตฺตนฺติ โน สราคาย

๒. วิสํโยคาย สํวตฺตนฺติ โน สํโยคาย

---

๑. องฺ. อฏฺฐก. ๒๓/๒๘๘.

๓. อปจยาย สํวตฺตนฺติ โน อาจยาย
๔. อปฺปิจฺฉตาย สํวตฺตนฺติ โน มหิจฺฉตาย
๕. สนฺตุฏฺฐิยา สํวตฺตนฺติ โน อสนฺตุฏฺฐิยา
๖. ปวิเวกาย สํวตฺตนฺติ โน สงฺคณิกาย
๗. วิริยารมฺภาย สํวตฺตนฺติ โน โกสชฺชาย
๘. สุภรตาย สํวตฺตนฺติ โน ทุพฺภรตายาติ.

เอกํเสน โคตมิ ธาเรยฺยาสิ, เอโส ธมฺโม เอโส วินโย เอตํ สตฺถุสาสนนฺติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา มหาปชาปติ โคตมี ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทีติ.

โคตมีสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อาฆาตรหิโต พุทฺโธ อาฆาตวินเย รโต
อนตฺถาตฺถานุสาเรน อตฺตนิ จ ปิยาปิเย
กาลตฺตเยน ภินฺนานิ จรณาจรเณปิ จ
นเววาฆาตวตฺถูนิ อาฆาตวินเย นว
เวเนยฺยานํ อเทเสสิ อุปายํ ธมฺมิกํ ทหํ
สาธูนํ ธมฺมกามานํ ตปฺปหานกรํ นิธึ
สุตฺวา ญตฺวา ปหานาย อาฆาตานํ ยถารหํ
เตสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

นวาฆาตวตฺถุปริทีปกปาโจ[๑]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน นว ธมฺมา สมฺมทกฺขาตา นวาฆาตวตฺถูนิ. กตมานิ นว. อนตฺถํ เม อจรีติ อาฆาตํ พนฺธติ. อนตฺถํ เม จรตีติ อาฆาตํ พนฺธติ. อนตฺถํ เม จริสฺสตีติ อาฆาตํ พนฺธติ. ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ อจรีติ อาฆาตํ พนฺธติ. ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ จรตีติ อาฆาตํ พนฺธติ. ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ จริสฺสตีติ อาฆาตํ พนฺธติ. อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ อจรีติ อาฆาตํ พนฺธติ. อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ จรตีติ อาฆาตํ พนฺธติ. อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ จริสฺสตีติ อาฆาตํ พนฺธติ. อิเม โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน นว ธมฺมา สมฺมทกฺขาตา นวาฆาตวตฺถูนีติ.

นวาฆาตวตฺถุปริทีปกปาโจ นิฏฺฐิโต.

นวาฆาตปฏิวินยปริทีปกปาโจ[๒]

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน นว ธมฺมา สมฺมทกฺขาตา นวาฆาตปฏิวินยา. กตเม นว. อนตฺถํ เม อจรีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. อนตฺถํ เม จรตีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ

๑. องฺ. นวก. ๒๓/๔๒๒. ๒. ๒๓/๔๒๓.

ปฏิวิเนติ. อนตฺถํ เม จริสฺสตีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ อจรีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ จรตีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ จริสฺสตีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ อจรีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ จรตีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ จริสฺสตีติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. อิเม โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน นว ธมฺมา สมฺมทกฺขาตา นวาฆาตปฏิวินยาติ.

นวาฆาตปฏิวินยปริทีปกปาโจ นิฏฺฐิโต.

สเทวกสฺส โลกสฺส นาถภูโต นราสโภ
สนาถตฺตปฺปสิทฺธตฺถํ สาวกานํ หิเตสโก
ทส นาถกรเณ นาม เย ธมฺเม สมุทีรยิ
ตํ สมฺปทาภิกามานํ สาธูนํ ธมฺมกามินํ
เตสํ สนฺทีปกํ สุตฺตํ ยํ นาเถเนว ภาสิตํ
สนาถตฺตาตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ทสนาถกรณธมฺมสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ, สนาถา ภิกฺขเว วิหรถ มา อนาถา, ทุกฺขํ ภิกฺขเว อนาโถ วิหรติ. ทสยิเม ภิกฺขเว นาถกรณา ธมฺมา. กตเม ทส.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุสฺสุโต โหติ, สุตธโร สุตสนฺนิจฺจโย. เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา, สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ. ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ, ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุสฺสุโต โหติ, สุตธโร สุตสนฺนิจฺจโย. เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา, สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ. ตถารูปาสฺส

๑. องฺ. ทสก. ๒๔/๒๕.

ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ, ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงฺโก. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงฺโก. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุวโจ โหติ, โสวจสฺสกรเณหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต, ขโม ปทกฺขิณคฺคาหี อนุสาสนึ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุวโจ โหติ, โสวจสฺสกรเณหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต, ขโม ปทกฺขิณคฺคาหี อนุสาสนึ. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีนํ อุจฺจาวจานิ กิงฺกรณียานิ, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส, ตตฺรุปายาย วิมํสาย สมนฺนาคโต, อลํ กาตุํ อลํ สํวิธาตุํ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีนํ อุจฺจาวจานิ กิงฺกรณียานิ, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส, ตตฺรุปายาย วิมํสาย สมนฺนาคโต, อลํ กาตุํ อลํ สํวิธาตุํ. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมกาโม โหติ ปิยสมุทาหาโร, อภิธมฺเม อภิวินเย อุฬารปฺปาโมชฺโช. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมกาโม โหติ ปิยสมุทาหาโร. อภิธมฺเม อภิวินเย อุฬารปฺปาโมชฺโช. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหรติ, อกุสลานํ

ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหรติ, อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ, อิตริตรจีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ, อิตริตรจีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติมา โหติ, ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต, จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติมา โหติ, ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต, จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต, อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขย-คามินิยา. ยมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ. อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต, อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อยมฺปิ ธมฺโม นาถกรโณ.

สนาถา ภิกฺขเว วิหรถ มา อนาถา, ทุกฺขํ ภิกฺขเว อนาโถ

วิหรติ. อิเม โข ภิกฺขเว ทส นาถกรณา ธมฺมาติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

ทสนาถกรณธมฺมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

เวเนยฺย วินยนฺเตน สมฺพุทฺเธน มเหสินา
กามสฺสาโท จ กามานํ อาทีนโว จ เทสิโต
เตสํ นิสฺสรณญฺจาปิ กามานํ สมติกฺกโม
วิญฺญูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

กามสุตฺตํ[๑]

กามํ กามยมานสฺส ตสฺส เจ ตํ สมิชฺฌติ
อทฺธา ปีติมโน โหติ ลทฺธา มจฺโจ ยทิจฺฉติ
ตสฺส เจ กามยานสฺส ฉนฺทชาตสฺส ชนฺตุโน
เต กามา ปริหายนฺติ สลฺลวิทฺโธ ว รุปฺปติ
โย กาเม ปริวชฺเชติ สปฺปสฺเสว ปทา สิโร
โสมํ วิสตฺติกํ โลเก สโต สมติวตฺตติ
เขตฺตํ วตฺถุํ หิรญฺญญฺจ ควาสฺสํ ทาสโปริสํ
ถิโย พนฺธู ปุถู กาเม โย นโร อนุคิชฺฌติ
อพลา นํ พลิยนฺติ มทฺทนฺเตนํ ปริสฺสยา

๑. ขุ. สุ. ๒๕/๔๘๔.

ตโต นํ ทุกฺขมเนฺวติ นาวํ ภินฺนมิโวทกํ
ตสฺมา ชนฺตุ สทา สโต กามานิ ปริวชฺชเย
เต ปหาย ตเร โอฆํ นาวํ สิตฺวา ว ปารคูติ.

กามสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ๖ คาถา

อญฺเญน ปริยาเยน เวเนยฺเย สมฺปโพธยํ
กาเมสุเยว อสฺสาทํ อาทีนวํ อติกฺกมํ
เวเนยฺยานํ วิภาเวสิ อโมฆวจโน มุนิ
สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

คุหฏฺฐกสุตฺตํ[๑]

สตฺโต คุหายํ พหุนาภิฉนฺโน
ติฏฺฐํ นโร โมหนสฺมึ ปคาโฬฺห
ทูเร วิเวกา หิ ตถาวิโธ โส
กามา หิ โลเก น หิ สุปฺปหายา
อิจฺฉานิทานา ภวสาตพทฺธา
เต ทุปฺปมุญฺจา น หิ อญฺญโมกฺขา
ปจฺฉา ปุเร วาปิ อเปกฺขมานา
อิเมว กาเม ปุริเมว ชปฺปํ
กาเมสุ คิทฺธา ปสุตา ปมุฬฺหา

๑. ขุ. สุ. ๒๕/๔๘๕.

อวทานิยา เต วิสเม นิวิฏฺฐา
ทุกฺขูปนีตา ปริเทวยนฺติ
กึสู ภวิสฺสาม อิโต จุตา เส
ตสฺมา หิ สิกฺเขถ อิเธว ชนฺตุ
ยงฺกิญฺจิ ชญฺญา วิสมนฺติ โลเก
น ตสฺส เหตุ วิสมํ จเรยฺย
อปฺปญฺหิ ตํ ชีวิตมาหุ ธีรา
ปสฺสามิ โลเก ปริผนฺทมานํ
ปชํ อิมํ ตณฺหคตํ ภเวสุ
หีนา นรา มจฺจุมุเข ลปนฺติ
อวีตตณฺหา เส ภวาภเวสุ
มมายิเต ปสฺสถ ผนฺทมาเน
มจฺเฉว อปฺโปทเก ขีณโสเต
เอตํปิ ทิสฺวา อมโม จเรยฺย
ภเวสุ อาสตฺติมกุรุพฺพมาโน
อุโภสุ อนฺเตสุ วิเนยฺย ฉนฺทํ
ผสฺสํ ปริญฺญาย อนานุคิทฺโธ
ยทตฺตครหี ตทกุรุพฺพมาโน
น ลิปฺปติ ทิฏฺฐสุเตสุ ธีโร
สญฺญํ ปริญฺญา วิตเรยฺย โอฆํ

ปริคฺคเหสุ มุนิ โนปลิตฺโต
อพฺพุฬฺหสลฺโล จรมปฺปมตฺโต
นาสึสติ โลกมิมํ ปรญฺจาติ.

คุหฏฺฐกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ๘ คาถา

ทิฏฺฐิยา ทุปฺปหานาย ปหาโนปายทสฺสินา
ทิฏฺฐิยา สมุคฺฆาตตฺถํ ยํ สมฺพุทฺเธน เทสิตํ
สุตฺวา ญาณวิจาเรน วิญฺญูนํ ญาณจารินํ
ทิฏฺฐิปฺปหานสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ทุฏฺฐฏฺจกสุตฺตํ

วทนฺติ เว ทุฏฺฐมนาปิ เอเก
อญฺเญปิ เว สจฺจมนา วทนฺติ
วาทญฺจ ชาตํ มุนิ โน อุเปติ
ตสฺมา มุนี นตฺถิ ขิโล กุหิญฺจิ
สกญฺหิ ทิฏฺฐึ กถมจฺจเยยฺย
ฉนฺทานุนีโต รุจิยา นิวิฏฺโจ
สยํ สมตฺตานิ ปกุรุพฺพมาโน
ยถา หิ ชาเนยฺย ตถา วเทยฺย
โย อตฺตโน สีลวตานิ ชนฺตุ

อนานุปุฏฺโฐ จ ปเรส ปาวา
อนริยธมฺมํ กุสลา ตมาหุ.
โย อาตุมานํ สยเมว ปาวา
สนฺโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตตฺโต
อิติหนฺติ สีเลสุ อกตฺถมาโน
ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนฺติ
ยสฺสุสฺสทา นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเก
ปกปฺปิตา สงฺขตา ยสฺส ธมฺมา
ปุรกฺขตา สนฺติมเวว ทาตา
ยทตฺตนิ ปสฺสติ อานิสํสํ
ตํนิสฺสิโต กุปฺปปฏิจฺจ สตฺติํ
ทิฏฺฐินิเวสา น หิ สฺวาติวตฺตา
ธมฺเมสุ นิจฺเฉยฺย สมุคฺคหีตํ
ตสฺมา นโร เตสุ นิเวสเนสุ
นิรสฺสตี อาทิยตี จ ธมฺมํ
โธนสฺส หิ นตฺถิ กุหิญฺจิ โลเก
ปกปฺปิตา ทิฏฺฐิ ภวาภเวสุ
มายญฺจ มานญฺจ ปหาย โธโน
สเก น คจฺเฉยฺย อนูปโยโส
อุปโย หิ ธมฺเมสุ อุเปติ วาทํ

อนูปยํ เกน กถํ วเทยฺย
อตฺตํ นิรตฺตํ น หิ ตสฺส อตฺถิ
อทฺโธสิ โส ทิฏฺฐิมิเธว สพฺพนฺติ.

ทุฏฺฐฏฺฐกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ. ๘ คาถา

อปฺปมตฺโต มหาวีโร ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ
สาวเก อปฺปมาทสฺมึ นิโยชยํ อเนกธา
มรณสฺสติภาวนายํ สมาทเปสิ ภิกฺขโว
เทสิตํ เตน พุทฺเธน ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ปรมํ มรณสฺสติสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, นาทิเก วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ, มรณสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา ภาเวถ โน ตุเมฺห ภิกฺขเว มรณสฺสตินฺติ. เอวํ วุตฺเต อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหํ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ รตฺตินฺทิวํ ชีเวยฺยํ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต

เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ ทิวสํ ชีเวยฺยํ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ อุปฑฺฒทิวสํ ชีเวยฺยํ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ เอกปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ อุปฑฺฒปิณฺฑปาตํ

ภุญฺชามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ เอกํ อาโลปํ สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ อสฺสสิตฺวา วา ปสฺสสามิ ปสฺสสิตฺวา วา อสฺสสามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. เอวํ วุตฺเต ภควา เต ภิกฺขู เอตทโวจ ยฺวายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ รตฺตินฺทิวํ ชีเวยฺยํ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. โยปายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ ทิวสํ ชีเวยฺยํ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. โยปายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ อุปฑฺฒทิวสํ ชีเวยฺยํ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. โยปายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ เอกปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. โยปายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ อุปฑฺฒปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. โยปายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขู ปมตฺตา วิหรนฺติ ทนฺธํ มรณสฺสตึ ภาเวนฺติ อาสวานํ ขยาย. โย จ ขฺวายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ เอกํ อาโลปํ สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. โยปายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ

ภาเวติ อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ อสฺสสิตฺวา วา ปสฺสสามิ ปสฺสสิตฺวา วา อสฺสสามิ ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ พหุ วต เม กตมสฺสาติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขู อปฺปมตฺตา วิหรนฺติ ติกฺขํ มรณสฺสตึ ภาเวนฺติ อาสวานํ ขยาย. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ อปฺปมตฺตา วิหริสฺสาม ติกฺขํ มรณสฺสตึ ภาเวสฺสาม อาสวานํ ขยายาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ.

ปฐมมรณสฺสติสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อปฺปมาทรโต นาโถ อปฺปมาเท นิโยชโก
อญฺเญน ปริยาเยน สาวเก วินยํ ชิโน
มรณสฺสติภาวนายํ สมาทเปสิ ภิกฺขโว
ตถาคตานุสาเรน สมฺมเทวานุกาตเว
วิญฺญูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

ทุติยํ มรณสฺสติสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, นาทิเก วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ มรณสฺสติ

ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กถํ ภาวิตา ภิกฺขเว มรณสฺสติ กถํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวเส นิกฺขนฺเต รตฺติยา ปฏิหิตาย อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺสติ อหิ วา มํ ฑํเสยฺย วิจฺฉิกา วา มํ ฑํเสยฺย สตปที วา มํ ฑํเสยฺย เตน เม อสฺส กาลกิริยา โส มมสฺสนฺตราโย อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุํ มนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุํ อมนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุํ เตน เม อสฺส กาลกิริยา โส มมสฺสนฺตราโยติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขิตพฺพํ อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ อตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสีโส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย

อธิมตฺตํ ฉนฺทญฺจ วายามญฺจ อุสฺสาหญฺจ อุสฺโสฬฺหิญฺจ อปฺปฏิวานิญฺจ สติญฺจ สมฺปชญฺญญฺจ กเรยฺย เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ นตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตเนว ปีติปฺปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรตฺตานุสิกฺขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ รตฺติยา นิกฺขนฺตาย ทิวเส ปฏิหิเต อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺส อหิ วา มํ ฑํเสยฺย วิจฺฉิกา วา มํ ฑํเสยฺย สตปที วา มํ ฑํเสยฺย เตน เม อสฺส กาลกิริยา โส มมสฺสนฺตราโย อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุํ มนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุํ อมนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุํ เตน เม อสฺส กาลกิริยา โส มมสฺสนฺตราโยติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขิตพฺพํ อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ

อตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสีโส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ ฉนฺทญฺจ วายามญฺจ อุสฺสาหญฺจ อุสฺโสฬฺหิญฺจ อปฺปฏิ-วานิญฺจ สติญฺจ สมฺปชญฺญญฺจ กเรยฺย เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ นตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตเนว ปีติปฺปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรตฺตานุสิกฺขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ. เอวํ ภาวิตา จ โข ภิกฺขเว มรณสฺสติ เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ.

ทุติยมรณสฺสติสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

คำว่า วิจฺฉิกา วา มํ ฑํเสยฺย ในฉบับสีหลเป็น วิจฺฉิโก ฉะนี้ทั้ง ๒ แห่ง. แต่ในขันธปริตตคาถาคงเป็น วิจฺฉิกา ตามที่.

นิพฺพานมคฺคุตฺตโม พุทฺโธ สตฺตานํ สมฺปโพธโน
อตฺตวาทปฺปหานาย ปญฺจกํ สุหิตาวหํ
ขนฺธานํ นามมตฺเถน โยนิโส ปฏิปชฺชตํ
ขนฺธวิภาคญาณตฺถํ ปริยายํ ภณาม เส.

ขนฺธวิภชนปาโจ

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปญฺจ ขนฺธา สมฺมทกฺขาตา. กตเม ปญฺจ รูปกฺขนฺโธ เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิญฺญาณกฺขนฺโธ.

รูปํ อนิจฺจํ อุปฺปชฺชติ เจว เวติ จ อญฺญถา จ ภวติ. เวทนา อนิจฺจา อุปฺปชฺชติ เจว เวติ จ อญฺญถา จ ภวติ. สญฺญา อนิจฺจา อุปฺปชฺชติ เจว เวติ จ อญฺญถา จ ภวติ. สงฺขารา อนิจฺจา อุปฺปชฺชนฺติ เจว เวนฺติ จ อญฺญถา จ ภวนฺติ. วิญฺญาณํ อนิจฺจํ อุปฺปชฺชติ เจว เวติ จ อญฺญถา จ ภวติ.

รูปํ ทุกฺขํ อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตํ. เวทนา ทุกฺขา อาทิตฺตา ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา

ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตา. สญฺญา ทุกฺขา อาทิตฺตา ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตา. สงฺขารา ทุกฺขา อาทิตฺตา ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตา. วิญฺญาณํ ทุกฺขํ อาทิตฺตํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตํ.

รูปํ อนตฺตา รูปญฺจหิทํ อตฺตา อภวิสฺส นยิทํ รูปํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย ลพฺเภถ จ รูเป เอวํ เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข รูปํ อนตฺตา ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ น จ ลพฺภติ รูเป เอวํ เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ. เวทนา อนตฺตา เวทนา จหิทํ อตฺตา อภวิสฺส นยิทํ เวทนา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย ลพฺเภถ จ เวทนาย เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข เวทนา อนตฺตา ตสฺมา เวทนา อาพาธาย สํวตฺตติ น จ ลพฺภติ เวทนาย เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ. สญฺญา อนตฺตา สญฺญา จหิทํ อตฺตา อภวิสฺส นยิทํ สญฺญา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย

ลพฺเภถ จ สญฺญาย เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข สญฺญา อนตฺตา ตสฺมา สญฺญา อาพาธาย สํวตฺตติ น จ ลพฺภติ สญฺญาย เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ. สงฺขารา อนตฺตา สงฺขารา จหิทํ อตฺตา อภวิสฺสํสุ นยิทํ สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺเตยฺยุํ ลพฺเภถ จ สงฺขาเรสุ เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ. ยสฺมา จ โข สงฺขารา อนตฺตา ตสฺมา สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺตนฺติ น จ ลพฺภติ สงฺขาเรสุ เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ. วิญฺญาณํ อนฺตตา วิญฺญาณญฺจหิทํ อตฺตา อภวิสฺส นยิทํ วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย ลพฺเภถ จ วิญฺญาเณ เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ. ยสฺมา จ โข วิญฺญาณํ อนตฺตา ตสฺมา วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺตติ น จ ลพฺภติ วิญฺญาเณ เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ.

รูปํ อนิจฺจํ ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกขํ ตํ อนตฺตา ยทนฺตตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ นเมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. เวทนา อนิจฺจา ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตํ อนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ นเมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ

สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. สญฺญา อนิจฺจา ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตํ อนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ นเมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. สงฺขารา อนิจฺจา ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตํ อนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ นเมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ. วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตํ อนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ นเมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพนฺติ.

ขนฺธวิภชนปาโฐ นิฏฺฐิโต.

กมฺมฏฺฐานานุโยคสฺส รูปารูปสฺส ลกฺขณํ
กายญฺจ ปฏิเวธาย เวทนญฺจาปิเทสยิ
ยถา สมฺมานุสาเรน ตถา สมฺมาภิปชฺชนํ
รูปารูปกมฺมฏฺฐตฺถํ ตํทีปกํ ภณาม เส.

รูปกมฺมฏฺฐานารูปกมฺมฏฺฐานปาโฐ

อตฺถิ โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน รูปกมฺมฏฺฐานญฺจ อรูปกมฺมฏฺฐานญฺจ สมฺมทกฺขาตํ.

กถญฺจ รูปกมฺมฏฺฐานํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. อยํ โข

กาโย รูปี จาตุมฺมหาภูติโก มาตาเปติกสมฺภโว โอทนกุมฺมาสุจฺจโย นิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทนเภทนวิทฺธํสนธมฺโม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสิตพฺโพ. ตสฺสิมํ กายํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสโต โย กายสฺมึ ฉนฺโท สิเนโห กายนฺวยตา สา ปหียตีติ จ. อยํ โข เม กาโย อุทฺธํ ปาทตลา อโธ เกสมตฺถกา ตจปริยนฺโต ปูโร นานปฺปการสฺส อสุจิโน. อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ มํสํ นหารู อฏฺฐี อฏฺฐิมิญฺชํ วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ. ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโฬ สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตํ. เอวมยํ เม กาโย อุทฺธํ ปาทตลา อโธ เกสมตฺถกา ตจปริยนฺโต ปูโร นานปฺปการสฺส อสุจิโนติ จ. เอวํ โข รูปกมฺมฏฺฐานํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา.

กถญฺจ อรูปกมฺมฏฺฐานํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตา. ติสฺโส เวทนา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา. ยสฺมึ สมเย สุขํ เวทนํ เวเทติ เนว ตสฺมึ สมเย ทุกฺขํ เวทนํ เวเทติ น อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวเทติ สุขํเอว ตสฺมึ สมเย เวทนํ เวเทติ. ยสฺมึ สมเย ทุกฺขํ เวทนํ เวเทติ เนว

ตสฺมึ สมเย สุขํ เวทนํ เวเทติ น อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวเทติ ทุกฺขํเยว ตสฺมึ สมเย เวทนํ เวเทติ. ยสฺมึ สมเย อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวเทติ เนว ตสฺมึ สมเย สุขํ เวทนํ เวเทติ น ทุกฺขํ เวทนํ เวเทติ อทุกฺขมสุขํเยว ตสฺมึ สมเย เวทนํ เวเทติ. สุขาปิ เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา. ทุกฺขาปิ เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา. อทุกฺขมสุขาปิ เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจ-สมุปฺปนฺนา ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมาติ. เอวํ โข อรูปกมฺมฏฺฐานํ สมฺมทกฺขาตํ ภควตาติ.

รูปกมฺมฏฺฐานารูปกมฺมฏฺฐานปาโฐ นิฏฺฐิโต.

นิจฺจุจฺฉาทน ปาฐะเดิมเป็น อนิจฺจุจฺฉาทน

ยานิ ยานฺยคฺคภูตานิ สมฺมตานิ ตถา ตถา
เตสํ เตสํ หิ สพฺเพสํ อคฺคญฺจุตฺตมโกฏิยา
อคฺคโต ตปฺปสนฺนานํ สตฺตานํ อคฺคตาวหํ
พุทฺโธ ธมฺโม จ สงฺโฆ จ อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ
อิมมตฺถํ ปเวเทนฺตา สาธูนํ อคฺคกามินํ
อคฺเคเยว ปสาทตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อคฺคปฺปสาทสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ. จตฺตาโร เม ภิกฺขเว อคฺคปฺปสาทา. กตเม จตฺตาโร.

ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปทา วา ทฺวิปทา วา จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา, รูปิโน วา อรูปิโน วา สญฺญิโน วา อสญฺญิโน วา เนวสญฺญีนาสญฺญิโน วา. ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เย ภิกฺขเว พุทฺเธ ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา. อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตา ภิกฺขเว ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ. ยทิทํ มทนิมฺมทโน ปิปาสวินโย อาลย-สมุคฺฆาโต วฏฺฏูปจฺเฉโท ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ. เย ภิกฺขเว วิราคธมฺเม ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา. อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตา ภิกฺขเว ธมฺมา สงฺขตา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ. เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. เย ภิกฺขเว อริยมคฺคธมฺเม ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา. อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตา ภิกฺขเว สงฺฆา วา คณา วา, ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสํ อคฺคมกฺขายติ. ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา. เย ภิกฺขเว สงฺเฆ ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา. อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร อคฺคปฺปสาทาติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา.

อคฺคโต เว ปสนฺนานํ อคฺคํ ธมฺมํ วิชานตํ
อคฺเค พุทฺเธ ปสนฺนานํ ทกฺขิเณยฺเย อนุตฺตเร
อคฺเค ธมฺเม ปสนฺนานํ วิราคูปสเม สุเข
อคฺเค สงฺเฆ ปสนฺนานํ ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเร
อคฺคสฺมึ ทานํ ททตํ อคฺคํ ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ
อคฺคสฺส ทาตา เมธาวี อคฺคธมฺมสมาหิโต
เทวภูโต มนุสฺโส วา อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตีติ.

อคฺคปฺปสาทสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อัคคัปปสาทสูตร ซึ่งลงพิมพ์นี้ เป็นสูตรพิเศษ ไม่เหมือนกับที่มาในจตุกกังคุตตรนิกาย. ที่จารไว้ในจตุกกะนั้น พุทธที่ ๑ อริยมัคคธรรมที่ ๒ วิราคธรรมที่ ๓ สังฆที่ ๔ อนึ่ง ปาฐะ

อริยมัคคธรรมในจตุกกะนั้น องค์วิภาคว่า เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ (จนถึง) สมฺมาสมาธิ ไม่มี.

อาราธนาศีล ๕

มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย, ติสรเณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม.

ทุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย, ติสรเณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม.

ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย, ติสรเณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม.

อาราธนาศีล ๘ ในวันพระก็แบบเดียวกัน ต่างแต่คำว่า อฏฺฐ สีลานิ เท่านั้น.

อาราธนาปริตร

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

อาราธนาธรรม

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ
สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

จบพระสูตร
และพระปริตรต่าง ๆ ของเดิมเท่านั้น.

มหาปธานวา สตฺถา สพฺพวีรานมุตฺตโม
ปธานานีธ จตฺตาริ เวเนยฺยานํ อเทสยิ
อธมฺมานํ ปหานาย ธมฺมานํ ภาวนาย จ
เตสมฺปกาสกํ สุตฺตํ สพฺเพ มยํ ภณาม เส.

ปธานสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว ปธานานิ. กตมานิ จตฺตาริ. สํวรปฺปธานํ ปหานปฺปธานํ ภาวนาปธานํ อนุรกฺขนาปธานํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สํวรปฺปธานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี. ยตฺวาธิกรณเมนํ จกฺขุนฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุนฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ โสตินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา

ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ. รกฺขติ โสตินฺทฺริยํ โสตินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ ฆานินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ ฆานินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. ชิวฺหา รสํ สายิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ ชิวฺหินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ ชิวฺหินฺทฺริยํ ชิวฺหินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ กายินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ กายินฺทฺริยํ กายินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. มนสา ธมฺมํ วิญฺญาย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ มนินฺทฺริยมสํวุตํ วิหรนฺตํ, อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทฺริยํ มนินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สํวรปฺปธานํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ปหานปฺปธานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ นาธิวาเสติ,

ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อุปฺปนฺนํ วิหึสา-วิตกฺกํ นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกุสเล ธมฺเม นาธิวาเสติ, ปชหติ วิโนเทติ, พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปหานปฺปธานํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ภาวนาปธานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ, สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ, วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธ-นิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภาวนาปธานํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว อนุรกฺขนาปธานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ ภทฺทกํ สมาธินิมิตฺตํ อนุรกฺขติ. อฏฺฐิกสญฺญํ ปุฬุวกสญฺญํ, วีนีลกสญฺญํ วิปุพฺพกสญฺญํ, วิจฺฉิทฺทกสญฺญํ อุทฺธุมาตกสญฺญํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุรกฺขนาปธานํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ปธานานีติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ

เอตทโวจ สตฺถา.

สํวโร จ ปหานญฺจ ภาวนา อนุรกฺขนา
เอเต ปธานา จตฺตาโร เทสิตาทิจฺจพนฺธุนา
เยหิ ภิกฺขุ อิธาตาปี ขยํ ทุกฺขสฺส ปาปุเณติ.

ปธานสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สำหรับขัดสวดโพธิปักขิยธรรม

จตฺตาโร จตฺตาโร จตุโร ปญฺจ ปญฺจ สตฺตฏฺจ จ
สตฺตตฺตึส อิเม ธมฺมา โพธิปกฺขิยนามกา
อภิญฺญาเทสิตาเยว สติปฏฺฐานอาทโย
พุทฺเธน สมฺมทกฺขาตา สาธูนํ โพธิกามินํ
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธุปสมาย จ
อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย จ สพฺพโส
เตสมฺปกาสกํ ธมฺม- ปริยายํ ภณาม เส.

สติปัฏฐาน ๔ หน้า ๒๘๕

สมฺมปฺปธานสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ.

ภควา เอตทโวจ.

จตฺตาโรเม ภิกฺขเว สมฺมปฺปธานา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ, ฐิติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร สมฺมปฺปธานาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

สมฺมปฺปธานสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อปรํ สมฺมปฺปธานสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว สมฺมปฺปธานานิ. กตมานิ จตฺตาริ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ, ฐิติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ สมฺมปฺปธานานีติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา.

สมฺมปฺปธานา มารเธยฺยาภิภูตา
เต อสิตา ชาติมรณภยสฺส ปารคู
เต ตุสิตา เชตฺวาน มารํ สวาหนํ
เต อเนชา นมุจิพลํ อุปาติวตฺตาติ.

สมฺมปฺปธานสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อิทฺธิปาทปาโจ

อตฺถิ โข เตน ภควา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, จตฺตาโร อิทฺธิปาทา สมฺมทกฺขาตา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปฺปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ,

วิริยสมาธิปฺปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, จิตฺตสมาธิปฺปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, วีมํสาสมาธิปฺปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. อิเม โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน, จตฺตาโร อิทฺธิปาทา สมฺมทกฺขาตาติ.

อินฺทฺริยสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ, กตมานิ ปญฺจ, สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธินฺทฺริยํ, อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ, อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธินฺทฺริยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว วิริยินฺทฺริยํ, อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อารทฺธวิริโย วิหรติ, อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร

กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โส อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ, สมา-ปตฺติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา, ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยินฺทฺริยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สตินฺทฺริยํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สติมา โหติ, ปรเมน สติเนปกเกน สมนฺนาคโต, จิรกตํปิ จิรภาสิตํปิ สริตา อนุสฺสริตา. โส กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สตินฺทฺริยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สมาธินฺทฺริยํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก โวสฺสคฺคารมฺมณํ กริตฺวา, ลภติ สมาธึ ลภติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ. โส วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, สวิตกฺกํ สวิจารํ

วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา, อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ, สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา, ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา, อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ, จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมาธินฺทฺริยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญินฺทฺริยํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต, อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขยคามินิยา. โส อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญินฺทฺริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจินฺทฺริยานีติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

อินฺทฺริยสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

พละ ๕ หน้า ๓๐๐

โพชฺฌงฺคสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

สตฺติเม ภิกฺขเว โพชฺฌงฺคา ภาวิตา พหุลีกตา, อปารา ปารงฺคมนาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สติสมฺโพชฺฌงฺโค, ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค, วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค. ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค, ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค, สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค, อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต โพชฺฌงฺคา ภาวิตา พหุลีกตา, อปารา ปารงฺคมนาย สํวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา.

อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ　　เย ชนา ปารคามิโน
อถายํ อิตรา ปชา　　ตีรเมวานุธาวติ
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต　　ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ　　มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ
กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย　　สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต
โอกา อโนกมาคมฺม　　วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ
ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺย　　หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน

ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโต
เยสํ สมฺโพธิยงฺเคสุ สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฺปฏินิสฺสคฺเค อนุปาทาย เย รตา
ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตาติ.

โพชฺฌงฺคสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

มรรค ๘ หน้า ๓๓๔

ธมฺมราชา ชิโน นาโถ อคฺโค สปฺปุริสุตฺตโม
วุฑฺฒึ อากงฺขมาโน โย สตฺต ธมฺเม อเทสยิ
ปริสานํ จตสฺสนฺนํ สตํ สมฺมาภิวฑฺฒิยา
ธมฺมญฺญู จ อตฺถญฺญู อตฺตมตฺตวิทู สิยา
กาลญฺญู ปริสญฺญู จ ปุคฺคลญฺญู ภเว อิติ
ตนฺทีปกํ มยํ สพฺเพ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

สปฺปุริสธมฺมสุตฺตํ

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ

ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมญฺญู จ โหติ อตฺถญฺญู จ อตฺตญฺญู จ มตฺตญฺญู จ กาลญฺญู จ ปริสญฺญู จ ปุคฺคลปโรปรญฺญู จ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมญฺญู โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ ชานาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ ชาเนยฺย สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ นยิธ ธมฺมญฺญูติ วุจฺเจยฺย ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ ชานาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ ตสฺมา ธมฺมญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู. อตฺถญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถํ ชานาติ อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถํ ชาเนยฺย อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถติ นยิธ อตฺถญฺญูติ วุจฺเจยฺย ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถํ ชานาติ อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถติ ตสฺมา อตฺถญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู. อตฺตญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตานํ ชานาติ เอตฺตโกมฺหิ

สทฺธาย สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย ปฏิภาเณนาติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตานํ ชาเนยฺย เอตฺตโกมฺหิ สทฺธาย สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย ปฏิภาเณนาติ นยิธ อตฺตญฺญูติ วุจฺเจยฺย ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตานํ ชานาติ เอตฺตโกมฺหิ สทฺธาย สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย ปฏิภาเณนาติ ตสฺมา อตฺตญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู. มตฺตญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มตฺตํ ชานาติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ปฏิคฺคหณาย. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มตฺตํ ชาเนยฺย จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ปฏิคฺคหณาย นยิธ มตฺตญฺญูติ วุจฺเจยฺย ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ มตฺตํ ชานาติ จีวรปิณฺฑ-ปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ปฏิคฺคหณาย ตสฺมา มตฺตญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู มตฺตญฺญู. กาลญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาลํ ชานาติ อยํ กาโล อุทฺเทสสฺส อยํ กาโล ปริปุจฺฉาย อยํ กาโล โยคสฺส อยํ กาโล ปฏิสลฺลานายาติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาลํ ชาเนยฺย อยํ กาโล อุทฺเทสสฺส อยํ กาโล ปริปุจฺฉาย อยํ กาโล โยคสฺส อยํ กาโล ปฏิสลฺลานายาติ นยิธ กาลญฺญูติ วุจฺเจยฺย ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาลํ ชานาติ อยํ กาโล อุทฺเทสสฺส อยํ กาโล ปริปุจฺฉาย อยํ

กาโล โยคสฺส อยํ กาโล ปฏิสลฺลานายาติ ตสฺมา กาลญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู มตฺตญฺญู กาลญฺญู. ปริสญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริสํ ชานาติ อยํ ขตฺติยปริสา อยํ พฺราหฺมณปริสา อยํ คหปติปริสา อยํ สมณปริสา ตตฺถ เอวํ อุปสงฺกมิตพฺพํ เอวํ ฐาตพฺพํ เอวํ กตฺตพฺพํ เอวํ นิสีทิตพฺพํ เอวํ ภาสิตพฺพํ เอวํ ตุณฺหี-ภวิตพฺพนฺติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริสํ ชาเนยฺย อยํ ขตฺติยปริสา อยํ พฺราหฺมณปริสา อยํ คหปติปริสา อยํ สมณปริสา ตตฺถ เอวํ อุปสงฺกมิตพฺพํ เอวํ ฐาตพฺพํ เอวํ กตฺตพฺพํ เอวํ นิสีทิตพฺพํ เอวํ ภาสิตพฺพํ เอวํ ตุณฺหีภวิตพฺพนฺติ นยิธ ปริสญฺญูติ วุจฺเจยฺย ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริสํ ชานาติ อยํ ขตฺติยปริสา อยํ พฺราหฺมณปริสา อยํ คหปติปริสา อยํ สมณปริสา ตตฺถ เอวํ อุปสงฺกมิตพฺพํ เอวํ ฐาตพฺพํ เอวํ กตฺตพฺพํ เอวํ นีสิทิตพฺพํ เอวํ ภาสิตพฺพํ เอวํ ตุณฺหี-ภวิตพฺพนฺติ ตสฺมา ปริสญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู มตฺตญฺญู กาลญฺญู ปริสญฺญู. ปุคฺคลปโรปรญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา ทฺวเยน ปุคฺคลา วิทิตา โหนฺติ. เทฺว ปุคฺคลา เอโก อริยานํ ทสฺสนกาโม เอโก อริยานํ น ทสฺสนกาโม. ยฺวายํ ปุคฺคโล อริยานํ น ทสฺสนกาโม เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล อริยานํ

ทสฺสนกาโม เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เทฺว ปุคฺคลา อริยานํ ทสฺสนกามา เอโก สทฺธมฺมํ โสตุกาโม เอโก สทฺธมฺมํ น โสตุกาโม. ยฺวายํ ปุคฺคโล สทฺธมฺมํ น โสตุกาโม เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล สทฺธมฺมํ โสตุกาโม เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เทฺว ปุคฺคลา สทฺธมฺมํ โสตุกามา เอโก โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ เอโก อโนหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ. ยฺวายํ ปุคฺคโล อโนหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เทฺว ปุคฺคลา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ เอโก สุตฺวา ธมฺมํ ธาเรติ เอโก สุตฺวา ธมฺมํ น ธาเรติ. ยฺวายํ ปุคฺคโล สุตฺวา ธมฺมํ น ธาเรติ เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล สุตฺวา ธมฺมํ ธาเรติ เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เทฺว ปุคฺคลา สุตฺวา ธมฺมํ ธาเรนฺติ เอโก ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ เอโก ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ น อุปปริกฺขติ ยฺวายํ ปุคฺคโล ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ น อุปปริกฺขติ เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เทฺว ปุคฺคลา ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนฺติ เอโก อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน เอโก น อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน. ยฺวายํ

ปุคฺคโล น อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เทฺว ปุคฺคลา อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา เอโก อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน ปรหิตาย เอโก อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน ปรหิตาย จ. ยฺวายํ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน ปรหิตาย เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห ยฺวายํ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน ปรหิตาย จ เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุนา ทฺวเยน ปุคฺคลา วิทิตา โหนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปุคฺคลปโรปรญฺญู โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ, อภินนฺทุนฺติ.

สปฺปุริสธมฺมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สตฺตาริยานิ ธนานิ สทฺธาทีนีธ สาสเน
ยมฺหิ นเร ปติฏฺฐนฺติ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ
อทหิทฺโทติ ตํ อาหุ พุทฺโธ สปฺปุริสุตฺตโม
เตสมฺปกาสกํ สุตฺตํ สนฺเตน สมุทีริตํ

สทฺธาสีลาทิภาเวตุํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.

อริยธนสุตฺตํ[๑]

เอวมฺเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา, สาวตฺถิยํ วิหรติ, เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส, อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ.

สตฺติมานิ ภิกฺขเว ธนานิ. กตมานิ สตฺต. สทฺธาธนํ สีลธนํ หิรีธนํ โอตฺตปฺปธนํ สุตธนํ จาคธนํ ปญฺญาธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สีลธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ สุราเมรยมชฺชปฺปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สีลธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว หิรีธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก หิริมา โหติ หิริยติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน หิริยติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ

๑. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๕.

สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว หิรีธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก โอตฺตปฺปี โหติ โอตฺตปฺปติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สุตธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว จาคธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จาคธนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาธนํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต ธนานีติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

สทฺธาธนํ สีลธนํ หิรี โอตฺตปฺปิยํ ธนํ
สุตธนญฺจ จาโค จ ปญฺญา เว สตฺตมํ ธนํ

ยสฺส เอเต[1] ธนา อตฺถิ อตฺถิยา ปุริสสฺส วา
อทฬิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธานสาสนนฺติ.

อริยธนสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ติรตนนมการคาถา

โย สนฺนิสินฺโน วรโพธิมูเล
มารํ สเสนํ สุชิตํ ชินิตฺวา
สมฺโพธิมาคจฺฉิ อนนฺตญาโณ
โลกุตฺตโม ตํ ปณมามิ พุทฺธํ.
อฏฺฐงฺคิโก อริยปโถ ชนานํ
โมกฺขปฺปเวสาย อุชู จ มคฺโค
ธมฺโม อยํ สนฺติกโร ปณีโต
นิยฺยานิโก ตํ ปณมามิ ธมฺมํ.
สงฺโฆ วิสุทฺโธ วรทกฺขิเณยฺโย
สนฺตินฺทฺริโย สพฺพมลปฺปหีโน
คุเณหิเนเกหิ สมิทฺธิปตฺโต
อนาสโว ตํ ปณมามิ สงฺฆํ.
โย กปฺปโกฏีหิปิ อปฺปเมยฺยํ

---

๑. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๖ เป็น เอตา.

กาลํ กโรนฺโต อติทุกฺกรานิ
เขทํ คโต โลกหิตาย นาโถ
นโม มหาการุณิกสฺส ตสฺส.
อสมฺพุธํ พุทฺธนิเสวิตํ ยํ
ภวาภวํ คจฺฉติ ชีวโลโก
นโม อวิชฺชาทิกิเลสชาล-
วิทฺธํสิโน ธมฺมวรสฺส ตสฺส.
คุเณหิ โย สีลสมาธิปญฺญา-
วิมุตฺติญาณปฺปภุตีหิ ยุตฺโต
เขตฺตญฺชนานํ กุสลตฺถิกานํ
ตมริยสงฺฆํ สิรสา นมามิ.
อิจฺเจวมจฺจนฺตนมสฺสเนยฺยํ
นมสฺสมาโน รตนตฺตยํ ยํ
ปุญฺญาภิสนฺทํ วิปุลํ อลตฺถํ
ตสฺสานุภาเวน หตนฺตราโย.

นวรหคุณคาถา[๑]

อารกตฺตา กิเลเสหิ สวาสเนหิ โส มุนิ
สพฺพปูชารหตฺตา จ วิทิโต อรหํ อิติ.

---

๑. พระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์.

สมฺมา สามญฺจ สจฺจานิ พุทฺโธ จ อญฺญโพธโน
เตเนส สมฺมาสมฺพุทฺโธ สพฺพธมฺเมสุ จกฺขุมา.
วิชฺชาหิ จรเณเหส สมฺมเทว สมาคโต
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน อุตฺตโม เทวมานุเส.
สพฺพเกฺลสปฺปหาเนน คโต โส สุคโต มุนิ
สมฺมา กาเยน วาจาย มนสา สุคโต คโต.
โลกํ วิภูตโต สพฺพํ ญาเณนญฺญาสิ สพฺพถา
นาโถ โลกสฺส สมฺมา ว เตน โลกวิทู ชิโน.
สาเรตา นรทมฺมานํ อกุปฺปาย วิมุตฺติยํ
ตโต อนุตฺตโร นาโถ ปุริสทมฺมสารถิ.
โลกิเยหิ จ อตฺเถหิ อโถ โลกุตฺตเรหิ จ
สตฺถา เทวมนุสฺสานํ สาสิตา เทวมานุเส.
สมฺพุชฺฌิตา จ สจฺจานิ เกฺลสนิทฺทา ปพุชฺฌิตา
สพฺพโส คุณวิกาสมฺ- ปตฺโต พุทฺโธ มรุตฺตโม.
ภาคฺเยน ภคธมฺเมหิ สมงฺคี จาตุโล มุนิ
ครุคารวยุตฺโต จ วิสุสุโต ภควา อิติ.

ปกฺขคณนาวิธานคาถา[๑]

อิทานิ ฉฏฺฐจมีภูเต มหนฺเตเยว สมฺพุเห

๑. ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ฉฏฺฐมสฺเสว พฺยุหสฺส ตติเย สมุเห อยํ
ปจฺฉิมสฺเสว วคฺคสฺส ปกฺเข จตุตฺถสญฺหิเต
ปวตฺตติ ปจฺจุปฺปนฺโน กาโล กลฺยูปลกฺขิโต
อิจฺจายํ ปกฺขคณนา เวทิตพฺพา ว กาลโต
อโห อนิจฺจา สงฺขารา เตกาลิกา อสณฺจิตา
สกาลา กาลิกา สพฺเพ หุตฺวา หุตฺวา น โหนฺติ เต
ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา โลเก ยทุปฺปนฺนํ น นสฺสติ
เอวมฺภูเตสุเปฺยเตสุ สาธุ ตตฺถาชฺฌุเปกฺขนา
อปิ เตสํ นิโรธาย ปฏิปตฺยาติสาธุกา
สพฺพํ สมฺปาทนียญฺหิ อปฺปมาเทน สพฺพทา.

ปักษ์นี้ สำหรับสวดตั้งแต่ปีมะแม สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๔๐ เดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับ ๑๔ มี.ค. ๒๕๒๒ สวด ๑๔ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง เปลี่ยนครั้งหนึ่ง.

ปตฺติทานคาถา[๑]

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เต ภุมฺมา จตุโยนิกา

๑. พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.
ยนฺทานิ เม กตํ ปุญฺญํ เตนาเนนุทฺทิเสน จ
ขิปฺปํ สจฺฉิกเรยฺยาหํ ธมฺเม โลกุตฺตเร นว
สเจ ตาว อภพฺโพหํ สํสาเร ปน สํสรํ
นิยโต โพธิสตฺโต ว สมฺพุทฺเธน วิยากโต
นาฏฺฐารสปิ อภพฺพ- ฐานานิ ปาปุเณยฺยหํ
มนุสฺสตฺตญฺจ ลิงฺคญฺจ ปพฺพชฺชญฺจุปสมฺปทํ
ลภิตฺวา เปสโล สีลี ธาเรยฺยํ สตฺถุ สาสนํ
สุขาปฏิปโท ขิปฺปา- ภิญฺโญ สจฺฉิกเรยฺยหํ
อรหตฺตผลํ อคฺคํ วิชฺชาทิคุณลงฺกตํ
ยทิ นุปฺปชฺชติ พุทฺโธ กมฺมํ ปริปูรญฺจ เม
เอวํ สนฺเต ลเภยฺยาหํ ปจฺเจกโพธิมุตฺตมนฺติ.

ติโลกวิชยราชปตฺติทานคาถา

ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ กิริยํ มม

กาเยน วาจามนสา ติทเส สุคตํ กตํ
เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ เย จ สตฺตา อสญฺญิโน
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต
เย ตํ กตํ สุวิทิตํ ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา
เย จ ตตฺถ น ชานนฺติ เทวา คนฺตฺวา นิเวทยุํ
สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา ชีวนฺตาหารเหตุกา
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ ลภนฺตุ มม เจตสาติ.

ประกาศโบสถ์แบบวัดบวรนิเวศวิหาร[๑]

อชฺช โภนฺโต ปกฺขสฺส อฏฺฐมี / จาตุทฺทสี / ปญฺณรสี / อมาวสี ทิวโส เอวรูโป โข โภนฺโต

ทิวโส พุทฺเธน ภควตา ปญฺญตฺตสฺส ธมฺมสฺสวนสฺส เจว ตทตฺถาย อุปาสกอุปาสิกานํ อุโปสถกมฺมสฺส จ กาโล โหติ หนฺท มยํ โภนฺโต สพฺเพ อิธ สมาคตา ตสฺส ภควโต ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา ปูชนตฺถาย อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ อุโปสถํ อุปวสิสฺสามาติ กาลปริจฺเฉทํ กตฺวา ตํตํเวรมณึ อารมฺมณํ กริตฺวา อวิกฺขิตฺตจิตฺตา หุตฺวา สกฺกจฺจํ อุโปสถงฺคานิ สมาทิเยยฺยาม อีทิสํ หิ อุโปสถกาลํ

๑. ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

สมฺปตฺตานํ อมฺหากํ ชีวิตํ มา นิรตฺถกํ โหตุ.

ข้าพเจ้า ขอประกาศเริ่มเรื่องความที่จะได้สมาทานรักษาอุโบสถตามกาลสมัย พร้อมด้วยองค์ ๘ ประการ ให้สาธุชนที่จะตั้งจิตสมาทานทราบทั่วกัน ก่อนแต่สมาทาน ณ บัดนี้ ด้วย

	อฏฺฐมี		๘	
	จาตุทฺทสี		๑๔	
วันนี้เป็น		ดิถีที่		แห่งปักษ์มาถึงแล้ว ก็แล
	ปณฺณรสี		๑๕	
	อมาวสี			

วันเช่นนี้เป็นกาลที่จะฟังธรรมและทำการรักษาอุโบสถ เพื่อประโยชน์แห่งการฟังธรรม บัดนี้ขอกุศลอันยิ่งใหญ่ คือตั้งจิตสมาทานอุโบสถจงเกิดมีแก่เราทั้งหลายบรรดามาประชุม ณ ที่นี้ เราทั้งหลายพึงมีจิตยินดีว่าจะรักษาอุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ วันหนึ่งคืนหนึ่ง ณ เวลาวันนี้แล้ว จงตั้งจิตคิดงดเว้นไกลจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไป คือฆ่าสัตว์เองและใช้ให้คนอื่นฆ่า ๑ เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ คือลักและฉ้อและใช้ให้ลักและฉ้อ ๑ เว้นจากอพรหมจรรย์ ๑ เว้นจากพูดคำเท็จคำไม่จริง และล่อลวงอำพรางท่านผู้อื่น ๑ เว้นจากดื่มกินซึ่งสุราเมรัย สารพัดน้ำกลั่นน้ำดองอันเป็นของให้ผู้ดื่มแล้วเมา ซึ่งเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ตั้งแต่พระอาทิตย์เที่ยงแล้วไปจนถึงเวลาอรุณขึ้นใหม่ ๑ เว้นจากฟ้อนรำขับร้องและประโคมดนตรี

และดูการเล่นบรรดาเป็นข้าศึกแก่กุศล และทัดทรงระเบียบดอกไม้ลูบไล้ทาตัวด้วยของหอมเครื่องย้อมเครื่องแต่ง และประดับร่างกายด้วยเครื่องอาภรณ์วิจิตรงดงามต่าง ๆ ๑ เว้นจากนั่งนอนเหนือที่นั่งที่นอนอันสูง มีเตียงตั่งเท้าสูงกว่าประมาณ และที่นั่งที่นอนอันใหญ่ภายในมีนุ่นและสำลี และเครื่องลาดอันวิจิตรงาม ๑ จงทำความเว้นองค์ที่จะพึงเว้น ๘ ประการนี้เป็นอารมณ์ อย่ามีจิตฟุ้งซ่านส่งไปอื่น จงสมาทานองค์อุโบสถ ๘ ประการนี้โดยเคารพเถิด เพื่อบูชาพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้านั้นด้วยข้อปฏิบัติอย่างยิ่ง ตามกำลังของเราทั้งหลายซึ่งเป็นคฤหัสถ์ ชีวิตแห่งเราทั้งหลายเป็นมาถึงวันอุโบสถนี้ จงอย่าล่วงไปปราศจากประโยชน์เลย.

อาราธนาธรรมอย่างพิสดาร[๑]

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ
สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.
เอวญฺหิ โลกาภิมเตน พฺรหฺมุนา
อชฺเฌสิโต โส ภควา อนุตฺตโร

๑. ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

สตฺเตสุ การุญฺญตโมกฺกมนฺตโต
โวโลกยี โลกมิมํ สุจกฺขุนา
อทกฺขิ เวเนยฺยชเน อนปฺปเก
สนฺเต ว โลกุตฺตรโพธนารเห
วิญฺญาปเย อปฺปรชกฺขชาติเก
อเถวมชฺเฌสนมาธิวาสยิ.
อปารุตา เต อมตสฺส ทฺวารา
เย โสตวนฺโต ปมุญฺจนฺตุ สทฺธํ
วิหึสสญฺญี ปคุณํ น ภาสึ
ธมฺมํ ปณีตํ มนุเชสุ พฺรเหฺม.
ตโต มหาการุณิโก มเหสี
สมฺพุทฺธกิจฺจํ ภควา อกาสิ
สทฺธมฺมจกฺกสฺส ปวตฺตนาทึ
จเปสิ โส สาสนธมฺมเสฏฺจํ
ทมฺเม ทมํ โมจยิ ภพฺพสตฺเต
สํสารทุกฺขา พหุเกปิ เตน
สทฺธมฺมทีปํ ติวิธมฺปิ โลเก
หิตาย สมฺมา ว ปวตฺตยิตฺถ.

จาตุทฺทสี ปณฺณรสี ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี
กาลา พุทฺเธน ปญฺญตฺตา สทฺธมฺมสฺสวนสฺสิเม.

จาตุทฺทสี* อยนฺทานิ สมฺปตฺตา อภิลกฺขิตา
เตนายํ ปริสา ธมฺมํ โสตุํ อิธ สมาคตา.
สาธุ อยฺโย ภิกฺขุสงฺโฆ กโรตุ ธมฺมเทสนํ
อยญฺจ ปริสา สพฺพา อฏฺฐิกตฺวา สุณาตุ ตํ.

----

* นี้ว่าในวัน ๑๔ ค่ำ. ถ้าวัน ๘ ค่ำเปลี่ยนเป็น อฏฺฐมี โข, ถ้าวัน ๑๕ ค่ำ เปลี่ยนเป็น ปณฺณรสี, ถ้าวัน ๑ ค่ำ เปลี่ยนเป็น อมาวสี.

โหตุ สพฺพํ สุมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพพุทฺธานุภาเวน โสตฺถี โหนฺตุ นิรนฺตรํ
โหตุ สพฺพํ สุมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพธมฺมานุภาเวน โสตฺถี โหนฺตุ นิรนฺตรํ
โหตุ สพฺพํ สุมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพสงฺฆานุภาเวน โสตฺถี โหนฺตุ นิรนฺตรํ.

ปตฺติทานคาถา[๑]

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.
ยนฺทานิ เม กตํ ปุญฺญํ เตนาเนนุทฺทิเสน จ
ขิปฺปํ สจฺฉิกเรยฺยาหํ ธมฺเม โลกุตฺตเร นว
สเจ ตาว อภพฺโพหํ สํสาเร ปน สํสรํ
นิยโต โพธิสตฺโต ว สมฺพุทฺเธน วิยากโต
นาฏฺฐารสปิ อภพฺพ- ฐานานิ ปาปุเณยฺยหํ
ปญฺจเวรานิ วชฺเชยฺยํ รเมยฺยํ สีลรกฺขเณ
ปญฺจกาเม อลคฺโคหํ วชฺเชยฺยํ กามปงฺกโต

๑. อย่างนี้พิสดาร, ในหน้า ๓๙๕ นั้นเป็นอย่างย่อ.

ทุทิฏฺฐิยา น ยุชฺเชยฺยํ สํยุชฺเชยฺยํ สุทิฏฺฐิยา
ปาเป มิตฺเต น เสเวยฺยํ เสเวยฺยํ ปณฺฑิเต สทา
สทฺธาสติหิโรตฺตปฺปา- ตาปขนฺติคุณากโร
อปฺปสโยฺห ว สตฺตูหิ เหยฺยํ อมนฺทมุยฺหโก
สพฺพายาปายุปาเยสุ เฉโก ธมฺมตฺถโกวิโท
เญยฺเย วตฺตตฺวสชฺชํ เม ญาณํ อเฌว มาลุโต
ยา กาจิ กุสลา มฺยาสา สุเขน สิชฺฌตํ สทา
เอวํ วุตฺตา คุณา สพฺเพ โหนฺตุ มยฺหํ ภเว ภเว
ยทา อุปฺปชฺชติ โลเก สมฺพุทฺโธ โมกฺขเทสโก
ตทา มุตฺโต กุกมฺเมหิ ลทฺโธกาโส ภเวยฺยหํ.
มนุสฺสตฺตญฺจ ลิงฺคญฺจ ปพฺพชฺชญฺจุปสมฺปทํ
ลภิตฺวา เปสโล สีลี ธาเรยฺยํ สตฺถุ สาสนํ
สุขาปฏิปโท ขิปฺปา- ภิญฺโญ สจฺฉิกเรยฺยหํ
อรหตฺตผลํ อคฺคํ วิชฺชาทิคุณลงฺกตํ
ยทิ นุปฺปชฺชติ พุทฺโธ กมฺมํ ปริปูรญฺจ เม
เอวํ สนฺเต ลเภยฺยาหํ ปจฺเจกโพธิมุตฺตมนฺติ.

รตนตฺตยปฺปภาวสิทฺธิคาถา[๑]

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลกานํ อนุกมฺปโก
เวเนยฺยานํ ปโพเธตา สนฺติมคฺคานุสาสโก.
สฺวากฺขาโต อุตฺตโม ธมฺโม โลกานํ ตมทาลโก
นิยฺยานิโก จ ทุกฺขสฺมา ธมฺมจารีนุปาลโก.
สุปฏิปนฺโน มหาสงฺโฆ โลกานํ ปุญฺญมากโร
สีลทิฏฺฐีหิ สํสุทฺโธ สนฺติมคฺคนิโยชโก.
อิจฺเจตํ รตนํ เสฏฺฐํ โลเก สรณมุตฺตมํ
ปริกฺขกาน ธีรานํ ญาณสญฺจารณกฺขมํ.
ยสฺส โลกํ ปภาเสติ อาตโปว ตโมนุโท
ทยฺยเทโส อิมาคมฺม เขมมคฺคปฺปโชตนํ
สนฺติสุเข ปติฏฺฐาติ อิสฺสโร สาตตํ จิโต.
อคฺคเมตํ ติรตนํ ครุํ กตฺวาน รกฺขิตํ.
ธชํ กตฺวา ปเทสสฺส ทยฺยเทเสน อุทฺธตํ.
นิติปญฺญตฺติการาย สทิฏฺฐิยา ปกุพฺพเน
ธมฺมนุญฺญํ ว รฏฺฐสฺส รฏฺฐานํ สิทฺธิทายกํ.
เอวํ สาสนกิจฺเจสุ สงฺฆํ กตฺวานิสฺสรํ
ปสิชฺฌนนฺติทํ พุทฺธ- สาสนสฺส ปสาสนํ
เอวํ ปสาสนุปาเยน ถิรํ ติฏฺฐติ สาสนํ.

๑. ของพระศาสนโศภน (อุฏฐายี) วัดมกุฏกษัตริยาราม ต่อมาได้ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระ-อริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก.

รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา
ทยฺยชาติ วิโรเจตุ สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
อิทฺธึ ปปฺโปตุ เวปุลฺลํ วิรุฬฺหึ จุตฺตรึ สทา.
จิรํ ติฏฺฐตุ โลกสฺมึ สมฺมาสมฺพุทฺธสาสนํ
ทสฺเสนฺตํ ภพฺพสตฺตานํ อญฺชสํ ว วิสุทฺธิยา.
จิรญฺชีวตุ ทีฆายุ ทยฺยานํ ธมฺมขตฺติโย
วณฺณวา พลสมฺปนฺโน นิรามโย จ นิพฺภโย.
รฏฺฐสฺส ธมฺมนุญฺญญฺจ จิรํ ติฏฺฐตุ โสตฺถินา.
รตนตฺตยปฺปภาเวน วุฑฺฒิยาสา สมิชฺฌตุ
ทยฺยานํ รฏฺฐปาลีนํ สพฺพสิทฺธิ สทา ถิรํ.
ชยมตฺถุ จ ทยฺยานํ วุฑฺฒิสนฺตินิรนฺตรํ
ปวฑฺฒตํ จ ภิยฺโยโส ธนุฏฺฐาเนน สมฺปทาติ.

คาถาที่สวดต่อจากยถาสัพพีที่ใช้ในราชการ

[๑]รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา
ทุกฺข[๒]โรคภยา เวรา โสกา สตฺตุ จุปทฺทวา
อเนกา อนฺตรายาปิ วินสฺสนฺตุ อเสสโต
ชยสิทฺธิ ธนํ ลาภํ โสตฺถิ ภาคฺยํ สุขํ พลํ

๑. จากแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๓๐ ภาค ๑.

๒. ถ้าพิธีฉลองรัฐธรรมนูญเปลี่ยนเป็น สพฺพโรคภยา นอกนั้นเหมือนกันทั้งหมด.

สิริ อายุ จ วณฺโณ จ โภคํ วุฑฺฒี จ ยสวา
สตวสฺสา จ อายู จ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต.

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ เป ฯ

ถวายอติเรก

จิรนฺธรตุ ทีฆายุ นิรามโย นริสฺสโร
ยถา สุขี มนุสฺสินฺโท โรคุปทฺทววชฺชิโต
ตํ ตํ ราชกรเณฺยสุ สทา ภทฺรานิ ทุกฺขติ
สมิทฺธึ กุสลาสาย สมฺปาเปนฺตุ ยถิจฺฉิตํ
ธมฺเมน สุกตารกฺโข เทเวหิ จานุกมฺปิโต
สฺยํามินฺโท โส มหาราชา ภทฺรานิ ปสฺสตํ สทา.[๒]

คาถาพิเศษใช้สวดต่อจากสวดสูตร

อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ อุปนยฺหนฺติ เวรํ เตสํ น สมฺมติ.
อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม
เย จ ตํ นูปนยฺหนฺติ เวรํ เตสูปสมฺมติ.
น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ
อเวเรน จ สมฺมนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโน.

---

๑. บางคราวสวดเป็น ทยฺยินฺโท.

๒. อติเรกแบบนี้ ใช้เฉพาะในกาลเมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังไม่ได้ทรงพระบรมราชาภิเษก ถ้าทรงรับพระบรมราชาภิเษกแล้ว ใช้อติเรกที่ขึ้นด้วยคำว่า อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ ฯ

ปเร จ น วิชานนฺติ มยเมตฺถ ยมามฺหเส
เย จ ตตฺถ วิชานนฺติ ตโต สมฺมนฺติ เมธคา.
โย สหสฺสํ สหสฺเสน สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ ส เว สงฺคามชุตฺตโม.
อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย ยา จายํ อิตรา ปชา
อตฺตทนฺตสฺส โปสสฺส นิจฺจํ สญฺญตฺตจาริโน
เนว เทโว น คนฺธพฺโพ น มาโร สห พฺรหฺมุนา
ชิตํ อปชิตํ กยิรา ตถารูปสฺส ชนฺตุโน.
เอเตน สจฺจวชฺเชน โสตฺถิ ปปฺโปนฺตุ ปาณิโนติ.

ตณฺหาทุติโย ปุริโส ทีฆมทฺธาน สํสรํ
อิตฺถมฺภาวญฺญถาภาวํ สํสารํ นาติวตฺตติ
เอตมาทีนวํ ทิสฺวา[๑] ตณฺหา[๒] ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
วีตตโณฺห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเชติ.

อญฺญถา สนฺตมตฺตานํ อญฺญถา โย ปเวทเย
นิกฺกจฺจกีตวสฺเสว ภุตฺตํ เถยฺเยน ตสฺส ตํ.
กาสาวกณฺฐา พหโว ปาปธมฺมา อสญฺญตา
ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิรยนฺเต อุปปชฺชเร.
เสยฺโย อโยคุโฬ ภุตฺโต ตตฺโต อคฺคิสิขูปโม

๑. ขุ. อิติ. ๒๕/๒๓๖ เป็น ญตฺวา. ๒. เป็น ตณฺหํ.

ยญฺเจ ภุญฺเชยฺย ทุสฺสีโล รฏฺฐปิณฺฑํ อสญฺญโตติ.

คาถาศราทธพรตใช้สวดรับเทศน์ในงานพระราชพิธีเผาศพ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ภาสิตา โข เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อยํ ปจฺฉิมา วาจา หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ.

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา.
สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา.
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา.
วิสุทฺธิ สพฺพเกฺลเสหิ โหติ ทุกฺเขหิ นิพฺพุติ
เจตโส โหติ สา สนฺติ นิพฺพานมีติ วุจฺจติ.
เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ.
อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา.
อปฺปมตฺโต อุโภ อตฺเถ อธิคณฺหาติ ปณฺฑิโต

ทิฏฺเจ ธมฺเม จ โย อตฺโถ โย จตฺโถ สมฺปรายิโก
อตฺถาภิสมยา ธีโร ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติ.
เอตฺตกานมฺปิ ปาจานํ อตฺถํ อญฺญาย สาธุกํ
ปฏิปชฺเชถ เมธาวี อโมฆํ ชีวิตํ ยถาติ.

วุตฺตเณฺหตนฺติปาโจ

วุตฺตเณฺหตํ ภควตา. เทฺวธมฺมา อภิญฺญา ปริญฺเญยฺยา. นามญฺจ รูปญฺจ. เทฺวธมฺมา อภิญฺญา ปหาตพฺพา. อวิชฺชา จ ภวตณฺหา จ. เทฺวธมฺมา อภิญฺญา สจฺฉิกาตพฺพา. วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ. เทฺวธมฺมา อภิญฺญา ภาเวตพฺพา. สมโถ จ วิปสฺสนา จาติ.

อวิชฺชา อฏฺฐวตฺถุกา. ทุกฺเข อญาณํ. ทุกฺขสมุทเย อญาณํ. ทุกฺขนิโรเธ อญาณํ. ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อญาณํ. อตีเต อญาณํ. อนาคเต อญาณํ. อตีตานาคเต อญาณํ. ปฏิจฺจสมุปฺปาเท อญาณนฺติ.

วิชฺชา อฏฺฐวตฺถุกา. ทุกฺเข ญาณํ. ทุกฺขสมุทเย ญาณํ. ทุกฺขนิโรเธ ญาณํ. ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ญาณํ. อตีเต ญาณํ. อนาคเต ญาณํ. อตีตานาคเต ญาณํ. ปฏิจฺจสมุปฺปาเท ญาณนฺติ.

สนฺตเมตํ ปณีตเมตํ. ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ. สพฺพูปธิ-ปฏินิสฺสคฺโค. ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ.

อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตนํ. ยตฺถ เนว ปจวี น อาโป น เตโช น วาโย. น อากาสานญฺจายตนํ. น วิญฺญาณญฺจายตนํ. น อากิญฺจญฺญายตนํ. น เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ. นายํ โลโก. น ปโร โลโก. น อุโภ จนฺทิมสุริยา. ตทปหํ ภิกฺขเว เนว อาคตึ วทามิ. น คตึ น ฐิตึ. น จุตึ น อุปปตฺตึ. อปฺปติฏฺฐํ อปฺปวตฺตํ อนารมฺมณํ. เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺส. คมฺภีโร จายํ ธมฺโม. ทุทฺทโส ทุรานุโพโธ. สนฺโต ปณีโต. อตกฺกาวจโร นิปุโณ ปณฺฑิตเวทนีโยติ.

แบบบอกศักราช

เนื่องจากการนับพุทธศักราชในประเทศไทย นับตั้งแต่วันที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน (กลางเดือนวิสาขะ) ล่วงไปได้ ๑ ปี เป็น พ.ศ. ๑ ครั้นถึงวันวิสาขบูชา ก็เปลี่ยนเป็นวันขึ้นปีใหม่ คือ พ.ศ. ๒ จนครบปีแล้ว ครั้นถึงวันวิสาขบูชาอีก ก็เปลี่ยนเป็น พ.ศ. ๓ เปลี่ยนอย่างนี้เป็นลำดับมา.

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ ทางราชการเปลี่ยนวันสิ้นปีเก่าในวันที่ ๓๑ ธันวาคม แล้วนับวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ คือ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งยังไม่ถึงวันวิสาขบูชา.

เพื่ออนุโลมตามทางราชการ ก็ต้องบอกศักราชนับวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปี พ.ศ. ใหม่ไปด้วย แต่เพื่อมิให้การนับปีทางพระพุทธศาสนาคลาดเคลื่อนจากเดิม จึงได้มีการบอกศักราชเป็น ๒ แบบตามที่ทางวัดบวรนิเวศวิหารใช้กันอยู่ ดังต่อไปนี้ :-

แบบที่ ๑ ใช้ตั้งแต่วันวิสาขบูชา จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม

ตัวอย่าง วันอาทิตย์ที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ (ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา)

อิทานิ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ปรินิพฺพานโต ปฏฺฐาย, เอกวีสติสํวจฺฉรุตฺตร ปญฺจสตาธิกานิ, เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ อติกฺกนฺตานิ, ปจฺจุปฺปนฺนกาลวเสน,

เวสาขมาสสฺส เอกวีสติมํ ทินํ, วารวเสน ปน รวิวาโร โหติ, เอวํ ตสฺส ภควโต ปรินิพฺพานา, สาสนายุกาลคณนา สลฺลกฺเขตพฺพา.

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล, จำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค, อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น, บัดนี้ล่วงแล้ว ๒๕๒๑ พรรษา ปัจจุบันสมัย, พฤษภาคมมาส, สุรทินที่ ๒๑ อาทิตยวาร, พระพุทธศาสนายุกาล, นับจำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, มีนัยอันจะพึงกำหนดนับ ด้วยประการฉะนี้.

อิโต ปรํ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพ.

เบื้องหน้าแต่นี้, พึงตั้งสมันนาหารจิต, สดับธรรมภาษิต ดังจะได้แสดงต่อไป โดยเคารพ เทอญ.

แบบที่ ๒ ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม จนถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนที่ทำวิสาขบูชา

ตัวอย่าง วันจันทร์ ที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๒

อิทานิ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ปรินิพฺพานโต ปฏฺฐาย, ทฺวาวีสติสํวจฺฉรุตฺตร ปญฺจสตาธิกานิ, เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ ปวตฺตมานานิ, ปจฺจุปฺปนฺนกาลวเสน, ปุสฺสมาสสฺส ปฐมํ ทินํ, วารวเสน ปน จนฺทวาโร โหติ. เอวํ ตสฺส ภควโต ปรินิพฺพานา, สาสนายุกาลคณนา สลฺลกฺเขตพฺพา.

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล, จำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่ง

พระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค, อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น, บัดนี้ เป็นไปอยู่ ๒๕๒๒ พรรษา ปัจจุบันสมัย, มกราคมมาส, สุรทินที่ ๑ จันทรวาร, พระพุทธศาสนายุกาล, นับจำเดิมแต่ปรินิพพาน, แห่ง พระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, มีนัยอันจะพึงกำหนดนับ ด้วย ประการฉะนี้.

อิโต ปรํ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพ.

เบื้องหน้าแต่นี้, พึงตั้งสมันนาหารจิต สดับธรรมภาษิต ดังจะ ได้แสดงต่อไป โดยเคารพ เทอญ.

เฉพาะพิธีวิสาขบูชา และ พิธีมาฆบูชา เทศน์กัณฑ์แรก สำหรับ วัดบวรนิเวศวิหาร เรียกว่า "กัณฑ์ศักราช" ใช้บอกศักราชว่า **อิทานิ ตสฺส ภควโต ฯ เป ฯ สาสนายุกาลคณนา สลฺลกฺเขตพฺพา.** แปล ตอนนี้จบแล้ว (ไม่ตั้ง **นโม**) เริ่มเทศน์ปรารภพระพุทธคุณเป็นต้น และความสำคัญเกี่ยวกับวันนั้น จบแล้วจึงว่า **อิโต ปรํ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพ.** แปลตอนนี้จบแล้ว จึงลงจากธรรมาสน์. พระ รูปอื่นก็ขึ้นธรรมาสน์ ตั้ง **นโม ฯ เป ฯ สมฺพุทฺธสฺส.** และตั้งบาลี นิเขปบทแล้วเทศน์ต่อไป.

การเปลี่ยน พ.ศ.

ตัวอย่าง พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่า **เตวีสติ** แทน **ทฺวาวีสติ.** พ.ศ. ๒๕๒๔ ว่า **จตุวีสติ** แทน. พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า **ปญฺจวีสติ** แทน. พ.ศ. ๒๕๒๖ ว่า **ฉพฺพีสติ** แทน. พ.ศ. ๒๕๒๗ ว่า **สตฺตวีสติ** แทน. พ.ศ. ๒๕๒๘ ว่า **อฏฺฐวีสติ** แทน. พ.ศ. ๒๕๒๙ ว่า **เอกูนตึส** แทน.

พ.ศ. ๒๕๓๐ ว่า **ติํส** แทน. พ.ศ. ๒๕๓๑ ว่า **เอกตฺติํส** แทน. พ.ศ. ๒๕๓๒ ว่า **ทฺวตฺติํส** แทน. พ.ศ. ๒๕๓๓ ว่า **เตตฺติํส** แทน.

การเปลี่ยนเดือน

ตามประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ ให้เปลี่ยนตามทางสุริยคติ ดังต่อไปนี้ :-

เดือนมกราคม	ใช้ศัพท์มคธว่า	**ปุสฺสมาส.**
” กุมภาพันธ์	”	**มาฆมาส.**
” มีนาคม	”	**ผคฺคุณมาส.**
” เมษายน	”	**จิตฺตมาส.**
” พฤษภาคม	”	**เวสาขมาส.**
” มิถุนายน	”	**เชฏฺฐมาส.**
” กรกฎาคม	”	**อาสาฬฺหมาส.**
” สิงหาคม	”	**สาวณมาส.**
” กันยายน	”	**โปฏฺฐปทมาส.**
” ตุลาคม	”	**อสฺสยุชมาส.**
” พฤศจิกายน	”	**กตฺติกมาส.**
” ธันวาคม	”	**มิคสิรมาส.**

การเปลี่ยนวันที่

วันที่ ๑ ว่า **ปฐมํ** ที่ ๒ ว่า **ทุติยํ** ที่ ๓ ว่า **ตติยํ** ที่ ๔ ว่า **จตุตฺถํ** ที่ ๕ ว่า **ปญฺจมํ** ที่ ๖ ว่า **ฉฏฺฐํ** ที่ ๗ ว่า **สตฺตมํ** ที่ ๘ ว่า **อฏฺฐมํ** ที่ ๙ ว่า **นวมํ** ที่ ๑๐ ว่า **ทสมํ** ที่ ๑๑ ว่า **เอกาทสมํ**

ที่ ๑๒ ว่า **ทฺวาทสมํ** ที่ ๑๓ ว่า **เตรสมํ** ที่ ๑๔ ว่า **จตุทฺทสมํ**
ที่ ๑๕ ว่า **ปณฺณรสมํ** ที่ ๑๖ ว่า **โสฬสมํ** ที่ ๑๗ ว่า **สตฺตรสมํ**
ที่ ๑๘ ว่า **อฏฺฐารสมํ** ที่ ๑๙ ว่า **เอกูนวีสติมํ** ที่ ๒๐ ว่า **วีสติมํ**
ที่ ๒๑ ว่า **เอกวีสติมํ** ที่ ๒๒ ว่า **ทฺวาวีสติมํ** ที่ ๒๓ ว่า **เตวีสติมํ**
ที่ ๒๔ ว่า **จตุพฺพีสติมํ** ที่ ๒๕ ว่า **ปญฺจวีสติมํ** ที่ ๒๖ ว่า **ฉพฺพีสติมํ**
ที่ ๒๗ ว่า **สตฺตวีสติมํ** ที่ ๒๘ ว่า **อฏฺฐวีสติมํ**
ที่ ๒๙ ว่า **เอกูนตึสมํ** ที่ ๓๐ ว่า **ตึสติมํ** ที่ ๓๑ ว่า **เอกตฺตึสมํ.**

การเปลี่ยนวัน

วันอาทิตย์ว่า **รวิวาโร** วันจันทร์ว่า **จนฺทวาโร** วันอังคารว่า **ภุมฺมวาโร** วันพุธว่า **วุธวาโร** วันพฤหัสว่า **ครุวาโร** หรือ **วหปฺปติวาโร** วันศุกร์ว่า **สุกฺรวาโร** วันเสาร์ว่า **โสรวาโร.**

แบบถวายอติเรกซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน

คำถวายอติเรก

แบบที่ ๑

เฉพาะสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าพระองค์เดียว

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขิโต โหตุ ปรมินฺทมหาราชา.

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ชโย นิจฺจํ.

ปรมินฺทมหาราชวรสฺส ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายพระพรลา

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้วอาตมภาพทั้งปวง ขอถวายพระพรลา แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ.

ขอถวายพระพร

คำถวายอติเรก

แบบที่ ๒

สำหรับ ๒ พระองค์

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขิโต โหตุ ปรมินฺทมหาราชา สราชินี.

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ชโย นิจฺจํ.

ปรมินฺทมหาราชวรสฺส ราชินิยา สห ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายพระพรลา

สำหรับ ๒ พระองค์

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุข ทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้ง ๒ พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้วอาตมภาพทั้งปวง ขอถวายพระพรลา แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้ง ๒ พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ.

ขอถวายพระพร

คำถวายอติเรก

แบบที่ ๓

สำหรับใช้แด่สมเด็จพระบรมราชินี

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรก วสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

สุขิตา โหตุ สิริกิตฺติ ปรมราชินี.[๑]

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ยโส นิจฺจํ.

สิริกิตฺติปรมราชินิยา[๒] ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายพระพรลา[๓]

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุข ทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้วอาตมภาพทั้งปวง ขอถวายพระพรลา แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ.

ขอถวายพระพร

---

๑. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เปลี่ยนว่า "รมฺเภยฺยวณฺณนิปรมราชินี"

๒. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เปลี่ยนว่า รมฺเภยฺยวณฺณนิปรมราชินิยา

๓. คำถวายพระพรลา สำหรับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพ เหมือนที่ใช้สำหรับสมเด็จพระบรมราชินี.

ระเบียบสำหรับสงฆ์ปฏิบัติในการ
พระราชพิธีและรัฐพิธี[๑]

เนื่องจากทางราชการ มีความประสงค์ให้ปรับปรุงการพระราชพิธี และรัฐพิธีให้รัดกุมยิ่งขึ้น จึงได้วางระเบียบสำหรับพระสงฆ์ปฏิบัติในการพระราชพิธี และรัฐพิธีขึ้นไว้ดังต่อไปนี้ :-

๑. พระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่

วันที่ ๓๑ ธันวาคม สวดมนต์ วันที่ ๑ มกราคม เลี้ยงพระสงฆ์ แล้วสดับปกรณ์.

สวดเจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๓๐ นาที

๑. ถวายศีล.

๒. เชิญชุมนุมเทวดา สรชฺชํ ฯ

๓. นโม, สรณคมนปาโฐ, นมการสิทฺธิคาถา, นโมการฏฺฐกคาถา.

๔. มงฺคลคาถา (อเสวนา จ พาลานํ ฯ เป ฯ ตนฺเตสํ มงฺคล-มุตฺตมนฺติ)

๕. รตนปริตฺตคาถา (ขึ้นบท ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ลงบท ขีณํ ปุราณํ รวม ๖ บท)

๖. กรณียเมตฺตสุตฺตคาถา (เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ ฯ เป ฯ ปุนเรตีติ)

---

๑. จากแถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๓๐ ภาค ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕.

๗. อปฺปมาโณ พุทฺโธ ฯ

๘. อนุสฺสรณปาโจ (อิติปิ โส ภควา ฯ เป ฯ โลกสฺสาติ.)

๙. โพชฺฌงฺคปริตฺตํ (โพชฺฌงฺโค ฯ เป ฯ โหตุ สพฺพทา)

๑๐. ทุกฺขปฺปตฺตา ฯ เป ฯ รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส.

๑๑. รตนตฺตยปฺปภาวสิทฺธิคาถา (อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เป ฯ ธนุฏฺฐาเนน สมฺปทาติ)

๑๒. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๑๓. นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ฯ

๑๔. จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

หมายเหตุ ข้อ ๑๔ นี้ สวดเมื่อจะกลับ

วันเลี้ยงพระ

๑. ถวายศีล ถวายพรพระแล้ว รับอาหารบิณฑบาต.

๒. สดับปกรณ์แล้ว อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี, และ รตนตฺตยานุภาเวน ฯ เป ฯ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต ฯ

๓. จิรนฺธรตุ[๑] ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๒. พระราชกุศลมาฆบูชา

พระสงฆ์สวดทำวัตรเย็นแล้ว สวดมนต์ คือ

๑. นโม, สรณคมนปาโจ.

๒. โอวาทปาฏิโมกฺขคาถา (ขนฺตี ปรมํ ฯ เป ฯ เอตํ พุทฺธาน สาสนนฺติ)

---

๑. บท จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ใช้เมื่อก่อนทรงได้รับพระบรมราชาภิเษก แต่เมื่อทรงได้รับพระบรมราชาภิเษกแล้ว ก็ใช้ถวายอติเรกแทน.

๓. สุปุพฺพณฺหสุตฺตคาถา.

๔. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

(ถ้าเป็นการรีบด่วน เว้นทำวัตรเสีย)

๕. ถวายธรรมเทศนา รวมทั้งถวายศีล บอกศักราช และ ถวายพระพร ภายในเวลา ๒๐ นาที.

๖. อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี.

๗. ถวายพระพร คือ จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๓. พระราชกุศลทักษิณานุปทาน

วันสิ้นเดือนกุมภาพันธ์

๑. สวดมนต์ เจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๑๐นาที อย่างพระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่ เว้น รตนตฺตยปฺปภาวสิทฺธิคาถา.

๒. ถวายพระธรรมเทศนา รวมทั้งถวายศีล บอกศักราช และถวายพระพร ภายในเวลา ๒๐ นาที.

๓. สดับปกรณ์ แล้ว อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี, อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา ฯ

๔. จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

หมายเหตุ บอกศักราช ถ้าเป็นการรีบด่วน ให้ว่า

เฉพาะภาษาไทย เว้นภาษาบาลีเสีย

ไม่ใช่งานมงคล ไม่เชิญชุมนุมเทวดา.

๔. พระราชพิธีรัชมงคล

วันที่ ๑ มีนาคม สวดมนต์ วันที่ ๒ มีนาคม เลี้ยงพระ

๑. สวดมนต์เจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๓๐ นาที อย่างพระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่.

๒. อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี, ยานี, ยงฺกิญฺจิ, อคฺคโต เว ฯ

๓. จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๕. พระราชกุศลวิสาขบูชา

๑. ถวายธรรมเทศนา รวมทั้งถวายศีล บอกศักราช และถวายพระพร ภายในเวลา ๒๐ นาที.

๒. อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี.

๓. ถวายพระพร คือ จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๖. พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

๑. วันที่ ๑๙ กันยายน สวดมนต์เจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๓๐ นาที อย่างพระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่.

๒. วันที่ ๒๐ กันยายน ถวายธรรมเทศนา รวมทั้งถวายศีล บอกศักราช และถวายพระพร เวลาประมาณ ๒๐ นาที.

๓. อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี, อคฺคโต เว, โส อตฺถลทฺโธ.

๔. จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๗. พระราชกุศลพระกฐิน

แยกพิธีฝ่ายทายกกับฝ่ายปฏิคาหกออกเป็นคนละส่วน คือ :-

๑. ทรงถวายผ้าพระกฐินแล้ว ถวายบริขารพระกฐินติดต่อกันไปไม่ต้องรอพระสงฆ์อปโลกน์ และสวดญัตติ.

๒. เมื่อพระสงฆ์รับเสร็จแล้ว ถวายอนุโมทนาติดต่อกันไปดังนี้ :-

ก. ยถา, สพฺพี.

ข. ประธานสงฆ์ว่า เกณิยานุโมทนาคาถา (คือ อคฺคิ หุตฺตํ มุขา ยญฺญา ฯ เป ฯ ทายกา ปุญฺญกามิโน)

ค. พระสงฆ์สวด กาลทานสุตฺตคาถา (คือ กาเล ททนฺติ สปฺปญฺญา ฯ เป ฯ โหนฺติ ปาณินนฺติ)

๓. จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

เมื่อเสด็จกลับแล้ว พระสงฆ์ทำพิธีอปโลกน์ สวดญัตติ เป็นต้นต่อไป

หมายเหตุ ข้อ ๗ นี้ ถ้าไม่มีกรณีย์จำเป็น ควรคงเดิมไว้ ถ้าจำเป็น จึงควรปฏิบัติตามระเบียบนี้.

๘. พระราชกุศลวันที่ระลึกรัชกาลที่ ๕

วันที่ ๒๓ ตุลาคม

๑. สวดมนต์เจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๓๐ นาที อย่างพระราชพิธีทักษิณานุปทาน วันสิ้นเดือนกุมภาพันธ์.

๒. ถวายธรรมเทศนา รวมทั้งถวายศีล บอกศักราชและถวายพระพร ภายในเวลา ๒๐ นาที.

๓. อนุโมทนา อย่างพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ข้อ ๓.

๙. พระราชกุศลทักษิณานุปทานส่วนพิเศษ
ในงาน ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

๑. สวดมนต์เวลาประมาณ ๓๐ นาที.

ก. นโม, พุทฺธํ, ยถาปิ เสลา วิปุลา ฯ

ข. ธมฺมนิยามสุตฺตํ ติลกฺขณาทิคาถา.

ค. ปฏิจฺจสมุปฺปาทปาโจ.

ง. อุทานคาถา (ยถา หเว ฯ เป ฯ โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ)

จ. ภทฺเทกรตฺตคาถา (อตีตํ นานฺวาคเมยฺย ฯ เป ฯ อาจิกฺขเต มุนีติ)

ฉ. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๒. อนุโมทนา คือ ยถา, สพฺพี, อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา, จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

<u>หมายเหตุ</u> ถ้าเป็นการรีบด่วน ให้เว้น อนิจฺจลกฺขณาทิคาถาเสีย ไม่ใช่งานมงคล ไม่เชิญชุมนุมเทวดา.

๓. ถวายธรรมเทศนา รวมทั้งถวายศีล บอกศักราชและถวายพระพร ภายในเวลา ๒๐ นาที ถ้ามีสวดธรรมบรรยายรับเทศน์ เพิ่มอีก ๕ นาที.

๔. สดับปกรณ์ ต่อท้ายสวดมนต์หรือเทศน์ ไม่ต้องสวดมาติกา เว้นไว้แต่จะระบุไว้ในฎีกานิมนต์ว่า ต้องสวดมาติกา ฯ สดับปกรณ์โดยเฉพาะ ไม่มีสวดมนต์หรือเทศน์ ต้องสวดมาติกา เว้นไว้แต่ระบุไว้ในฎีกาว่า ไม่ต้องสวด.

๕. อนุโมทนาต่อสดับปกรณ์ ให้ถือตามข้อ ๒.

๑. รัชพิธีพืชมงคล

สวดมนต์สิบสองตำนานย่อ กับคาถาพืชมงคล

เวลาประมาณ ๓๐ นาที

๑. ถวายศีล.

๒. เชิญชุมนุมเทวดา สมนฺตา จกฺกวาเฬสุ ฯ

๓. นโม, สรณคมนปาโฐ, นมการสิทฺธิคาถา, นโมการฏฺฐกคาถา.

๔. มงฺคลคาถา (อเสวนา จ พาลานํ ฯ เป ฯ ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ)

๕. รตนปริตฺตคาถา (ขึ้นบท ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ลงบท ขีณํ ปุราณํ รวม ๖ บท)

๖. กรณียเมตฺตสุตฺตคาถา (เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ ฯ เป ฯ ปุนเรตีติ)

๗. วฏฺฏกปริตฺตํ (อตฺถิ โลเก ฯ เป ฯ เอสา เม สจฺจปารมีติ)

๘. อนุสฺสรณปาโฐ (อิติปิ โส ภควา ฯ เป ฯ โลกสฺสาติ)

๙. คาถาพืชมงคล

๑๐. ทุกฺขปฺปตฺตา ฯ

๑๑. รตนตฺตยปฺปภาวสิทฺธิคาถา.

๑๒. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๑๓. นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ฯ

อนุโมทนา ยถา, สพฺพี, รตนตฺตยานุภาเวน ฯ เป ฯ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

หมายเหตุ ถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือผู้แทนประทับอยู่ ณ ที่นั้น วันสวดมนต์ เมื่อจะกลับ เพิ่ม จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ วันเลี้ยงพระเพิ่ม จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ หน้า ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๒. รัชพิธีวันชาติ

วันที่ ๒๔ มิถุนายน สวดมนต์ รุ่งขึ้นเลี้ยงพระสงฆ์

๑. สวดมนต์เจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๓๐ นาที อย่างพระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่.

๒. อนุโมทนา ยถา, สพฺพี, รตนตฺตยานุภาเวน ฯ เป ฯ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

หมายเหตุ ถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือผู้แทนประทับอยู่ ณ ที่นั้น เพิ่ม จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ หน้า ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

๓. รัฐพิธีฉลองรัฐธรรมนูญ

๑. สวดมนต์เจ็ดตำนานย่อ เวลาประมาณ ๓๐ นาที อย่าง

พระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่.

๒. อนุโมทนา ยถา, สพฺพี, และ รตนตฺตยานุภาเวน ฯ เป ฯ ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต ฯ ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

หมายเหตุ ถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือผู้แทนประทับอยู่ ณ ที่นั้น เพิ่ม จิรนฺธรตุ ทีฆายุ ฯ หน้า ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ฯ

ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป.

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

ผู้บัญชาการคณะสงฆ์

แทนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๘ โทร. ๒๘๑๗๗๙๐